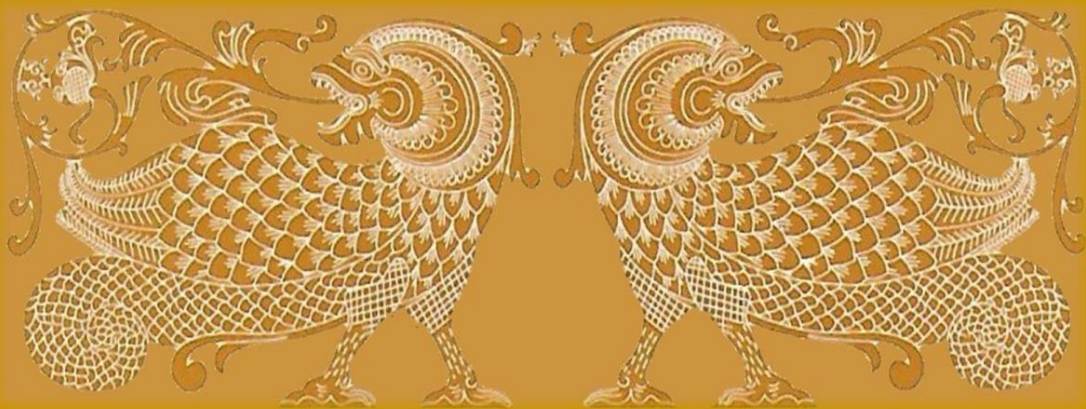

കാലിഘോഷ ജന്മക
കിർഗ്ഗെഗ്ഗാ.

කච්චායන සුත්ත නිද්දෙසො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සමමා සම්මුඛස්ස.

නික්කන්තුං පනතලබ්බො යො, පනිඨාපෙසි සාසනං,
වඤ්ඤා ලොකනාථං නං, ධම්මඤ්ච'ස්ස ගණ්ණතමං.

සබ්බමට්ඨිතිකාවෙන, සාවිතො ධම්මවාදිනා,
සනිද්දසං කපිස්සාමි, කච්චානසුත්තවණ්ණනං.

පොරාණෙහි කතා නෙකා, සනති සා පන වණ්ණනා,
නා ජගිත්වාන නිද්දසා, විඤ්චාරනසදීපකා.

නාමා කිඤ්චි අවසිට්ඨං, කපිස්සං සුත්තවණ්ණනං,
කිඤ්චිමත්තං අමෙකබ්ථ, සාසනස්ස ගිනාදුට්ඨාති.

තත් “අපො, අකබරසඤ්ඤාතො” ති ආදිං අවඤ්ඤා “සෙසං
තිලොකමතින” නති ආදිගාථාවයං කච්චායනාවරියෙන කස්මා
වුත්තන්ති? රතනත්තයපණාමපුබ්බබ්ගමං පුබ්බපඤ්චකං දෙස්සන්තුං
ගාථාවයමාග. වුත්තඤ්ච:—

සඤ්ඤා නිමිත්තං කතනා ව, පරිමාණං පයොජනං,
සබ්බාගමස්ස පුබ්බෙව, වත්තබ්බං වත්තුමිච්ඡතාති.

තත් “සෙසං—පෙ—මුත්තමඤ්චා” ති ඉමිනා පණාමො දසසි
තො; නාමං පන දුට්ඨං සාමඤ්ඤානාමං විසෙසනාමඤ්ච; තත්
‘කච්චායන’ නති ඉදං සාමඤ්ඤානාමං, ‘සකිකප්ප’ නති ඉදං විසෙ
සනාමං, ඉධ පන ‘සකිකප්ප’ නති විසෙසනාමං දසසිතං. ‘පාරුජික
කණ්ණා’ ති එවමාදියු විස ආදිලඨනාමවසෙන සාමඤ්ඤානාමනති
පි වදන්ති. නිමිත්තමපන දුට්ඨං අජ්ඣන්තිකං බාහිරඤ්ච; තත්
අජ්ඣන්තිකං නාම දුන්නිකම්මතපදබ්ගඤ්ඤාතනාය දුන්නිතමත්ථං.
ගණෙඤ්චා පටිපත්තිවීරජකුතවසෙන දුකෙකාසනිමුජ්ජමානං අත්ත
සමුගං දිස්වා සමුස්සාහිසමානා කරුණා, සා පකරණාරමාකර

ණෙනෙව විද්දසුයති. බාහිරං නාම තද්දරමඤ්ඤානො සත්තසමු
 භො, තං 'බුධා' ති ඉමිනා දසෙසති. කත්තා නාම එතදග්ගෙ ධර්ම
 නො මහාකච්චායනො, තං 'වත්ඛාමි' ති පදෙන දසෙසති. පරිමා
 ණං පන දුට්ඨං, පරිචේන්ද්‍රප්පමාණං සමුග්ගප්පමාණංද්ව, තත්පරි
 චේන්ද්‍රප්පමාණං තෙවිසතිවිධං, තථාහි-පඤ්ච සන්ධිපරිචේන්ද්‍ර, අභි
 නාමපරිචේන්ද්‍ර, වත්තාරෙ ආබ්‍යාතපරිචේන්ද්‍ර, ඡ කිංකරිධාන පරි
 චේන්ද්‍ර, එතානි එව පකරණවසෙන වත්තාරීති වුවිනති. සමුග්ගප්ප
 මාණං වුත්තිප්පයොගෙහි සභිං සත්තසත්තාධිකසහස්සවිධං; සුත්තා
 නි පන දසාධිකානි සත්තසත්තානි, තං "සුසන්තිකප්ප" නති එත්ථ
 සුඤ්ජරත්ථවාචකෙන සුසංදොන දසෙසති. පයොජනං පන දුට්ඨං
 මුඛපරමපර්වසෙන, තත්ථ අකඛරකොසලං සමාදෙය්‍යා වචි
 නත්ථසුමොධනං මුඛප්පයොජනං නාම; තං "වචනත්ථවරං සුමො
 චු" නති ඉමිනා දසෙසති. වචනත්ථසුමොධනවසෙන යථානුසිද්ධං
 පටිපනතිසා යං ලොකීයලොකුත්තරසම්පන්නං ලභනති ඉදං පර
 මපරපයොජනං නාම, තං "සෙය්‍ය" නති ආදිනා අපදිසති. තත්ථ
 රතනත්තසපණ්ණමො කසමා දසෙසිතොති? යං කිංඤ්චි ග්‍රන්ථං
 සමාරභිතුකාමෙන තාව ආවරිතෙන රතනත්තසෙස පණ්ණමං
 කථා තබ්බිග්ගත්තරසෙන සමාරභිතබ්බනති කථා දසෙසිතො.
 එත්ථ හි' තබ්බිග්ගත්තරසෙන නාම යථාපටිඤ්ඤානත්ථාතිත්ථප්පාද
 නසමත්ථා, සා රතනත්තසපණ්ණමකරණෙනෙව හොති; රතන
 ත්තසපණ්ණමකරණෙන හි අනුතරයවිසොසිතෙන පඤ්ඤාය බල
 වා හොතිති. පණ්ණමො පන තිවිධො කායවච්චිමනොපණ්ණමවසෙන,
 තත්ථ කො පණ්ණමොති? වචිපණ්ණමො, නනුව කායමනොපණ්ණමෙ
 හිපි ඊදිසං පයොජනං හොති, කසමා ග්‍රන්ථරූපකකො වචිපණ්ණ
 මො විහිතොති? තෙහි විහි පණ්ණමෙහි අත්තතිත්තපයොජනමෙව
 හොති, වචිපණ්ණමෙන පන අත්තතිත්තපයොජනඤ්ච පරතිත්තපයො
 ජනඤ්ච හොති, වුත්තඤ්ච:-"රතනත්තසපණ්ණමවචනං සද්දවාර
 වොකකමනත්ථං, තං විඤ්ඤානං විත්තාරාධනත්ථං, තං පකරණසස
 ගාහණත්ථං, තං වචනත්ථාවමොධනත්ථං, තං සබ්බසම්පන්නතිත්ථා
 දනත්ථනති" තසමා සාතිසයො වචිපණ්ණමො විහිතොති. පුබ්බපඤ්ච
 කං කසමා දසෙසිතනති? අවිඤ්ඤානසඤ්ඤාසං වොහාරසුඛත්ථං
 සඤ්ඤා දසෙසිතා; අත්තනා කතපකරණසස ගරුභාවදසසනත්ථං
 නිවිපනං ව කත්තං ව දසෙසිතා; උග්ගහණත්ථං පරිමාණං දසෙසිතං;
 උග්ගහණෙ උසාහජනනත්ථං පයොජනං දසෙසිතනති. තත්ථ ගුණ
 මහත්තතාය-සෙට්ඨං, පසත්ථනරං; පුඤ්ඤමහත්තතාය නිලොක
 මහිතං, නිලොකෙන පුජිතං; ජාතිමහත්තතාය අභ්‍යං, උත්තමං;
 බුධං අභිවජ්ඣිස; අමලං, මලපටිපක්ඛං; ධම්මඤ්ච, උච්චතමත්තා

උතතමං, සෙසං; ගණං, අරියසමුහස්සට්ඨි; අභිවජ්ඣය, සජ්ඣස්ස, තිලොකානුසාසකස්ස, තස්ස බුබුස්ස, වචනස්ථරං; පාලිඅඤ්ඤානමං, සුමොද්ධං, සුවුඤ්ඤානං; සුතතතිතං, පිටකතතයානුකූලං; සුසංකප්පං, සුඤ්ඤං සංකිකප්පා; අභං වක්කාමි. එස්ථ, එතස්මිං වචනස්ථ වරෙ, යං නවලොකුතතරධම්මජ්ඣතං සෙසං තං ජිනෙරිතනසෙන, ජිනෙත ඊරිතනසෙන; බුබු, පටිසංකිපස්සස්ස පස්සස්සවනෙතා; ලහ නති, පටිච්ඡිකතති; තස්සොපි, තං ජිනෙරිතනසං අපි; සජ්ඣස්ස තස්ස වචනස්ථසුමොධනෙන ලහනති. අස්ථස්සට්ඨි, පාලියස්ථස්සට්ඨි; අකකරප දෙසු අමොහභාවා ලහනති. අතො, තස්මා පටිච්ඡිකකාරණා; සෙසයස්මිකො, සෙසයසංඛාතනවලොකුතතරධම්මජ්ඣකො කුල පුතෙතා; විවිධං, අනෙකප්පකාරං; පදං, අකකරපදං; සුමොද්ධය, සිකෙසයාති යොජනා-අකකරපදනති වතතමෙම ඡන්දහාතිහයා අකකරසදුලොපං කතා පදනති වුතතං. සස්මා ඉමස්ස පකරණස්ස උග්ගහණෙන අකකරපදෙසු අමොහභාවො නොති අමුලකස්ස වචනස්ථවමොධො හොති වචනස්ථවමොධස්ස ජිනෙරිතනසෙන පටිපජ්ජනතො සෙසයසංඛාතනවලොකුතතරධම්මපටිලාභො හොති, තස්මා සෙසයස්මිකො විවිධං අකකරපදං සිකෙසයාති අධිප්පායො.

අකකරපදකොසලෙසු කතරකොසලං පසිමං සමපාදෙන බබනති විහතායං පදකොසලස්ස අකකරකොසලමුලකතතා පසිමං අකකරකොසලං සමපාදෙනබබනති දස්සෙතුං-

1. අපේඛා අකකරසදුලස්සට්ඨි.

ඉතිවාක්‍යමාහ.

තස්ථ “අපේඛා අකකරසදුලස්සට්ඨි” ති ඉදං භගවතො මුඛසා ධම්මං පුබ්බවාක්‍යං න කළිවායනෙන වුතතවාක්‍යං; තථාති “එකො බුබුසුපබ්බජිතො භගවතො සනාතිකෙ කමමසානං ගගෙතො අනොතතනතිරෙ සාලරුකකමුලෙ නිසිනෙනා උදයබ්බයකමමසානං කතෙති, සො උදකෙ වරන්තං බකං දිස්වා උදකබකනති කමමසානං කතෙති, භගවා තං විතථභාවං දිස්වා බුබුසුපබ්බජිතං පනෙකාසාපෙතො “අපේඛා අකකරසදුලස්සට්ඨි” ති වාක්‍යමාහ. කළිවායනෙත්තෙති භගවතො අධිප්පායං ඡනිතො “අපේඛා අකකරසදුලස්සට්ඨි” ති වාක්‍යං පුබ්බධපෙතො ඉදං පකරණං කතනති; කළිවායනෙන කතසුතතනතිපි වදනති.

සමබ්බො ව පදස්සට්ඨි පදපේඛා පදවිග්ගහො,

වොදනා පරිහානෙ ව ඡබ්බිධා සුතතවණ්ණනා’ති.

වුතතතතා එවං සමබ්බොදයො වෙදිතබ්බා. කිමස්මිදමුච්චතෙ? ලොකියලොකුතතරසංඛාතවචනස්ථවිඤ්ඤාපකො අකකරප්ප හෙදෙව පසිමං සිකිතිතබ්බොති සද්දපනස්මිදමුච්චිතෙති අයමිහ

සම්බන්ධය. අනෙක් එක පදය, අකබරසඤ්ඤාතොති එක පදය, විභ්‍යාසනපදවිභාගවශෙන විපදමිදනති දඬබබ. අනෙක් පදෙන කම්මන්තිදේශයෝ, අකබරසඤ්ඤාතොති පදෙන සහකරණෙන කී රියානිදේශයෝ අයං පදවිනතා. සුභනනති වදනනාතං මනෙන පන සඤ්ඤාධිකාරපරිහාසාපටිසෙධනියමවිධිසුතෙනසු පටිභාසාසු තතනති දඬබබ. යෝ කොචි ලොකියලොකුත්තරදිසංඛාතවචන නේයෝ යෝ සබ්බො අකබරෙතෙව සඤ්ඤාතොති අයං පදනේය. අරි යතෙ ඤ්ඤාතෙති අනේය, නකබරනති අකබර, පමාණතො එක චතතාලියමතතාවණණ, වාචකතාවෙන පිටකතතයමපි පච්චා නබ් යනති අනේය. සඤ්ඤායතෙති සඤ්ඤාතො, අකබරෙති සඤ්ඤා තො=අකබරසඤ්ඤාතොති අයං පදවිගතයෝ. නනුව අනේය පදෙනාපි සඤ්ඤායතෙ තසමා අකබරපදසඤ්ඤාතොති වතනබ්බනති? සච්චං. අකබරෙති විනා පදස්ස අභාවා අකබරෙතෙව සබ්බතෙතො අකබරසඤ්ඤාතොති චුතතනති අයං වොදනා පරිහායෙ. වාක්‍යස්ස අත්ථං වතතුං “සබ්බවචනාන”නති ආදිමාග. තත්ථ “අනේය චුච්චති එතායාති චුතති”ති දඬබබ. සුතෙන අචුතෙනපි “සබ්බවචනාන”නති ඉදං කසමා චුතතනති? අනේයාති පදං සම්බන්ධිභූතතතා සම්බන්ධං අපෙකති තසමා චුතතං. “උදයබ්බය”නති එත්ථ උපපජ්ජනතිජ්ජනසභාවො පදෙනෙව විඤ්ඤායති, න උ අකබරෙන වා, න ද ආදිඅකබරෙන වා. කසමා අකබරෙතෙව සඤ්ඤායතෙති චුතතනති? වොදනං මනසි කච්චා ආග “අකබරවිපතනිය”නති ආදි-ති යසමා අකබරවිපතනියං අකබරතිජ්ජනෙන අකබරඅජනනෙන වා අත්ථස්ස වචනත්ථස්ස දුනතයතා දුඤ්ඤාණතා හොති, තසමා අකබරෙතෙව සඤ්ඤාතතතා අකබරකොසලං අකබරෙසු ව්‍යතතං ඡිනනං සුභතතෙනසු තිසු පිටකෙසු බහුපකාරං මහාරූපකාරනති, එවං පුබ්බවාකොසන බලවුස්සාගං ජනෙතො අවිඤ්ඤාතසඤ්ඤායස්ස වොහාරසිජ්ජනතො පඨමං සඤ්ඤාච්චානං දස්සෙන්නතා සාමඤ්ඤා විසෙසසඤ්ඤාසු සාමඤ්ඤා සඤ්ඤාය පඨමං වතනබ්බතතා තාව සාමඤ්ඤාසඤ්ඤා දස්සෙත්තුං:-

2. අකබරාපාදයෝ එකචතතාලියං.

ඉතිසුතමාග.

ඡබ්බිධා සුභතවණණනා ඤ්ඤෙ ඔලොකෙනබ්බා, අවසිඨමුඛ මතතනසමෙව කරිස්සාමි.

සඤ්ඤිති චුච්චතෙ දබ්බං, සඤ්ඤාති තස්ස වොහාරෙ,
සඤ්ඤි සඤ්ඤා සද්දං හෙද, සඤ්ඤාති පඤ්ඤනති මතාති.

අකබරති එක පදය, අපිති එක පදය, ආදයොති එක පදය, එකචතතාලියනති එක පදය, විභ්‍යාසනපදවිභාගවශෙන වතුපපදමිදං සුභතනති දඬබබ. අකබරති සඤ්ඤාතිදේශයෝ, අපිති හෙතො

පෙකකිනිදොසො, ආදයොති සඤ්ඤිනිදොසො, එකවතනාලීසනති
 නබ්බිසසනනිදොසො. සඤ්ඤාධිකාරපරිභාසාපටිසංඛනියමච්චි
 සුතෙනසු සඤ්ඤා, සුතනනති දඨබ්බං. ඉදං සුතනං සඤ්ඤාසුතනනති
 කායමා ඤ්ඤතීති? සඤ්ඤිසඤ්ඤාටිඛානනන වුතනතනාඤ්ඤතී, තථා
 භොවු, අකබරතිසඤ්ඤා, ආදයොති සඤ්ඤිති කසමා ඤ්ඤතීති?
 භෙසා පුබ්බවාකෙය් යෙ වණ්ණො අකබරති වොතරියනති තෙ ව
 ණ්ණො ආදයොති ඤ්ඤනාථං වුතනතනා ඤ්ඤතී. පඨමං සඤ්ඤං චිද
 තිච්චා පඨිඡා සඤ්ඤාය විතිතතනා සඤ්ඤිට් පඨමං වතනබ්බොති.
 සචමං; තථාපි සුබ්බිචාරණ්ණං එවං වුතනනති, එවං ඉතො පරෙසුපි
 අපිසද්දස්ස අබ්පායෙන සහ සුතනස්ස අථං දෙස්සොතුං “තෙ ව
 බො”ති ආදිවුතනං. සුතනනෙනසු තීසු පිටකෙසු සොපකාර එකව
 තනාලීසං තෙ ව බො භෙසා වාකෙය් අකබරති වුතනා අකාරද
 යො නිගහතිතනනා වණ්ණො අකබරනාම භොනතීති යොජනා,
 එථ අපි සද්දස්ස භෙසා වුතනඅකබරනමපෙකකිභාවං පාකටං කා
 වුං, තෙ’ති සද්දං පකඛිපති, වසඤ්ඤ උභයං සමපිණ්ඩති, බොසඤ්ඤ
 වාචාසිලිඨථං පදපුරණං, එකවතනාලීසකබරතො අඤ්ඤා අකබ
 ර සුතනනෙනසු සොපකාර නනොනතීති ඤ්ඤනාථං “සුතන
 නෙනසු සොපකාර”ති වුතනං. අකාරදීනං සරූපං දෙස්සොතුං
 නං යථාති කප්පෙකමයනාය පුච්ඡති, නං යථා, තෙ කතමෙ? අ
 ආ-පෙ-අං ඉති ඉමෙ අකබරනාම. භො ආවරිය! තෙන අකබර
 සඤ්ඤාකරණෙන අකබරනාමෙන වා කු කතරස්මිං සුතෙන අ
 තො පයොජනං භවති? භො සිස්ස! “අතො අකබරසඤ්ඤාතො”
 ති සුතෙන අකබරති වොහාරපයොජනං භවති. කසමා පන අ
 ආදිකකමො වුතෙතාති?.

පඤ්චනනං පන සානානං පටිපාටිවසා පි ව,
 නිස්සයාදිපපභෙදෙති වුතෙතා තෙසමනුකකමො.

අවණ්ණො වෙව කවගො හකාරෙත්තරංඨි කණ්ඩි,
 ඉවණ්ණො වෙව වවගො යකාරෙත්තරංඨි තාලු.

වවගො රලකාරති සතන මුඛති * ජයරෙ,
 තවගො ලසකාරති සතන දනෙනසු ජයරෙ.

උවණ්ණො වෙව පවගො සතන ඔසෙසු ජයරෙ,
 කණ්ඩිතාලුභවෙකාරෙ ඔකාරෙ කණ්ඩිඔසෙසු.

දනෙනාසිපෙ වකාරෙ ව නාසජං නිගහතිතකං,
 පඤ්චමා නාසිකා ජනා තෙ සකසානජ පිව.

හකාරං පඤ්චමෙගෙව යවලෙති ව සංසුතං,
ඔරසනති වදනෙනකෙ කණ්ණිජං තදසංසුතං.

සත්තභානාති චණ්ණානං උරෙ කණ්ණිජං ව තාලු ව
මුඛා දනතා ව ඔභා ව නාසිකභානමෙව ව.

චතුරා කරණං වුත්තං, ජ්වනාමජ්ඣං ජ්වෙතාපග්ගං,
ජ්වග්ගං ව සකභානං, කරණං ජතගෙතුකං.

ජ්වනාමජ්ඣං නාලුජ්නං, මුඛජ්නං ජ්වෙතාපග්ගං,
දනතජ්නඤ්ච ජ්වග්ගං, සෙසානං සකභානිකං'ති.

විජ්ඣාතෙ පන ඤාසෙ ගගෙනබ්බො, ඉතො පරෙසුපි ඡබ්බිඛා
සුත්තචණ්ණනා වුත්තනසෙතෙව වෙදිතබ්බො.

3. තඤ්චාදනතා සරා අඨ.

තඤ්චි එකං පදං, ඔදනනාති එකං පදං, සරාති එකං පදං, අ
භාති එකං පදං, විභත්තනන-පෙ-භිපදමිදං සුත්තනනති දඬබ්බං, 'තඤ්ච' ති පදෙන නිධාරණසමුදයනිදද්දසො, 'ඔද
නනා'ති පදෙන නිධාරණසමුදයනිදද්දසො 'සරා' ති පදෙන
සඤ්ඤානිදද්දසො, 'අභා' ති පදෙන තබ්බිසෙසනනිදද්දසො-සඤ්ඤා
ධිකාරපරිභාසා පටිපෙට්ඨනිසමවිධිසුත්තනසු සඤ්ඤාසුත්තනනති දඬ
බ්බං. තඤ්ච ඔදනනාති පදෙන කකාරද්වයජ්නං නිවසෙනති.

4. ලහුමත්තා තයො රසසා.

ලහුමත්තාති එකං පදං, තයසාති එකං පදං, රසසාති එකං
පදං, විභත්තනන-පෙ-භිපදමිදං සුත්තනනති දඬබ්බං, 'ලහුමත්තා'
ති පදෙන සඤ්ඤානිදද්දසො. 'තයසා' ති පදෙන තබ්බිසෙසනනිදද්ද
සො. 'රසසා' ති පදෙන සඤ්ඤානිදද්දසො. සඤ්ඤා-පෙ-සුත්තනසු
සඤ්ඤාසුත්තනනති දඬබ්බං. වුත්තනිසමපන එකදෙසත්තං ගගෙතො
තඤ්ඤා අනුවත්තනති.

5. අසෙසද්දිඝා.

අසෙසද්දිඝාති එකං පදං, දීඝාති එකං පදං, විභත්තනන-පෙ-භිපද
මිදං සුත්තනනති දඬබ්බං. "අසෙසද්දි" ති පදෙන සඤ්ඤානිදද්දසො,
'දීඝා' ති පදෙන සඤ්ඤානිදද්දසො. සඤ්ඤා-පෙ-සුත්තනසු සඤ්ඤා
සුත්තනනති දඬබ්බං. වුත්තනිසමපන තඤ්ඤා අනුවත්තනති, අසෙස
සද්දස අවධි පෙකඛත්තා විභත්තිපරිණාමං කතො 'රසසාති' ති
අනුවත්තනති. පාරිසෙසනසෙන සබ්බාපරිමාණස්ස ඤාතත්තා 'ප
ඤ්චා' ති වුත්තං.

6. සෙසා බ්‍යඤ්ජනා.

සෙසානි එකං පදං, බ්‍යඤ්ජනානි එකං පදං, විභ්‍යාසනා-පෙ-
විපදමිදං සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. සෙසානි සඤ්ඤානිද්දෙසො, බ්‍යඤ්ජ-
නානි සඤ්ඤානිද්දෙසො. සඤ්ඤා-පෙ-සඤ්ඤාසුත්තනනි දට්ඨබ්බං.
චුත්තියමපන සෙසසද්දසංසා සාපෙකඛිත්තා යපෙතො 'අට්ඨසරෙ'ති
චුත්තං.

7. වග්ගා පඤ්චපඤ්චසො මනනා.

වග්ගානි එකං පදං, පඤ්චපඤ්චසොනි එකං පදං, මනනානි
එකං පදං, විභ්‍යාසනා-පෙ-තිපදමිදං සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. වග්ගා-
නි සඤ්ඤානිද්දෙසො, පඤ්චපඤ්චසොනි තබ්බිසෙසනනිද්දෙසො.
මනනානි සඤ්ඤානිද්දෙසො. සඤ්ඤා-පෙ-සඤ්ඤාසුත්තනනි දට්ඨ-
බ්බං. මනනානි නිඛාරණියස්ස නිඛාරණසමුදයෙන විනා අසමභව
තො 'තෙසං ඛො' ති ආදිචුත්තං. 'මනනා'නි පදෙන යකාරදි අව-
ග්ගං නිවතෙනති. එත්ථ ච වග්ගසද්දෙස සමුග්ගානි, තෙන පඤ්ච පඤ්ච
අකාර එකෙකසමිං පයොගෙ අධිත්තතා එකෙකසමිං කණ්ඩාදි
ට්ඨාතො වග්ගභාවෙන ඡත්තතා ච වග්ගතාමං ලභනතීති දසෙසති.
'වග්ගියනති ගුමඛගුමා උච්චාරිතබ්බතා චුත්තං, න එකෙකසමිං පයො-
ගෙ එකතො උච්චාරිතබ්බතාති. තෙන වග්ගානි සාමඤ්ඤවසෙන
චුත්තනපි පඨමකාරවසෙන කවග්ගවවග්ගාදිවොභාරං ගහෙතො
එකෙකකරොපි කවග්ගවවග්ගාදිවොභාරං ලභති. සථා 'පඤ්ච
වග්ගා, ති තථානි චුත්තං:-"වග්ගනං වා වග්ග" ති ච, කවග්ගස්ස
චවග්ගා' තිච. "පඤ්චපඤ්ච"ති විබ්බවනං විච්ඡායං වත්තති, තිචි
ධාති විච්ඡා-කිරියාගුණදබ්බවසෙන, තථාති 'රුකං රුකං පි
ජෙජාතෙන වජ්ජ'ති ආදිසු කිරියායං, 'ගාමො ගාමො රමණියො'
ත්‍යාදිසු ගුණෙ, 'ගෙගෙ ගෙගෙ පාතිය' න්‍යායාදිසු දබ්බෙ, තත්ථ
ගුණවිච්ඡා ඤ්ඤාබ්බා, සබ්බෙසු පඤ්චසු වග්ගා නාම ගුණස්ස බ්‍යාපි
ත්තතාති.

8. අං ඉති නිග්ගහීතං.

අංඉති එකං පදං, ඉතීති එකං පදං, නිග්ගහීතනනි එකං පදං,
විභ්‍යාසනා-පෙ-තිපදමිදං සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. අංඉති සඤ්ඤානි-
ද්දෙසො, ඉතීති අනන්තරචුත්තත්ථනිද්දෙසො, නිග්ගහීතනනි සඤ්ඤා-
නිද්දෙසො-සඤ්ඤා-පෙ-සඤ්ඤාසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. එත්ථ අකා-
රො උච්චාරණ්ණො, ඉතීසද්දෙස අත්තතො අනන්තරෙ චුත්තනිච්ඡා

යෙව නිග්ගහිතං නාම න අකාමොති දිපෙති. “කරණං නිග්ගහෙත්වා ග්‍රහණාති උච්චාරියති නිග්ගහිතං කල්පපඤ්ඤාපනං” * “අංගුත්‍රාසු සුඤ්ඤාපනං” නි අනුස්සාරසංකල්පාදි වුත්තං, තත්ථ සාරතො අනු පච්ඡා නිස්සයති නිබ්බවතං කාතබ්බං, සරතො පරං නිස්සයති අපේඛා.

පදමජ්ඣෙක පදනො වා පතිට්ඨිතං අනුස්සාරං,
සද්ධානිසං කම්මවාසං, භණ්ණ නිග්ගහිතන්තං වා.

දුච්ඡාදො මකාරන්තං, උප්පක්ඛග්ගණාදිසු,
වග්ගන්තං නිග්ගහිතන්ති, යථාරහම්මදිරයෙ.

සරණාගමනදුතො, නිග්ගහිතං මකාරන්තං,
අවග්ගෙසු ඔකාරස්ස, ඔදයො නත්ති සාසනෙති.

ඉධ අවුත්තානං පරසමඤ්ඤානම්පි පයොගෙ සති ගහණේථං
“පරසමඤ්ඤා පයොගෙ” ති පටිභාසමාහ.

9. පරසමඤ්ඤා පයොගෙ.

පරසමඤ්ඤාති එකං පදං, පයොගෙති එකං පදං, විභ්වත්තන—
පෙ—විපදම්මදං සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. පරසමඤ්ඤාති කම්මත්ථනිද්දො
සො, පයොගෙති භාවන්තමි නිද්දොසො, සඤ්ඤා—පෙ—පටිභාසා
සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. පරසමඤ්ඤාසුත්තන්තිපි වදන්ති.

10. පුබ්බමධොසීතමස්සරං සරෙන විශොජයෙ.

පුබ්බන්ති එකං පදං, අධොසීතන්ති එකං පදං, අස්සරන්ති එකං
පදං, සරෙනාති එකං පදං, විශොජයෙති එකං පදං, විභ්වත්තන—
පෙ—පඤ්ඤාපදම්මදං සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. පුබ්බන්ති කම්මත්ථනිද්දො
සො, අධොසීතන්ති කම්මත්ථනිද්දොසො, අස්සරන්ති කම්මත්ථනිද්දො
සො, සරෙනාති අවධිතිද්දොසො, විශොජයෙති කිරිතානිද්දොසො,
සඤ්ඤා—පෙ—පටිභාසාසුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තත්ථ ‘තත්‍රායමාදි’ ති
ආදිපයොගෙ සන්ධිං කතන්තාමො ආචරියො පුබ්බ ඛ්‍යාප්තං අධො
සීතං කත්වා අස්සරං කත්වා සරඤ්ඤා උපරි කත්වා සරෙන සරතො
විශොජයෙ. එත්ථ ‘තත්‍ර—අයං ආදි’ ති—පයොගෙ අකාරතො පරස්ස
යකාරස්ස නිවත්තනත්ථං. පුබ්බග්ගහණං වුත්තං, පුබ්බඛ්‍යාප්තං
විශොජෙත්වා කත්ථ යථෙව පුබ්බන්ති සද්දෙහතිවත්තනත්ථං. ‘අධොසී
ත’ නති වුත්තං. අධොසීතං කත්වාති එත්ථ පන අනාගතත්ථෙ තො
පච්චයො “තකෙකත්වා නිකම්මති” ති ආදිසු විශ. සරෙනාති එතස්ස

සහයෝගයෙන් නිව්වේදනයට අවධිගතය. දෙසැනැස් වා උපරි අනුච්ඡාදනාන්තරය වා 'අසාර' නැති වූහ. 'අසාර' කැනීමේ එක් කොටස වූයේ සමානකාලීන වන්නා 'තම' හැකියා උගන්වන්නා' අදිසු විය. නැවුම් නිබ්බාණේ අයුරු පරිමිතයෙන් පරිමිත දැක්මකට අදිසු.

11. නයෙ පරං සුතො.

නයෙති එකං පදං, පරනති එකං පදං, සුතෙති එකං පදං, විභ්වත්ත-පෙ-තිපදමිදං සුතනනති දට්ඨබ්බං. නයෙති කිරියා නිද්දෙසො, පරනති කමමන්තිදෙදෙසො, සුතෙති භාවසත්තමිති දෙදෙසො, සඤ්ඤ-පෙ-මිඤ්ඤාසා සුතනනති දට්ඨබ්බං. නැවුම් නවු නිබ්බාණේ. හො ආවරිය! 'සුතෙති නි පදං කසමා ආවරියෙන වූ තනා? හො සියය! 'අනෙකාට්ඨි මං අවධි ම' නැති එක් පරිමිතය නි ගතවිතසු උපපාදා වා මකාරය පරපදෙ අකාරයනං වා නිග්ගතිතසු පරඅකාරයනං වා 'මද්දසරෙ'ති සුතෙති මකාරං කතො පරඅකාරයනං වා සුතනං නයොති, වණ්ණකාලබ්බවතිනෙ සන්ති නයොතිති ඤාපනන්තං 'සුතෙති'ති පදං වූතනනති.

ඉති සංක්ෂිප්තපද පද්ධතියේ කතෝක්තිය.

අතිවිභිතං පදං කාරි නිවිභිතං කාරියං භවෙ,
තස්ස භෙදා නිමිත්තනතු තබ්බෙදකං විසෙසනං.

12. සරා සරෙ ලොපං.

සරාති එකං පදං, සරෙති එකං පදං, ලොපනති එකං පදං, විභ්වත්ත-පෙ-තිපද මිදනති දට්ඨබ්බං. සරාති කාරිතිදෙදෙසො, සරෙති නිමිත්තසත්තමිතිදෙදෙසො, ලොපනති කාරිසතිදෙදෙසො, සඤ්ඤ-පෙ-මිඤ්ඤාසා සුතනනති දට්ඨබ්බං. එක් වොදනා සියා සරාති බහුවචනං පරිච්ච සරෙසුති වත්තබ්බනති? න වත්තබ්බං, එකෙකෙසෙව සරසා නිමිත්තභූතතා; යදි එවං එකස්ස සරසා ලොපනතා 'සරෙ'ති වත්තබ්බනති? න. 'සබ්බො ගසෙසවා' නි එක් එකස්මිං සරෙ චතු නනාමි ලොපනතා. අඵවා එකෙකෙසමිං සරෙ සරුපාපි අසරුපාපි සබ්බෙ අට්ඨ සරා ලොපං පපොපනතිති ඤාපනන්තං 'සර'ති වූතනං. තෙනාග වූතනියං:- "සරා මො සබ්බෙපි සරෙ පරෙ ලොපං පපොපනති"ති. එක් ව 'සරා සරෙ'ති සාමඤ්ඤවසෙන වූච්චමානෙපි 'පරෙ'ති කථං ඤායති? 'සරෙ'ති නිමිත්තසත්තමියා වූතනතා ඤායති. අඵවා උපරි සුතෙති 'පරෙ'ති කාරිනො වූතනතා ඤායති.

13. වා පරො අසරූපා.

වාහි එකං, පරෙති එකං, අසරූපාහි එකං, විභ්‍යානන-පෙ-තිපදමිදනති දට්ඨබ්බං. වාහි චචන්තිවිභාසානිදද්දසො, පරෙති කාරිතිදද්දසො, අසරූපාහි අවධිතිදද්දසො, නිමිත්තපඤ්චමි නිදද්දසො වා. සඤ්ඤ-පෙ-චිබ්බසුතනනති දට්ඨබ්බං. එත්ථ චචන්තිවිභාසනේවා වාසඤ්ඤා නිච්චමනිච්චමසනනවිධිං දසෙසති, තත්ථ සසසද්ධති වඤ්ඤාදියනති එවමාදි නිච්චවිධි. කතඤ්ඤාසි වන්තාගෙ මෙතිකකමෙති එවමාදි අනිච්චවිධි. පඤ්චාසිනිති එවමාදි අසනනවිධි. විකප්පනනේවා වාසඤ්ඤාහිපි වදනති, එවඤ්ඤා සති “පඤ්චාසිනිති එවමාදිසු රූපවයං භවෙය්‍ය, පුබ්බසුතනං නිස්සංය වා “අසරූපා”ති පුබ්බනිමිත්තං නිස්සංය වා, පඤ්ඤාදෙන විනාපි පරලොපෙ විඤ්ඤායමානෙ පඤ්ඤාගහණං ‘වා පරො’ති යොගවිභාගෙන සරූපමතා ලොපඤ්ඤාපනන්තං. තෙනෙවාහ:-

වාපරෙති විභාගෙන සරූපොපි පරො ලොපො,
තත්ථ විදුපමං නාලං ආදයො ඉති ආදිසුති.

භො ආචරිය ! වාහි පදං කසමා ආචරියෙන චුතතං? භො සිසු! සසසද්ධියානිත්‍යාදිසු සතිපි අසරූපෙ වාසඤ්ඤාන නිවාරිතතතා අසරූපමතා පරෙ සරෙ ලොපං න පපොතිති ඤාපනන්තං වාහි පදං චුතතනති.

14. කච්චාසවණ්ණං ලුතෙන.

කච්චි එකං, අසවණ්ණනති එකං, ලුතෙනති එකං, විභ්‍යානන-පෙ-තිපදමිදනති දට්ඨබ්බං. කච්චිති කච්චන්තිදද්දසො, අසවණ්ණනති කාරිතිදද්දසො, ලුතෙනති භාවසතනමිතිදද්දසො, සඤ්ඤ-පෙ-චිබ්බසුතනනති දට්ඨබ්බං. ‘නන්ති සමානං වණ්ණං සරූපා සුති එතෙසනති=අසවණ්ණා, එමකාර. අවණ්ණාදයො හි සවණ්ණා නාම. තෙන, තෙනත්ථ නෙ+එත්ථාති එවමාදිසු “වා පරො අසරූපා”ති සුතනං ලබ්බති; එත්ථාපි ‘ලුතෙන’ති පදං අගහෙත්වා ලොපසද්ද වන්තමානෙ සිඬෙපි ලුතෙනාගහණං ලුතෙනති යොග විභාගෙන පරලොපෙපි අසවණ්ණා භොතිති ඤාපනන්තං. තෙනාහ:-

ලුතෙනති පුනුවාරණෙන අසවණ්ණං පරලොපෙ,
මුතෙලයො ඉසෙලයො රථෙසභොති ආදිසුති.

සරෙති සාමඤ්ඤාවසෙන චුතෙනපි ධානාසනනවසෙන ඉසු වණ්ණා එව ගහෙනබ්බා කච්චසඤ්ඤා අසනනවිධිං දිපෙති, තෙන සසසද්ධියානිති පයොගො නිද්දිට්ඨො. භො ආචරිය! කච්චිති පදං

කසමා ආවරියෙන වුත්තං? හො සිසු! සසංචිද්ධානිත්තාදිසු සතිපි පුබ්බස්සරලොපෙ කච්ඡද්දෙන නිවාරිතත්තා පරෙ සරෙ අසවණ්ණං න පපෙපාතීති ඤපනන්ථං කච්චි පදං වුත්තං. එවං සති වාසදො වත්තමානෙ සිජ්ඣතිති? නසිජ්ඣති භින්නන්ථත්තා, වාසදො භි නිවමනිවමසන්නවිධයො දීපෙති, කච්චි සදෙස පන අසන්නවිධිවෙව දීපෙතිති.

15. දීඝං.

දීඝන්ති එකං, විභත්තන්ත-පෙ-එකපදමිදන්ති දට්ඨබ්බං. දීඝ නති කාරියතිදොසො, සඤ්ඤ-පෙ-විධිසුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. හො ආවරිය! කච්චි පදං කසමා ආවරියෙන වුත්තන්ති? හො සිසු! පඤ්චත්තපාලි ත්තාදිසු පුබ්බස්සරෙ ලුත්තෙපි කච්චිසදො න නිවාරි තත්තා පරෙ සරෙ දීඝං න පපෙපාතීති ඤපනන්ථං කච්චි පදං වුත්තන්ති.

16. පුබ්බො ච.

පුබ්බොති එකං, වාති එකං, විභත්තන්ත-පෙ-එකපදමිදන්ති දට්ඨබ්බං. පුබ්බොති කාරිතිදොසො, වාති අනුකඤ්ඤානතිදොසො, සඤ්ඤ-පෙ-විධිසුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. එත්ථ වසදො නිමිත්තකාරි යාති ආකඤ්ඤාති, දුට්ඨං භි ආකඤ්ඤානං-අනුචත්තමානස්ස ආක ඤ්ඤානං අනුචත්තමානස්සාපි ආකඤ්ඤානාති, අනුචත්තමානෙපි ආ කඤ්ඤානං කථන්ති? උත්තරසුත්තං නානුචත්තන්ථං. කාරිතො විජ්ජමානත්තා පණ්ණසදො කාරිං ඡඤ්ඤාති නිමිත්තභූතස්ස ලො පස්ස විසසනභාවෙන අනුචත්තති, හො ආවරිය! කච්චි පදං කසමා ආවරියෙන වුත්තං? හො සිසු! ඉතිස්ස මුත්තනමිදි ත්තාදිසු සතිපි පරලොපෙ කච්චිසදො න නිවාරිතත්තා පුබ්බො සරෙ දීඝං න පපෙපාතීති ඤපනන්ථං 'කච්චි'ති පදං වුත්තන්ති.

17. යමෙදන්තස්සාදෙසො.

යන්ති එකං, එදන්තස්සාති එකං, ආදෙසොති එකං, විභත්ත න්ත-පෙ-එකපදමිදන්ති දට්ඨබ්බං. යන්ති කාරියතිදොසො, එදන්ත ස්සාති ආදෙසාපෙක්ඛනිකාරිතිදොසො, ආදෙසොති තබ්බිසෙස නතිදොසො, සඤ්ඤ-පෙ-විධිසුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. හො ආවරිය! කච්චි පදං කසමා ආවරියෙන වුත්තං? හො සිසු! නොනාගනා ත්තාදිසු සතිපි පරසරෙ කච්චිසදො න නිවාරිතත්තා එකාරස්ස යකාරදෙසො න හොතීති ඤපනන්ථං කච්චි පදං වුත්තං. නොනො නො+එකාති පදවෙජ්ජො, එකාරවයස්ස සුතිසමානභාවෙපි "අසමා නා"ති කලාප වචනං නිස්සාය අසමානභාවතො "වා පරෙ අසරු පා"ති සුභෙත්ත පරලොපො හොති.

18. වමොදුදන්‍යානං.

වනනී එකං, ඔදුදන්‍යානනනනී එකං, විභත්‍යන්ත-පෙ-විපද මිදනනී දට්ඨබ්බං. වනනී කාරියනිදේශසො, ඔදුදන්‍යානනනනී ආදෙසාපෙකකිත්ථිකාරීනිදේශසො, සඤ්ඤ-පෙ-විබිසුන්තනනනී දට්ඨබ්බං. එත්ථ අන්තග්ගහණං අග්ගෙහිවා අනුච්ඡන්තනවසෙන සිජ්ඣිමානෙපි සුන්තග්ගහණං පුබ්බඅන්තසද්දෙන අසමානත්ථං දීපෙනි. පුබ්බසුන්තනනනී පදන්තෙයෙව යකාරදේශසො හොති, ඉමිනා සුන්තනනනී පන පදන්තෙපි පදමජ්ඣෙපි වකාරදේශසො හොති, අථ චා අන්තග්ගහණෙන ඉත්ථෙවං ත්‍යාදිසු අඤ්ඤාස්සරුනමපි වකාරදේශසො හොති, කිවිති පදං කසමා වුත්තං? චන්තාගේ මෙ ත්‍යාදිසු සතිපි පරසරෙ කිවිසද්දෙන නිවාරිතන්තා ඔකාරස්ස වකාරදේශසො න හොතීති ඤපනත්ථං වුත්තනනනී.

19. සබ්බො වනනී.

සබ්බොති එකං, වනනී එකං, නීති එකං, විභත්‍යන්ත-පෙ-නිපදමිදනනී දට්ඨබ්බං. සබ්බොති තබ්බිසෙසනනිදේශසො, වනනී කාරියනිදේශසො, නීති කාරීනිදේශසො, සඤ්ඤ-පෙ-විබිසුන්තනනී දට්ඨබ්බං. එත්ථ “බ්‍රහ්මජනා”ති වුත්තන්තා නීති වුත්තෙපි නිසද්දෙ, එව කාරීති විඤ්ඤායති. රූපසිඛියං පන නිසද්දෙ, එව කාරීභාවෙන වුත්තො. ඉතිස්ස මුත්තනමපි උද්ගරණං නිසස්ස අයමෙව චාදෙ සුඤ්ජරතරෙති වදනනී. කිවිති පදං කසමා වුත්තං? ඉතිස්ස මුත්තනමපි ත්‍යාදිසු සතිපි පරසරෙ කිවිසද්දෙන නිවාරිතන්තා නිසද්දෙ බ්‍රහ්මජනා චකාරං න පපොසාතීති ඤපනත්ථං වුත්තනනනී.

20. දෙ ධස්ස ව.

දෙති එකං, ධස්සාති එකං, වානී එකං, විභත්‍යන්ත-පෙ-නිපදමිදනනී දට්ඨබ්බං. දෙති කාරියනිදේශසො, ධස්සාති ආදෙසාපෙකකිත්ථිකාරීනිදේශසො, වානී සමුච්චයත්ථනිදේශසො, සඤ්ඤ-පෙ-විබිසුන්තනනනී දට්ඨබ්බං. සුන්තවිභාගෙන සුන්තස්ස ච ඉති විභාගෙන ඔහුධාපි ආදෙසො සියා, දස්ස නාදෙසො හොති; යථා කතමං? සුග්ගතො. එවං සෙසෙසුපි යොජෙතබ්බං; ඉත්ථා නස්සානිපි පඨනනි “ත්‍රො තතස්සා”ති පාඨො යෙව සුඤ්ජරෙ, කිවිති පදං කසමා වුත්තං? ඉධෙව මරණං භවිස්සතිත්තාදිසු සතිපි පරසරෙ කිවිසද්දෙන නිවාරිතන්තා ඔකාරස්ස දකාරදේශසො න හොතීති ඤපනත්ථං වුත්තනනනී.

21. ඉවණේණො යං නවා.

ඉවණේණොති එකං, යනති එකං, නවාති එකං, විභත්‍යන්ත-
පෙ-තිපදමිදනති දට්ඨබ්බං. ඉවණේණොති කාරිතිද්දෙසො, යනති
කාරිසතිද්දෙසො, නවාති කවච්ඡතිද්දෙසො, සඤ්ඤ-පෙ-විධිසු
ත්තන්තති දට්ඨබ්බං. නවාති පදං කසමා වුත්තං? පඤ්ඤානුමාන
ත්තදිසු සතිපි සරෙ පරෙ නවාසද්දෙන නිවාරිතත්තා ඉවණේණො ය
කාරං න පපෙපාතීති ඤපනන්තං වුත්තං. එත් නවා සද්දෙ 'කවි'
සද්දෙන සමානන්තො.

22. එවාදිස්සා රි පුබ්බො ච රසෙස්සා.

එවාදිස්සාති එකං, රිති එකං, පුබ්බොති එකං, වාති එකං,
රසෙස්සාති එකං, විභත්‍යන්ත-පෙ-පඤ්චපදමිදනති දට්ඨබ්බං. එවා
දිස්සාති සම්බන්ධකාරිතිද්දෙසො, රිති කාරිසතිද්දෙසො,
පුබ්බොති කාරිතිද්දෙසො, වාති සම්පිණ්ණත්තං නිද්දෙසො, රසෙස්සා
ති කාරිසතිද්දෙසො, සඤ්ඤ-පෙ-විධිසුත්තන්තති දට්ඨබ්බං. සරමනා
පරස්ස එවස්ස ආදිස්ස රිකාගෙ හොති. නවාති පදං කසමා වුත්තං?
සථා එව ත්තදිසු සතිපි සරෙ පරෙ නවාසද්දෙන නිවාරිතත්තා
සරමනා පරස්ස එවස්ස ආදිභුත්තස්ස එකාරස්ස රිකාගෙ න හොතීති.
ඤපනන්තං වුත්තන්තති.

ඉති සංඝිකප්පෙය්‍ය දුතියො කණ්ණො.

23. සරා පකතී බ්‍යඤ්ජනෙ.

සරාති එකං, පකතීති එකං, බ්‍යඤ්ජනෙති එකං, විභත්‍යන්ත-
පෙ-තිපදමිදනති දට්ඨබ්බං. සරාති කාරිතිද්දෙසො, පකතීති කාරිස
තිද්දෙසො, බ්‍යඤ්ජනෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, සඤ්ඤ-පෙ-
විධිසුත්තන්තති දට්ඨබ්බං.

24. සරෙ කවි.

සරෙති එකං, කවිති එකං, විභත්‍යන්ත-පෙ-තිපදමිදනති දට්ඨ
බ්බං. සරෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, කවිති කවච්ඡ නිද්දෙ
සො, සඤ්ඤ-පෙ-විධිසුත්තන්තති දට්ඨබ්බං. කවිති පදං කසමා
වුත්තං? අප්පසංසුතායන්තාදිසු සතිපි සරෙ පරෙ කවිසද්දෙන
නිවාරිතත්තා පුබ්බස්සර පකතිරූපාති නහොන්තීති ඤපනන්තං
වුත්තන්තති.

25. දීඝං.

දීඝනති එකං, විභ්‍යාසනන-පෙ-එකපදමිදනති දට්ඨබ්බං. දීඝනති කාරියනිද්දේශො, සඤ්ඤ-පෙ-චිබ්බසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. කචිති පදං කසමා වුත්තං? ඉබ මොදනිතාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ඤනෙ පරෙ කචිසද්දෙන නිවාරිතතතා පුබ්බස්සර දීඝං න පපෙපානනිති ඤපනනනි.

26. රස්සං.

රස්සනති එකං, විභ්‍යාසනන-පෙ-එකපදමිදනති දට්ඨබ්බං. රස්සනති කාරියනිද්දේශො, සඤ්ඤ-පෙ-චිබ්බසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. කචිති පදං කසමා වුත්තං? සමමා සමාධි තාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ඤනෙ පරෙ කචිසද්දෙන නිවාරිතතතා සර රස්සං න පපෙපානනිති ඤපනනනි.

27. ලොපඤ්ච නත්‍රාකාරො.

ලොපනති එකං, වානි එකං, තත්‍රානි එකං, අකාරෙති එකං, විභ්‍යාසනන-පෙ-එකපදමිදනති දට්ඨබ්බං. ලොපනති කාරියනිද්දේශො, වානි සම්පිණ්ඩනනනිද්දේශො. තත්‍රානි විසයනිද්දේශො, අකාරෙති විසයනිද්දේශො, සඤ්ඤ-පෙ-චිබ්බසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. කචිති පදං කසමා වුත්තං? සො මුනි තාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ඤනෙ පරෙ කචිසද්දෙන නිවාරිතතතා ලොපං න පපෙපානනිති ඤපනනනි. 'ලොපඤ්ච'නි යොගවිභාගෙන ගහපතානි තාදිසු ලොපමත්තමෙව හොති. චසද්දෙන පන කථං භිනෙ මුත්තතාදිසු උකාරගමො හොති, සරෙ පරෙපි අකාරගමො හොති "එස අනෙතා" තාදිසු.

28. පරවෙභාවො යානෙ.

පරවෙභාවොති එකං, යානෙති එකං, විභ්‍යාසනන-පෙ-එකපදමිදනති දට්ඨබ්බං. පරවෙභාවොති කාරියනිද්දේශො, යානෙති භාවසනනමිතිද්දේශො, සඤ්ඤ-පෙ-චිබ්බසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. යානෙති පදං කසමා වුත්තං? ඉබ මොදනි තාදිසු සතිපි සරමතා පරබ්‍යඤ්ඤනෙ යානස්ස අභාවා වෙභාවො න හොතිති ඤපනනනි.

29. වග්ගෙ ඤොසාඤොසානං නතිසපඨමා.

වග්ගෙති එකං, ඤොසාඤොසානනති එකං, නතිසපඨමාති එකං, විභ්‍යාසනන-පෙ-එකපදමිදනති දට්ඨබ්බං. වග්ගෙති ආධාර සත්‍යමිතිද්දේශො, ඤොසාඤොසානනති කාරියනිද්දේශො, නතිස

පඨමානි කාරියනිද්දෙසසා, අථවා සොසාසොසානනනි විසයනි
දෙදෙසා, තනියපඨමානි විසයනිද්දෙසසා, සඤ්ඤා-පෙ-චිධිසුත්ත
නනි දට්ඨබ්බං. අනන්තො සරමො පුබ්බසං පුබ්බසාරමො පර
භූතානං වග්ගෙ සොසාසොසානං බ්‍යඤ්ඤානානං තබ්බග්ගෙ තනිය
පඨමකකර් යථාසංඛ්‍යං වෙහාචං ගච්ඡන්ති යානෙ සුත්තෙ සති.
“වග්ගෙ සොසාසොසානං තනිය පඨමා”නි සාමඤ්ඤාන වුත්තෙපි
වග්ගෙ වතුප්පුතිසානං තබ්බග්ගෙ තනියපඨමානි විඤ්ඤාසති.
* තෙන ව පඤ්චමෙ තනියපපසංඝො නත්ති, පුබ්බසුත්තෙන වෙහාච
සාමඤ්ඤාන පරිභාසං කත්වා ඉමිනා සුත්තෙන අසදිසවෙහාවො
කාතබ්බො, කෙපි පන ඉමිනා සුත්තෙන පරිභාසං කත්වා පුබ්බසු
ත්තෙන වෙහාවො කාතබ්බොති වදන්ති. තමපන “ඉදං හි නාසමප
නනං විදුරාති අථමො පුබ්බසුත්තෙන සමපනනං නියමෙති”නි වච
තෙන විරුජ්ඣති. යානෙති පදං කසමා වුත්තං? ඉධ මෙනසො
තාදිසු යානස්ස අභාවා අසදිසවෙහාවො න ගොතීති ඤාපනත්ථං
වුත්තන්ති.

සංඝිකප්පෙය නතිසො කණ්ණඩා.

30. අං බ්‍යඤ්ජනෙ නිග්ගහීතං.

අංඉති එකං, බ්‍යඤ්ජනෙති එකං, නිග්ගහීතනනි එකං, විහ
ත්තනන-පෙ-නිපදමිදනනි දට්ඨබ්බං. අංඉති කාරියනිද්දෙසසා,
බ්‍යඤ්ජනෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසසා, නිග්ගහීතනනි කාරිනි
ද්දෙසසා, සඤ්ඤා-පෙ-චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉමිනා සුත්තෙන
පුබ්බරූපතො අවිසෙසෙනාපි නිග්ගහීතස්ස ලොපාදෙසවිකාර
නිවාරණත්ථං අංඉති රූපං විහිතං.

31. වග්ගනනං වා වග්ගෙ.

වග්ගනනනනි එකං, වානි එකං, වග්ගෙති එකං, විහත්තනන-
පෙ-නිපදමිදං. වග්ගනනනනි කාරියනිද්දෙසසා, වානි විකප්පනත්ථ
නිද්දෙසසා, වග්ගෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසසා, සඤ්ඤා-පෙ-චිධි
සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. එත්ථ වාසද්දො සමුච්චයවිකප්පනත්ථො. තෙන
වුත්තං “වාග්ගගණනා”නි ආදි, වානි පදං කසමා වුත්තං? නනං

* තෙන “කතඤ්ඤා, තත්තාග්ගො, තමමග්ගො”නි ආදිසු පන වග්ග
පඤ්චමානං සතිපි සොසග්ගෙ තනියාපසංඝො නගොති ධානාධිකා
රතො වා-රූපසිඤ්ඤං.

කම්මං ත්‍යාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ඤානෙ පරෙ වාසදොන නිවාරිතතා නිග්ගහිතං වග්ගන්තං නපපෙයාතීති ඤාපනාදිං වුත්තං. සුභගල නති එතභි නිග්ගහිතාධිකාරතා ආවිභතති උපලකඛණවසෙන වුත්තා. සුභගලො ත්‍යාදිසු සුභගලති ලිඛිතං යපෙයා සිවචනස්ස මකරදෙසං කතා “නිග්ගහිතඤ්ඤා”ති සුභතතන නිග්ගහිතාගමං කතා ඉමිනා වාසදොන නිග්ගහිතස්ස ලකාරෙ කතෙ “සුභගලො”ති රූපසිඛි, එවං සෙසෙසුපි.

32. එහෙඤ්ඤං.

එහෙති එකං, ඤානති එකං, විභ්‍යාසනා—පෙ—චිපදමිදං, එහෙති නිමිත්තසත්තමිනිදේශො, ඤානති කාරිසනිදේශො, සඤ්ඤා—පෙ—විබිසුත්තනති දට්ඨබ්බං. වාති කසමා වුත්තං? එවමෙ වා. ත්‍යාදිසු සතිපි එකාරභකාරෙ පරෙ වාසදොන නිවාරිතතා නිග්ගහිතං ඤාකාරං න පපෙයාතීති ඤාපනාදිං වුත්තනති.

33. සමයෙ ව.

සහග්ගති එකං, යෙති එකං, වාති එකං, විභ්‍යාසනා—පෙ—චිපද මිදං. සහග්ගති විසෙසන නිදේශො යෙග්ගති නිමිත්තසත්තමිනිදේශො, වාති අනුකඛනනතිදේශො, සඤ්ඤා—පෙ—විබිසුත්තනති දට්ඨ බ්බං. වාති කසමා වුත්තං? සංකොභො ත්‍යාදිසු සතිපි යකාරෙ ප රෙ වාසදොන නිවාරිතතා නිග්ගහිතං සහ යකාරෙන ඤාකාරං න පපෙයාතීති ඤාපනාදිං වුත්තනති.

34. මද්‍ය සරෙ.

මද්‍යති එකං, සරෙති එකං, විභ්‍යාසනා—පෙ—චිපදමිදං. මද්‍යති කාරිස නිදේශො, සරෙති නිමිත්තසත්තමිනිදේශො, සඤ්ඤා—පෙ— විබිසුත්තනති දට්ඨබ්බං. වාති කසමා වුත්තං? අනෙකාමජ්මං ත්‍යා දිසු සතිපි සරෙ පරෙ වාසදොන නිවාරිතතා නිග්ගහිතස්ස මකා රදකාරදෙසා න භොනතීති ඤාපනාදිං වුත්තනති.

35. යවමදනතරලා වාගමා.

යවමදනතරලාති එකං, වාති එකං, ආගමාති එකං, විභ්‍යා සනා—පෙ—චිපදමිදං. යවමදනතරලාති විසෙසිතිදේශො, වාති සමු ච්චග්ගතිදේශො, ආගමාති විසෙසනතිදේශො, සඤ්ඤා—පෙ—විබි සුත්තනති දට්ඨබ්බං. වාති කසමා වුත්තං? එවං මහිඛිසා එසා ත්‍යා දිසු සතිපි සරෙ පරෙ වාසදොන නිවාරිතතා යකාරදෙසො ආග මා න භොනතීති ඤාපනාදිං වුත්තනති.

36. කවි ඔ බ්‍යඤ්ජනෙ.

කවිති එකං, ඔති එකං, බ්‍යඤ්ජනෙති එකං, විභ්‍යාසනාංපෙ=නිපදමිදං. කවිති කවච්ඡනිද්දෙසො, ඔති විසයිතිද්දෙසො, බ්‍යඤ්ජනෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, සඤ්ඤාංපෙ=චිබ්‍රසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. කවිති කසමා වුත්තං? එඨ පසසපිමං ලොකං ත්‍යාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ජනෙ පරෙ කවිසද්දෙන නිවාරිතත්තා ඛිකාරගමො න ගොතීති ඤපනස්ථං වුත්තනනි.

37. නිගග්ගිතඤ්ච.

නිගග්ගිතනනි එකං, වාති එකං, විභ්‍යාසනාංපෙ=නිපදමිදං. නිගග්ගිතනනි විසයිතිද්දෙසො, වාති සමුවට්ඨනිද්දෙසො, සඤ්ඤාංපෙ=චිබ්‍රසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. කවිති කසමා වුත්තං? ඉමෙව නං පසංසනිතිත්තාදිසු සතිපි සරෙ වා බ්‍යඤ්ජනෙ වා පරෙ කවිසද්දෙන නිවාරිතත්තා නිගග්ගිතාගමො න ගොතීති ඤපනස්ථං වුත්තනනි.

38. කවි ලොපං.

කවිති එකං, ලොපනනි එකං, විභ්‍යාසනාංපෙ=නිපදමිදං. කවිති කවච්ඡනිද්දෙසො, ලොපනනි කාරිසතිද්දෙසො, සඤ්ඤාංපෙ=චිබ්‍රසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. කවිති කසමා වුත්තං? අනමෙව නු න බාලොත්තාදිසු සතිපි සරෙ පරෙ කවිසද්දෙන නිවාරිතත්තා නිගග්ගිතං බො ලොපං න පපොසාතීති ඤපනස්ථං වුත්තනනි.

39. බ්‍යඤ්ජනෙ ච.

බ්‍යඤ්ජනෙති එකං, වාති එකං, විභ්‍යාසනාංපෙ=නිපදමිදං. බ්‍යඤ්ජනෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, වාති අනුකසිකනිද්දෙසො, සඤ්ඤාංපෙ=චිබ්‍රසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. කවිති කසමා වුත්තං? එතං මඛගලමුග්ගමනත්තාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ජනෙ පරෙ කවිසද්දෙන නිවාරිතත්තා නිගග්ගිතං ලොපං න පපොසාතීති ඤපනස්ථං වුත්තනනි.

40. පරො වා සරො.

පරොති එකං, වාති එකං, සරොති එකං, විභ්‍යාසනාංපෙ=නිපදමිදං. පරොති කබ්බිසෙසනනිද්දෙසො, වාති විකප්පනස්ථනිද්දෙසො, සරොති කාරිතිද්දෙසො. සඤ්ඤාංපෙ=චිබ්‍රසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. වාති කසමා වුත්තං? අනමෙව නු න බාලොත්තාදිසු සතිපි

නිග්ගහිතමා සරෙ පරෙ චාසද්දෙන නිවාරිතතා නිග්ගහිතමා පරෙ සරෙ ලොපං න පපොතීති සුපනාථං වුතතං. එථ කාරි නො විජ්ජමානතා පුබ්බකාරි පුබ්බනිමිතභාවෙන විභතතිවිප රිණාමං කඤා (නිග්ගහිතමාහි) අනුවතතතීති.

41. බ්‍යඤ්ජනො ච විසංඤ්ඤාගො.

බ්‍යඤ්ජනොති එකං, චාති එකං, විසංඤ්ඤාගොති එකං, විභ ත්‍යන්තංපෙ=භිපදමිදං. බ්‍යඤ්ජනොති කාරිනිද්දෙසො, චාති සමු චවයනිද්දෙසො, විසංඤ්ඤාගොති කාරියනිද්දෙසො, සංඤ්ඤා=පෙ= විධිසුත්තනාහි දඬාබ්බං. එථ කාරියස්ස විජ්ජමානතා පුබ්බකාරි යං පරනිමිතභාවෙන විභතතිවිපරිණාමං කඤා (ලොපෙති) අනු වතතතී. පුනොති කසමා වුතතං? එවමස්ස-විදුනගගමිතා දිසු සතිපි නිග්ගහිතමා පරසමි සරෙ පුත්තස්ස අභාවා සංඤ්ඤා ගො බ්‍යඤ්ජනො විසංඤ්ඤාගො න භොතීති සුපනාථං වුතතං. චසද්දග්ගගණෙන නිණ්ණං බ්‍යඤ්ජනානං අන්තරෙ යෙ සරුපා නෙසමපි එකො ලොපො භොති. “නිණ්ණං බ්‍යඤ්ජනාන”න්ති නිධාරණසමුදයො, “සරුපා”ති නිධාරණියො. කච්චිසද්දෙ මණ්ඩු කගතිකවසෙන අනුවතතතීති.

ඉති සංකප්පෙ චතුසො කණ්ඩා.

42. ගො සරෙ පුඨස්සාගමො කච්චි.

ගොති එකං, සරෙති එකං, පුඨස්සාති එකං, ආගමොති එකං, කච්චිති එකං, විභත්‍යන්තංපෙ=පඤ්චපදමිදං. ගොති විසංඤ්ජනිද්දෙ සො, සරෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, පුඨස්සාති අන්තාපෙකඛ ඡවසිතිද්දෙසො, ආගමොති විසෙසනනිද්දෙසො, කච්චිති කච්ච භිතිද්දෙසො, සංඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනාහි දඬාබ්බං. එථ ආගමොති වුත්තතතා අපොතාහි සමබ්භි සුයති. කච්චිති කසමා වුතතං? සුඨච්චාති එථ සතිපි සරෙ පරෙ කච්චිසද්දෙන නිවාරිතතා පුඨස්ස අන්තෙ ගකාරගමො න භොතීති සුපනාථං වුතතං. කච්චි සද්දෙ හි වාසද්දෙතො.

43. පාස්ස චානොතා රසෙසා.

පාස්සාති එකං, චාති එකං, අන්තොති එකං, රසෙසාති එකං, විභත්‍යන්තංපෙ=චතුප්පදමිදං. පාස්සාති අන්තාපෙකඛඡවසි නිද්දෙ සො, චාති සමපිණ්ඩනනිද්දෙසො, අන්තොති කාරිනිද්දෙසො,

රසයානි කාරිණිද්දෙසො, සංකීර්ණයෙහි පවතින කතෝහි ද්විතීයං. එනම් 'පාසාන' නි 9. උපසංහාරානුකරණතා සම්පන්නං. ප්‍රතිපත්තං වීර්ෂානුකරණ අවිජ්ජාමානෙහි සිද්ධිති. තථාපි කාරිණිද්දෙසො පරිසරයෙහි රසයානිවිචිතතානුකරණ අනුගතතා වීර්ෂං. කවිති කසමා වුත්තං? පාඨම න්‍යාදිය සතිපි සරෙ පරෙ කවි සද්දෙන නිවාරිතතා පාසානෙහි ගතරාගතො න භොතිති සද්දෙනාම වුත්තං.

44. අබ්‍යාන අනි.

අබ්‍යානි එකං, අනි එකං, විභාගන=පෙ=විපදමිදං. අබ්‍යානි කාරිණිද්දෙසො, අනි කාරිණිද්දෙසො, සංකීර්ණයෙහි පවතින කතෝහි ද්විතීයං.

45. අපේක්ෂා අනි.

අපේක්ෂානි එකං, අනි එකං, විභාගන=පෙ=විපදමිදං. අපේක්ෂානි කාරිණිද්දෙසො, අනි කාරිණිද්දෙසො, සංකීර්ණයෙහි පවතින කතෝහි ද්විතීයං.

46. නෙ න වා ඉවණ්ණං.

නෙනි එකං, නානි එකං, වානි එකං, ඉවණ්ණනි එකං, විභාගන=පෙ=විපදමිදං. නෙනි කාරිණිද්දෙසො, නානි පරිසරයෙහි විකප්පනානුකරණයෙහි, ඉවණ්ණනි නිවිතනසහනමිතිද්දෙසො, සංකීර්ණයෙහි පවතින කතෝහි ද්විතීයං. වානි කසමා වුත්තං? 'අනිවිත' න්‍යාදිය සතිපි ඉවණ්ණං වාසද්දෙන නිවාරිතතා 'අනිඅනි' ඉවෙවන 'අබ්‍යාන අපේක්ෂා' ඉති වුත්තරාගත න භොතිති සද්දෙනාම වුත්තං.

47. අනිසං වානිසං.

අනිසංනි එකං, වානි එකං, අනිසංනි එකං, විභාගන=පෙ=විපදමිදං. අනිසංනි අනාපෙක්ෂානිද්දෙසො, වානි අනුකසමනිද්දෙසො, අනිසංනි සම්බන්ධකාරිණිද්දෙසො, සංකීර්ණයෙහි පවතින කතෝහි ද්විතීයං. එනම් 'අනිසංනි' උපසංහාරානුකරණතා සම්පන්නං. වුත්තං, එනම් මග්ගතාම වාග්ගතාම නිවිතනාපෙක්ෂා නිවිතනාමෙව අනිසංනි. 'ඉවණ්ණ' නි කසමා වුත්තං? අනිවිතනානුකරණයෙහි සතිපි අනිසංනි ඉවණ්ණයෙහි අපරතාමකාරිද්දෙසො න භොතිති සද්දෙනාම වුත්තං.

48. කවිති පටි පතිසිසා.

කවිති එකං, පටිති එකං, පතිසිසාති එකං, විභත්තනන=පෙ=තිපදමිදං. කවිති කවිච්ඡන්දිදේශයෝ, පටිති කාරියනිදේශයෝ, පතිසිසාති සම්බන්ධිකාරිනිදේශයෝ, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුනනනනි දට්ඨබ්බං. කවිති කසමා වුතතං? පටිච්ඡන්දිමෙසු ත්‍යාදිසු සතිපි සර්වසඤ්ඤනෙ පරෙ ඤාතිසද්දෙන නිවාරිතතතා පටිඤ්ඤායෝ න භොතිති ඤාපනථං වුතතං.

49. පුට්ඨසු බ්‍යඤ්ඤනෙ.

පුට්ඨසාති එකං, උභුති එකං, බ්‍යඤ්ඤනෙති එකං, විභත්තනන=පෙ=තිපදමිදං. 'පුට්ඨසා'ති අනනාමපක්ඛන්ධිකාරිනිදේශයෝ, උභුති කාරියනිදේශයෝ, බ්‍යඤ්ඤනෙති නිමිත්තසත්තමිතිදේශයෝ, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුනනනනි දට්ඨබ්බං.

50. ඔ අවසාය.

ඔති එකං, අවසායති එකං, විභත්තනන=පෙ=තිපදමිදං. ඔති කාරියනිදේශයෝ, අවසායති ආදේශාපෙක්ඛන්ධිකාරිනිදේශයෝ, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුනනනනි දට්ඨබ්බං. කවිති කසමා වුතතං? අවසායන ත්‍යාදිසු සතිපි බ්‍යඤ්ඤනෙ පරෙ කවි සද්දෙන නිවාරිතතතා ඔකාරදේශයෝ න භොතිති ඤාපනථං වුතතං.

51. අනුපදිට්ඨානං වුත්තයොගතො.

අනුපදිට්ඨානනනි එකං පදං, වුත්තයොගතොති එකං පදං, විභත්තනනපදවිභාගවසෙන විපදමිදං සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. අනුපදිට්ඨානනනි සම්බන්ධිකාරිනිදේශයෝ, වුත්තයොගතොති විසෙසනනිදේශයෝ, සඤ්ඤධිකාර පරිභාසා විබිසුනනනන විබිසුනනනනි දට්ඨබ්බං. අනුපදිට්ඨානං උපසංගතපාතානං නිපථනනරූපානං වුත්තසංඛිතනෙති සර්වසංඛිති ව බ්‍යඤ්ඤනසංඛිති ව යථායොගං යොජෙතබ්බං. ඉදං හි අනිදේශසුත්තනනිපි දට්ඨබ්බං.

සම්මත්තිකාමෙන සංඝිසුත්තනිදේශකං,
කරොතොතන මයා පතනං යං පුඤ්ඤං හිතදයකං.

තෙන පුඤ්ඤන ඉඤ්ඤනහු සම්බසත්තමනොරථා
රුජ්ජෙනාපිව රක්ඛනහු ධම්මෙන සාසනං පජන්ති.

ඉති සංඝිකපසස්ස සුත්තනිදේශයෝ නිසිනෝ.

එවං සෙය්‍යන්තිකානං පදසංඝිං දස්සෙමා තදනන්තරං නාමං දස්සෙතුං:—

52. ජිනවචනසුත්තං හි

ඉත්තාදිමාග. තත්ථ අජෙථ නමති අත්තනි චජෙථ නාමෙතීති නාමං, යද් හි අත්ථසංඛ්‍යාතං දබ්බං පසසති තද අජෙථ නමති නාම, යද් නාමසද්දං සුණාති තද අත්තනි අත්ථං නාමෙති නාම. නං හි දුට්ඨං සුඛනාම සබ්බනාම වසෙන, තත්ථ සුඛනාමං තිව්ඨං පුත්ති නපුංසක වසෙන. නංයථා-සුඛිණො කඤ්ඤො විත්තනනි ආදි.යබ්බ නාමං පන දුට්ඨං තිලිඛිත අලිඛිත වසෙන, තෙනාහ:—

පුලලිඛිතං ඉත්තිලිඛිතඤ්ච නපුංසකමථාපරං,
තිලිඛිතඤ්ච අලිඛිතඤ්ච නාමං පඤ්චවිධං භවෙති.

අපිච නාමනාම සබ්බනාම සමාසනාම නඤ්ඤනාම කිත්තක නාම වසෙන පඤ්චවිධං භොති. චුත්තඤ්ච:—

නාමනාමං සබ්බනාමං සමාසං නඤ්ඤං තථා,
කිත්තනාමඤ්ච නාමඤ්ඤා නාමං පඤ්චවිධං වදෙති.

ජිනවචනසුත්තනනි එකං පදං,හිති එකං පදං, විභත්‍යන්ත පද විභාගවසෙන විපදමිදං සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ජිනවචනසුත්තනනි කමමන්තිදෙදසො, විසෙසනතිදෙදසො වා, ලිඛිතන්තිදෙදසොතිපි කෙවි; හීති අවධාරණතිදෙදසො. අවධාරණං හි සන්තිට්ඨානකර ණනනි දට්ඨබ්බං. සඤ්ඤාබිකාරපරිභාසාවිධිසුත්තෙතසු අබිකාර සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. අබිකාරෙ නාමෙස තිව්ධො සීගගතික මණ්ඩු කගතික යථානුපුබ්බික වසෙන, තෙසු පුබ්බාපරවිලෝකනතො සීගගතිකොති දට්ඨබ්බො. ඉදං හි සුත්තං භෙට්ඨා “අකබ්බපාදසො එකවත්තාප්‍රිය”නනි සුත්තමපි අපෙකකති. උපරිපි අනුගමන්ති “යථානුපුබ්බිකො”තිපි රූපසිඤ්ඤං චුත්තං.

දෙවපුත්තො කිලෙසො ච අභිසංඛාරමාරකො,
බක්ඛමාරෙ මචචුමාරෙ මාරෙ පඤ්චවිධො මනොති.

චුත්තෙ පඤ්චමාරෙ අජ්ඣි ජිනාති ජිතිස්සතිති ජිනො, තෙ ජින වාහි වා ජිනො. සහිපි බක්ඛමචචුමාරං අජිතභාවෙ තෙසං භෙ තු ජිතතො ජිතවා නාමාති. සත්තෙසුපි බුද්ධාදිඅනෙකනාමෙසු කසමා ජිතනාමංව පේතරන නිකම්භතං? නනු භගවතා “බුද්ධොති නෙව මාරුත කතං න පිතරු කතං න ඤ්ඤකෙති කතං න දෙ වෙති කතං විමොක්ඛනනිකමෙතං බුද්ධානං භගවත්තානං බොධිසා

මුලෙ සහ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාසං පටිච්චේධාය සච්ඡිකාපඤ්ඤානති
 යදිදං බුඬො”ති ආදි වුත්තනති? සච්චං. තාති පන බුඬොති වා තථා,
 ගතොති වා භගවාති වා නාමාති අරහත්තථලෙනෙව පච්චක්ඛයි
 ඩාති, ඉදං පන සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාසං පටිච්චේධාය සත්තසත්තාහාති
 විනිනාමෙවා බුහුනා ආයාචිතධම්මදෙසනෙන ධම්මවක්ඛං පටි
 තෙනතුං බාරාණසිං ගච්ඡි නෙත්තන භගවතා අනුරාමගෙහ උපකා
 ජ්වකෙන පුට්ඨන සමුපුලුපදුමසසිරිතං මුඛං විවරිතා:—

“මාදියා වෙ ජිනා හොනති යෙ පක්ඛා ආසවකකයං,
 ජිනා මෙ පාපකා ධම්මා තසමාහං උපකා ජිනොති.”

සයමෙව වුත්තනාමත්තා ථෙරෙන නික්ඛිත්තං. අථවා “පඤ්චමාරෙ
 ජිතවා”ති වචනපොත සබ්බසාසනපට්ඨන්තිකෙ සමණ්ත්වාමණො
 දයො නිගන්ණතිතුං භද්දන්තමහාකවචායනපොරෙන ඉදං නාමං
 නික්ඛිත්තං, සුබුචාරණ්දා වා නික්ඛිත්තනතිපි.

53. ලිඛිතඤ්ච නිපච්චනෙ.

ලිඛිතනති ඵකං, වාති ඵකං, නිපච්චනෙති ඵකං, විභත්තත්ත
 පදවිභාගවසෙන නිපදම්ඤ්ඤාති දට්ඨබ්බං. ලිඛිතනති කම්මන්තිදෙ
 සො, වාති සමුච්චයතිදෙසො, නිපච්චනෙති කිරියාතිදෙසො,
 සඤ්ඤාධිකාරපරිභාසාවිධිපුත්තෙත්ත පඤ්ඤාසාසුත්තනති දට්ඨබ්බං.
 යථා යථා, යෙන යෙන පකාරෙන; ජිතවචනසුත්තංති, ජිතවචන
 යොග්ගං. ඵව ලිඛිතං අත්ථි; තථා තථා, තෙන තෙන පකාරෙන; ඉධ,
 ඉමසම්. කවචායනපකාරණෙ; ලිඛිතං යපියතෙ ව නිපථ්ථ්ථතෙ ව.
 අථවා යං යං පකාරං සමාසනතිතාදිහෙදං ජිතවචනසුත්තංති ලි
 ඛිතං අත්ථි තං තං පකාරං ලිඛිතං ඉධ යපියතෙ ව නිපථ්ථ්ථතෙ ව.
 මසදෙ, වෙත්ති කිරියාසමුච්චයපො. රුපසිඤ්ඤාපන “ලිඛිතඤ්ච ධා
 තවොව නිපථ්ථ්ථතෙ”ති වුත්තං. අථවා ලිඛිතං පන නිපථ්ථනරු
 පං, තඤ්ච ධාතුං විනා න නිපථ්ථ්ථති, නිපථ්ථනකිරියා යපන කිරි
 යං විනා නත්ථි. තසමා වග්ගහණෙන ධාතු ව යපියතෙ ලිඛිතඤ්ච නි
 පථ්ථ්ථතෙති අපො ගගෙනබ්බො. වාක්ඛ සමුච්චයපො හි වසදෙ,
 තථාති වුත්තං “ධාතුලිඛිතෙති පරපච්චයා”ති. ලිතමන්. ගමයති
 බොධෙතිති ලිඛිතං නාම. “පරමඤ්ඤා පයොගෙ”ති සුත්තෙන ක
 තං අත්ථ්ථ්ථතකං සච්චවාදි වචනං. වුත්තඤ්ච:—

රුකෙධාති වචනං ලිඛිතං ලිඛිතපො තෙන දීපිතො,
 ඵවං ලිඛිතඤ්ච ලිඛිතන්ධං ඤ්ඤා යොජ්ජය පණ්ණිතොති,

තං හි ප්‍රමිතීනපුංසකතිලිඛිතාලිඛිතවසෙන පඤ්චවිධං, තත් පුලලිඛිතං අවණ්ණිවණ්ණුචණ්ණාකාරනතවසෙන සත්තවිධං, වුත්තඤ්ච:—

පුරිසො ගුණවා රුක් සාගති දණ්ඨි ව භික්ඛු ව,
සත්ථාතිභු ව සබ්බඤ්ඤා ගොති පුලලිඛිතසමගගොති.

ඤ්ඤ පන ගොසද්දො නිලිඛෙගාති මනසි කත්වා ජබ්බිධන්ති වුත්තං. ඉත්තිලිඛිතං ආකාරිවණ්ණුචණ්ණනතවසෙන පඤ්චවිධං, වුත්තඤ්ච:—

කඤ්ඤ රතති නදී ඉන්ද්‍රිය, මාතුලානිව භික්ඛුති,
දණ්ඨිති යාගු මාතාව, ජලේ ගොතිත්ථිසමගගොති.

රූපසිඨිමපන ගොසද්දො ඉත්තිලිඛිතාකාරනතභාවො වුත්තො, සො පන නිව්චපුලලිඛිතොති දට්ඨබ්බො. යදි නිලිඛිතනති කත්වා ගණෙනය ඵකාදිසබ්බාසද්දපි ආකාරනතභාවෙන ගගෙ තබ්බො නිලිඛිතනතාති, යදි මාතුලාමසද්දො ඉත්තිලිඛිතාකාරනත භාවං ගණෙනය කිඤ්චි යුජ්ජයය. නපුංසකලිඛිතං අකාරිවණ්ණු චණ්ණ නිගහිතනතවසෙන ජබ්බිධං. වුත්තඤ්ච:—

චිත්තං කමමඤ්ච අසසඨි මට්ඨසි සුඛකාරි ව,
ආයු ගොත්‍රභු සයමභු, කිම්දන්ති නපුංසකෙ ති.

රූපසිඨිමපන “අසසඨි චිත්තගු කුල”නති සමාසපයොගෙසු නපුංසකලිඛිතසො ආකාරෙකාරනතභාවං ගණිතාති, අඤ්ඤපදන්ථ පට්ඨානතො අයුත්තං විය දිසසති, තුමො මහසද්ද ව උපසග්ගතිපා තාති ව ධර්මො සෙසො සබ්බ කතර ය ත ආදිසද්ද නිලිඛිතා නාම, තුමොමහසද්දයො පන විභතතිපට්ඨයෙති නිලිඛිතවාවකානං අපාකට්ඨාවෙන අලිඛිතනති වුත්තො, යදි අලිඛිතං අත්ති “තතො ව විභතතියො”ති සුත්තෙන කථං විභතතියො සමගවන්තිති? සමග වන්ති ලිඛිතො රූපනතරභාවො. වුත්තඤ්ච:—

අලිඛිතං වෙ කථං තමො, සමගවන්ති විභතතියො,
ලිඛිතරූපනතරභාවො, අලිඛිතං ලිඛිතමබ්බුත්ති.

අට්ඨා ලිඛිතනති ආදිසු පුරිසාදීනං අඛිගත්තවුලලමසසුආදීති ලිඛිතනති වුච්චන්ති “ලිඛිතඤ්ච නිපට්ඨතො”ති සුත්තෙන පන අත්ථො චකසද්දපයොගාව ලිඛිතනති වුච්චන්ති, තසමා අලිඛිතෙතිපි විභ තතියො ගොනතිති සබ්බා ලිඛිතසු පන ඵකාදි අට්ඨාරසනතා සබ්බා නිලිඛිත සමගගතබ්බො, ඵකුත්ථිසතාදි නවුත්තරනතා සබ්බා ඉත්තිලිඛිත සමගගතබ්බො, යතාදි සබ්බා නපුංසකලිඛිත

සඞ්භවෙනබ්බා. පටිභාසානි ඉදං සුතනං වුත්තං. කිම්පරිභාසා? පරිභාසා ච නාමෙසා සඤ්ඤාඞ්භව විධාඞ්භව අඤ්ඤාඞ්භව * පරිභාසාවසෙත නිවිධා, තත්ථ “පරසමඤ්ඤා පයොගෙ”ති සුතනං සඤ්ඤාඞ්භව පරිභාසා නාම “පුබ්බමධොභිතමස්සරං සරෙන වියොජ්ඣෙ”ති ආදි සුතනා නි විධාඞ්භවපරිභාසානාම “තදනුපරෙධෙතා”ති ආදි සුතනානි අඤ්ඤාඞ්භව පරිභාසානාමානි, තෙසු ඉදං විධාඞ්භව පටිභාසානාමානි දට්ඨබ්බං. “ධාතුපපච්චය විභතති වජ්ජතමන්චලලිඞ්භව”නති, වුත්ත තතා සතිපි විභතතිරතිතානඤ්ඤාව ලිඞ්භවභාවෙ භූතපුබ්බතතිව සෙත සවිභතතිකමපි ලිඞ්භව නාමානි දසෙසානුං “එසො නො සන්ථා” ති ආදිමාග. අථවා වඤ්ඤාපකරණකාරකා සිරිධම්මාදුසාදයො ආචරියා සවිභතතිකං නිපථනන ලිඞ්භවනති වදනති තෙසං වාදං දසෙසානුං සවිභතතිකං වුත්තනනති, තත්ථ එවං රූපසිඞ්චි වෙදිතබ්බා. “ජිනවචනසුතතංති”ති එතං අබ්බාරං කන්ථා “පරසමඤ්ඤා පයො ගෙ”ති සුතනං ලිඞ්භවසඤ්ඤාය පරිභාසං කන්ථා “ලිඞ්භවනති නිපච්ච තෙ”ති සුතෙතන එතං ලිඞ්භව ජිනවචනානුරූපං යථෙතබ්බං නිපථාදෙතබ්බානු. “ධාතුලිඞ්භවති පරපච්චයා”ති සුතනං පරිභාසං කන්ථා “තතො ච විභතතියො”ති සුතෙතන ලිඞ්භවතො විභතති පරා කාතබ්බා, කාච පන තායො විභතතියොති සඤ්ඤෙ භුතෙ “සියො අංයො නාති සනං සමාති සනං සමිංසු”ති සුතෙතන සියො ඉති පඨමාදීති සරූපානි නියමෙතො “තදනුපරෙධෙතා”ති සුතනං ජින වචනසා අනනුරූපං විබ්බවනපරිවජ්ජනන්ථං ජිනවචනෙ ආග තානං එකවචනබහුවචනානං අනුරූපං පරිභාසං කන්ථා තාසං විභතතිනං පඨමාදුතියාදිවසෙන අනියමපසසඞ්භව සති “වතති වජ්ජනුපුබ්බිකා සද්දපපචතති”ති පරිභාසතො ලිඞ්භවන්ථ මතතතනා “ලිඞ්භවන්ථ පඨමා”ති සුතෙතන පඨමාවිභතති කාතබ්බා. තසාං පන පඨමාවිභතතියා එකවචනබහුවචනවසෙන අනියමපසස ඞ්භව සති “වතතිවජ්ජනු පුබ්බිකා සද්දපපචතති”ති පරිභාසතො ච “එකමති වතනබ්බෙ එකවචනං, බහුමති වතනබ්බෙ බහුවචනං”නති පරිභාසතො ච එකවචන සිවිභතතිං කන්ථා “එතතෙසං තො”ති සුතෙතන නිකාරස්ස සකාරං කන්ථා ‘සො’ති සුතෙතන සියො ඔකා රෙ කතෙ රූපසිඞ්චි ගොති. තොති ලිඞ්භවසා ගෙට්ඨාවුත්තනායෙන අමනලිඞ්භව යථෙතො “තතො ච විභතතියො”ති ආදිං වන්ථා “ලි ඞ්භවන්ථ පඨමා”ති සුතෙතන පඨමා කාතබ්බා”ති ඉදං අපනෙතො

සාමාන්‍යයෙන් “යසය වා පරිගණනා නං සාමි”හි සුභෙනන සාමි සඤ්ඤාං කතා “සාමිසමිං ඡට්ඨි”හි සුභෙනන සාමිවිභතතිකාන බ්බා. තස්සාපි ඡට්ඨියා “එකමති වතනබ්බෙ එකවචනනං බ්බුමති වතනබ්බෙ බ්බුච්චන”නහි පරිභාසනො ච බ්බුච්චනනං විභතතිං කතා “පදනො දුතියා චතුස්ථි ඡට්ඨිසු වොනො”හි සුභෙනන විභ තතියා සහ නොකතෙ රූපසිඨි හොති. සෙසා වුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බා.

54. නනො ච විභතතියො.

නිපදමිදං, නනොති අවධිනිද්දෙසො, වාති සමුච්චය නිද්දෙ සො, විභතතියොති විසසි නිද්දෙසො, සඤ්ඤාධිකාර=පෙ=විධිසු තෙනසු මිධිසුතනනහි දට්ඨබ්බං. අත්ඛ්‍යාඛ්‍යානෙ පන එකවච නාදයො ච සඤ්ඤා එත්ථ වග්ගහණෙන ගතිතා,තසමා සඤ්ඤා සුත්ත නහි වුත්තං, නහි විභතතිපච්චයසඤ්ඤා කාතබ්බා. “විභජ්ජනෙ පාටිපදිකණ්ඨො එතායාති විභතති”හි අනුච්චයෙන විභතතිසද්ද ස්ස ජතතතා. තසමා චසද්දෙන තාසං එකවචනබ්බුච්චනපඨමාදි වසෙන විසෙසසඤ්ඤා ච කාතබ්බා, “පරසමඤ්ඤාපයොගෙ”හි සු තෙනන වා විභතතිසඤ්ඤා කාතබ්බාති. රූපසිඨියං පන “චසද්දග්ග හණෙන තවෙනු නාදිපච්චයනනනිපාතනො පි”හි වුත්තං. කාන මෙති ආදීතිපි හොතිති තස්සාධිපායො, එවං සනෙනපි “ලීනමත්ථං ගමයතිති ලීඛන”නහි වුත්තතතා සබ්බං අත්ථං සද්දරූපං ලීඛෙන යෙව අනෙතාගධං හොති, විභතතියොති සාමඤ්ඤාචසෙන වුත්ත තතා කා ච පන තායො විභතතියොති පුට්ඨ සරූපං නියමෙනුං “සියො”හි ආදි සුත්තං වුත්තං. නෙනාහ වුත්තියං “කාචා”හි ආදි.

55. සියො අංයො නාහි සනංසමාහි සනංසමිංසු.

එකපදමිදං, සියො=පෙ=සමිංසුති සරූපනියමනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=සුතෙනසු පටිභාසාසුත්තනහි දට්ඨබ්බං. රූපසිඨියං පන සඤ්ඤා සුත්තනහි වුත්තං. “විභතතිඉච්චෙනො”හි විභතති නියමෙන.

56. තදනුපරොධෙන.

එකපදමිදං, විසෙසනනිද්දෙසො. සඤ්ඤා=පෙ=සුතෙනසු පටි භාසාසුත්තනහි දට්ඨබ්බං. ‘ලීඛනඤ්ඤා නිපච්චනෙ’හි පුබ්බෙ වුත්ත තතා කිමත්ථං පනිදං වුත්තනනි? ඉධ එකවචනබ්බුච්චනවසෙන වුද්දසවිභතතියො පඨිතා, අඤ්ඤාත්ථ එකමිබ්බුච්චනවසෙන එකමි සහි විභතතියො පඨිතා, එතා පරිවජ්ජනා ජිනවචනෙ ආගත විභතතිහි එව ලීඛගස්ස නිපථාදනත්ථං වුත්තං. වුත්තනඤ්ඤා:-

තදනුවචාදිකං සුත්තං කිමත්ථිදමිරිතං,
පරසස්ථාගතං විබ්බ වනං වාරෙතු මිරිතනති.

ඉදං සුත්තං ආබ්‍යාතෙපි අනුවතනති-නනු “ජිනවචනසුත්තං හි” නි සුත්තං අනුවතනති. කසමා තසදං ගණනානිති? සචං. තථාපි යුත්තසදං නිවතනනස්ථං. තසදෙ ගතිතොති. අත්ථබ්‍යාබ්‍යාතෙපන පඨමාවිභතති එකවචනසුත්තං නිවතනනස්ථනති වුත්තං. යථා යථා, යෙන යෙන වුද්දසනනං විභතතිනං පකාරෙන තෙසං ජිනවචනානං අනුපරෙධෙන ලිඛිතං නිප්ප්ප්ඡති; තථා තථා, තෙන තෙන වුද්දසනනං විභතතිනං පකාරෙන; ඉධ කවචායනෙ ලිඛිතස්ස අමෙතති නිප්ප්ප්ඡතෙ. ඉධ මසදෙන විභතතිං සමුච්චෙති. රූපසිඬි යං පන ආබ්‍යාතං සමුච්චෙති වුත්තං.

57. ආලපනෙ සි ගසස්සෙඤ්ඤා.

නිපදමිදං, ආලපනෙති ආධාරසන්නම් නිද්දෙසො, සිති සස්සෙඤ්ඤා නිද්දෙසො, ගසස්සෙඤ්ඤා සස්සෙඤ්ඤා නිද්දෙසො, සස්සෙඤ්ඤා=ප=සුත්තොසු සස්සෙඤ්ඤාසුත්තනති දට්ඨබ්බං. කසමා පන “අකබ්ථපාදයො එක වත්තාලීස” නති ආදීසු විය “ආලපනෙ සි ගො” නි අවච්ඡා සස්සෙඤ්ඤා ගහගණං කතනති? රූලිති සස්සෙඤ්ඤාවතො. සස්සෙඤ්ඤා ව නාමෙසං අකිසරූලිති වමසන දුට්ඨා, තත්ථ “අකබ්ථපාදයො එකවත්තාලීස” නති ආදීසු අත්ථං අනුගතතතා සස්සෙඤ්ඤාගහගණං නකතං, ඉධ පන රූපසිඬියා සස්සෙඤ්ඤා සමමතතතා ගඉතිසස්සෙඤ්ඤා රූලිතිනාම. තසමා සස්සෙඤ්ඤාගහගණං කතං, අථවා ආදෙසසඬිකානිවතනනස්ථං කතං පඨමනනාපි හි කාරිකාරියා භොනතිති. යද්දෙවං කසමා තත්ථ න කතනති? හෙට්ඨා වුත්තානුරූපෙන සාමස්සෙඤ්ඤා සස්සෙඤ්ඤා විභිත තතාති. වුත්තව:-

අවච්ඡාලපනෙසිගො කිං සස්සෙඤ්ඤා ඉහ මිරිතා,
සිගොදෙසොති සඬිකාය නිවතෙනතුමුදිරිතා.

යද්දෙවමකබ්ථපාදෙ සස්සෙඤ්ඤා කිං න උදිරිතා,
හෙට්ඨා වුත්තානුරූපෙන වුත්තතතා නිරිතා තතිංහි.

විජ්ජාමානස්ස වජ්ඣනො අභිමුඛිකරණ්ණාය ලපනං ආලපනං, අවිජ්ජාමානෙ වජ්ඣමහි ආලපනං න කොතිති අධිපජායො. වුත්තස්සව:-

සද්දෙනාහිමුඛිකාරො විජ්ජාමානස්ස වජ්ඣනො,
ආමනනණං විධාතබ්බෙ නත්ථි රූප් භවෙති තං.

මොති සන්දිසෙති භගිනිනාමෙන ආලපතීති එකතිපාතෙ වුත්තං.

58. ඉවණ්ණුවණණා ජකලා.

ඵපදමිදං, ඉවණ්ණුවණණානි සඤ්ඤිතිද්දෙසො, කිලානි සඤ්ඤිතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=සඤ්ඤසුභනනානි දට්ඨබ්බං. උපරි “තෙ ඉඤ්ඤාපො”ති නියමෙතා වුභතතතා ඉමිනා සුභෙනන පුභතපුංසකෙසෙව සඤ්ඤ විහිතානිපි විඤ්ඤයති, එත්ථ හි “ඉඋ කාර කිලා”ති අවතා වණ්ණගහණ්ණවාරණං ජලාකාරතං සමගහණ්ණං. ඉදං සුභතං “තෙ ඉඤ්ඤාපො”ති සුභතං මිඤ්ඤ ඵවං ලිඛගනෙන යෙව න ගොති. අප්ථො “කුබ්බති කුබ්බනෙතා”ති ආදිසු ආඛ්‍යාතකිතකෙසුපි නොති. වුභතඤ්ඤ:—

කිලසඤ්ඤ පසඤ්ඤව න ලිඛගතං ව නිසසිතා,
ආඛ්‍යාතෙ කිතමජෙකි ව මිලිඛගනෙන ව දස්සනාති.

59. තෙ ඉඤ්ඤා පො.

ඵපදමිදං, තෙති සඤ්ඤිතිද්දෙසො, ඉඤ්ඤාති තඤ්ඤිසෙසන නිද්දෙසො, පොති සඤ්ඤිතිද්දෙසො. සඤ්ඤ=පෙ=සඤ්ඤසුභන නානි දට්ඨබ්බං. නනු ව ‘ඉවණ්ණුවණණා’ අනුවතතනති, කසමා තෙති පදං නිකම්භතනති? සව්චං. තථාපි ‘ඉඤ්ඤා’ති නියමිත තතා ව ‘නද්දිනොවාජ’ති වුභතතතා ව ඉවණ්ණා එව අනුවතෙන යසුං න උවණ්ණා, තසමා සබ්බෙ සංගණිතං. තෙති නිකම්භතං උපරි අනනුවතතනත්ථාය වා. සඤ්ඤිනො බහුවචනෙන නිද්දිට්ඨ තතා සඤ්ඤපි බහුවචනෙන නිද්දිසිතබ්බා කසමා ‘පොති’ එක වචනං කතනති? ඉදං සුභතං පුරිමසුභතං මිඤ්ඤ මිසඤ්ඤය න විහි තං. අප්ථො එකසඤ්ඤය එව විහිතනති ඤ්ඤපනත්ථං. එකවචනං කතං. අප්ථා පාති වතතබ්බෙ සුබ්බවාරණ්ණං “තතො යොනමො නු”ති සුභෙන කුග්ගහණ්ණ යොවචනසොකාරදෙසො කතො, තෙනාහ වුභතියං “පසඤ්ඤ හොනති”ති. අත්ථබ්‍යාඛ්‍යාතෙ පන “තෙඉඤ්ඤාපො”ති වතතබ්බෙ එකවචනය සබ්බාතසා අනත රඛතතා ‘තෙ ඉඤ්ඤාපො’ති වුභතනති වුභතං. සඤ්ඤිතං බහු භාවෙන තෙති වුභතං. තෙසං එකසඤ්ඤභාවෙන පොති වුභත නතිපි වදනති. එවං සනෙන “අකබ්ථපාදයො එකවතතාසුඤ්ඤ”නති ආදිසු එවං වතතබ්බං භවෙය්‍යාති.

60. ආ ජෙයා.

ඵපදමිදං, ආති සඤ්ඤිතිද්දෙසො, ජෙයාති සඤ්ඤිතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=සඤ්ඤසුභනනානි දට්ඨබ්බං. අකබ්ථසමුහො පදං, පද

සමූහෝ වාක්‍යනාහි වුත්තත්තා කථං ආකාරොව පදං නාම භො තීති? “පඤ්ඤා අත්තො එතෙනාහි පද”නාහි වචනත්තො පදං නාම ආකාරස්ස ඉත්තිලිඛිතවචකත්තා “විභත්තත්තං පද”නාහි වච තෙන වා පදං නාමාහි.

61. සාගමෝ සො.

විපදමිදං, සාගමොති විසඳිනිදේශයෝ, සෙති නිමිත්තසත්තමි නිදේශයෝ, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනාහි දව්ඛබ්බං, එත්ථාපි සතිපි චතුත්ථිප්ඨසිකාරවයෙ ඡතිපදත්තකාවරියමතෙන සෙති එකව චනං කතං; දබ්බපදත්තකාවරියමතෙනා පි වා සොච සොච=සො ති එකසෙසනගෙන ච එකවචනං කතං. ඉදං සුත්තං මිසු පුමන පුංසකෙසු විහිතං, සෙති කිමත්ථං ආවරියෙන වුත්තං? සුමිසංගමං ත්‍යාදිසු උද්ගරණේසු සතිපි විභත්තනිවහි සවිභත්තනි ත්‍යා අභාවා ඉමිනා සුත්තෙනා සාගමෝ න භොතීති ඤාපනත්ථං සෙති පදං වුත්තං. සතිපි සකාරෙ පරෙති අපරෙ, සතිපි සමිංවිභත්තනිවහිති කෙවි.

62. සංසායෙචකවචනෙසු ච.

නිපදමිදං, සංසායුති නිමිත්තසත්තමිනිදේශයෝ, එකවචනෙ සුති තදබ්බසෙසන නිදේශයෝ, වාහි අනුකම්භන නිදේශයෝ, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනාහි දව්ඛබ්බං. කසමා පනානන්තරසුත්තෙනා එක යොගං න කතනාහි? භින්නවිසයත්තා. අනන්තරසුත්තං හි මිසු ලිඛිතසු විහිතං, ඉදං පන ඉත්තිලිඛිතයෙව විහිතනාහි; අත්ථබ්‍යා බ්‍යානො පන “සංසායෙචකවචනෙසුචෙ”ති භින්නයොගකරණං උත්තරත්‍ර සග්ගහණනිවත්තනත්ථනාහි වුත්තං, කසමා පන සුත්තෙ අවුත්තෙපි “විභත්තාදේසෙසු”ති වුත්තනාහි? “සංසායෙචකවචනෙ සු”ති වුත්තෙ එකවචනානං සංසානං අභාවා අඤ්ඤස්ස ච වත්ත බ්බස්ස අභාවා එකවචනානං. ආදෙසභූතා සංසාහි විඤ්ඤායති, තසමා ‘විභත්තාදේසෙසු’ති වුත්තං. සංසාසවිති පදං කිමත්ථං වුත්තං? අගගිනා ත්‍යාදිසු උද්ගරණේසු සතිපි එකවචනෙ සංසා නං අභාවා ඉමිනා සුත්තෙනා සාගමෝ න භොතීති ඤාපනත්ථං සං සාසවිති පදං වුත්තං. යද්දෙවං කසමා “සංසාසවි”ති එත්තකමෙව වුත්තං; නනු වයඛිතපරිහිනො පයොගො භොතීති? සච්චං. තථාපි විභත්තාදේසෙන විනා සංසා නාම නත්ථි, තසමා “සංසාසවි”ති එත්තකමෙව වුත්තං, ත්‍යාසෙ පන අසතිපි හි සංසාග්ගහණේ විභත්තාදේසෙසවිති අත්ථයෙසවාභාවාහි කාරණං මනසි කමා සංසානඤ්ච විභත්තාදේසානඤ්ච එකඛිගභාවං ගගෙත්වා “සතිපි

එකවචනෙ සංසානමහාවා”ති එතතකමෙව චුතතං. එකවචනෙසීති කිමන්ථ චුතතං? නාසනතාදිසු උදහරණෙසු සතිපි විභතතා දෙසෙ සංසද්දෙ එකවචනසාහාවා ඉමිනා සුතෙනන සාගමො න භොතිති ඤපනන්ථං. “එකවචනෙසී”ති පදං චුතතං. “විභතතා දෙසෙසී”ති කිමන්ථ චුතතං? මනසා එමසා ත්‍යාදිසු උදහරණෙසු සතිපි එකවචනභූතෙ සාසද්දෙ විභතතාදෙසසාහාවා ඉමිනා සාගමො න භොතිති ඤපනන්ථං. “විභතතාදෙසෙසී”ති පදං චුතතං. නනු ච එකවචනසාවිභතති නාම නැති කසමා වයඛග පරිහිනොසියාති? සවං. තථාපි එකවචනාවයවභූතො ආකාරෙ ච තප්පච්චිකභූතො සාගමො ච එකවචනවොහාරං ලභති චක්ඛුති සසිතං විඤ්ඤාණං චක්ඛුවොහාරං විය, තසමා වයඛගපරිහිනො භොතිති.

63. එතිමාසමි.

විපදමිදං, එතිමාසනති අත්තාපෙකකඡට්ඨි නිද්දෙසො, ඉ ඉති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිඛිසුතතනති දට්ඨබ්බං. එන් හි එතිමානනති වතතබ්බ කසමා එතිමාසනති චුතතනති? නනු “නාඤ්ඤං සබ්බනාමික”නති සුතෙනන “සබ්බතො නං සංසාන”නති චුතතවිධි සංසානං ආදෙසං සබ්බනාමචදෙ නිවාරෙතීති? සවං තථාපි “එතිමාස”නති වතතබ්බ කිඤ්චි පයොජනතතර සමාවතො යදි “එතිමාන”නති චුචෙවය” පුරිසානං විතතාන නති විසු ලිඛිතසු විය “සුතංගිසුචා”ති සුතෙනන දීඝං කතනති විඤ්ඤාපෙය්‍ය න ඉඤ්චිලිඛිතාකාරනොති, තසමා තං නිවාරෙතො සංසානං විසයභූතං ඉඤ්චිලිඛිතමෙව ඤපෙත්තුං “එතිමාස”නති චුතතං. ඉදමෙව හි “නාඤ්ඤං සබ්බනාමික”නති සුතතස්ස නිවාරණ පයොජනං. තොනති චෙත්ථ:-

අවනා එතිමානනති එතිමාස මුදිරණං,

“සුතංගිසු ච” සුතෙනන චුතතවිධිනිවාරණං.

“සපතො” ත්‍යාදිසුතෙනන ඉඤ්චිලිඛිත ච සංසාතතං,

පතතං සියා තසමා ඉති දීපිතං විසයං තෙසනති.

එවඤ්ච කතො න්‍යාසප්‍රදීපපකරණෙ පි චුතතං. “එතිමාන”නති අවනා එවං වචනං එකවචනානං සංසානං විසයපරිදීපන න්‍යාති, එන් ච අය මධිප්පායො. ‘එතිමාන’නති නං වචනෙන නිද්දි ටෙඨ එතා ච ඉවාච=එතිමාති, ඉඤ්චිලිඛිතං අගහෙත්වා එතොච ඉමොච, එතඤ්ච ඉමඤ්ච=එතිමාති පුචනපුංසකං ගහෙත්වා “පුරිසානං, විතතාන”නති ආදිසු විය නිංවිභතතිමිති “සුතංගිසුචා”ති

දීඝං කව්‍යා 'එතිමාන'නති වුත්තං සියාති ආසලෙකයා, තං නිවා රෙතෙනන එතා ච ඉමා ච=එතිමාති විසෙසතො අනන්‍යා ඉච්ඡි තිත්තිලිඛගෙයාච සංඛගණනාච. නං විභතතියා සංආදෙසං කව්‍යා එතිමාසනති වුත්තං. නති එතිමාසනති වුත්තෙ 'එතිමාන'නති වුත්තෙ විය පුමනපුංසකලිඛගානං ගහණේ ආසලිකා අනි, කසමා? චිත්‍ය ලිඛගපු 'එතිමාස'නති රූපනිපථනතියා අසලභවතො. යදිපි එතිමානනති වුත්තෙ පුමනපුංසකලිඛගානමපි ගහණං සියා, එවං සති 'සලබ්බසං ඉමෙස'නනාදිපු විය "එතිමෙස"නති වත්තබ්බං, තඤ්ච න වුත්තං, තසමා එතිමාසනති වචනෙන ලිඛගවයවජ්ජිතං ඉච්ඡිලිඛගමෙව ගතිතනති දට්ඨබ්බං. "නාඤ්ඤංසලබ්බනාමික"නති ඉදං පටිසෙධස්සත්තා අතිච්චං. තසමා එතිමාසනති වුත්තනතිපි වදනති. අථවා පිටකත්තයෙ ආගතා එතාඉමාසදා මුඛං විය එක න්‍යාසබ්බනාමිකා ගොනති, සුත්තෙ පන තෙසං ලක්ඛණත්තාය භදන්තමහාකව්‍යායනත්තෙරෙන ධර්මත්තා ආදසෙ මුඛනිමිත්තං විය අනුකරණං නාම, අනුකරණඤ්ච නාම සුඛනාමෙ අනෙතා ගබ්. පාලියං ආගතසද්දපදත්තකතා උදගරණවසෙන ආතීතා පන එතිමාසදා අත්පදත්තා ගොනති, ඉදඤ්ච "නාඤ්ඤං සලබ්බ නාමික"නති සුත්තං එකන්‍යාසබ්බනාම වජ්ජෙ නිවාරෙත්ථං සමත්ථං, න අනුකරණභූතෙ සුඛනාමෙ, තසමා එතිමාසනති වුත්තං. යදෙ චං කථං "සලබ්බතො නං සංසාන"නති සුත්තෙන සංකාරියං සියා සුඛනාමත්තාති. යං පකතං නදනුකරණනති වුත්තත්තා එකන්‍යා සුඛනාමාභාවා සලබ්බනාමසදිසත්තා ච සංකාරියං ගොති. ගොනති වෙත්ථ:—

අවතා "එතිමාන"නති "එතිමාස" මුදිරණං,
සලබ්බනාමානුකරණ සුඛනාමස්ස සලභවා.

නාඤ්ඤන්තනාදිකං සුත්තං සලබ්බතොනාදිකං සුත්තං,
නිවාරෙත්ථං අසමත්ථං සලබ්බනාමානුකරණං.

සුත්තෙ හි එතිමාසදා සුඛනාමනති දිපිතා,
ලක්ඛණත්තා එතිමාසං වුත්තානං පිටකත්තයෙ.

සුඛනාමනති වෙ වදෙ කීනත්‍ර සංකාරියං භවෙ,
"සලබ්බතො නං සංසාන"නති සලබ්බනාමෙසු විධිතා.

සලබ්බනාමපදත්ථා හි සලබ්බනාමානුකරණං,
සලබ්බනාමාභාවෙ විධි සලබ්බනාමානුකරණෙති.

අයං පොරුණකාචරියානං සමානාධිප්පායොති, අථවා “එති මාන”නති අවච්ඡා “එතිමාස”නති වචනං “එතිමාස”නති පයොගෙ සතිපි විභතතාදෙසෙ සංසද්දෙ එකවචනාදෙසස්සාසංසද්දස්සා භා වා ආකාරස්ස ඉකාරියං න ගොති, එකවචනාදෙසෙසු පන සංසාසු පරෙසු නිවචං ගොතිති ඤාපෙති. ගොනති වෙත්ත:-

අවච්ඡා එතිමානනති එතිමාසමුදිරණං
සංසාසෙවකවචනෙසු නිවචපිධං විඤ්ඤාපෙනුං.

යද්ද හි එතිමාසද්ද එකවචනසංසානතං,
පරං සිග්ග ආකාරස්ස නිවචං ඉකාරියං භවෙ ති.

මුඛමනසාරෙ පන.

අවච්ඡා එතිමානනති එතිමාසමුදිරණං,
සංසානං විසයස්සෙව පරිදීපෙනුමිරිතං.

යද්ද හි එතිමාසද්ද සසමිං යදි සිග්ගං පරං,
තද්ද නාසමිදි සංසානතං ගොති නිවචං නවඤ්ඤාථාති.

විමලබ්බි අචරියස්සාධිප්පායවසෙන වුත්තං, නායමපි අචරි යෙ නාධිපෙපතො. “නස්ස වා නතතං සබ්බත්ථ”ති ඉතො හි අධිකා රවාසද්දෙන “සපතො සමිංසානං සංසා”ති සුත්තං නිවචං න ගො ති. වුත්තඤ්ඤා එතාසං ඉමාසං එතාස ඉමාසා ති, තස්මා එතිමා සද්ද පරං සංසානතං නිවචං ගොතිති අධිප්පායො න සුඤ්ඤෙ, යදි නිවචං න ගොති අඤ්ඤාථාපි ගොතිති අත්ථං වදෙත්ත එවමපි අත්ථො න යුජ්ජති සද්දස්සනති අභාවතොති. අචරියාපි හි ඉදං වාදං ඡබ්බි තපකෙඛ ධපෙනති. සංසාසවිති කිමත්ථං වුත්තං? එතාස ඉමාසා ත්ථාදිසු උද්ගරණෙසු සතිපි විභතතාදෙසෙ එකවචනෙ සංසාන මභාවා ඉමිනා අනෙතා සරෙ ඉකාරෙ න ගොතිති ඤාපනත්ථං. සංසාසවිති පදං වුත්තං. “එකවචනෙසවි”ති කිමත්ථං වුත්තං? එතාසං ඉමාසනත්ථාදිසු උද්ගරණෙසු සතිපි විභතතාදෙසෙ සං සද්දෙ එකවචනස්සාභාවා ඉමිනා අනෙතා සරෙ ඉකාරෙ න ගො තිති ඤාපනත්ථං “එකවචනෙසවි”ති පදං වුත්තං.

64. නිසස්සා වා.

විපදමිදං, තස්සාති අනතාපෙකඛ්චරිතිද්දෙසො, වාති විකප්ප නත්තිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුහතනති දට්ඨබ්බං. එත්ථ තස්සා ති ඉදමපි එතිමාසද්ද, විය සුඛනාමනති දට්ඨබ්බං. යද්දෙවං සුඛනා මරුපෙන කස්සඉති අවච්ඡා කස්මා සබ්බනාමරුපෙන නස්සා ඉති

වුතතං? නනු “සපතො සමිංසානං සංසා”නි සුතතං සබ්බතාමෙ
යෙව විභින්නති? සචං, තථාපි අනුකරණතතා කිඤ්චිපයොජන
සමභවතො ච “තස්සා” ඉති වුතතං, එවං හි වුතෙන සංසානං විසය
භූතං ඉති ලිඛගමෙව සම්මතභූතාති. තෙනානං:-

තස්සානිචෙවමාප්පව්වයන්තං කම්මානාවරියො,
දසෙසති කුබ්බං නිද්දෙසං සංසානං විසයමපිචාති.

ඉදමපි සුතතං “එතිමාසමි”නි සුතතං විස අපච්චකම්මානුකරණ
සුතතනති දට්ඨබ්බං. අනුකරණසුතතං හි දුට්ඨං පච්චකම්මාපච්ච
කම්මසෙන, තත්ථ “සජ්ජස්ස චා”නි ආදි සුතතං බහුසම්බ්‍යා පරිච්ච
තතතතා පච්චකම්මානුකරණං නාම. “යොසු චින්නං චෙ චා”නි ආදි
සුතතං බහුසම්බ්‍යා අපරිච්චතතතතා අපච්චකම්මානුකරණං නාම.
ඉමානි චෙසුතතානිපි සබ්බතාමකාරියං අපරිච්චතතතතා අපච්ච
කම්මානුකරණානි භොනතිති. ඉදං සුතතවයං ‘තෙතිමාසමි’නි එක
යොගං කම්මා චන්නාබ්බෙපි භින්නයොගකරණං අනන්තරසුතතං
නිච්චං. ඉදං පන අනිච්චනති දසෙසති. වුතතියං පනඉතියං ච
තතමානාය තස්සා ඉචෙචතස්සා අන්තස්සාකාරස්ස ඉකාරො භොති,
නි යොජෙතබ්බං. ඉධ වාසද්දෙන ඵදිසිස්සං ඵදිසිස්සා ඉතිස්සං
ඉතිස්සා ඉචෙච්චමාදිපයොගා සම්මතභොතබ්බා. අනෙකත්ථා හි
නිපාතාති.

65. තතො සංසය සංසාය.

නිපදමිදං, තතොනි අවධිනිද්දෙසො, සස්සානි ආදෙසාපෙකම්
ජට්ඨිකාරිනිද්දෙසො, සමබ්බජට්ඨිකාරිනිද්දෙසොචා, ස්සායානි කා
රියනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිතිසුතතනති දට්ඨබ්බං. තතොග්ගහ
ණං සුතතවයස්සානුකම්මනත්ථං, තෙන නිමිත්තං නානුචතතති
වුතතියං පච්චාසනතිත්තායෙන නාසද්දං පඨමං පරමසති, ස්සාය
පරතතා කථං පුබ්බසුතතවයෙන ආකාරස්ස ඉකාරදෙසො භොති
නි? ස්සායාදෙසස්සාපි සාදෙසගතිකතතා භොති. වුතතඤ්ච රූප
සිඤ්ඤං “එතිමාසමි”නි වුතතියං සාදෙසගතිකතතා ස්සායාදෙසෙ
පිති. චානි කිමත්ථං ආචරියෙන වුතතං? නිස්සාත්තාදිසු උද්ගර
ණෙසු සතිපි සවිභනතිමහි වාසද්දෙන නිවාරිතතතා ඉතිනා සවිභ
නතිස්ස ස්සායාදෙසො න භොතිති ඤාපනත්ථං. චානි පදං ආචරි
යෙන වුතතං.

66. කො රසය.

විපදමිදං, කොති කාරනිදෙසො, රසානනි කාරියනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුතනනනි දට්ඨබ්බං. ඉමස්ස සුතනස්ස (කස්සාවා න්‍යත්‍ර) වාග්‍යගණඵලං සක්ඛාය වුත්තනතා වාසද්දො නවනනති. නිමිත්තමපන මණ්ඩුකගතිකවසෙන අනුවනනති "සංසාසවි"ති කිමන්ථං වුත්තං? නායනනාදිසු උදගරණෙසු සතිපි විභතතාදෙ සෙ එකවචනෙ සංසානමභාවා ඉමිනා කො රසං න ආපජ්ජතෙ ති ඤපනන්ථං "සංසාසවි"ති පදං වුත්තං. "එකවචනෙසවි"ති කිමන්ථං වුත්තං? නායනනාදිසු උදගරණෙසු සතිපි විභතතාදෙ සෙ සංසද්දො එකවචන සංසානමභාවා ඉමිනා කො රසං න ආපජ්ජතෙති ඤපනන්ථං "එකවචනෙසවි"ති පදං වුත්තං.

67. නො ච වාදිතො නමිති.

චක්‍රපදමිදං, නොති විසසිතදෙසො, වාති සමුවචයනිදෙසො, වාදිතොති අවධිනිදෙසො, නමිති නිමිත්තසතමිතිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුතනනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ ආදිසද්දෙන අට්ඨා රසනතා සඛිකා ගතෙතබ්බා "සාගමො සෙ"ති ඉතො මණ්ඩුකගතිකවසෙන ආගමසද්දස්සානුවනතනතො නකාරගමො හොතිති වුත්තං. "වාදිතො"ති කිමන්ථං වුත්තං? සහස්සානනනාදිසු උදගරණෙසු සතිපි නංවිභතතිමිති වාදිතමභ වා ඉමිනා නකාරගමො න හොතිති ඤපනන්ථං "වාදිතො"ති පදං වුත්තං. "නමිති"ති කිමන්ථං වුත්තං? මිසු න්‍යාදිසු සතිපි වාදිමිති නංවිභතතිකා අභාවා ඉමිනා නාගමො න හොතිති ඤපනන්ථං "නමිති"ති පද වුත්තං. ඉදං සුතනං වාදිතො පට්ඨාය අට්ඨාරසනතාසු සඛිකාසු විනිතං, නාපන සඛිකයපට්ඨානතතා ඛහුවචනනතාව, ලිඛිතවසෙන නිලිඛිතාව, එකුනවිසතිතො පට්ඨාය යාවනවුති සඛිකා පන සඛිකාපට්ඨානතතා එකවචනනතාව, ලිඛිතවසෙන ඉජ්ජිලිඛිතාව. සතතො පට්ඨාය යාව අසඛිකයා සඛිකා උභයපට්ඨානතතා එකවචනනතාව හොනති ඛහුවචනනතාව, ලිඛිතවසෙන පන නපුංසකලිඛිතාව. සසඤ්චාගමොති සකාරවයාගමො ච නකාරගමො ච හොති. එන්ථ භි වසද්දෙන නකාරගමං සමුච්චෙති. ඉදං චග්‍යගණඵලං ඉජ්ජිලිඛිතයෙව හොති, නහු විතාපි ඉමිනා සුතෙතන "කවිධාතු"ආදි සුතෙතන වා "තෙසුච්ඡි" ආදිසුතෙතන වා නකාරගමො සිජ්ඣතිති? සච්චං. තථාපි පුනාරමගග්‍යගණ නිවච්ඡිපනන්ථං, අථවා ආගමනතරවිඤ්ඤපනන්ථං, සච්චෙ 'වාදිතො' නංවිභතති පරා හොති නකාරගමො යෙව හොතිති, අථවා එකුනවිසතිපසභුති සඛිකා නො නාගමො න හොතිති ඤපනන්ථනාති.

68. අමා පතො සමිංසමානං වා.

චතුපදමිදං, අමානි කාරියනිදේශය, පතොනි අවධිනිදේශය, සමිංසමානනනි ආදේසාපෙක්කඡට්ඨිකාරිනිදේශය, වානි විතප්පනන්තිදේශය, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. විභතතානුක්කමෙන “සමාසමිනන”නනි වත්තබ්බෙපි එවං වචනං සමිං වචනස්ස උභතරසුත්තානුචත්තනන්තං, පකනි හෙසාවරියානං “යෙන කෙනචි ආකාරෙන අධිප්පාස විඤ්ඤපන”නනි. ඉධ පතොනි සාමඤ්ඤන චුතොපි පාකවභාවෙන ඉවණ්ණොයෙව ගහෙතබ්බො. රුපසිඬිගම්පන “වචනිනිභාසකොයං වාසද්දෙ තෙන උවණ්ණන්තො න භොති”ති චුත්තං.

69. ආදිතො ඔ ව.

නිපදමිදං, ආදිතොනි අවධිනිදේශය, ඔනි කාරියනිදේශය, වානි සමුච්චයනිදේශය, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. වානි කිමන්තං? ආදිසමිනතාදිසු සනිපි ආදිතො සමිංවචනෙ වාසද්දෙන නිවාරිතන්තා ඉමිනා සමිංවචනස්ස අංඛආදේසා න භොනනිති සද්දනන්තං චුත්තං.

70. කිලානමිසුවා සරෙ වා.

චතුපදමිදං, කිලානනනි ආදේසාපෙක්කඡට්ඨිකාරිනිදේශය, ඉසුවානි කාරියනිදේශය, සරෙනි නිමිත්තසත්තමිතිදේශය, වානි සමුච්චයනිදේශය, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. සනිපි අනුචත්තනවාගගණෙන පුනවාගගණං සමුච්චයන්තර විඤ්ඤපනන්තං තෙනාහ “වානි විතප්පනන්තං”නනි ආදි. චුත්තියං අනුචත්තනවාසද්දෙ න වචනිනිභාසකො, තෙනාහ “වානි කිමන්තං නනි ආදි. අථවා පුබ්බෙ චුත්තං වාසද්දං නිවන්තාපෙචා ඉධ නික්ඛිත්තවාසද්දෙයෙව විතප්පනන්තං අන්තර විඤ්ඤපනන්තො ව භොතිති.

71. යවකාරා ව.

මිපදමිදං, යවකාරානි කාරියනිදේශය, වානි සමපිණ්ණනිදේශය, කාරිතො අනුක්කමනනිදේශයානිපි වදන්ති, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. තථා හෙත්ථ සමපිණ්ණනන්තොය මධිප්පායො න කෙවලං කිලානං ඉසෙව්වාදේසා භොනනි, අථබ්බො යවාදේසාපි භොනනිති, ඉධ සමුච්චයන්තො විතප්පනන්තො පාකවො නසමා වාසද්දෙ නානුචත්තානි. නනුව ‘ඉවණ්ණො යනනවාච මොද්දන්තාන’නනි චුත්තන්තා තෙති එව ඉඋවණ්ණානං සමා

දෙසා ලබන්නෙව. අථ කසමා “යවකාර”ති වුත්තනති? නලබන නති. “ඉවණ්ණො යනනවා”ති එත් නවාසදොපි කට්ඨසද්දො, “වමොද්දනනාන” නති එත්තාපි කට්ඨො අත් “කුලාන මිසුවා සරෙ වා”ති එත්තාපි මාසදො වවණ්ඩවිභාසදො, තසමා එතෙතිපි නිති සුතෙතති මුත්තපපයොග ව භවෙය්සං තෙසං සබ්බහණ්ණං පුති දං සුත්තං වුත්තනති. අථවා තානි වෙ සුත්තානි අවිතිතකුලසඤ්ඤා සංකිට්ඨානෙ වුත්තානි, ඉදං පන විතිතකුලසඤ්ඤානාමට්ඨානෙ වුත්තනති, නනු අනන්තරසුතෙතපි වෙකාරිනො වුත්තා, අථ කසමා තත් වුත්තියං අවතො ඉධෙව වුත්තියං “යථාසම්බ්බ”නති වුත්තනති? අනන්තරසුතෙත වි.ස එකකාරිනො සමකාරවයං තා රියං හොතිති ගණනාය තං නිවහෙතං “යථාසම්බ්බ”නති වු තතං. අනන්තරසුතෙත පන ඉ.ස උච්ඡාරවයවසෙත වෙ කාරි නො හොනති තසමා න වතාබ්බනති.

72. පසඤ්ඤාසං ව.

විපදමිදං, පසඤ්ඤාසංති ආදෙසාපෙකඛ්ඨමි කාරිතිද්දෙසො. වානි අනුකඛ්ඨනතිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනති දට්ඨබ්බං. මග්ගහණෙන සකාරානුකඛ්ඨනතො චකාරෙ නිවත්තති, මග්ගහ ණෙන මකාරස්ස නිවත්තතිතතා. පසඤ්ඤාග්ගහණෙන ඉවණ්ණො ව ගහෙතබ්බො. සතිපි “ඉවණ්ණො යනනවා”ති සුතෙත පුතාරග්ග ග්ගහණං ඉද්ධිලිඛගස්ස විභතාදෙසස්ස නිමිත්තස්ස ච සබ්බහණ්ණ ඤං. තෙනාහ “විභතාදෙසෙ”ති. සරෙති නිමිත්තං වුත්තං? “ස ඨවිස”නනාදිසු සතිපි පසඤ්ඤා සරස්සාභාවා ඉමිනා සකාරාදෙ සො න හොතිති ඤපනඤං වුත්තං.

73. ගාව සෙ.

නිපදමිදං, හොති කාරිතිද්දෙසො, ආවාති කාරියතිද්දෙසො. සෙති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනති දට්ඨ බ්බං. එත්ති “ගාවො සෙ”ති වර්තනබ්බ සුබ්බවාරණ්ණං “ලො පඤ්ච තත්තාකාරෙ”ති සුතෙතන මකාරස්ස ලොපං කතා අකාර ගමඤ්ච කතා එවං වුත්තං. රූපසිඬ්ඨමපන “ගොආවසෙ”ඉති නිප දනති වුත්තං. සතිපි චතුළ්ඨමිසවිභතතිවයස්ස ගහණෙ ජිත්ත පෙකඛතතා ‘සෙ’ති එකවචනං කතං. “තනො ච විභතතියො”ති ච “ධාතු ලිඛෙති පර පථවයා”ති ච වුත්තතතා කථං. විභතතිනො විභතති හොතිති? විභතතිනමපි කරණසමපදනසමබ්බාද්ධාද්ධෙ තකතතා ච වාචකතොච “ලිතං අත්තං ගමයති බොධෙති”ති ලිඛන නති වුත්තතතා ච ලිඛෙත අනෙතාගධා හොනති තසමා විභතති හොපි විභතති හොතිති. වුත්තඤ්ඤා:-

පඨමා සද්දනනිකා දුතියා අත්ථෙතකා,
විභතනිතො විභතනීති න වොදෙනබ්බමෙවිධාති.

74. යොසු ව.

චිපදමිදං, යොසුති නිමිත්තසන්නම්නිද්දෙසො, වානි සමුවවය නිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. කසමා “ගාව සෙ”ති සුත්ත විය “යොමනි වා”නි අ-නා “යොසු වා”ති බහුවච නෙත වුත්තනනි? දබ්බපදත්ථකාවරියමනෙන “යො ව යොවා”ති සමාහාරවනෙද්දු සරුපෙකසෙසං කතො දබ්බාපෙකකතො “යොසු වා”ති වුත්ත . කසමා පන “ගාවසෙ යොසු වා”නි එකයොගං අන නා එවං භින්නයොගං කතනනි? පඨමාදුතියායොවිභතනිවයස ඛගහණත්ථං එකයොගෙ සති හි සවිභතනි . යොවිභතනිඤ්ච අපෙ කකාය බහුවචනං කතනනි ගණනායනාති. යද්දෙවං “අසො රසස මෙකවච යොසවපිවෙ”ති ඉදමපි භින්නං කාතබ්බනනි? න. ඡත්තපෙකකවසෙත වුත්තනතොති, එවං සති ඉධාපි ඡත්තපෙකකව සෙත එකයොගං කාතබ්බනනි, න. කදුචි දබ්බපදත්ථකාවරියසස තේං අජබ්බස්ථො සුත්තසස කතතොති, හදන්තමහාකවචායන තේරෙනාපි වින්නං ඡතිපදත්ථකදබ්බපදත්ථකාවරියානං මතියා නුලොමෙන කදුචි ඡත්තපෙකකාය කදුචි දබ්බාපෙකකාය සුත්තං කතනනි. කසමා? ආවරියසස “වතනිවජානුසුබ්බිකා සද්දස චතනි”ති නාලං අතිපප්පසෙවනාති.

75. අවමනි ව.

චිපදමිදං, අවනි කාරියනිද්දෙසො, අමනිති නිමිත්තසන්නම් නිද්දෙසො, වානි සමුවවයනිද්දෙසො. සඤ්ඤ=පෙ=විධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං ඉධ සනිපි අවකාරියෙ ආවකාරියං අනුවතනනි. නනු නිමිත්ත කාරියං කාරිසුතෙත නෙවජ්ඣි, යත්ථ හි වතනනනි තත්ථ නිමිත්තකාරි කාරියාභාවතො.

යත්ථපනජ්ඣ තත්ථෙව තබ්බිසෙසන භාවතො,
වතතනනි වා නවා එවං ලකකණං ධාරයෙ බ්බොතිව.

කාරිනා හඤ්ඤතෙ කාරි කාරියං කාරියෙන වා
නිමිත්තතභු නිමිතෙතන යං සෙසං අනුවතතෙන නිව.

වුත්තනනි, සවිවං. තමපන යෙභුයාවසෙන වුත්තනං. ඉධ ඔස දෙද්ද අනුකඛස්ථාසමුවවයතො, අනෙකත්ථා හි නිපාතාති. “සාදි සෙසෙසු පුබ්බුත්තතරවචනෙසු”ති පුබ්බෙ උතෙතසු අට්ඨසු සමොභා

සමාසමිංසු වචනෙසු “පුබ්බතතරවචනෙසු”ති පි පාඨො අපී සො න සුදුරො. මසදුග්ගහණෙන ජරගගමොති ආදිසු සිපරෙපි අවාදෙසො හොතිති. වුත්තඤ්ච:-

අවමි වාති වසදො සමුවෙවති විහතතියො,
“ජරගගමො”ති තෙනෙව සිඨො සුගතසාසනෙති.

76. ආවසස්ස වා.

තිපදං, ආවසාසාති අන්තාපෙකකඡට්ඨිතිදොසො, උදුති කාරිය නිදොසො, වාති විකප්පනාත්තිදොසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනති දට්ඨබ්බං. ඉධ ආමකාරියග්ගහණං අමකාරියතිවත්තනත්ථං. වුත්තඤ්ච:-

“ආවසස්සවා”ති සුත්තමිති ආමසදුසුදිරණ ,
අමසදුං නිවතෙනතුං වුත්තං සුත්තමනන්තරෙති.

ආවසාසාති කිමත්ථං වුත්තං? ගාමන්තසාදිසු සතිපි ගොආදෙ සසා අන්තසාරෙ ආවාදෙසසාභාවා ඉමිනා අන්තසාරස්ස උකා රොන හොතිති ඤපනත්ථං වුත්තං. අමිතිති කිමත්ථං වුත්තං? ගාමො නිඝනති තසාදිසු සතිපි ආවාදෙසෙ අංචිහතතියා අභාවා අන්ත සාරස්ස උකාරො න හොතිති ඤපනත්ථං වුත්තං.

77. තතො නමං පතිමහා ලුතො ච සමාසෙ.

සත්තපදමිදං, තතොති අවධිතිදොසො, නනති කාරිතිදො සො, අනති කාරියතිදොසො, පතිමිති නිමිත්තසත්තමිතිදොසො අලුතෙනති තඤ්ඤිසෙසනතිදොසො, වාති සමුවෙවයතිදොසො, සමා සෙති ආධාරසත්තමිතිදොසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනති දට්ඨබ්බං. නනු ඉධ ගොසදො අනුවත්තති. කපං තතොග්ගහණෙන ගො සද්දං පරමසතීති? සච්චං. සො පන කාරිභාවෙන අනුවත්තති තසමා අවධිඅත්ථං ඤපෙතුං නිගොග්ගහණෙන ගොසද්දං සංග ඣ්ඣාතිති. සමාසො ච නාව දුට්ඨො ලුත්තාලුත්තවසෙන. තෙසු ලුත්තසමාසං නිවතෙනතුං අලුත්තග්ගහණං කතං. වුත්තඤ්ච:-

තතො නමමපතිමහාදො අලුත්තග්ගහණං ලුත්තං,
සමාසං නිවත්තාපෙතුං කච්චායනෙන සුක්කතං,
සමාසො හි දුට්ඨා මතො ලුත්තාලුත්තවසා තභිනති.

අලුතෙනති කිමත්ථං වුත්තං? ගොපති තසාදිසු සතිපි සමා සෙ පතිපරෙ ගොසදො අලුත්තසාභාවා ඉමිනා නිවචනස්ස අං ආදෙසො න හොති. ගො ඉවෙවතස්ස ඔකාරස්ස අවාදෙසො න හොතිති ඤපනත්ථං වුත්තං.

78. ඔ සරෙ ව.

නිපදම්දං. ඔති කාරිනිද්දේශො, සරෙති නිමිත්තසත්තම්නි ද්දේශො, චාති සමුවචයනිද්දේශො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. නනු “ගාවසෙ”ති ඉතො ගොග්ගහණස්ස අනුවත්තන නතා ඔග්ගහණමපි අනුවත්තති කසමා ඔග්ගහණං ගතිත්තති? සචචං. තථාපි පුන ඔග්ගහණං උත්තරනිවත්තනත්තනි. සමාසෙති සාමඤ්ඤන වුත්තෙතපි අලුත්තසද්දස්ස නිවත්තනනතා ලුත්තසමා සොච විඤ්ඤයනිති. සරෙති කිමත්ථං වුත්තං? ගොබ්බො ත්‍යාදිසු සතිපි සමාසෙ ගො ඉච්චිත්තස්ස ධිකාරෙ සරස්සාභාවා ඉමිනා ඔකාරස්ස ආවාදේශො න භොතීති ඤපනත්ථං වුත්තං.

79. තබ්බිපරිතුපපදෙ බ්‍යඤ්ජනෙ ව.

චතුප්පදම්දං. තබ්බිපරිතොති කාරියනිද්දේශො, උපපදෙති ආධාරසත්තම්නිද්දේශො, බ්‍යඤ්ජනෙති නිමිත්තසත්තම්නිද්දේශො, චාති අවධාරණනිද්දේශො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. තත්ථ අවධාරණං නාම නිවත්තාපනසනනිට්ඨානකරණවසෙන දුම්ඨං, තත්ථ නිවත්තාපනාවධාරණමෙව ඉධාගිපෙපතං. වුත්තියං “තස්ස අවසද්දස්ස තස්ස ඔකාරස්ස”ති වුත්තත්තා තබ්බිපරිතො ති වත්තබ්බෙ එකසෙසං කත්වා තබ්බිපරිතො ති වුත්තං. නනු අමොකාර අනුවත්තනනි කසමා තචයං නිකම්හත්තනි? සචචං. යදි අනුවත්තනනිති මඤ්ඤිත්වා තචයං න නිකම්හත්තං. ගාවාදෙස භුතස්ස අමසද්දස්සාති චා ගො අවයවභුතස්ස ඔකාරස්සාති චා ගණනාය තනනිවත්තනත්ථං තචයං නිකම්හත්තනි. වුත්තඤ්ච:-

තබ්බිපරිතොති ව වත්තබ්බෙ ගත්ථිභීරුනා,
ආචරියෙනෙකසෙසං කත්වා එවමුදිරිතං.

තථාවසද්දං තසද්දෙ පෙක්ඛතෙ තො පරෙ පන
මසද්දං පෙක්ඛතෙ දිස්සො භොති තතො හි සිත්තෙති.

තත්ථ “දිස්සොපෙ=ඉත්තරෙ”ති එත්ථායමත්තො; හි, සචචං; ඔ උභාකාරෙ උකාරස්ස දීඝභුතො විපරිතො භොති, තෙති ඔ උභාකාරෙ හි ඉත්තරෙ උකාරෙ ඔ උභාකාරානං රස්සභුතො විපරිතො භොති, තයො හි විපරිතා තෙසං අ ඉ උකාරානං වසෙන, තත්ථ අකාරෙ ආකාරස්ස විපරිතො ච රස්සො ච නාම භොති. ඉකාරෙ ජ එකාරානං විපරිතො ච රස්සො ච නාම භොති, උකාරෙ ඔ උභාකාරානං

විපරිතො ව රසො ව නාම හොති, අඤ්ඤාසං විපරිතභූතානං අ ඉ උකාරානං නිවනෙනතුං තස්ස ඛකාරායාති විසෙසනං කතං, ආකාරෙ පන අකාරස්ස චුඨි ව දීඝො ව නාම හොති. ඒ එකාර ඉකාරස්ස චුඨි ව දීඝො ව නාම හොති. ඔ උකාර උකාරස්ස චුඨි ව දීඝො ව නාම හොති. විකාර පන සිව්වතාදීනං අං ආ ඛ ඉවෙව්වමාදි ආදෙසා හොති. තස්සුකාරෙ බ්‍යඤ්ජනෙ චාති අව චා කසමා එවං චුත්තනති? කුලපුත්තානං එවමි විපරිතභාවස්ස ඡනනන්ථං එවං චුත්තනති. යද්‍ය යසමිං කාලෙ; උපපදෙ, පදස්ස සම්පෙ නිට්ඨමානස්ස; තස්ස, අවසද්දස්ස; තද්‍ය තස්ස ඛකාරස්ස විපරිතො උකාරෙ හොතීති යොජනා, අවසද්දස්ස උකාරාදෙසො හොතීති අබ්පජායොති.

80. ගොනනමහි වා.

තිපදමිදං, ගොනෙති කාරියතිද්දෙසො, නමහිති නිමිත්තස තතමිතිද්දෙසො, වාති විකප්පනන්තිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධි සුත්තනති දට්ඨබ්බං. ඉධ “ගොනො”ති වත්තබ්බෙ සුබ්බවාරණන්ථං “ලොපඤ්ච තත්‍රාකාරෙ”ති සුත්තෙන ඛකාරස්ස ලොපං කචා ව කාරුගමවසෙන එවං චුත්තං. වාති කිමන්ථං චුත්තං? ගමඤ්ඤ භර මානාන නතාදිසු සතිපි නමහි පරෙ ගොසද්දෙ මාසද්දෙන නිවාරිතතතා ඉමිනා ගොසද්දස්ස ගොනාදෙසො නහොතීති ඤප්පනන්ථං චුත්තං. “ගොගවිහගෙන”ති සුත්තස්ස “ගොනෙ”ති විධා කර ණෙන; අඤ්ඤානු නිමිත්තරහිතපයොගෙපි අනන්තාරසුත්තෙන සහ “ගොන නං සුභිනාසු වා”ති එකයොගං කචා වත්තබ්බෙ ගොගවි හාගෙන සුත්තස්ස විසුංකරණෙන අනෙක සුත්තෙනාතිපි වදනති.

81. සුභිනාසු ව.

තිපදමිදං, සුභිනාසුහි නිමිත්තසතතමිතිද්දෙසො, වාති සමු ච්චයතිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධි සුත්තනති දට්ඨබ්බං. ඉධ “නාතිසු සුචා”ති අනුකක්‍ෂමවසෙන වත්තබ්බෙපි සුබ්බවාරණන්ථං වා ‘සුසු’ති එකස්ස ලොපනිවත්තනන්ථං වා එවං චුත්තනති. ඉදං අනන්තර සුත්තෙන එකයොගං කචා “ගොන නං සුභිනාසු වා”ති වත්ත බ්බෙ එවා වචනං ගරුභාවනිවත්තනන්ථාති අන්ඛ්‍යාබ්‍යානෙන චුත්තං, වාති කිමන්ථං චුත්තං? ගොසු තාදිසු සත්තෙසුපි සුභිනාසු මාසද්දෙන නිවාරිතතතා ඉමිනා ගොසද්දස්ස ගොනාදෙසො න හොතීති ඤප්පනන්ථං චුත්තං. “සතාදිසෙසෙසු සුබ්බතරවචනෙ සුපි”ති සුත්තවයෙ වුද්ධාති ඡති විහතතිපි සෙසෙසු සතාදිසු සුබ්බාපරතුනෙසු එකවචනබ්‍රවචනෙසුපි ඉධ පිසද්දෙන සුත්තව

සෙ වුනතා ජවිතනනියො සමුච්චති. තත්ථායමධිපජායො:- ජවිතනනිති සෙසෙසු සතාදිසු අට්ඨසු ගොතාදෙසො හොති චීසු නංවිතනනිසු ගු ආදෙසො හොති ජසු නංසුතිනාසු ගමසාදෙසො හොති. “ගවසෙති”ති ඉදං නිදසානමතතං. ගවසෙති ගමසානං ගවසෙසුති පයොගාපි දිසානති. අයං ආට්ඨයානං මති, පඨමාදිසු සතනසු විතතනිසුපි ගමසාදෙසො හොති ගමසොති ආදිපයොගානං දිට්ඨතතාති.

82. අමෙමා නිගගහීතං කිලපෙති.

තිපදමීදං, අමෙමාති කාරීනිදේදසො, නිගගහීතනති කාරියනිදේදසො, කිලපෙතිති අවධිනිදේදසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුතනනති දට්ඨබ්බං. එත්ථ අමෙමාති සමාහාරවජ්ඣෙ පුලලිබෙහා “විතතුපජාදෙ”ති ආදිසු විස. සුතෙන අමෙමාති පඨමනෙන වුතෙනපි එකසාත්ථසා නානපපකාරෙන පයොගා දිසානනීති කත්වා වුතතියං ඡට්ඨවචනවසෙන “අංවචනසා ව=පෙ=නිගගහීතං හොති”ති වුතතං. වුතනඤ්ච:-

යද ව පඨමා කාරී පඨමා කාරියමපිව

යද ව පඨමා කාරී දුතියා කාරියං තථා

යද ව වා ඡට්ඨකාරී පඨමා කාරියමපිවති.

“දෙවදතො රුජ් හොති, දෙවදතො රජ්. පාපුණාති, දෙවදතාසා රජ්. හොති”ති ආදිසු වියාති. කිලපෙති පරසා අංවචනසා මකාරසා ව නිගගහීතාදෙසො හොතීති. නාසෙ ව රූපසිඤ්ඤව සුතනසා වුතති වුතතා. නාසපපදීපටීකායමපන “අමෙමා”ති පඨමාපයොගවසෙන වුතතං. “අංවචනසා මකාරසා”ති සමබ්බවසෙන වුතනනති වුතතං. අමෙමාති කිමත්ථං වුතතං? අගගිනා තතාදිසු සතෙහසු කිලපෙසු අමොනමහාචා ඉමිනා නිගගහීතං න හොතීති ඤපනත්ථං වුතතං. කිලපෙතිති කිමත්ථං වුතතං? සුචං දුක්ඛනතාදිසු සතිපි අංවචනෙ කිලපානමහාචා ඉමිනා නිගගහීතං න හොතීති ඤපනත්ථං වුතතං. නනු “කිලාන මිසුචා සරෙචා”ති සුතනතො ව “පසඤ්ඤසා වා”ති සුතනතො ව කිලපගගණෙසු වතනමානෙසු සිජ්ඣති. කසමාපුන කිලපගගණං ආරබ්භතීති වොදනං මනසි කත්වා ආහ. “පුතාරමගගණං”නති ආදි. සුතනවයතො කිලපගගණෙ අනු වතනමානෙ සිබෙපි පුන ආරභිත්වා කිලපානං ගහණං විහාසත්ථසා වාසදසා නිවතනත්ථං නිවච්චිං ඤපෙතුනති අභිපජායො.

83. සරලොපො මාදෙසපපච්චයාදිමති සරලොපෙ තු පකති.

පඤ්චපදමිදං, සරලොපොති කාරියනිදෙදසො, අමාදෙසපප ච්චයාදිමති නිමිත්තසත්තමිනිදෙදසො, සරලොපෙති භාවසත්තමි නිදෙදසො, තුති අවධාරණනිදෙදසො, ඔව්ඤ්ඤානිදෙදසො වා, පක තිති කාරියනිදෙදසො, සමුච්චයනිදෙදසොතිපි වදනති, සංඝඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දවස්ඛිං. ඉධ ආදෙසො දුට්ඨො පදදෙස විභ ත්තාදෙස වසෙත, තත් අබ්භඤ්ඤාදිකො පදදෙසො නාම, සංඝදී නං ඕක්කාරදිආදෙසො විභත්තාදෙසො නාම, අයං ඉධ අධිපෙප තො; සො ච සරෙව. පච්චයොති සුඛසර්වඤ්ඤානපට්ඨසර්ව තා අබ්භාවිභතති ච සබ්බෙ පච්චයා ච, ආදිග්ගහණෙන සබ්බෙ ආගමස්සර්ග ගහෙතඛිං. වුත්තඤ්ච රූපසිඤ්ඤා:-

අත්තාදි විභතති චේත් පච්චයෙනෙන ගය්හරෙ,
ආදිග්ගහණමාබ්භාත කිත්තකෙසවාගමනිදං.

පච්චයසාහවරියා ආදෙසො පකතිපරෙ,
පදනතසරලොපො න තෙනබ්භාගාදිකෙ පරෙති.

ඉධ ච “ආදෙසපපච්චයාදිමති”ති ඉමිනා සාමඤ්ඤාන වුත්තෙ පි “වා පරෙ අසරූපා” ති එවමාදිසුත්තානං නිවාරණත්ථං ඉමස්ස සුත්තස්ස වුත්තත්තා සුඛසරෙ වා බ්ඤ්ඤානපට්ඨකො වා ගය්හ තෙ. රූපසිඤ්ඤාපන “පරස්සරස්ස පකතිභාව විධානසාමනියතො අමාදෙසපපච්චයාදිභුතෙ සරෙ පරෙතිපි සිඛි”නති වුත්තං. නනුව “සර්ග සරෙ ලොප”නති සුත්තං වුත්තනති? සච්චං, නථාපි සබ්බ චිත්තනති ආදිසු “දීඝ”නති ආදිනා විකාරපඤ්ඤානං විශ චිත්තනති ආදිසු විකාරං ආපරේඡය්‍ය තස්මා තං නිවාරණං වුත්තනති අය මෙත්ථ සබ්බෙපො, විජ්ඣානෙ පන ත්තාසෙ වුත්තනත්තෙතෙව වෙදි තබ්බො. විභතතිවිපරිණාමං කත්වා සරලොපෙ කුලපුත්තෙති සොතු ජනෙති කතෙ තු කත්ථි අමාදෙසපපච්චයාදි පකති හොතිති යො ජනා, අමාදෙසපපච්චයාදිනං පකතිතිවා යොජෙතඛිං. “අමාදෙ සපපච්චයාදිමති”ති කිමත්ථං වුත්තං? අස්සමාදෙ අමනසද නත්තා දිසු සතිපි සරෙ අමාදිනමභාවා ඉමිනා සරලොපො ච පකති ච න හොතිති ඤාපනත්ථං වුත්තං. “සරලොපෙ”ති කිමත්ථං වුත්තං? සුඛසර්ග දණ්ඩිත්තනාදිසු සතිපි අමාදෙසපපච්චයාදිමති සරලො පස්ස අභාවා ඉමිනා පකති න හොතිති ඤාපනත්ථං වුත්තං. අවධා රණං නිවත්තනත්ථං. අසතිපි පකතිග්ගහණ “සර්ග පකති

බ්‍යඤ්ජනෙ”ති සුත්තස්ස අනන්තරෙ වුද්ධෙතයෙව සිඤ්ඤිති, කසමා පකතිග්ගහණං කතන්ති වොදනං නිස්සායාහ“පකතිග්ගහණසාම නිදෙතො”ති ආදි. වුත්තඤ්ච:-

සරලොපොති සුත්තනොත අසනොත පකතිසද්දො,
සරපකති සුත්තස්සානන්තරෙ සිඤ්ඤිතිරිතො.

යිචෙ සතිපි ආරලේභා නිගමා ඤප්පනාය වා,
තෙනාහ වුත්තියං තස්ස පකතිග්ගහණස්සාදීති.

සක්ඛිභාවො ච හොතීති එථොයං අධිප්පායො. සෙසො ත්‍යාදිසු පයොගෙසු “සරලොපො වාදෙසප්පව්වයාදිමති”ති යොගෙවිභා ගෙන පුබ්බස්සරස්ස ලොපං කචො “කවචාසවණණං පුත්තො”ති සුත්තොත පරඉකාරස්ස ඒකාරභාවෙ කතො සක්ඛි හොති. න්‍යාසෙ පි හි වුත්තං.“ඉමිනා පුබ්බස්සරස්ස ලොපං කචො”ති.සද්දනිති රූප සිඛිටිකාසු පන පකතිග්ගහණෙන ඉමං සුත්තං නිවාරෙචො “සර සරෙ ලොප”න්ති සුත්තොත පුබ්බස්සරස්ස ලොපං කචොති වුත්තං.

84. අසො රස්සමෙකවචන යොසවපි ච.

පඤ්චපදමිදං, අසොති කාරිතිද්දෙසො, රස්සන්ති කාරියති ද්දෙසො, එකවචනයොසුති නිමිත්තසත්තමි තිද්දෙසො, අපිති පටි සෙධනිද්දෙසො, වානි සන්තිට්ඨානාවධාරණනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=මිධිසුත්තානනි දට්ඨබ්බං. ඉධ අසොග්ගහණෙන කුලපසඤ්ඤ ගහෙතබ්බො. අපිග්ගහණෙන “එකවචනයොසු”ති සාමසඤ්ඤන වුද්ධොපි ශ්‍රිතිහතතිං පටිසෙධෙති. චග්ගහණෙන අවසෙසෙකවච නයොසු පරෙසු ඉමිනා සමපත්තසන්තිට්ඨානං කරෙති.“අසො”ති කිමථං වුත්තං? කඤ්ඤාභ්‍යාසාදිසු සන්තොසුපි එකවචනයොසු අභස්සාභාවා ඉමිනා රස්සං නාපඡ්ඡතෙති ඤප්පනාථං වුත්තං. “එකවචනයොසු”ති කිමථං වුත්තං? ඉඤ්ඤිතිත්‍යාදිසු සතිපි අසෙ එකවචනයොනමභාවා ඉමිනා රස්සං නාපඡ්ඡතෙති ඤප්පනාථං වුත්තං. අවධාරණං සන්තිට්ඨානාවධාරණාථන්ති.

85. න සිසම්මනපුංසකානි.

තිපදමිදං, නාතිපටිසෙධනිද්දෙසො, සිසම්මනි නිමිත්තසත්ත මිතිද්දෙසො, අනපුංසකානිති කාරිතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=මිභො සාසුත්තානනි දට්ඨබ්බං, මිධිසුත්තානනිපි වදන්ති. න නපුංසකානි=අනපුංසකානි, ඉඤ්ඤිමානිති අඤ්ඤා. අඑවා “ඉඤ්ඤි පුමසද්දනං න පුංසකාදෙසො හොති”ති වුත්තොතො න ඉඤ්ඤි ච න පුමාවානි වඤ්ඤ සමාසං කචො“කවචිධාතු”ආදිනා මජ්ඣෙක නිකාය ලොපඤ්ඤ කචො

ඉතිප්පමසදානං නපුංසකාදෙසඤ්ච කඛා අනපුංසකානීති වුතතං. නනු අපිග්ගහණෙන රසසාපජ්ජනං නිවාරෙති, කසමා පුන ඉදං සුතතං වුතතනති? සචං, තථාපි සිප්පෙ යෙව අනියමලිඛෙහසු නිවාරෙති, න නියමලිඛෙහසු, තස්මා ලිඛිතං නියමෙතාං පුන වුතත නති. ‘සිසම්’නති කිමත්ථං වුතතං? භොගි ඉද්ධි ත්‍යාදිසු සහෙනසු අනපුංසකෙසු සිවිහතනියාභාවා ඉමිනා රසසාපජ්ජනං න භොගී ති ඤපනත්ථං වුතතං. “අනපුංසකානි”ති කිමත්ථං වුතතං? සුඛසා ටිද්ධනන්තයාදිසු සතිපි සිවිහතනිමිති අනපුංසකාන මහාවා ඉමිනා රසසාපජ්ජනං න න භොගීති ඤපනත්ථං වුතතං.

86. උභාදිනො නමිත්තං.

තිපදමිදං, උභාදිනොති අවධිතිදෙදසො, නන්ති කාරිතිදෙද සො, ඉනනන්ති කාරියතිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=මිඛිසුතනනති දට්ඨ බ්බං. ඉධ ආදිග්ගහණෙන පකාරත්ථාවාචකතා සදිසඅකුරවයස ඕඛ්‍යා සමගතිතා. “උභාදිනො”ති කිමත්ථං වුතතං? උභයෙසනනා දිසු සතිපි නං විහතනිමිති උභාදීනමහාවා ඉමිනා නංවචකස්ස ඉනනා න භොගීති ඤපනත්ථං වුතතං. එත්ථ ච “උභාදීනමහාවා”ති මිඤ්ඤෙසොභගසද්දෙ අකුරවතතයතතා න ආදිග්ගහණෙන ගති තොති අධිපජායො. රූපසිඛිගමන සබ්බනාමහාවෙන වුතතනති.

87. ඉණ්ණ මිණ්ණත්තං නීති සබ්බසාහි.

තිපදමිදං, ඉණ්ණමිණ්ණත්තනනති කාරියතිදෙදසො, නීතිති අවධිතිදෙදසො, සබ්බසාහිති තබ්බිසෙසනතිදෙදසො සඤ්ඤ=පෙ= මිඛිසුතනනති දට්ඨබ්බං. ඉධ ච නිසද්දෙ පරසද්දෙයොගාවධිභූතතා න සබ්බසාවාවකො, අථබ්බො සබ්බසාසද්දාවාවකො, තස්මා “නී තො”ති එකවචනෙන වතනබ්බෙ කස්මා නීතිති වුතතනති? සචං, තථාපි යෙ සබ්බසාසද්දෙ තිසබ්බසාවාවකා තෙ නියමෙන බහුවච නතනාති ඤපනත්ථං නීතිති වුතතං. අථවා “එතිමාසං”චිග්ග සබ්බ සාවාවකස්ස උද්ගරණස්ස අනුකරණපතා නීතිති වුතතං. නීතිති කිමත්ථං වුතතං? මිනනනතයාදිසු සතිපි සබ්බසාසද්දෙ තිසබ්බසායා භාවා ඉමිනා නංවචකස්ස ඉණ්ණං ඉණ්ණත්තනං ආදෙසා න භො නතීති ඤපනත්ථං වුතතං.

88. යොසු කතනිකාරලොපෙසු දිසං.

තිපදමිදං, යොසුති නිමිතසත්තනීතිදෙදසො, කතනිකාර ලොපෙසුති තබ්බිසෙසන නිදෙදසො, අථවා යොසුති භාවලකකණ වනතසත්තමිතිදෙදසො, කතනිකාරලොපෙසුති භාවලකකණ සත්තමිතිදෙදසො, දිසනති කාරියතිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=මිඛි සුතනනති දට්ඨබ්බං.

“සරලොපො” න්‍යාදිසුතනතො මණ්ඩුකගතිකවසෙන කාරී ඉධානුවතනති. ඉධ සබ්බසද්දෙන නිලිබ්බසර් ගතිනා. “යොසු”ති කිමන්ථං වුතනං? අග්ගිනාන්‍යාදිසු සනෙතසුපි සබ්බසරෙසු කතනිකාරලොපානං යොනමහාවා ඉමිනා දිසං නාපඤ්ඤෙනි ඤපනන්ථං වුතනං. යොවමනෙහි ච විනා කතනිකාරලොපානමහාවා “යොසව්”ති වමනෙන තෙසං ගහණං හොතිති. “කතනිකාරලොපෙසව්”ති කිමන්ථං වුතනං? ඉන්ද්‍රියො න්‍යාදිසු සනෙතසුපි යොසු කතනිකාරලොපානමහාවා ඉමිනා දිසං නාපඤ්ඤෙනි ඤපනන්ථං වුතනං. “කවචදිවජ්ඣුතනරුතං දිසරසාපඤ්ඤෙසුචා”ති ඉමිනා සුතෙතන දිසහාචෙ සිබ්බෙපි පුනාරන්ත ඉමියං සුතනසං ගහණං කිං පයොජනං? අථවා “සපතො ච යොනං ලොපො”ති ඉමියං සුතනසංතනතරෙ ඉමසමිං වුතෙන විභතතිවිපරිණාමෙන “යොසු”ති අනුවතනනතො “කතනිකාරලොපෙසු”ති එතතකෙ වුතෙන සිබ්බෙපි “යොසු”ති පදසං පුනග්ගහණං කිමන්ථනති? දිස භාවසං නිවච්ඡිපනන්ථනති.

89. සුතංගිසු ච.

චිපදම්දං, සුතංගිසුති නිමිතකසහනමිතිද්දොසො, වාති නිව තනාපනාවධාරණතිද්දොසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුතනනති දච්ඡිබ්බං. විභතතිකකමානුලොමෙන “ගිතංසුසුචා”ති වතනබ්බෙ එක සං සු වචනසං ලොපනිවාරණන්ථං සුබ්බවාරණන්ථං චා එවං වුතනනති. “එතෙසව්”ති කිමන්ථං වුතනං? අග්ගිනාන්‍යාදිසු සනෙතසුපි සබ්බසරෙසු එතෙසං සුතංගිනමහාවා ඉමිනා න දිසමාපඤ්ඤෙනි ඤපනන්ථං වුතනං. අවධාරණන්ථනති සුතනසං නිවතනනන්ථං. නිවතනනඤ්ඤා“සුතිඤ්ඤාපෙ එ”ති සුතන මපෙකකාය සුතිසු පරෙසු අකාරනෙතෙසෙව හොති, තෙන සුඤ්ඤාසු සුඤ්ඤාති න්‍යාදයො පයොගා හොනතිති. රුපසිඤ්ඤාමපන චසද්දග්ගහණ මිකාරුකාර නං කචි නිවතනනන්ථනති.

90. පඤ්චාදීනමතනං.

චිපදම්දං, පඤ්චාදීනනති අනන්‍යාපෙකඤ්ඤා කාරීතිද්දොසො, අනතනති කාරීගතිද්දොසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුතනනති දච්ඡිබ්බං. එන්ද්‍රියගහණෙන අධාරසන්තා සංඛ්‍යා ගහෙනබ්බං. ඉමිනා සුතෙතන කතරුපං පුබ්බරුපෙන කිං විසිට්ඨනති? සච්චං, තථාපි “සුතංගිසුච, සුතිඤ්ඤාපෙ එ”ති එතෙසං සුතනානං නිවාරණන්ථං වුතනනති, ඉධ ච අකාරනති අවඤ්ඤා කසමා“අතන”නති භාවපඤ්ඤා යෙන වුතනනති? මනසි කචා අහ “අතනමිති භාවනිද්දොසො”ති

අදි. පඤ්චාදිනමිති කිමත්ථං වුත්තං? මිසු න්‍යාදිසු සන්තොසුපි සු නංහිසු පඤ්චාදිනමභාවා ඉමිනා අන්තො න අත්ත මාපජ්ජතෙති ඤාපනත්ථං වුත්තං.

91. පතිසසිතීමහි.

මිපදමිදං, පතිසසාහි අත්තාපෙක්ඛජ්ටසි කාරිතිද්දෙසො, ඉති මනිති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිධිසුත්තනනි දඨ බ්බං. නනු ඉධ පතිසද්දො ඉත්තිමිගවාචකො කසමා “එතිමාසමි” හි ආදීති විය අවතො පුලලිමගවසෙන වුත්තනනි? ඉකාරකාරිං අපෙක්ඛාය එවං වුත්තං. වුත්තඤ්ච අත්ථබ්‍යාබ්‍යානො “පතිසසාහි පතිසස ඉකාරසස උපසිලෙසවසෙන වුත්තං තෙන පතිසස අන්තොති ආහා”ති. අඑවා සුත්තෙ පතිසද්දො අනුකරණසද්දත්තා න ඉත්තිමිගවාචකො. අඑවො සද්දපදත්ථකත්තා පුලලිමගවාච කො, කසමා තපපතිරුපෙන වා වාචකානුරුපෙන වා වත්තබ්බ නති. ඉතිමනිති කිමත්ථං වුත්තං? ගහපතිති එත්ථ සතිපි පතිසද්දො ඉතිපථවමයසාහාවා ඉමිනා පතිසස අන්තො අත්තං න ආපජ්ජ තෙති ඤාපනත්ථං වුත්තං.

92. නතුසසනො යොසු ව.

වතුපදමිදං, නතුසසාහි අත්තාපෙක්ඛජ්ටසිතිද්දෙසො, අ නොති කාරිතිද්දෙසො, යොසුති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, වා හි සමුච්චයතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිධිසුත්තනනි දඨබ්බං. උච්ච යෙකදෙසත්තා “නතු”හි සංයොගෙන සග වුත්තං, මමකාරුතං සාධාරණවසෙන “අනතු”හි උච්චාරිතබ්බං. සතිපි යොනිමිත්තෙ මග්ගහණෙන වුත්තානුත්තාතං සමුච්චයත්තා සු නංහිතිමිත්තාති අනුවත්තනනි, “අඤ්ඤාසු වචනෙසු අංනාසමාසමිංසු අත්තඤ්චා”හි එත්ථ චසද්දෙන “සබ්බසස වා අංසෙසු”හි එවමාදීති වුත්තකාරිම පෙක්ඛති. නනු ජ්ටසියා අත්තාපෙක්ඛත්තා “නතුසස යොසු වා”හි එත්තකෙ වුත්තෙපි සිජ්ඣති, කසමා අත්තසද්දො ගතිතොති? ආග “අත්තග්ගහණෙනා”හි ආදි.

93. සබ්බසස වා අංසෙසු.

මිපදමිදං, සබ්බසසාහි සමඛනිජ්ටසිකාරිතිද්දෙසො, වාහි වික පනත්ථතිද්දෙසො, වචනවිභාසා නිද්දෙසො තිපි, අංසෙසුති නිමි ත්තසත්තමි නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිධිසුත්තනනි දඨබ්බං. ඉධ සබ්බග්ගහණං අත්තග්ගහණනිවත්තනත්ථං. ඉදං සුත්තං පුමනපුං සකවාචකං මනතුපථවමයං යෙව විදධාති. “සතිමත්ත”නනි වාග්ග හණ්ඨං “නතුසසනො යොසු වා”හි සුත්තෙ වග්ගහණෙන.

සඛිතණ්භාති. “එතෙසව්”ති කිමඤ්චං වුත්තං? සහිමා ත්‍යාදිසු සති පි නතුප්පව්වයෙ එතෙසං අංසවචනානං අභාවා ඉමිනා නතුප්පව්ව යස්ස අතතං න භොතිති සදුපනඤ්චං වුත්තං.

94. සිමහි වා.

ඵපදම්දං, සිමහිති නිමිත්තසත්තම් නිදදෙසො, වාති විකප්පන ඤ්ච නිදදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. අනන්තරසු තෙන සතිපි මාග්ගහණේ ඉධි මාග්ගහණං සබ්බග්ගහණස්ස නිව ත්තනඤ්චං, තතො හි මාග්ගහණේ වත්තමානෙ සබ්බග්ගහණෙව පි වත්තතිති. රූපසිඤ්ඤාපෙන පුන මාග්ගහණකරණං හිමවත්තසද්ධ තො අඤ්ඤාඤ්ච අතතනිසෙධනඤ්චනනි වුත්තං.

“හිමවත්තොව පබ්බතො පඤ්ඤවත්තො ජු තිකුරු,
ගතිමත්තො සතිමත්තො ඛිතිමත්තො ව යො ඉසි”ති.

පයොගා සනති. ඉදං සුත්තං පුලලිමෙත විද්ධාති. වාති කිමඤ්චං වුත්තං? සහිමා ත්‍යාදිසු සතිපි නතුප්පව්වයෙ වාසදෙන නිවාරි තත්තා ඉමිනා අතතං න භොතිති සදුපනඤ්චං වුත්තං.

95. අග්ගිසසිති.

ඵපදම්දං, අග්ගිසසිති අනතාපෙකකප්ඵසිතිදදෙසො, ඉතිති කා රියතිදදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉදං හි සුත්තං. “මා භුලාදීනමානන්ත මිකාරෙ”ති ඉමස්ස පුරෙ වා පච්ඡා වා වත්ත බ්බං, කසමා අත්තකාරියාධිකාරෙ වුත්තනනි? සිවචනස්ස මාග්ගහ ණස්ස මාත්‍රවත්තනඤ්චනනි. වාති කිමඤ්චං වුත්තං? සතිපි අග්ගිසසි තෙන වාසදෙන නිවාරිතත්තා ඉමිනා ඉති න භොතිති සදුපන ඤ්චං වුත්තං.

96. යොසවකතරසෙසාජේකා.

ඵපදම්දං, යොසුති නිමිත්තසත්තම් නිදදෙසො, අකතරසෙසාති තබ්බිසෙසන නිදදෙසො, කොති කාරිතිදදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබි සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. “යොසව්”ති කිමඤ්චං වුත්තං? අග්ගිසු ත්‍යාදිසු සතිපි අකතරසෙස කො යොනමභාවා ඉමිනා කො අතතං නාප ජ්ජතෙති සදුපනඤ්චං වුත්තං. “අකතරසෙසා”ති කිමඤ්චං වුත්තං? දණ්ඨෙනා ත්‍යාදිසු සතිපි යොපරෙ කො අකතරසෙසාභාවා ඉමිනා අතතං නාපජ්ජතෙති සදුපනඤ්චං වුත්තං. “කො”ති කිම ඤ්චං වුත්තං? ජනනිකො ත්‍යාදිසු සතිපි යො පරෙ අකතරසෙස කිසසාභාවා ඉමිනා අතතං නාපජ්ජතෙති සදුපනඤ්චං වුත්තං.

97. වෙවොසු ලො ව.

තිපදමිදං, වෙවොසුති නිමිත්තසත්තම් නිද්දෙසො, ලොති කාරී නිද්දෙසො, වාති අනුකඛින්නනිද්දෙසො, සඤ්ඤංපෙ=චිධිසුත්තන නති දට්ඨබ්බං. “අකතරසෙසා”ති කිමන්. වුත්තං? සමමනුමො ත්‍යාදිසු සතිපි වොපරෙ ලෙ අකතරසෙසාභාවා ඉමිනා අත්තං නාපජ්ඣතෙහි ඤපනන් වුත්තං. “එතෙසි”ති කිමන්. වුත්තං? හෙතුනා ත්‍යාදිසු සතිපි අකතරසෙස ලෙ එතෙසං වෙවොන මහාවා ඉමිනා අත්තං නාපජ්ඣතෙහි ඤපනන් වුත්තං.

98. මාතුලාදීන මානනම්කාරෙ.

තිපදමිදං, මාතුලාදීනනති අනාපෙකක්ෂට්ඨිනිද්දෙසො, ආ නත්තනති කාරීනිද්දෙසො, ඊකාරෙති නිමිත්තසත්තම් නිද්දෙ සො, සඤ්ඤංපෙ=චිධිසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. ඉධ ආදිසද්දෙන ඊප පවයෙ අසති පුලලිඛිත වාවකභාවෙන සදිස පඨොනා සඛිග්ගනති, න අකුරත්තයසදිසා, තෙන අකුරවයාති කිං උද්ගරණාති ආති නාති “මාතුලාදීන මානම්කාරෙ”ති වුත්තෙ යෙව සිධෙ කසමා තත්තපවයො ගතිනොති? මනසි කත්වා ආහ “ආනත්තග්ගතණෙ නා”ති ආදිං. එන් හි ආනසද්දෙ අභිනනභාවෙන වුත්තො, තත්තප වවයො යෙව අධිපෙපතො.

99. සමාහිසම්නනං මහාහිමති වා.

තිපදමිදං, සමාහිසම්නනනති ආදෙසාපෙකක්ෂට්ඨි කාරීනිද්දෙ සො, මහාහිමති කාරීනිද්දෙසො, වාති විකප්පනන් නිද්දෙසො, සඤ්ඤංපෙ=චිධිසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. ඉධ “හි සමාහිසම්නන”නති වත්තබ්බෙ පටිපාටියා අවතො එවං වවනං සමාවචනස්ස “දීසො රෙති”ති සුත්තස්සානුවත්තනන්. “සබ්බතො”ති කුතො ආහත නති? “ධාතු ලිඛිතහි පරං පවචයා”ති වුත්තත්තො සබ්බෙ විහතති පවචයා ලිඛිතතො පරං ගොනතීති ඤපනන්. “සබ්බතො” හි වුත්තං. නන් සබ්බතො ලිඛිතතො. නනු ව සබ්බලිඛිතතො සමාහි සම්නනං මහාහිමති වා ආදෙසා න ගොනතීති? සච්චං තථාපි සබ්බං පුම නපුංසකලිඛිතං සඛිග්ගතිතුං එවං වුත්තං, සප්පදෙසො තෙත් සබ්බසද්දෙති. “සමාහිසම්නන”මිති කිමන්. වුත්තං? චණ්ණමනන නත්තාදිසු සතිපි සබ්බලිඛිත සමාහිසම්නනමහාවා ඉමිනා මහාහි මති ආදෙසා න ගොනතීති ඤපනන් වුත්තං.

100. න නිමෙහි කතාකාරෙහි.

නිපදම්දං, නානි පටිසෙධනනිදේශසො, නිමෙහිනි අවධිනිදේශසො, කතාකාරෙහිනි තබ්බිසෙසනනිදේශසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසු නතනනි දට්ඨබ්බං. “කතාකාරෙහි”නි කිමත්ථං වුත්තං? නමහා ත්‍යාදිසු සන්තොසුපි නිමෙහි සමායම්සු කතාකාරස්සාභාවා ඉමිනා මහා මහි ආදෙසා න න හොනනිති ඤපනත්ථං වුත්තං.

101. සුභිසංකාරො ඵ.

නිපදම්දං, සුභිසුභි නිමිත්තසත්තම් නිදේශසො, අකාරෙහි කාරීනිදේශසො, ඵනි කාරියනිදේශසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසු නතනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ “සිසුසු”නි පටිපාටියා අවසා ඵචං වචනෙ කාරණං හෙ ඵා වුත්තං. ඉදං හි “අකාරෙ”නි වුත්තතතා ප්‍රමනපුංසකාකාර නෙතසෙව විහිතං. සාමඤ්ඤාන වුත්තෙපි අවයවඅකාරෙව ගහෙතබ්බො.

102. සබ්බනාමානං නමහි ව.

නිපදම්දං, සබ්බනාමානනනි අවයවාපෙකානිජට්ඨිනිදේශසො, නමෙහිනි නිමිත්තසත්තම් නිදේශසො, වානි ඵකාරානුකූලිනනිදේශසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසු නතනනි දට්ඨබ්බං. ඉදංපි මිලිභගසබ්බනා මෙසෙව විහිතං. “සබ්බනාමාන” මිති කිමත්ථං වුත්තං? බ්‍රහ්මාන නත්තාදිසු සතිපි නමහි සබ්බනාමානමභාවා ඉමිනා ඵකාරො න හොනනිති ඤපනත්ථං වුත්තං. “අකාරෙ”නි කිමත්ථං වුත්තං? අමුස නත්තාදිසු සන්තොසුපි සබ්බනාමෙසු අකාරස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනත්ථං වුත්තං.

103. අතො නොන.

නිපදම්දං, අතොනි අවධිනිදේශසො, නානි කාරීනිදේශසො, ඵනානි කාරියනිදේශසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසු නතනනි දට්ඨබ්බං. ඉධාපි අතොනි සාමඤ්ඤාන වුත්තෙපි අවයවාකාරෙව ගහෙ තබ්බො. අකාරෙ ඵතස්ස අතෙහි අ ඉති විග්ගහෙන වා අකාරනත ලිභං ගහෙතබ්බං. තෙනාන නත්තාදිසු “අකාරනතො ලිභ මහා”නි. “සුභිසංකාරෙඵ”නි සුත්තතො හි අනුවත්තමානෙ සිමෙපි “අතො”නි කිමත්ථං වුත්තනනි? කාරිය නිවත්තනත්ථනනි “අතො”නි කිමත්ථං? බ්‍රහ්මා ත්‍යාදිසු සතිපි නාවිහනිමහි අකාරස්සාභාවා ඵතාදෙසො නහොනිති ඤපනත්ථං වුත්තං.

104. සො.

විපදමිදං, සිති සමකුප්පිකාරිනිද්දෙසො, මති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි දඨබ්බං. සිති එත්ති “නෙතා”ති එත්ති විශ “සබ්බාසමාමුසො” ත්‍යාදිසුත්තෙත ආදිසද්දෙත ඡට්ඨිවිහ තතිලොපො දඨබ්බො. පඨමාකාරිනිපි වදනති. ඔති එත්ති පන සිලොපො, න්‍යාසෙ පන සමාසපදනති මනසි කථා එකපදනති වුත්තං. ඉදමපන පුලුලිඛිතාකාරනෙතසෙව ව නිව්වං විහිතං.

105. පො වා.

විපදමිදං, සොති කාරියනිද්දෙසො, වාති වචනිකවිහාසත්ති ද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි දඨබ්බං. නාවචනං “අතො නෙතා”ති සුත්තතො මණ්ඩුකගතිවසෙත අනුවත්තති. ඉදං හි සුත්තං “අතොනෙතා”ති ඉමස්සානන්තරං වත්තබ්බනති? න, “සො”ති එත්ති සුත්තෙත වාග්ගහණස්ස අතිවර්තනතා. වාති කිම ජං වුත්තං? පාදෙනවා ත්‍යාදිසු සතිපි අකාරතො නාවිහතතිමති වාසද්දෙත නිවාරිතතා ඉමිනා සො ආදෙසො නොතීති ඤප නත්තං වුත්තං.

106. දීසොරෙහි.

එකපදමිදං, දීසොරෙහිති අවධිනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසු ත්තනනි දඨබ්බං. සමාති කාරි පන “සමාතිසම්මතං මහාභිමති වා”ති සුත්තතො මණ්ඩුකගතිවසෙතානුවත්තති. තස්සානුවත්තනෙ කාරණං හෙතා වුත්තං. “දීසොරෙහි” ති කිමත්තං? සුමිසමානාසා දිසු සතිපි සමාවචනෙ දීසොරෙහි අපරත්තා ඉමිනා සො ආදෙසො න හොතීති ඤපනත්තං වුත්තං.

107. සබ්බයොතිනමාඵ.

විපදමිදං, සබ්බයොතිනනති සමකුප්පිකාරිනිද්දෙසො, ආ එති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි දඨබ්බං. ඉධ සබ්බග්ගහණං විනනං පඨමාදුතිශායොවචනානඤ්ච ආදෙසති කාරුනඤ්ච ගහෙත්තං වුත්තං. කෙවි පන “ආඵ”ති පදං වාක්‍යනති කථා තිපදං සුත්තනනි වදනති, යථාසම්බන්ධනති විහතතිශාත්‍යකකා මෙන “යොතින”නති උච්චාරණානුකකමං. තත්ථායමධිපපායො, පඨමාවචනානං යොතිනං ආකාරදෙසො හොති, දුතිශාවචනානං යොතිනං එකාරදෙසො හොතීති. ඉදං හි සුත්තං “වමොදුදන්තා න”නති සුත්තං විශ විනනං කාරිනං එකස්ස කාරියස්ස වසෙත

වුත්තනනි. “යථාසංඛාර” නති යොනස්ස ච නිකස්ස ච පඨමාදුතියාකක මං. ඉධ අනුවත්තනවාසදො, චවස්ථිතවිභාසජො, නච පුබ්බසු තෙන විය විකප්පනජො, තෙනො ච සුඛිකා දිසු නිච්චං හොති රු පාදිසු අතිච්චං, අග්ගසො ත්‍යාදිසු එකත්තං නහොතිති, වුත්තස්ස.

“නිච්චමෙව ච පුලලිභෙග අතිච්චස්ස නපුංසකෙ
අසත්තං කෙ කතතෙන තු විධිං දීපෙති වාස්සුති” ති.

වාති කිමත්ථ? අග්ගසො ත්‍යාදිසු සතෙනසුපි අකාරතො යොතිසු වාසදොන නිවාරිතත්තා ඉමිනා අකාරාදේශො නහොතිති සදුප නත්ථ. “යොතින” නති කිමත්ථ? සුඛිකා ත්‍යාදිසු සතිපි අකාරෙ යොතින මහාවා ඉමිනා=පෙ=සදුප නත්ථ, “අකාරතො” ති කිම ත්ථ? දුශ්චිතො ත්‍යාදිසු සතෙනසුපි යොතිසු අකාරතො අපර ත්‍යා ඉමිනා=පෙ=සදුප නත්ථ. වුත්තං.

108. සමාසමිත්තං වා.

චිපදම්දං, සමාසමිත්තනනි ආදේශාපෙකකිත්ථිකාරිතිද්දේශො, වාති විකප්පනත්ථිද්දේශො, සසදුසු=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨ බ්බං. ඉධ සතිපි “සොවා” ති සුත්තතො අනුවත්තමානෙ වාග්ගන ණෙ කිමත්ථ. පුත වාග්ගනණං කතනති? “සබ්බයොතිනමාථ” ති එත්ථ අනුවත්තමානස්ස වාග්ගනණස්ස චවස්ථිතවිභාසජන්තො තනතිවත්තනත්ථ. කතනති. ආඨකාරං අනුකම්පනත්තනිපි වදනති. “අකාරතො” ති කිමත්ථ? දුශ්චිතො ත්‍යාදිසු සතෙනසුපි සමාසමිත්ත අකාරතො අපරත්තා ඉමිනා ආඨකාර න හොනතිති සදුප නත්ථ. වුත්තං.

109. ආය චතුරේකච්චනස්ස තු.

චිපදම්දං, ආයාති කාරියතිද්දේශො, චතුරේකච්චනස්සාති ආදේශාපෙකකිත්ථිකාරිතිද්දේශො. තුති සමුච්චයතිද්දේශො, ස සදුසු=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨබ්බං. එත්ථ ති “ආයො” ති වත්තබ්බ සුමුච්චාරණත්ථ. අවිහනතිකචසෙන “ආයා” ති වුත්තං. “අකාර තො” ති කිමත්ථ? ඉමිකා ත්‍යාදිසු සතිපි චතුරේකච්චනෙ අකාර තො අපරත්තා ඉමිනා ආයාදේශො නහොතිති සදුප නත්ථ. චතු රේති කිමත්ථ? සුඛිකා මුඛ ත්‍යාදිසු සතිපි අකාරෙ චතුරේකච්චන වා ඉමිනා=පෙ=සදුප නත්ථ. “එකච්චනස්ස” ති කිමත්ථ? සුඛිකා ත්‍යාදිසු සතිපි චතුරේකච්චනෙ එකච්චනස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ= සදුප නත්ථ. වුත්තං. “වා” ති කිමත්ථ? දුතා හොති සමණස්ස වා ත්‍යාදිසු සතිපි අකාරතො චතුරේකච්චනෙ වාසදොන නිවාරි

තතතා ඉමිනා=පෙ=ඤ්ඤාපනන්. ඉධ හි අනුචතතනවාසඥා කව
තො “ස්ඤ්ඤා භොති”ති එස් භුසඥෙන න්. කාරියං සමුවෙති,
තෙන කිමස්ස නතසාදිසු න්. ආදෙසො භොතිති.

110. තයො නෙව ච සබ්බනාමෙහි.

පඤ්චපදමිදං, තයොති තබ්බසෙසන නිදදෙසො, කාරියති
දෙදසොවා, නාති පටිසෙධ නිදදෙසො, එවාති නිවතනාපනාවධා
රණ නිදදෙසො, වාති අනුකඛිස්සනිදදෙසො, සබ්බනාමෙහිති අව
ධිතිදෙදෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධි සුත්තනනි දඬබ්බං. එස් හි එවග්ග
භණං සබ්බද්ධි ඉදං පටිසෙධනං න භොතිති ඤ්ඤාපනන්. වුත්තං.
තෙන පුබ්බාදිති සමාසමිනනං ආ එ ආදෙසො ච භොනති, වග්ගභ
ණං සමාසමිනනං අනුකඛිස්සනන්. ආඑ කාරියෙ හි ගතිතෙ යොති
යොපි අනුචතතනාසං තනතිවතතනන්. වසද්දග්ගභණෙන සමා
සමිනනං අනුකඛිස්සනං කරෙති. නාසෙස පන අකාරානුකඛිස්සනන්
නාති වුත්තං. රූපසිඤ්ඤාව වග්ගභණං කන්ථි පටිසෙධතිවතතන
න්. තෙන පුබ්බාදිති සමාසමිනනං ආඑ වා භොනතිති වුත්තං.
සබ්බනාමෙහිති කිමන්? පාපා තසාදිසු සන්තෙසුපි සමාසමිසෙසු
සබ්බනාමානමහාවා ඉමිනා තයො ආදෙසො නෙව භොනතිති
ඤ්ඤාපනන්.

111. සතො නාදීනං.

විපදමිදං, සතොති අවධිතිදෙදෙසො, නාදීනනති ආදෙසාපෙකක
ඡවසිකාරිතිදෙදෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬබ්බං. එස්හි
ආදිසද්දසං පකාරන්ථාවකතතා එකවචනභාවෙන සදිසා නාස
සමාදිපඤ්ඤාවිභතතිසො ගහෙනබ්බා. සන්තෙසුපි අනන්තර සුත්ත
තො අනුචතතමානෙසු නිසු කාරියෙසු “ආය වතුන්ථකවචනසං
තු”ති ඉතො එකවචනසං අනුචතතනතො තසං කාරියභුතො ආ
යාදෙසො යෙව අනුචතතති. සතො හි කිමන්? රහනියා තසාදිසු
සන්තෙසුපි නාදිසු එකවචනෙසු සතො අභාවා ඉමිනා ආයාදෙසො
න භොතිති ඤ්ඤාපනන්. “නාදීන”මිති කිමන්? කඤ්ඤා නතසාදිසු
සතිපි සතො එකවචනෙ නාදීනමහාවා ඉමිනා=පෙ=ඤ්ඤාපනන්.
එකවචනානමිති කිමන්? සබ්බාසු තසාදිසු සන්තෙසුපි සතො
නාදිසු විභතතිසු එකවචනානමහාවා ඉමිනා=පෙ=ඤ්ඤාපනන්.

112. පතො යා.

විපදමිදං, පතොති අවධිතිදෙදෙසො. යාති කාරියතිදෙදෙසො,
සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬබ්බං. “නාදීන”මිති කිමන්? රහනියා
තසාදිසු සතිපි පතො එකවචනෙ නාදීනමහාවා ඉමිනා යාදෙසො

න හොතිති ස්‍යුපනාන්. “පතො”ති කිමන්? කාශ්‍යාශ්‍රිත නාදිසු සතෙනසුපි නාදිසු එකවචනෙසු පසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ස්‍යුපන නන්. “එකවචනාන”මිති කිමන්? රනනින නනාදිසු සතෙනසුපි පතො විභතතිසු නාදිනං එකවචනානමභාවා ඉමිනා=පෙ=ස්‍යුප නන්.

113. සබාතො ගසෙස වා.

චතුපදමිදං, සබාතොති අවධිනිදේශසො, ගසෙසාති ආදේසා පෙකඛ්ඡවසිකාරිනිදේශසො, එති කාරියනිදේශසො, වාති සමුවචය නිදේශසො, නිවතනනනිදේශසොතිපි වදනාති, සසුසු=පෙ=මිති සුතනනනි දඬබබ. එන් හි “සබාතො”ති අවධිං පසසිතො පසදේස සයමෙව නිවතනති, තසමා වාසදේන නිවතනනනිවචං නන්, සමුවචයන්තො එව යුජ්ජති “වනපපගුමෙ”ති ආදිපයො ගසෙස ධිතනනා. තෙනාන රුපසිඛියං “වාසදේන අසුසුසමාපි කපි එකාරෙ, යථා “හදනෙන ඉසෙ”ති. සබසදුසස අකාරනන නතා “සබතො”ති වතනබෙබපි සුබුවාරණන්. දිසං කන්තා “සබා තො”ති වුතනං. එති එන්තපි අ ආ ඉ ඊ එති වතනබෙබ කමෙන පුබබසුරුනං ලොපෙන එති වුතනනනි දඬබබ.

114. සතෙ ව.

තිපදමිදං, සතොති අවධිනිදේශසො, එති කාරියනිදේශසො, වාති සමුවචය නිදේශසො, සසුසු=පෙ=මිති සුතනනනි දඬබබ. එන් හි එකාරනනනං අකාරදිසෙසකාරියනිවතනනන්. වසදුගන හනෙන පන පතොපි ගසෙස එකාරෙ හොති, යථා “හොති සබෙ රුජ්ජිතෙ දෙවජිතෙ”ති ආදි. “න අමාදිතො”ති වුවචමානනතා වගනගණමපන “අසො රසසමෙකවචනසොසවපි වා”ති එන් විග අවධාරණන්තනි වචනං න යුතනං.

115. න අමමාදිතො.

තිපදමිදං, නාති පටිසෙධනනිදේශසො, අමමාදිතොති අවධි නිදේශසො. සසුසු=පෙ=පටිසාසා සුතනනනි දඬබබ. එන්තදිසදු සස පකාරන්තනා අමමාදිතො, අනනාතාසසු මානුසදුපරියා යාති වෙදිතබබා. “අමමාදිතො”ති කිමන්. හොති කාශ්‍යාශ්‍රිත නාදිසු සතිපි ගෙ අමමාදිතො අපරනනා ඉමිනා එකාරදේශසා න න හොතිති ස්‍යුපනාන්.

116. අකතරයා ලතො යවාරපනසා වෙවො.

චතුපදමිදං, අකතරයානි තඤ්ඤසනනිද්දෙසො, ලතොති අවධිනිද්දෙසො, යවාරපනසානි සමිකිත්ථිකාරිනිද්දෙසො, වෙවොති කාරියනිද්දෙසො. සඤ්ඤ=පෙ=මිධිසුතනනි දඨබ්බං. නනුවෙහ විනා “අකතරයා ලතො”ති වචනෙන “සොසකතර සොසො කො, වෙවොසු ලොවා”ති ඉමෙසං අනන්තරං “තතො යවාරපනසා වෙවො”ති වුතෙන යෙව අකතරයා ලතො යවාරපනසා වෙවො ආදෙසා හොනනිති අධිපෙයතනො සිජ්ඣනිති? සිජ්ඣනි, තථාපි “මාතුලාදීනමානතමිකාරො”ති එතථි අකතරයාගහණං ලගහණඤ්ච වතතතෙ, තෙන මාතුලාදීනං අකතරයො ලො ආනතනමාපජ්ජතෙති අතං වතතං සතකුණෙය් තනතිවතතනතං. පුත වුතනං, අධිකාරෙ හි නියමෙති. “අකතරයා”ති කිමතං? සසමිභුවො ත්‍යාදිසු සතිපි යවාරපනපරෙ ලෙ අකතරයාසාභවා ඉමිනා වෙවො ආදෙසා න හොනනිති ඤපනතං. “ලතො”ති කිමතං? ඛෙසුසො ත්‍යාදිසු සතිපි යවාරපනපරෙ අකතරයාලසාභවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනතං, ‘යවාරපනසා’ති කිමතං? නෙ හෙතිවො නෙ ගිකිත්ථිවො ත්‍යාදිසු සතිපි යොපරෙ අකතරයො ලෙ ආලපනසාභවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනතං.

117. කිලතො සසා නො වා.

චතුපදමිදං, කිලතොති අවධිනිද්දෙසො, සසානි සමිකිත්ථිකාරිනිද්දෙසො, නොති කාරියනිද්දෙසො, වාති විකපනතනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=මිධි සුතනනි දඨබ්බං. අනන්තරසුතෙන ලගහණෙ විජ්ජමානෙපි පුත ලගහණං කිමතං? අකතරයාගහණ නිවහනනතං. තතො හි ලගහණෙ අනුවතනමානෙ අකතරයාගහණෙපි අනුවතෙතයානි ආසඛකා සියාති තනතිවතතනතං. පුත වුතනනි. “සසො”ති කිමතං? ඉමිනා ත්‍යාදිසු සතෙනසුපි කිලෙසු සසාභවා ඉමිනා නො ආදෙසො න හොනනිති ඤපනතං. “කිලතො”ති කිමතං? සුපිසසා ත්‍යාදිසු සතිපි සවිතනි භි කිලානමභවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනතං.

118. සපතො ච යොනං ලොපො.

චතුපදමිදං, සපතොති අවධිනිද්දෙසො, වාති අනුකඛිතනිද්දෙසො, යොනනි සමිකිත්ථිකාරිනිද්දෙසො, ලොපොති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=මිධිසුතනනි දඨබ්බං. එත හි

චග්ගහණං කුලග්ගහණං භුක්ඛසිනන්දං, නත්ත අනන්තරෙ වුත්ත තතා අනුවත්තති කසමා නකත්තබ්බන්ති? තං න. “සපතො”ති වුත්තත්තා තං දිස්වා නානුවත්තති තසමා අනුක්ඛසිතන්ති.

119. ලතො වොකාරො ච.

තිපදමිදං, ලතොති අවධිනිද්දෙසො, වොකාරොති කාරියනි ද්දෙසො, වාති නිවත්තාපනාවධාරණනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධි සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. ඉධ හි වාසද්දෙ අනුවත්තති කසමා චග්ගහණෙන නිවත්තාපනං කත්තන්ති? අනුවත්තනවාසද්දෙ රූපවයං සාධෙති, තසමා අමු සුඤ්ඤාති එත් නිව්චිතිවත්තාපනන්දං. කචන්දං චග්ගහණං කත්තං, අත්ථබ්බාබ්බානෙ පන චග්ගහණෙන නො ච හොතිති වුත්තං, ඉධ ච රූපසිඤ්ඤා කාරග්ගහණෙන නො ච හොතිති වුත්තං.

ඉති නාමසාපසංසු සුභතනිද්දෙසවණණනායං.

පඨමො කණ්ණො.

120. අමහස්ස මමං සවිහන්තිස්ස සෙ.

චතුපදමිදං, අමහස්සාති සමබ්බුත්ථිකාරිනිද්දෙසො, මමන්ති කාරියනිද්දෙසො, සවිහන්තිස්සාති තබ්බිසෙසන නිද්දෙසො, සෙති නිමිත්තසත්තමිනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධි සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සවිහන්තිස්සාති එත් සාමඤ්ඤාන වුත්තොපි විහන්තිසද්දෙන නිමිත්තවිහන්ති එව ගහෙත්තබ්බා.

121. මයං යොමති පඨමෙ.

තිපදමිදං, මයන්ති කාරියනිද්දෙසො, යොමතිති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, පඨමෙති තබ්බිසෙසන නිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධි සුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. “අමහස්සෙ” ති කිමන්දං? සුඤ්ඤා ත්ඤාදිසු සතිපි පඨමෙ යොමති අමහස්සාභාවා ඉමිනා මයං ආදෙසො න හොතිති ඤාපනන්දං. යොමතිති කිමන්දං? අහ නත්තාදිසු සතිපි පඨමෙ පරෙ අමහස්සද්දෙ යොසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤාපනන්දං. “පඨමෙ” ති කිමන්දං? අමහාක නත්තාදිසු සතිපි යොපරෙ අමහස්සද්දෙ පඨමස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤාපනන්දං.

122. නතුස්ස නේතා.

විපදමිදං, නතුස්සානි සම්බන්ධානිකාරිනිදෙසො, නේතානි කාරියනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනි දදංඛං. කිමන් මිද මුවනෙ? නත්තු “නතුස්සනේතා යොසුචෙ”ති සුත්තෙන උකාරස්ස අකාරං කථා “නේතා යොනමොතු”ති සුත්තෙන තුග්ගන. ණේන යොවචනස්ස ඔකාරෙ කතෙ සිජ්ඣතීති? සචං, තථාපි “සබ්බයොනික මා එ”ති සුත්තෙන අකාරතො යොවචනස්ස අකාරදෙසනිවත්තනන්ථං වුත්තං නිව්වදිපනන්ථං වා. “නතුස්සනි” කිමන්? සබ්බෙ සත්තා ත්ථාදිසු සතිපි පඨමෙ යොමනි නතුස්සා භාවා ඉමිනා නේතා ආදෙසො න හොතිති ඤපනන්ථං, “පඨමෙ”ති කිමන්? ගුණවනේතා ත්ථාදිසු සතිපි යොපරෙ නතුප්පච්චයෙ පඨමස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්ථං.

123. නතුස්ස පෙච වා.

නිපදමිදං, නතුස්සානි කාරියනිදෙසො, සෙති නිමිත්තසත්තමි නිදෙසො, වාති විකප්පනන්ථනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනි දදංඛං. ඉදංච කිමන්මුවනෙ? නත්තු “නතුස්සනේතා යොසු වා”ති එන්ච චග්ගනණේන උකාරස්ස අකාරං කථා “සාගමො සෙ”ති සුත්තෙන සකාරගමෙ කතෙ සිජ්ඣතීති? සචං, තථාපි “ආය චතුසේකවචනස්ස තු”ති සුත්තෙන අකාරතො සකාරස්සා යාදෙසනිවත්තනන්ථං වුත්තං, “සෙ”ති කිමන්? සිලවා ත්ථාදිසු සතිපි නතුප්පච්චයෙ සස්සාභාවා ඉමිනා ආයාදෙසො න හොතිති ඤපනන්ථං.

124. ආ සිමති.

විපදමිදං, ආති කාරියනිදෙසො, සිමතිති නිමිත්තසත්තමි නිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධි සුත්තනනි දදංඛං. කස්මා නෙහ වාසෙද්ද අනුවත්තනීති? “සිමති වාති” වුත්තනතා ඉමස්සානියතතා පාකවාති වදනති, යද්දෙවං අනන්තරසුත්තෙතපි වාග්ගන. න කා තබ්බං හවෙය්සාති “ගුණවා ගුණවනේතා”ති රූපවයස්ස අතිවිජිත නතා නානුවත්තනීති අමාකං බන්ති, නති පාළිඅභිකපාසු “ගුණ වනේතා සිලවනේතා”ති එකවචනනේතා අභිති. “නතුස්ස”ති කිමන්? සුඛස්ස ත්ථාදිසු සතිපි සිමති නතුස්සාභාවා ඉමිනා ආ කාරදෙසො න හොතිති ඤපනන්ථං. සිමතිති කිමන්? සිලව නේතා ත්ථාදිසු සතිපි නතුප්පච්චයෙ සිවචනස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්ථං.

125. අනනාපුංසකෙ.

චිපදම්දං, අංති කාරිය නිද්දෙසො, නපුංසකෙති ආධාරසන්තම් නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි දඬබබං. ඉධ පන රූපව යස්ස ඉවජ්ඣතතා මණ්ඩුකගතිකවසෙන වාසඥො අනුවතනති “සිම්බි”ති කිමන්? වණ්ණවතන න්‍යායදිසු සතිපි නපුංසකෙ නතුපවවයෙ සිවචනස්සාභාවා ඉමිනා අං ආදෙසො න හොතීති ඤපනන්.

126. අවණ්ණො ව ගෙ.

චිපදම්දං, අවණ්ණොති කාරියනිද්දෙසො, වාති අනුකඛිසන නිද්දෙසො, ගෙති නිමිත්තසන්තම්නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධි සුභතනනි දඬබබං. අ එවචණ්ණොඅවණ්ණොති වතතබ්බෙ වචන විපලාසවසෙන අවණ්ණොති බහුවචනං කතං. ඉධ වග්ගහණං අංකාරයං අනුකඛිසිති.

127. තොතිතා සසම්මානාසු.

චිපදම්දං, තොතිතා ති කාරියනිද්දෙසො, සසම්මානාසුති නිමි ත්තසන්තම්නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි දඬබබං. ඉධ පන රූපවයස්ස ඉවජ්ඣතතා මණ්ඩුකගතිකවසෙන වාසඥො අනුව තනති. විභතතානුකකමෙන “තාතොති නාසසම්මානාසු”ති වතත බ්බෙපි වාචාසිලිඬන්. එවං චුතතනනි දඬබබං. “එතෙසව්”ති කිම න්? ගුණවා ත්‍යාදිසු සතිපි නතුපවවයෙ එතෙසමභාවා ඉමිනා තොතිතා ආදෙසො න හොතීති ඤපනන්.

128. නමහි තං වා.

චිපදම්දං, නමහිති නිමිත්තසන්තම්නිද්දෙසො, තනති කාරිය නිද්දෙසො, වාති විකප්පනන්තිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභත නනි දඬබබං. ඉධ සතිපි අනුවතනමානෙ වාග්ගහණෙ පුතවාග්ග හණකරණං නතුපවවයස්ස නිවනතනන්ති. අනනනරසුතෙන න එකයොගං කතා වතතබ්බෙපි සුභතගරුභාවපරිහාරන්. හිනනසොගං කතං, නතුපවවයස්ස වා පරියොසානන්. නමහිති කිමන්? ගුණවතෙනා ත්‍යාදිසු සතිපි නතුපවවයෙ තංවචනස්සා භාවා ඉමිනා තං ආදෙසො න හොතීති ඤපනන්.

129. ඉමසිදම්සිසු නපුංසකෙ.

චතුපදම්දං, ඉමස්සාති සම්බන්ධිකාරිනිද්දෙසො, ඉදනති කාරියනිද්දෙසො, අංසිසුති නිමිත්තසන්තම්නිද්දෙසො, නපුංසකෙති ආධාරසන්තම්නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි දඬබබං.

ඉධ නපුංසකයහනණං අනන්තරසුත්තවයෙ අනනුවත්තනතතා ඉධාපි නානුවත්තනීති මඤ්ඤිතා පුන කතං, අනන්තරසුත්තෙ නානුවත්තනීති ඤපනන්ථං වුත්තනනීපි වදනති. නපුංසකෙති කිමන්ථං? ඉමං සුඤ්ඤ නත්තාදිසු සතිපි අංශිපරෙ ඉමසඤ්ඤ නපුංසකයාභාවා ඉමිනා ඉදං ආදෙසො න භොතීති ඤපනන්ථං.

130. අමුසසාදුං.

චිපදම්දං, අමුසසාති සමබ්බන්ධසිකාරීනිඤ්ඤෙසො, අදනනී කාරියනිඤ්ඤෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනී දඬබ්බං. එන් අද නති සමුදයාදෙසො, යදි අවයවාදෙසො සියා “අමුසසාදු”නති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය යථා “අමුසස මො ස”නති. “නපුංසකෙ”ති කිමන්ථං? අමුං ගුණන නත්තාදිසු සතිපි අංශිපරෙ අමුසඤ්ඤ නපුංසකයාභාවා ඉමිනා අදුං ආදෙසො න භොතීති ඤපනන්ථං.

131. ඉත්තිපුමනදුංසකසබ්බතං.

එකපදම්දං, කමමන්ථනිඤ්ඤෙසො, සඤ්ඤාපෙ=අබ්බාසර සුත්ත නති දඬබ්බං. ඉත්තිපුමනතා සබ්බතාති වත්තබ්බෙපි වචනියනදුංසකාපෙකකාය සබ්බතනති නපුංසකවසෙන වුත්තං.

132 යොසු චිනනං වෙ ව.

චතුපදම්දං, යොසුති නිමිත්තසත්තම් නිඤ්ඤෙසො, චිනනනී සමබ්බන්ධසිකාරී නිඤ්ඤෙසො, වෙති කාරියනිඤ්ඤෙසො, වානී සමුචයනිඤ්ඤෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනී දඬබ්බං. ඉධ “චිසති දසෙසු බා චිසා තු”ති එන් විය විසාති වත්තබ්බෙ “චිනන”නති බහුවචනුවාරණං වාදිසබ්බතාසඤ්ඤෙති බහුවචනමෙව භොතීති ඤපනන්ථං, අනුකරණං හි දුට්ඨං පරිච්චිතතාපරිච්චිතතවසෙන, තන් අනුකාරියං උදහරණං පරිච්චිතා අනපෙක්ඛිතා වුත්තො සබ්බතාසඤ්ඤා පරිච්චිතනානුකරණං නාම යථා “සත්ත වා, චිසති දසෙසු බා චිසා”තු ඉවෙච්චමාදි. අනුකාරියං උදහරණං අපරිච්චිතා අපෙක්ඛිතා වුත්තො සබ්බතාසඤ්ඤා අපරිච්චිතනානුකරණං නාම, යථා “යොසු චිනනං වෙ ව” ඉවෙච්චමාදි. එවං භොත්තු, වාදි සබ්බතාසඤ්ඤෙති බහුවචනමෙව භොතීති වචනං න නියතං “වයං චයෙනා”ති එකවචනනායක සබ්බතාසඤ්ඤා දිඬනතාති, න වය සමුහං අපෙක්ඛාය ආදෙසස්ස කතතතා, නති පාටිපදිකා වාදිකා සබ්බතාසඤ්ඤා එකවචනනතා අපථිති. “යොසු”ති කිමන්ථං? මිසුත්තො

දිසු සතීපි විසදෙදු යොනමහාවා ඉමිනා වෙ ආදෙසො න හොති ති ඤපනස්ථං. දුමෙති ආදිසු යොපරෙ නිමිත්තෙන සහ නා අං නාං පරෙසු නිමිත්තෙන විනා දුමෙ ආදි ආදෙසා හොන්ති.

133 නිවතුනාං නිසොචකසො නයො චතාරො නිණ්චතාරි.

විපදමිදං, නිවතුනානානි සමඛකුෂ්ටසීකාරිනිදෙසො, නි සොංපෙ=චතාරිති කාරියනිදෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්ත නානි දඬබ්බං. “යොසී”ති කීමත්ථං? නිසුත්තාදිසු සත්තෙසුපි නිවතු සබ්බසාසදෙදු යොනමහාවා ඉමිනා නිසො ආදි ආදෙසා න හොන්ති ඤපනස්ථං.

134 පඤ්චාදීනමකාරො.

විපදමිදං, පඤ්චාදීනානි අනාපෙකකුෂ්ටසීකාරිනිදෙසො, අකාරෙති කාරියනිදෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්තනානි දඬබ්බං. ඉදං හි සුත්තං “සබ්බයොතිනමා ඵ”ති සුත්තස්ස නිවාරණත්ථං වු ත්තං. ආදිසද්දෙන අභාරසත්තා සබ්බසා ගහෙතබ්බා. පඤ්චාදීන මිති කීමත්ථං? මෙ නසො ත්තාදිසු සත්තෙසුපි යොසු පඤ්චාදීන මහාවා ඉමිනා අකාරාදෙසො න හොන්ති ඤපනස්ථං.

135 රාජස්ස රඤ්ඤාරාජිනො සෙ.

නිපදමිදං, රාජස්සානි සමඛකුෂ්ටසීකාරිනිදෙසො, රඤ්ඤ රාජිනොති කාරියනිදෙසො, සෙති නිමිත්තසත්තමි නිදෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්තනානි දඬබ්බං, ඵත්ථ හි රාජසද්දස්සො ගති තත්තා රඤ්ඤාති අවතො රාජස්සානි වුත්තං, පරිච්චතානුකරණ නානි දඬබ්බං.

136 රඤ්ඤං නමහි වා.

නිපදමිදං, රඤ්ඤානි කාරියනිදෙසො, නමහිති නිමිත්ත සත්තමිනිදෙසො, වාහි විකප්පනස්ථනිදෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබි සුත්තනානි දඬබ්බං.

137 නාමහි රඤ්ඤං වා.

නිපදමිදං, නාමහිති නිමිත්තසත්තමිනිදෙසො, රඤ්ඤාති කාරියනිදෙසො, වාහි විකප්පනස්ථනිදෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසු ත්තනානි දඬබ්බං. අනන්තරසුත්තෙ සතීපි වාග්ගගණෙ ඉධ සුත

වාග්‍යනණකරණං උපරි නානුචක්‍යනන්තී. නාමිනි කිංචං?
රසෙත්ථ ත්‍යාදිසු සතිපි රුජසද්දෙ නාචිභවතියා අභාවා ඉමිනා
රසෙත්ථ දෙසො න භොනතී සුපනන්තං.

138 සම්මති රසෙත්ථරාජිනි.

විපදමිදං, සම්මතිනි නිමිත්තසත්තමිනිදෙසො, රසෙත්ථරාජි
නිනි කාරියනිදෙසො, සසද්දෙපෙ=විබිසුත්තනනි දඬබබං.

139. තුමහාමහාකං තසිමසි.

විපදමිදං, තුමහාමහාකනනි සමබ්‍රහ්මචරිකාරිනිදෙසො, තසි
මසිනි කාරියනිදෙසො, සසද්දෙපෙ=විබිසුත්තනනි දඬබබං. ඉධ
ති “තුමහාමහාන”නනි අවචා “තුමහාමහාක”නනි වචනං අපරි
වචනනානුකරණවසෙන වුත්තනනි දඬබබං. “තුමෙහ මජ්ඣිමො
අමෙහ උත්තමො”ති පයොගානං දිඬත්තා ඉධ වාග්‍යනණං කාත
බ්බනනි? න කාතබ්බං, “තුමෙහ මජ්ඣිමො”ත්‍යාදිසු සද්දවාචක
පයොගත්තාති. “සම්මති”ති කිංචං? ඔ නත්‍යාදිසු සත්තෙත්ථපි
තුමහාමහසද්දෙසු සමිංචිභවතියා අභාවා ඉමිනා නසි ඉච්චාදයො
න භොනතී සුපනන්තං.

140. නිමහං සිමති ව.

විපදමිදං, නිමහනනි කාරියනිදෙසො, සිමතිනි නිමිත්තස
ත්තමිනිදෙසො, වානි සමුච්චයනිදෙසො. සසද්දෙපෙ=විබිසුත්ත
නනි දඬබබං.

141. තවමම සෙ.

විපදමිදං, තවමමාති කාරියනිදෙසො, සෙති නිමිත්තසත්තමි
නිදෙසො, සසද්දෙපෙ=විබිසුත්තනනි දඬබබං. ඉධ “සෙ”ති ඉමි
නා එකවචනත්තෙත්ථපි සකාරවයං සබ්‍රහ්මචරිනි. “සෙ”ති කිං
චං? තසිමසි ත්‍යාදිසු සත්තෙත්ථපි තුමහාමහසද්දෙසු සමිංචිභවතියා
අභාවා ඉමිනා නව ඉච්චාදයො න භොනතී සුපනන්තං.

142. තුයහං මයහද්දව.

විපදමිදං, තුයහංමයහනනි කාරියනිදෙසො, වානි අනුකඤ්ඤ
නනිදෙසො, සසද්දෙපෙ=විබිසුත්තනනි දඬබබං. කසමා පන වස
ද්දෙන සකාරානුකඤ්ඤානං කතං නනු සනිමිත්තං උපරි සුත්තෙ
අංතිමිත්තං දිසවා නිවත්තනිති? න නිවත්තනි, කන්ථි නිමිත්ත
සස සතිපි අසද්දනිමිත්තෙ අනුචක්‍යනත්තො යථා “නතුසානත්තො

යොසු වා”ති. ඉදං හි සුතනං අනන්තරසුතෙනන ඵකයොගං කචා වතතබ්බෙපි සුතනගරුදෙසාපනගනථඤ්ච සුබ්බවාරණ ඤාඤ්ච භිනනගොගං කචා වුතනං.

143. තං මමමහි.

චිපදමිදං, තංමංචි කාරියනිද්දෙසො, අමහිති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුතනනි දඬබ්බං.

144. තවංමමඤ්ච නවා.

චිපදමිදං, තවංමමනාහි කාරියනිද්දෙසො, වාහි අනුකඤ්ඤා නිද්දෙසො, නවාහි විකප්පනඤ්චනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුතන නාහි දඬබ්බං. වග්ගහණෙන නිමිත්තානුකඤ්ඤානෙනෙව අනන්තරසු තෙනන භිනනගොගකරණෙනෙව පරිභායෙ හෙඨා වුතෙනාහි. යථා “තවමම සෙ, තුයාං මග්ගඤ්චා” ති ඉමාහි අඤ්ඤාමඤ්ඤාපෙකඤ්ච සෙන අනිච්චනාහි විඤ්ඤායනාහි. ඵං ඉදංඤ්ච සුතනං “තංමමමහි”, ති සුතනාපෙකඤ්ච සෙන අනිච්චනාහි විඤ්ඤායනාහි. කසමා පුත නවා ග්ගහණං කතනාහි? නවාසද්දෙස කදපි විභාසනේථාහි ඤාපනඤ්ච කතං. වාසද්දෙස ව විභාසාසද්දෙස ව සමානනේථා, සච්චිසද්දෙස ව නවා සද්දෙස ව සමානනේථාහි හි යෙහුග්ගවසෙන වුතනනාහි. අථවා සනි මිතෙන තුමහසද්දෙස තවතුයනාහි රූපවයමෙව හොති, අංනිමි තෙන පන තං තවං නිං තුවනාහි රූපවතුකකං හොති තසමා න වාග්ගහණං කතනාහි.

145. නාමහි තයාමයා.

චිපදමිදං, නාමහිති නිමිත්තසත්තමිනිද්දෙසො, තයාමයාහි කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුතනනි දඬබ්බං.

146. තුමහසස තුවංචුමමහි.

චිපදමිදං, තුමහසසාහි සමබ්බිජ්ජිකාරියනිද්දෙසො, තුවංචු නාහි කාරියනිද්දෙසො, අමහිති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුතනනි දඬබ්බං. ඉධ පන තුමහසද්දග්ගහණං අමහස ද්දච්චතනනඤ්ච, පුත අංනිමිත්තග්ගහණං නානිමිත්තනිවතන නඤ්ච. කලිඛගරසසාහි අනාදරනේ වතුඤ්ච, කලිඛගරමතනනාහි අනේථා.

147. පදනො දුතියාවතුජීජට්ඨිසු වොනො.

භිපදමිදං, පදනොති අවධිතිද්දෙසො, දුතියාවතුජීජට්ඨිසු භි තිමිත්තසන්නමිතිද්දෙසො, වොනොති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දඨබ්බං. එත්ථ භි දුතියාවතුජීජට්ඨිසු භි සාමඤ්ඤාන වුතෙතපි “තෙමෙකවචනෙසු”ති වක්ඛමාන තතා ඛුච්චනනනි විඤ්ඤායති. යද්ද පදසමාපරෙසං සවිභතති නං සබ්බෙසං භුමනාමහසද්දනං නද්ද වොනො ඉවෙවනෙ ආදෙසා තොනති නවා, අමහසද්දෙපි නවාසද්දෙපි මණ්ඩුකගතිකවසෙ නානුචතතති, රජෙජ්ජනාති රජ්ජං. නවාති කිමත්ථං? අමහාක නතාදිසු සනෙතසුපි දුතියාදිසු පරෙසු භුමනාමහසද්දෙසු නවාස ද්දෙත නිවාරිතතතා ඉමිනා වොනො ආදෙසා නතොනතිති ඤප නත්ථං. භුමනාමහසමිති කිමත්ථං? එතෙ තාදිසු සනෙතසුපි දුතියාදිසු භුමනාමහසමහාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනත්ථං. “පදනො”ති කිමත්ථං? භුමහාක නතාදිසු සනෙතසුපි දුතියාදිසු පරෙසු භු මනාමහසද්දෙසු පදනො අපරතතා ඉමිනා=පෙ=ඤපනත්ථං. “එතෙ සථි”ති කිමත්ථං? භුමෙහතාදිසු සනෙතසුපි භුමනාමෙහසු එතෙ සං දුතියාදිනං අභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනත්ථං.

148. තෙමෙකවචනෙසු.

භිපදමිදං, තෙමෙති කාරියතිද්දෙසො, එකවචනෙසුති තිමි ත්තසන්නමි තිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දඨබ්බං. එත්ථ පි එකවචනෙසුති සාමඤ්ඤාන වුතෙතපි “නාමති”ති සුතෙතන දුතියෙකවචනසං නිවාරිතතතා චතුජීජට්ඨිඑකවචනාති එව ගහෙතබ්බාති, තෙන භි දුතියගහගණං නානුචතතති. “පදනො” ති කිමත්ථං? නමඤ්ඤාතිතාදිසු සනෙතසුපි චතුජ්ජාදෙකවචනෙ සු පරෙසු භුමනාමෙහසු පදනො අපරතතා ඉමිනා තෙ ආදෙසො න තොනතිති ඤපනත්ථං.

149. නාමති.

භිපදමිදං, නාති පටිසෙධනතිද්දෙසො, අමතිති තිමිත්තසන්න මිතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දඨබ්බං.

150. වා තතියෙ ව.

භිපදමිදං, වාති විකප්පනත්තිද්දෙසො, තතියෙති තිමිත්ත සන්නමිතිද්දෙසො, වාති අනුකඤ්ඤාතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ් බ්බසුත්තනනි දඨබ්බං. “තතියෙ”ති සාමඤ්ඤාන වුතෙතපි “ඛු

වචනෙසු වොනො”ති චක්කමානන්තා එකවචනමෙව ගහෙතබ්බං, වග්ගහණං කාරියානුකඩ්ඪනන්තං. “පදතො”ති කිමන්? නයා කඨ නන්තාදිසු සන්තොසුපි නාපරෙසු තුමහාමෙහසු පදතො අපරන්තා ඉමිනා භො ආදෙසො ආදෙසා න භොනතීති ඤපනන්තං.

151. බහුවචනෙසු වොනො.

විපදමිදං, බහුවචනෙසුති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, වො නොති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං, පදතොති කිමන්? තුමෙහති කඨ නන්තාදිසු සන්තොසුපි තතියා බහුවචනපරෙසු තුමහාමෙහසු පදතො අපරන්තා ඉමිනා වොනො ආදෙසා න භොනතීති ඤපනන්තං. “බහුවචනෙ”ති වත්තබ්බෙ බහුවචනෙසුති චුත්තස්ස පයොජනං දසෙස්සතුං. “බහුවචනග්ගහණෙනා”ති ආදිමාග නන්තං “බහුවචනග්ගහණෙනා”ති සුබහුවචනග්ගහණෙන.

152. පුමන්තස්සා සිමති.

විපදමිදං, පුමන්තස්සාති සමකිඤ්ඤාතිකාරිනිද්දෙසො, ආති කාරියනිද්දෙසො, සිමතීති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. සිමතීති කිමන්? පුමානො ත්‍යාදිසු සතිපි පුමන්තෙ සිවිහනතියා අභාවා ඉමිනා අකාරාදෙසො න භොනතීති ඤපනන්තං.

153. අමාලපනෙක වචනෙ.

විපදමිදං, අනති කාරියනිද්දෙසො, අලපනෙකවචනෙති නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. නනු ච සුත්තගරුඤ්ඤපනගන්තං. “අං ගෙ”ති වත්තබ්බනති? න, ගතිමිත්තස්ස අනිවර්තනතා. තෙනාග “අලපනෙ” ත්‍යාදි, ත්‍යා සෙ පන තබ්බාවකසද්දන්තර. නිදස්සනන්තනි චුත්තං. “අලපනෙ”ති කිමන්? පුමා ත්‍යාදිසු සතිපි එකවචනපරෙ පුමසද්දෙ අලපනස්සාභාවා ඉමිනා අං න භොනතීති ඤපනන්තං. එකවචනෙති කිමන්? හෙපුමානො ත්‍යාදිසු සතිපි අලපනෙ පරෙ පුමසද්දෙ එකවචනස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්තං.

154. සමාසෙ ච විහාසා.

විපදමිදං, සමාසෙති ආධාරසත්තමිනිද්දෙසො, වාති අනුකඩ්ඪනනිද්දෙසො, විහාසාති විකප්පනන්තනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විබිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ වග්ගහණං අංගහණානුකඩ්ඪනන්තං.

විභාසාහි කිමත්තං? ඉතිපුමනපුංසකාහි තතදිසු සතිපි සමාසෙ පුමසද්දෙ විභාසාසද්දෙන නිවාරිතතතා ඉමිනා ආ ආදෙසො න භොතිති ස්ථපනත්තං.

155. යොසවානො.

ඵපදමිදං, යොසුති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, ආනොති කාරිය නිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං.

156. ආනො සම්මති වා.

ඵපදමිදං, ආනොති කාරියනිද්දෙසො, සම්මතිති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, වාති විකප්පනත්තනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. විභාසාසද්දෙ වත්තමානෙ සිට්ඨෙපි වාග්ගහණං උපරි නිවත්තනත්තං.

157. භිවිභත්තිමති ව.

ඵපදමිදං, භිවිභත්තිමතිති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, වාති සමුච්චයනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. සතිපි අනුවත්තමානෙ විභත්තිග්ගහණේ කසමා විභත්තිග්ගහණං කතනති? වොදෙත්තුං ආහ “පුනවිභත්තිග්ගහණ”නති ආදි.

158. සුසම්මාවා.

ඵපදමිදං, සුසම්මාහි නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, ආති කාරියනිද්දෙසො, වාති විකප්පනත්තනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. “ආනෙ සම්මති වා”හි එත්ත සතිපි වාග්ගහණේ ඉධ වාග්ගහණකරණං අනන්තරසුත්තෙ නානුවත්තනිති ස්ථපනත්තං.

159. උ නාමති ව.

ඵපදමිදං, උ ඉති කාරියනිද්දෙසො, නාමතිති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, වාති අනුකඛිස්සනනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. වග්ගහණං ආකාරියානුකඛිස්සනත්තං.

160 අ කම්මන්තස්ස ව.

ඵපදමිදං, අ ඉති කාරියනිද්දෙසො, කම්මන්තස්සාහි සමබ්බජ්ජිකාරිතිද්දෙසො, වාති අනුකඛිස්සනනිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. සුත්තෙ වග්ගහණං උකාරානුකඛිස්සනත්තං වග්ගහණෙනාහි අනුවත්තන වග්ගහණෙන.

ඉති නාමකප්පෙ සුත්තනිද්දෙසෙ.
දුතියො කතේඛා.

161. තුමනාමෙනති නමාකං.

තිපදමිදං, තුමනාමෙනති අවධිනිද්දෙසො, නනති කාරිති ද්දෙසො, ආකනති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිඛිසුතතනති දට්ඨබ්බං. නනති කිමන්දං? තුමෙනති ත්‍යාදිසු සනෙතසුපි තුමනාමෙනසු නං වචනස්සාභාවා ඉමිනා ආකං න භොතීති ඤපනන්දං.

162. වායවපපඨමො.

තිපදමිදං, වාති විකප්පනන්දෙසො, යොති කාරිතිද්දෙසො, අපපඨමොති තබ්බිසෙසනතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිඛිසුතතනති දට්ඨබ්බං. යොති කිමන්දං? තුමෙනසු ත්‍යාදිසු සනෙතසුපි අපපඨමපරෙසු තුමනාමෙනසු යොවචනස්සාභාවා ඉමිනා ආකං න භොතීති ඤපනන්දං. “අපපඨමො”ති කිමන්දං? ගව්ඨප තුමෙන ත්‍යාදිසු සනෙතසුපි යොපරෙසු තුමනාමෙනසු අපපඨමස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං. විකප්පනන්දං වාතිපදං. යොනං අං ආනං ආදෙසා භොතීති ඤපනන්දං වාතිපදං වුතතං. ඉධ යොනනති බහුවචනෙන වුතතතතා පඨමාදුතියා යොති වෙදිතබ්බා. වාග්ගහණෙන නං වචනස්ස අං ආදෙසොපි සංගතිතො.

163. සසසං.

තිපදමිදං, සසසාති සමකිත්ථසිකාරිතිද්දෙසො, අනති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිඛිසුතතනති දට්ඨබ්බං. ඉධ ඡත්තපෙකෙකන සසසාති වචනෙන සවයං ගතෙනබ්බං. සසසාති කිමන්දං? තුමෙන ත්‍යාදිසු සනෙතසුපි තුමනඅමෙනසු සසසාභාවා ඉමිනා අං න භොතීති ඤපනන්දං.

164. සබ්බනාමකාරතො පඨමො.

තිපදමිදං, සබ්බනාමකාරතොති අවධිනිද්දෙසො, එති කාරියනිද්දෙසො, පඨමොති කාරිතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිඛිසුතතනති දට්ඨබ්බං. සබ්බනාමානමිති කිමන්දං? දෙවා ත්‍යාදිසු සතිපි අකාරතො පඨමෙ යොමති සබ්බනාමානමභාවා ඉමිනා එකාරදෙසො න භොතීති ඤපනන්දං. අකාරතොති කිමන්දං? අමුසුඤ්ඤා ත්‍යාදිසු සතිපි සබ්බනාමතො පඨමෙ යොමති අකාරතො අභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං. යොති කිමන්දං? සබ්බො සො සො ත්‍යාදිසු සතිපි පඨමපරෙ සබ්බනාමකාරෙ යොවචනස්සාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං. එන්දව අසතිපි පඨමග්ගහණෙන “සබ්බයොතිනවා එ”ති ඉමිනා යො වචනස්ස එකාරදෙසස්ස වුතතතතා ච පුන කරණස්ස

නිපයයෝජනාභාවා ච “වෘත්තප්‍රසංග”නි ඉතො අනුචිතනනසං
යෝචනසං පඨමාභාවො විඤ්ඤායති, කසමා පඨමග්ගතණං කත
නති? වොදනං මනසි කචා ආහ “පඨමග්ගතණං උත්තරස්සුත්ත
න්”නති. යද්දෙවං කන්ත කතනබ්බන්ති චෙ? ඉධාපි පාකට්‍යස ප
යෝජනසං සමභවතො කතනති.

165. වජ්‍රදා වා.

විපදමිදං, වජ්‍රදානි අවබ්‍රිතිද්දෙසො, වානි විකප්පනන්ති
ද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. වජ්‍රදානි කිම
න්? නොසබ්බ ත්‍යාදිසු සන්ති සබ්බනාමකාරතො යොපඨමෙ
වජ්‍රදාසංභාවා ඉමිනා වුත්තවිධි න භොතිති ඤාපනන්තං.

166. නාඤ්ඤාං සබ්බනාමිකං.

විපදමිදං, නානි පටිසෙධනනිද්දෙසො, අඤ්ඤානති විසෙස
නතිද්දෙසො, සබ්බනාමිකනති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=
විබිසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. වජ්‍රදෙ අකාරෙ අනන්තරෙ වුත්තං එකා
රදෙසං ධ්වෙත්වා තතො අඤ්ඤාං “සබ්බනාමානං නමති ච, සබ්බ
තො නං සංඝාන”නති ආදිති සුත්තෙති සබ්බනාමිකවිධානං කා
රියං න භොතිති සුත්තසං අන්තො, ඉමිනා සුත්තෙන “සබ්බනාමා
නං නමති ච, සබ්බතො නං සංඝාන”නති එවමාදිති සබ්බනාමෙ
විතිත්සුත්තනති නිවාරෙති.

167. බ්‍රහ්මබ්‍රහ්මිකමති ච.

විපදමිදං, බ්‍රහ්මබ්‍රහ්මිකමති භාවසත්තමිතිද්දෙසො, වානි අවධා
රණනිද්දෙසො, නිවත්තාපනනිද්දෙසොතිපි වදනති. සඤ්ඤාපෙ=
විබිසුත්තනනති දට්ඨබ්බං. බ්‍රහ්මබ්‍රහ්මිකමතිකෙ සති එකාරදෙසං ධ්වෙ
ත්වා තතො අඤ්ඤාං “සප්තො සමිංසානං සංඝා, සබ්බතො නං
සංඝාන”නති ආදිනා සුත්තෙන සබ්බනාමිකවිධානං කාරියං න
භොතිති. අවධාරණන්තසං මග්ගතණසං එලං දසෙත්තුං “චෙ”ති
කිමන්තති? ආදි වුත්තං. තෙනති සද්දනිතින්තසංසු “දකුණිකා
ච පුබ්බා වා”නි වජ්‍රසමාසො කතො, රූපසිඤ්ඤාපන “මග්ගතණ
න ඉදමෙව සුත්තං නිවාරෙති”නි කචා දකුණිකාසංසු පුබ්බසංසු ව
යං අත්තරාද්‍රනති බ්‍රහ්මබ්‍රහ්මිකමතිකෙ කතො.

168. සබ්බතො නං සංසානං.

නිපදමිදං, සබ්බතොති අවධිනිදේශො, නනති කාරිනිදේශො, සංසානනති කාරිණිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. නනති කිමන්? සබ්බස්සා න්‍යාදිසු සතිපි සබ්බතාමෙ නංවචනස්සාභාවා ඉමිනා සංසානං ආදෙසා න භොනිති ඤපනන්.

169. රාජස්ස රාජ්‍ය සුනංහිසු ච.

චතුපදමිදං, රාජස්සාති සමකුඡ්චසිකාරිනිදේශො, රාජ්‍යති කාරිණිදේශො, සුනංහිසුති නිමිත්තසත්තමිනිදේශො, චාති නිවනතාපනාවධාරණනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. සුනංහිසුති කිමන්? රාජ්‍ය න්‍යාදිසු සතිපි රාජස්සෙ සුනංහි විභනතිතමභාවා ඉමිනා රාජ්‍ය ආදෙසො න භොනිති ඤපනන්.

170. සබ්බසම්මසෙස වා.

චතුපදමිදං, සබ්බස්සාති විසෙසන නිදේශො, ඉමස්සාති සමකුඡ්චසිකාරිනිදේශො, එති කාරිණිදේශො, චාති විභපන නන්තිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ “සබ්බස්සා”ති ඉමිනා ඉමස්සනෙතා එති කාරිණං නිවතෙතති. ඉමස්සෙති කිමන්? එතෙසු න්‍යාදිසු සනෙතසුපි සුනංහිවිභනතිසු ඉමසද්දෙස්සාභාවා ඉමිනා එකාරෙ න භොනිති ඤපනන්.

171. අනිමි නාමහි ච.

නිපදමිදං, අනිමිති කාරිණිදේශො, නාමහිති නිමිත්තසත්තමිනිදේශො, චාති නිවනතාපනාවධාරණනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. නාමහිති කිමන්? ඉමෙසු න්‍යාදිසු සතිපි ඉමසද්දෙ නා විභනතිස්ස අභාවා ඉමිනා අනඉමි ආදෙසො න භොනිති ඤපනන්.

172. අනපුංසකස්සායං සිමහි.

නිපදමිදං, අනපුංසකස්සාති කාරිණිදේශො, නඤ්ඤෙසනනිදේශොතිපි වදනති, අයනති කාරිණිදේශො, සිමහිති නිමිත්තසත්තමිනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. අනපුංසකස්සාති කිමන්? ඉදං විභන න්‍යාදිසු සතිපි සිපරෙ ඉමසද්දෙ අනපුංසකස්සාභාවා ඉමිනා අයං ආදෙසො න භොනිති ඤපනන්? සිමහිති කිමන්. ඉමංසුඤ්ඤනාදිසු සතිපි ඉමසද්දෙ සිවිභතියා අභාවා ඉමිනාපෙ=ඤපනන්.

173. අමුසස මො සං.

ඵපදමිදං, අමුසසාති සමබ්බිජ්ජිතිද්දෙසො, මොති කාරිති ද්දෙසො, සතති කාරිතතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතතනති දට්ඨබ්බං. අනපුංසකසසාති කිමන්දං? අද්දං සුප්පනාසාදිසු සතිපි සිප රෙ අමුසද්දෙ අනපුංසකසසාභාවා ඉමිනා සකාරො න භොතිති ඤපනන්දං. අමුසසාති කිමන්දං? අසනනාදිසු සතිපි සිපරෙ අන පුංසකෙ අමුසසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං. සිමතිති කිමන්දං? අමුං සුච්ඡන්තනාදිසු සතිපි අනපුංසකෙ අමුසද්දෙ සිච්ඡන්තනා අභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං.

174. එතතෙසං තො.

ඵපදමිදං, එතතෙසනති අවයවාපෙක්ඛජ්ජිතිද්දෙසො, තො ති කාරිතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතතනති දට්ඨබ්බං. එන්ති එතසස අනෙතා තකාරො භොති තකාරසස අනෙතා කිනති? සර පෙක්ඛාවයවා බ්බඤ්ඤො ච අනෙතා භොති, තසො සරතො ඵ යොපෙඤා තබ්බඤ්ඤො ඤකාරදෙසො කාතබ්බොති. “එත තෙස”මිති කිමන්දං? ඉතිරොතනාදිසු සතිපි සිච්ඡන්තනමි එතතෙ සමභාවා ඉමිනා සකාරදෙසො න භොතිති ඤපනන්දං, අනපුංස කසෙසති කිමන්දං? එතං විභන්තනාදිසු සනෙතසුපි එතතසද්දෙසු අනපුංසකසසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං.

175. තසස වා නතනං සබ්බන්දං.

චතුපදමිදං, තසසාති සමබ්බිජ්ජිකාරිතිද්දෙසො, වාති විකප්පනන්දෙසො, නතනනති කාරිතතිද්දෙසො, සබ්බන්දාති ආධාරසන්තමිතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතතනති දට්ඨබ්බං. එන්ති සතිපි අනන්තරසුතතො තග්ගහණ්ණසානුවතතමානෙ සුත තසසාති ඉමිනා තකාරග්ගහණං එතසද්දෙසස නිවතනන්දං. තෙන චුතතං “තසස සබ්බන්දාමසස තකාරසස”ති.

176. සසමායමිංසංසාසව්චනං.

ඵපදමිදං, සසමායමිංසංසාසුති නිමිත්තසන්තමිතිද්දෙසො, අතතනති කාරිතතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතතනති දට්ඨබ්බං. තකාරසසාති කිමන්දං? අමුසසනනාදිසු සතිපි සසමායමිංසංසාප රෙ සබ්බන්දාමෙ තකාරසසාභාවා ඉමිනා අතතං න භොතිති ඤප නන්දං. “එතෙසව්”ති කිමන්දං? නෙසුතනාදිසු සතිපි සබ්බන්දාමෙ තකාරෙ එතෙසං සසමාදීනමභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්දං.

177. ඉමසදදසස ව.

විපදමිදං, ඉමසදදසසාති සමබ්බජ්ජිකාරිනිදේශො, වානි අනුකම්පනනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. “ඉමසදදසස”ති කිමන්දං? එතිස්සනතාදිසු සනෙතසුපි සාදිසු ඉමසදදසසාභාවා ඉමිනා අතනං න භෝතීති ඤාපනන්දං.

178. සබ්බතො කො.

විපදමිදං, සබ්බතොති අවධිනිදේශො, කොති විසයිනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. වානි කිමන්දං? සබ්බතානාදිසු සතිපි සබ්බතාමෙ වාසදෙදන නිවාරිතතා ඉමිනා කසා රාගමො න භෝතීති ඤාපනන්දං. “සබ්බතාමතො”ති කිමන්දං? සුරිසොතානාදිසු සතිපි සිසදෙද සබ්බතාමසසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤාපනන්දං. සතිපි සබ්බතාමතොති සාමඤ්ඤාවචනොති සිධි පුත සබ්බසද්දගතගණස්ස එලං දසෙස්සං “පුත සබ්බතොගතගණො”ති ආදිමාන.

179. සපතො සමිංසානං චංසා.

නිපදමිදං, සපතොති අවධිනිදේශො, සමිංසානනි සමබ්බජ්ජිකාරිනිදේශො, සංසාති කාරිගතිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. “සබ්බතාමතො”ති කිමන්දං? ඉද්ධිසනතානාදිසු සතිපි සමිංසපරෙ සපසඤ්ඤා සබ්බතාමසසාභාවා ඉමිනා සංසා ආදෙසා න භෝතීති ඤාපනන්දං. “සමිංසාන” මිති කිමන්දං? අමුසොතානාදිසු සතිපි සපසඤ්ඤා සබ්බතාමෙ සමිංසාන මහාවා ඉමිනා=පෙ=ඤාපනන්දං.

180. නොනාති සමිමායයා.

චතුපදමිදං, නාති පටිසෙධනනිදේශො, එතානිති අවධිනිදේශො, සමිනති කාරිනිදේශො, ආයයාති කාරිගතිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. සපසඤ්ඤානං සබ්බතාමානං අනුච්ඡාදනානෙපි “එතානි”ති ඉමිනා තාසං අනුකම්පනං උත්තරසුභෙත නිවතනන්දං. සමිනති කිමන්දං? නාසෙතානාදිසු සනෙතසුපි සපසඤ්ඤාසු සබ්බතාමෙසු සමිංචචනසසාභාවා ඉමිනා චුත්තවිධි න භෝතීති ඤාපනන්දං, “එතානි”ති කිමන්දං? සඤ්ඤාසෙතානාදිසු සනෙතසුපි සමිංපරෙසු සපසඤ්ඤාසු එතෙසං සබ්බතාමානමහාවා ඉමිනා=පෙ=ඤාපනන්දං.

181. මනොගණාදිනො සම්නානාමිථා.

නිපදමිදං, මනොගණාදිනොති අවබිනිදෙදසො, සම්නානාන නති සමිකුත්ථසිකාරිනිදෙදසො, ඉථාති කාරියනිදෙදසො, ස සුඤ්ජ=පෙ=විබිසුනනනති දඨබ්බං. ඉධ මනසදෙද මනො නාම, ටථ සද්දයො මනොගණා නාම භොනති, සම්නානානමිති කිමත්ථං? මනොතාදිසු සතිපි මනොගණෙ සම්නානානමභාවා ඉමිනා ඉ ථා න භොතතිති සුපනත්ථං, එවං මනොගණං දසොසො ආදිසදෙදන සඬගතිං දසෙසතුං “ආදිගගණනා”ති ආදිවාග, මරියාදෙ වෙ ත්ථ ආදිසදෙදති, එත්ථ මනොගණාදිනං භෙදෙ මනොගණ මනො ගණාදි අමනොගණාදිවසෙත තිවිධො භොති, තථාව:-

ගෙ තෙ නාසසම්මිච්ඡගෙ සාසොසසනනා භවනති ව,
සමාසතභිතනනතෙත මජ්ඣොකාරා භවනති ව

ඔකාරනනා පයොගා ව ක්‍රියායොගමති කමමති,
එවං උක්කණ්ඨසංයුතනා සෙදයා මනොගණා නාම.

තෙමෙ නාසසම්මිච්ඡගෙ සාසොසසනනා ව පයොගා,
මනසා මනසො මනසිති ආදිවසා භිතා.

මනොධාතු මනොමයං ඉව්වාදයො මජ්ඣොකාරා,
කසපයස වචො සුත්වා ඉව්වාදයො කමමොකාරති.

මනො වචො වයො තෙජේ තපො වෙතො තමො යසො,
අයො පයො සිරෙ ජ්ඤෙ සරෙ උරෙ රතො ථාමො
ඉවෙව්ව්වාදයො සද්ද මනොගණාති දිපිතා.

ගෙ තෙ නාසසම්මිච්ඡගෙ සාසොසසනනා භවනති ව,
සමාසතභිතනනතෙත මජ්ඣොකාරා න භොතති තු.

ඔකාරනනා පයොගා ව ක්‍රියායොගෙ ව කමමති,
බිලසා බිලසො බිලසිතාදයො සාසොසසනනා.

බිලගතො බිලමයං තාදයො න මජ්ඣොකාරා,
බිලං පාවිසි තාදයො ඔකාරනනා න කමමති.

බිල පද මුඛ දම රස ඉව්වාදයො සද්ද,
ආදිසදෙදන ගතිතා මනොගණාදිනාමකා.

සමාසතභිතමජ්ඣ ඔකාරනනා භවනති ගෙ,
තෙමෙ නාසසම්මිච්ඡගෙ සාසොසසනනා නභොතති ව.

ඔකාරන්තා පයොගා ච ක්‍රියායොගමහි කමමනි,
ආපොධාතු ආපොමයං ආපෙන ආපසං ආපෙ.

ආපං ජනාති වායං වා ඉති ආදිවසා සීතා,
ඉති ලක්ඛණස්සන්තා ච ආපො වායො ච සාරදෙ.

ඉවෙච්චමාදයො සද්ද මනොගණාදිනාමකා,
නාසසම්මිසයාදීසු සාසොසන්තාද්‍යභාවනො.

සබ්බථාපි විනිමුත්තා යෙ පුරිසිනි ආදයො,
යෙ ච නාවිසයෙ සාන්තා සියුං සමාවිසයෙපි තෙ.

අත්ථබ්බස්සන්දිසොර න්‍යාද්‍ය මනොගණාදිකා,
එවං කිවිධා භවන්ති මනොගණාදයො මනාති.

182. සසස වො.

තිපදමිදං, සසාති සම්බන්ධජිකාරිතිද්දසො, වාති සමු
ච්චයනිද්දසො, ඔති කාරියනිද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි
දඨබ්බං. ඉධ වග්ගතණෙන අබ්‍යග්ගමනසො නගේ කසසපසු ච
වො සුචාති එත්ථ සිව්චනසු ච අංච්චනසු ච ඔකාරදෙසො
හොති.

183. එතෙසමො ලොපෙ.

තිපදමිදං, එතෙසනති අන්තාපෙක්ඛිජිකාරිතිද්දසො,
ඔති කාරියනිද්දසො, ලොපෙති භාවසත්තමිතිද්දසො, සඤ්ඤා=
පෙ=විබිසුත්තනනි දඨබ්බං. සුතෙන එතෙසනති සම්බන්ධාපෙක්ඛි
සෙන වුත්තන්තා අන්තොති වුත්තියං වුත්තං. ලොපෙති කිමත්ථං?
පදසා න්‍යාදීසු සතිපි මනොගණාදිකෙ ලොපසාභාවා ඉමිනා
ඔකාරො න හොතිති ඤාපනත්ථං.

184. සසරෙ වා ගමො.

චතුපදමිදං, සාති විසෙසනනිද්දසො, සරෙති නිමිත්ත
සත්තමිතිද්දසො, වාති විකප්පනත්ථනිද්දසො, වචනිතවිභාසාති
ද්දසො වා, අගමොති විසසිතිද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනනි
දඨබ්බං. එත්ථ සරෙති සාමඤ්ඤාන වුත්තොපි මනොගණාදිසු
තෙතන ආදෙසසරෙව ගග්ගති. වාති කිමත්ථං? මනොනා න්‍යාදීසු
සතිපි මනොගණාදිති විභන්‍යාදෙසෙ සරෙ වාසද්දෙන නිවාරිත
තතා ඉමිනා සකාරාගමො න හොතිති ඤාපනත්ථං.

185. සන්නසද්දසා සො හෙ බො ච්චනො.

ඡප්පදම්දං, සන්නසද්දසාති සමිකුඡට්ඨිකාරිනිදෙසො, සොති කාරියනිදෙසො, හෙති නිමිත්තසත්තමිනිදෙසො, බොති විසසිනිදෙසො, චාති සමුච්චයනිදෙසො, අනෙතති විසයනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං. හෙති කිමඡං? සනෙත නි ත්‍යාදිසු සතිපි සන්නසදෙද භසාභාවා ඉමිනා වුත්තවිධයො න හොතීති ඤපනඡං.

186. සිම්භි ගච්ඡන්තාදීනං නතසදෙද අං.

චතුප්පදම්දං, සිම්භි නිමිත්තසත්තමිනිදෙසො, ගච්ඡන්තා දීනනති සමිකුඡට්ඨිකාරිනිදෙසො, නතසදෙදති කාරිනිදෙසො, අනති කාරියනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං. ඉධ ආදිසදෙදන ත්‍යකඛරසදිසා පයොගා ගහෙතබ්බං. “ගච්ඡන්තා දීන”මිති කිමඡං? සනෙතා ත්‍යාදිසු සතිපි සිපරෙ නතසදෙද ග ච්ඡන්තාදීනමභාවා ඉමිනා අං ආදෙසො න හොතීති ඤපනඡං.

187. සෙසෙසු නතුව.

තිපදම්දං, සෙසෙසුති නිමිත්තසත්තමිනිදෙසො, නතුවති කාරි යනිදෙසො, ඉවාති උපමාඡේතකනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසු ත්තනනි දඬබ්බං, අතිදෙසසුත්තං වා; නතුවසද්දසාකාරියං අතිදෙ සො කාරියානිදෙසො, නතුවසඤ්ඤං කථා තස්ස කාරියං කාතබ්බං තං ඡබ්බිධං හොති, වුත්තඤ්ඤා:-

ව්‍යපදෙසො නිමිත්තඤ්ඤා තං රූපං තං සභාවතා,
සුත්තඤ්ඤාච තථා කාරියනිදෙසො තු ඡබ්බිධො.

ව්‍යපදෙසො තු නාමංච, යථා කතති නිමිත්තං, තං රූපං තු සමා නාව, තං සභාවතා පුමා ඉව, සුත්තං අනුපදිථානං වුත්ත යොග තො, සෙසෙසුනතුව කාරියනනි; තමපි විධිසුත්තෙ අනෙතාගධනනි, “නතුවථා”තිපි වදනති, එඡ “සෙසෙසු”ති සිවිභතතිතො සෙසෙ සු. සෙසෙසුති කිමඡං? ගච්ඡන්තාදිසු සතිපි ගච්ඡන්තාදීනං නත සදෙද සෙසානමභාවා ඉමිනා නත ඉව න හොතීති ඤපනඡං.

188. බ්‍රහ්මත්තසබ්බරාජාදිතො අමානං.

තිපදම්දං, බ්‍රහ්මත්තසබ්බරාජාදිතොති අවධිනිදෙසො, අනති කාරිනිදෙසො, ආනනති කාරියනිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්ත නනි දඬබ්බං. අමිති කිමඡං? ගිඡ ත්‍යාදිසු සනෙතසුපි බ්‍රහ්මත්තා දිසදෙදසු අවච්චනසාභාවා ඉමිනා අං න හොතීති ඤපනඡං.

189. ස්‍යා ච.

තිපදම්දං, සීහි කාරිනිදද්දසො, ආති කාරියනිදද්දසො, වාති නිවතකාපනනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං.

190. යොනමානො.

තිපදම්දං, යොනනනි සමබ්බජ්ජිකාරිනිදද්දසො, ආනොති කාරියනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං.

191. සබ්බානො චායොනො.

තිපදම්දං, සබ්බානොති අවබ්බිනිදද්දසො, වාති අනුකඛ්ඪනනි දද්දසො, ආයොනොති කාරියනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං. යොනමිති කිමත්ථං? සබ්බා ත්‍යාදිසු සතිපි සබ්බදෙද්ද යොනමභාවා ඉමිනා ආයොනො ආදෙසා න භොනතිති ඤාපනත්ථං.

192. සම්මෙ.

තිපදම්දං, සම්මනනි කාරිනිදද්දසො, එති කාරියනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං.

193. බ්‍රහ්මානො ගස්ස ච.

තිපදම්දං, බ්‍රහ්මානොති අවබ්බිනිදද්දසො, ගස්සාති සමබ්බජ්ජිකාරිනිදද්දසො, වාති අනුකඛ්ඪනනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං.

194. සබ්බානාසස් නොනානංසෙසු.

තිපදම්දං, සබ්බානාසස්සාති සමබ්බජ්ජිකාරිනිදද්දසො, ඉඉති කාරියනිදද්දසො, නොනානංසෙසුති නිමිත්තසත්තමිනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං. එතෙසපිති කිමත්ථං? සබ්බාසෙසි ත්‍යාදිසු සතිපි සබ්බෙන එතෙසමභාවා ඉමිනා ඉකාරාදෙද්දසො න භොනතිති ඤාපනත්ථං.

195. ආරො හිමති වා.

තිපදම්දං, ආරොති කාරියනිදද්දසො, හිමතිති නිමිත්තසත්තමිනිදද්දසො, වාති විකප්පනත්ථනිදද්දසො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්සුත්තනනි දඬබබං.

196. සුනමංසු වා.

ඵපදමිදං, සුනමංසුති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, වාති නිව
තනාපනතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුත්තනති දඬබ්බං. “ආරෙ
හි සුනමංසු වා”ති එකයොගෙන වත්තබ්බෙපි භික්ඛායොගකර
ණං පුබ්බවාසදායස් නිවත්තනස්ථං, ගරුභාවනිවත්තනස්ථනතිපි
වදනහි.

197. බ්‍රහමානො තු සමිං නි.

ඵතුපදමිදං, බ්‍රහමානොති අවධිතිද්දෙසො, තුති සමුවචය
තිද්දෙසො, සමිනති කාරිතිද්දෙසො, නීති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤා
පෙ=මිබ්බුත්තනති දඬබ්බං.

198. උත්තං සනාසු.

ඵපදමිදං, උත්තනති කාරියතිද්දෙසො, සනාසුති නිමිත්තස
ත්තමිතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුත්තනති දඬබ්බං. ඉධ “නා
සසු”ති වත්තබ්බෙපි වාචාසිලිඬස්ථං. “සනාසු”ති වුභතං, කාරිතු
තො පන අනාසද්දෙ, මණ්ඩකගතිවසෙන අනුවත්තති, තං අපෙ
කබ්බය බ්‍රහමසද්දෙපි විභතතිවිපරිණාමං කතො ඡද්ධානවසෙනානු
වත්තනති. “සනාසු”ති කිමස්ථං? බ්‍රහමා ත්‍යාදිසු සතිපි බ්‍රහමසද්දෙ
සනාතමභාවා ඉමිනා උත්තං න භොතිති ඤාපනස්ථං.

199. සන්චුපිතාදීනමා සිසමිං සිලොපො ව.

පඤ්චපදමිදං, සන්චුපිතාදීනනති අනාපෙකඤ්ඤාසිතිද්දෙ
සො, ආති කාරියතිද්දෙසො, සිසමිනති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො,
සිලොපොති කාරියතිද්දෙසො, වාති ස්වපිණ්ඩනතිද්දෙසො, ස
ඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුත්තනති දඬබ්බං. එස්ථ හි නිමිත්තභාවෙපි තස්ස
එලං න තස්සති චතුකත්තසෙලතො පච්ඡතුදකං විය, න මහිරු
හවණා වියාති දඬබ්බං, සිසමිනති කිමස්ථං? සන්චුසාත්‍යාදිසු
සතිපි සන්චුපිතමනෙත සි වචනස්සාභාවා ඉමිනා ආකාරෙ න
භොතිති ඤාපනස්ථං.

200. අසෙඤ්ඤාසමාරත්තං.

ඵපදමිදං, අසෙඤ්ඤාසුති නිමිත්තසත්තමිතිද්දෙසො, අරත්ත
නති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුත්තනති දඬබ්බං. අ
සෙඤ්ඤාසමිති කිමස්ථං? සන්චුපිතාත්‍යාදිසු සතිපි සන්චුපිතමනෙත අ
සෙඤ්ඤාසං විභතතිවභාවා ඉමිනා අරදෙසො න භොතිති ඤාප
නස්ථං.

201. වා නමහි.

විපදමිදං, වාහි විකප්පනාත්තනිදේශො, නමහිනි නිමිත්තස තතමිනිදේශො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬුබබං. “අඤ්ඤා සාරතත” නති සුත්තතන සිබෙපි පුත “වා නමහි” ති සුත්තවාරණං විකප්පනාත්තං.

202. සඤ්ඤා නාතනඤ්ඤා.

* වතුපදමිදං, සඤ්ඤානි අනතාපෙක්ඛිත්ථිකාරිනිදේශො, න නති නිමිත්තසතතමිනිදේශො. අනතනනි කාරිගතිදේශො, වාහි සමුවවයනිදේශො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬුබබං. නනති එත් සතතමිලොපො, ඉධ සඤ්ඤාසද්දසා ව නං වචනසා ව පුත ගතහණං නිවච්චිපනත්තං, මග්ගහණෙන මාතුසද්දදීති සමුවවති, තත්තාමමිප්පායො, ගදි සඤ්ඤාසනාසා අ ආදෙසමකතා වුවති නිවචං ආරතතං හොති, තෙන “සත්තං සත්තං” නති රූපවයමෙව හොති, මාතුසද්දදයො පන ආරතතං ලභනාපි අල හනාපි සනති, තෙන “මාතරං පිතරං මාතුනං පිතුන” නති එවමාදි පයොගා සනති, වාහි කිමත්තං? සත්තං නතා දිසු සතිපි නං පරෙ සත්තදීනමනෙන වාසදෙන නිවාරිතතා ඉමිනා අතතං න හොතිති ඤාපනත්තං.

203. උ සමිං සලොපො ව.

වතුපදමිදං, උ ඉති කාරිගතිදේශො, සමිනති නිමිත්තස තතමිනිදේශො, සලොපොති කාරිගතිදේශො, වාහි සමිනති නිදේශො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬුබබං.

204. සකමකුඛාතාදීනඤ්ඤා.

විපදමිදං, සකමකුඛාතාදීනනති අනතාපෙක්ඛිත්ථිකාරිනිදේශො, වාහි අනුකඛිනතිදේශො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬුබබං. අනනතරසුත්තන සිබෙපි පුතාරමග්ගහණං නිවච්චිපනත්තං, මසද්දග්ගහණෙන කාරිගතිමිත්තනති අනුකඛිති.

205. තතො යොනිමො තු.

වතුපදමිදං, තතොති අවධිනිදේශො, යොනනති සමකි ජට්ඨිකාරිනිදේශො, මති කාරිගතිදේශො, තුති සමුවවයනිදේශො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුත්තනනි දඬුබබං.

206. නනො සමිමි.

නිපදම්දො, නනොනි අවධිනිදෙදසො, සමිනනි කාරිනිදෙදසො, ඉ ඉති කාරියනිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිබ්සුතනනනි දඨබ්බං. පුන නනොගහණස්ස එලං සයමෙව චක්ඛති.

207. නා ආ.

නිපදම්දො, නානි කාරිනිදෙදසො, ආනි කාරියනිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිබ්සුතනනනි දඨබ්බං. “නා ආ”නි එත්ථ ඡට්ඨිපඨවා විභතතිලොපො දට්ඨබ්බො.

208. ආරො රසසමිකාරෙ.

නිපදම්දො, ආරෙති කාරිනිදෙදසො, රසසනනි කාරියනිදෙදසො, ඉකාරෙති නිමිත්තසත්තමිනිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිබ්සුතනනනි දඨබ්බං. එත්ථ ආරෙති සාමඤ්ඤෙන වුතෙතපි ආකාරෙව රසසමාපජ්ජතෙති දඨබ්බං.

209. පිතාදීනමසිමිති.

නිපදම්දො, පිතාදීනනනි සම්බන්ධිනිදෙදසො, අසිමිති නිමිත්තසත්තමිනිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිබ්සුතනනනි දඨබ්බං. අඤ්ඤස්සුති අවසා “අසිමිති”නි වචනස්ස පයොජනං දස්සතුං “අසිමිතිගහණස්ස”නි ආදිමාහ.

210. නයාතසීනං නකාරො නිහනං වා.

චතුපදම්දො, නයාතසීනනනි අවයවාපෙක්ඛිතසීනිදෙදසො, නකාරෙති කාරිනිදෙදසො, නිහනනනි කාරියනිදෙදසො, වානි විකප්පනන්තිදෙදසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිබ්සුතනනනි දඨබ්බං. එතෙ සමිති කිමත්ථං? භූම නත්තාදිස්ස සතිපි නකාරෙ එතෙසමභාවා ඉමි නා වුත්තවිධි නනොනනි ඤාපනත්ථං.

ඉති නාමකපසස්ස සුත්තනිදෙදසවණ්ණනාය

නතියො කණේයා.

211. අත්තනොති සම්මතතං.

තිපදමිදං, අත්තනොති කාරිනිදේශසො, සම්මතනි නිමිත්ත සත්තමිනිදේශසො, අත්තනොති කාරියනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබබං. අත්තනොති කිමත්තං? යුජ්ඣි ත්‍යාදිසු සතිපි භිවිහනතිමිති අත්තනොසාහාලා ඉමිනා අත්තනං න හොතිති ඤාපනත්තං, සම්මතනි කිමත්තං? අත්තනොත්තාදිසු සතිපි අත්තනොති වචනසාහාලා ඉමිනා අත්තනං න හොතිති ඤාපනත්තං.

212. තතො සම්මි නි.

තිපදමිදං, තතොති අවධිනිදේශසො, සම්මතනි කාරිනිදේශසො, නිති කාරියනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබබං. තතො ගතගණෙන අත්තසද්දගතගණං අත්තසද්දනිවත්තනත්තං.

213. සසස තො.

තිපදමිදං, සසසනි සමබ්බිජ්ඣකාරිනිදේශසො, තොති කාරියනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබබං.

214. සමා නා.

තිපදමිදං, සමාති කාරිනිදේශසො, නාති කාරියනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබබං. සතිපි අත්තසද්දෙයව අනුවත්තමානෙ සිමෙ පුන වුත්තියං අනුවත්තමානසා තතොගතගණසා ඵලං දසෙය්‍යං “පුතා”නි ආදි මාග, තත් තකාරසාහාලි; එකසා තකාරසා.

215. කුලතො ව.

තිපදමිදං, කුලතොති අවධිනිදේශසො, වාති අනුකඛිත්තනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබබං. එත් වග්ගගණං සමානානං අනුකඛිත්තත්තං, සමාති කිමත්තං? අග්ගසො ත්‍යාදිසු සතොසුපි කුලෙසු සමාවචනසාහාලා ඉමිනා නා ආදෙසො න හොතිති ඤාපනත්තං.

216. සපතො සම්මි යං වා.

චතුපදමිදං, සපතොති අවධිනිදේශසො, සම්මතනි කාරිනිදේශසො, යනති කාරියනිදේශසො, වාති විකප්පනත්තනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබබං.

217. යොනං නි නපුංසකෙහි.

තිපදමිදං, යොනනි සමබ්බන්ධකාරිනිද්දෙසො, නීති කාරි
යනිද්දෙසො, නපුංසකෙහිති අවධිනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බු
තනනි දඨබ්බං. ඉදං හි ඉවණ්ණවණ්ණනොති නපුංසකෙහි
විතිතං.

218. අතො නිව්වං.

තිපදමිදං, අතොති අවධිනිද්දෙසො, නිව්වනි තබ්බසෙසන
නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතනනි දඨබ්බං, අ එතස්ස අත්ථි=
අ., තතො අතො.

219. සිං.

තිපදමිදං, සිති කාරිනිද්දෙසො, අනි කාරියනිද්දෙසො, ස
ඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතනනි දඨබ්බං.

220. සෙසතො ලොපං ගසීපි.

* වතුපදමිදං, සෙසතොති අවධිනිද්දෙසො, ලොපනි කාරි
නිද්දෙසො, ගසීති කාරිනිද්දෙසො, අපිති සමපිණ්ඩනනිද්දෙසො,
සඤ්ඤාපෙ=මිබ්බුතනනි දඨබ්බං. තතො නිද්දිඨෙහිති “සිං
සො, ස්‍යා ව, ආ සිමිති, අනනපුංසකෙ, පුමනනස්සා ජිමිති, සමාතො
ගස්ස වා, අවණ්ණො ව ගෙ, බ්‍රහ්මාතො ගස්ස වා”ති එවමාදීති සෙ
සතො, සො සස්සා සො රාජ්ඣි උද්ගරණානි රූපසිඤ්ඤාසෙසු
නත්ථිති කතො න ඉවන්ති ආවරියා, සද්දනිති පකරණෙ පන අත්ථි
තස්මා එවං රූපසිඤ්ඤා වෙදිතබ්බං. සඤ්ඤාතො සිව්වනං කතො “ස
ඤ්ඤාපිතමාසිසම්”නි එතතකෙන සුතෙන වා නිපාතන
සුතෙන වා උකාරස්ස ආකාරං කතො ඉමිනා සිලොපො කාත
බ්බො, අථවා “ලොපඤ්ඤා තත්‍රාකාරෙ”ති සුතෙන උකාරස්ස
ලොපං අකාරගමඤ්ඤා කතො “දීඝ”නි සුතෙන දීඝං කතො
ඉමිනා සිලොපො, අථවා ගමුඛානුස්ස “ධාතනස්ස ලොපො ඤී
මිති”ති සුතෙන ධාතනලොපව “ඤීලොපොවෙ”ති සුතෙන
න ඤීලොපඤ්ඤා කතො නාමිව කතො සිව්වනස්සාකාරං කතො
ඉමිනා සුතෙන සිව්වනස්ස ලොපං කතො රූපසිඤ්ඤා “සඤ්ඤා
පිතමාසිසම්” සිලොපො වෙ”ති නිපථනසස්සාසද්දතො පුන
සිව්වනං කතො ඉමිනා සුතෙන ලොපො කාතබ්බොති, එවං
රූපසද්දපි රූපනස්සො වෙදිතබ්බො. “අකාරපිතාද්‍යනානමා,

ආකාරෙ වා”ති සුත්තානං වක්ඛමානන්තා හො සංඛා හො සංඛා හො ඤජ හො ඤජ ති පයොගා සුත්තන්තරා, “සෙසං”ති කිමන්? සුඤ්ඤා ත්‍යාදිසු සන්තෙසුපි ගපිසු සෙසන්තො අපරත්තා ඉමිනා ලොපො න හොතිති ඤපනන්තං, “ගපි”ති කිමන්? ඉදං සා ත්‍යාදිසු සතිපි සෙසලිඛෙග ගපිනමහාවා ඉමිනා ලොපො න හොතිති ඤපනන්තං.

221. සබ්බාසමාචුච්ඡාපසගගනිපාතාදීති ව.

තිපදම්දං, සබ්බාසනති සම්බන්ධස්සිකාරතිද්දේශො, ආචුච්ඡාපසගගනිපාතාදීති අවධිතිද්දේශො, වාති අවධාරණතිද්දේශො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තන්ති දඨබ්බං. එන්තිපාතසද්දෙන සබ්බති තොපි ආචුච්ඡොති විසුං ගහණං එකවචනබහුවචනන්තාලපනද ස්සන්තං, උපසගගන්තොති හි පඨමෙකවචනං, නිපාතන්තො පඨමාදි චුද්දසවිභන්තියො පරා හොන්ති, ආදිසද්දෙන සුඛපදාති සබ්බතිතා නි, පපරාති ආදිනා සුඛඋපසගගන දස්සන්තො තෙසෙව නාමපදෙති යොජෙත්වා දස්සන්තං “පභාරෙ”ති ආදිමාග. ධාන්තං උපෙවච උපගන්තො පුබ්බතිස්සිතා හුන්තො සජ්ජන්ති=උපසගගනා, පටිසෙධෙනති අනුවත්තන්ති විසෙසෙන්ති අන්තො. චුත්තඤ්ච:—

ධාන්තං බාධන්තෙ කොපි කොපි තං අනුවත්තන්තෙ,
තමෙවඤ්ඤා විසෙසෙති උපසගගනී තිධා’ති.

සමුච්චයවිකප්පනපටිසෙධපුරණාදි අන්තං නිගරන්තො පදදිමස්සි තෙනසු පනන්ති=නිපාතා. චුත්තඤ්ච:—

සමුච්චය විකප්පන පටිසෙධ පුරණාදි,
අන්තං අසෙසෙත්වා වාචිතං නිපාතපදං මහන්ති.

උපසගගනා නිපාතා ව පච්චයා ව ඉමෙ තයො,
තෙනෙ තෙකන්තවිසයා ඉති නෙරුහතිකා බුද්ධං.

ඉතිපි වදන්ති වින්තරෙත තෙසං සරුපඤ්ච අන්තො ව රුප සිඛිං ඔලොකෙතබ්බො.

222. පුමස්ස ලිඛිතාදිසු සමාසෙසු.

තිපදම්දං, පුමස්සාති අන්තාපෙක්ඛන්තසිතිද්දේශො, ලිඛිතාදි සුති නිමිත්තසන්තම්තිද්දේශො, සමාසෙසුති ආධාරසන්තම්තිද්දේශො, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුත්තන්ති දඨබ්බං. පුමස්සෙති කිමන්? ඉදං ලිඛිතන්තාදිසු සන්තෙසුපි ලිඛිතාදිසු සමාසෙසු පුමස්සාභාවා

ඉමිනා අනන්තොපො න හොතිති ඤපනන්තං, ලිඛාදිසුති කිම
න්තං? සුමිනි ත්‍යාදිසු සතිපි සමාසෙසු පුමසදෙද ලිඛාදිනමභාවා
ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්තං, සමාසෙසුති කිමන්තං? පුමසෙලිඛන නත්‍යා
දිසු සතිපි ලිඛාදිපරෙ පුමසදෙද සමාසානමභාවා ඉමිනා=පෙ=
ඤපනන්තං.

223. අං යමිතො පසඤ්ඤානො.

චතුපදමිදං, අනති කාරිතිදෙදසො, යනති කාරිගතිදෙදසො,
ඊතොති අවධිතිදෙදසො, පසඤ්ඤානොති තබ්බිසෙසනතිදෙදසො,
සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුතතනති දට්ඨබ්බං. පසඤ්ඤානොති කිමන්තං?
දණ්ඩිනං ත්‍යාදිසු සතිපි අංවචනපරෙ ඊකාරෙ පසඤ්ඤාය අභාවා
ඉමිනා සං න හොතිති ඤපනන්තං, අනති කිමන්තං? ඉනිති ත්‍යාදිසු
සතිපි පසඤ්ඤා ඊකාරෙ අංවචනසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤප
නන්තං.

224. නං කිතො කතරස්සා.

තිපදමිදං, නනති කාරිගතිදෙදසො, කිතොති අවධිතිදෙදසො,
කතරස්සාති තබ්බිසෙසනතිදෙදසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුතතනති
දට්ඨබ්බං. කිතොති කිමන්තං? වෙසසතු නත්‍යාදිසු සතිපි අංප
රෙ කතරස්සෙ කිසසාභාවා ඉමිනා නං න හොතිති ඤපනන්තං.
කතරස්සාති කිමන්තං? කුවරි නත්‍යාදිසු සතිපි අංපරෙ කෙ කත
රස්සසාභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්තං.

225. යොනං නො.

චිපදමිදං, යොනනති සමබ්බිජට්ඨිකාරිතිදෙදසො, නොති කා
රිගතිදෙදසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුතතනති දට්ඨබ්බං. කතරස්සා
ති කිමන්තං? අග්ගයොත්‍යාදිසු සතිපි යොපරෙ කෙ කතරස්සසා
භාවා ඉමිනා නො ආදෙසො න හොතිති ඤපනන්තං. කිතොති
කිමන්තං? සසමතුමො ත්‍යාදිසු සතිපි යොපරෙ කතරස්සෙ කිසසා
භාවා ඉමිනා=පෙ=ඤපනන්තං. යොනනති කිමන්තං? දණ්ඩිනො
ත්‍යාදිසු සතිපි කතරස්සෙ කෙ යොනමභාවා ඉමිනා=පෙ=ඤප
නන්තං.

226. සමිං නි.

චිපදමිදං, සමිනති කාරිතිදෙදසො, නිති කාරිගතිදෙදසො, ස
ඤ්ඤා=පෙ=විබිසුතතනති දට්ඨබ්බං. කතරස්සාති කිමන්තං? ව්‍යා
බ්බිති ත්‍යාදිසු සතිපි සමිංපරෙ කෙ කතරස්සසාභාවා ඉමිනා නි
න හොතිති ඤපනන්තං.

227. කිසස ක වෙ ව.

චතුපදමිදං, කිසසානි සම්බන්ධකාරිනිද්දෙසො, කඉති කාරියනිද්දෙසො, වෙනි නිමිත්තසත්තමිනිද්දෙසො, වානි සමුවවය නිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. “අචපචවයෙ පරෙ”නි චපචවයතො අඤ්ඤාසම් පචවයෙ පරෙ; වෙනි කිමත්තං? කුතො ත්‍යාදිසු සතිපි කිංසද්ද චපචවයසාභාවා ඉමිනා කාකා රෙ න තොතිති සුපනත්තං.

228. කු හිංහංසු ව.

චිපදමිදං, කුති කාරියනිද්දෙසො, හිංහංසුනි නිමිත්තසත්තමි නිද්දෙසො, වානි සමුවවයනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණෙන හිංචනං ද්‍යවනන්තාදිසු කු තොති.

229. සෙසෙසු ව.

චිපදමිදං, සෙසෙසුනි නිමිත්තසත්තමිනිද්දෙසො, වානි අනුක සිසනනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ වග්ගහණං කකාරානුකසිනත්තං නිවන්තාපනාවධාරණත්ථව, තෙන “කිසස කිසමි”නනි පයොගා ගොනතිති වදනති, ඉදං හි සුත්තං “කිසස ක වෙවා”නි එත්ථ වග්ගහණෙන සිට්ඨෙපි කසමා පුන වුත්තනනි? පාකචං කාතුඤ්ච උසා හං කාතුඤ්ච වුත්තං, වග්ගහණ විධි හි අපට්ඨානන්තා අපාකචා ච අපට්ඨාසාහා ච ගොනතිති. වග්ගහණවිධිනිශ්චිතත්ථනනිති වදනති, සතිපි වග්ගහණෙන පුනුවාරණං විකප්පනත්තං, තෙන “කිසස කිසමි”නනි පයොගා සිල්ලනනිති පි වදනති, “සෙසෙසු”නි හිං හං පච්චයෙති සෙසෙසුනි “කිසස ක වෙ වා”නි සුත්තාසානන්තරෙ වත්තබ්බෙපි ඉතොචාරණං අවධි භාවෙන සිං හං පච්චයානමපි සංග්ගහණත්තං, මනුෂ්‍යකගතිකදීපනත්තනිති වදනති. එවං තුතොචපචවයෙපි සෙසසද්දෙන සංග්ගහණය, තං නිවන්තනත්තං “තුතොචෙසු වා”නි සුත්තං ආරම්භං.

230. තුතොචෙසු ව.

චිපදමිදං, තුතොචෙසුනි නිමිත්තසත්තමිනිද්දෙසො, වානි අනුකසිසනනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. වග්ගහණං කකාරානුකසිනත්තං.

231. සබ්බසේසනස්සකාරො වා.

චතුර්පදමිදං, සබ්බසානි තබ්බසෙසනනිදද්දසො, එතස්සානි සමබ්බජ්ඣකාරිනිදද්දසො, අකාරොති කාරියනිදද්දසො, වානි විකප්පනත්තිදද්දසො. සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ චුර්පච්චයො “හෙ නිච්ච” නනි සුත්තං අපෙකම්භනතා නානුචතනති.

232. හෙ නිච්චං.

චිපදමිදං, හෙති නිමිත්තසත්තම් නිදද්දසො, නිච්චනති විසෙ සනනිදද්දසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. චිසුං උච්චා රණං නිච්චදීපනත්තං.

233. එ තොපෙසු වා.

චිපදමිදං, එති කාරියනිදද්දසො, තොපෙසුති නිමිත්තසත්තම් නිදද්දසො, වානි විකප්පනත්තිදද්දසො. සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං.

224. ඉමස්සිත්ථාදුනිභතොධෙසු ච.

චතුර්පදමිදං, ඉමස්සානි සමබ්බජ්ඣකාරිනිදද්දසො, ඉ ඉති කාරියනිදද්දසො, එදුනිභතොධෙසුති නිමිත්තසත්තම් නිදද්දසො. වානි අවධාරණනිදද්දසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. අවධාරණං නාම සනතිට්ඨානඅවධාරණනනි දට්ඨබ්බං.

235. අ බුනාමහි ච.

චිපදමිදං, අ ඉති කාරියනිදද්දසො, බුනාමහිති නිමිත්තසත්තම් නිදද්දසො, වානි අවධාරණනිදද්දසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉධාපි චග්ගතණං සනතිට්ඨානඅවධාරණත්තං.

236. එත රහිමහි.

චිපදමිදං, එතාති කාරියනිදද්දසො, රහිමහිති නිමිත්තසත්තම් නිදද්දසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බසුත්තනනි දට්ඨබ්බං. එතාති හි අවි භතතිකනිදද්දසො.

237. ඉත්ථියමතො ආප්පච්චයො.

චිපදමිදං, ඉත්ථියනනි ආධාරසත්තම් නිදද්දසො, අතොති අවි තිදද්දසො, ආප්පච්චයොති විසයිනිදද්දසො, සඤ්ඤා=පෙ=චිබ්බ සුත්තනනි දට්ඨබ්බං. ඉධ ඉත්ථියං චතතමානා අකාරතො ආප්ප ච්චයොති වුත්තතතා ආප්පච්චයො ජොතකො න වාචකොති වි ඤ්ඤායති, වුත්තඤ්ඤා:-

ඉතියනනාදියුතෙතසු වුනතා ආප්පවයාදයො,
ලිඛිතානං දබ්බලිඛිතාදි අත්ථානං නති වාචකා.

සකත්ථපොතකා ඉතිප්පවයා ස්භාදයො විශ්,
ණාදයො පව්වයත්ථස්ස සකත්ථස්සාපි වාචකාති.

ස්භාදයොති ආදිසද්දෙන පඨමායොවිභතති යෙව ගයන්ති
ති ඉමිනා අධිප්පායෙන කඤ්ඤසද්දයො නිකත්ථාති විඤ්ඤයති,
ආප්පවයාදයොතිපි වදන්ති, තෙසං මතෙන කඤ්ඤසද්දයො
විකත්ථාති විඤ්ඤයති.

238. නද්දිතො වා ඊ.

නිපදමිදං, නද්දිතොති අවධිනිද්දෙසො, වාති සමුවවයනිද්දෙ
සො, ඊ ඉති විසයිනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විධිසුතතනති දඨබ්බං,
එත්ථ වාසද්දෙන න අනද්දිතොති සමුවෙවති, තෙන වුතතං “නද්
දිතො වා”ති ආදි. තත්ථ නද්දිසද්දෙන අවිඤ්ඤණකංව ගතෙන
බ්බං, ආදිසද්දෙ, පකාරතො.

239. ණවණිකණ්ණයන්තනුභි.

එකපදමිදං, ණවණිකණ්ණයන්තනුභිති අවධිනිද්දෙසො,
සඤ්ඤ=පෙ=විධිසුතතනති දඨබ්බං.

240. පතිතික්ඛුරාජ්ඣාරනොති ඉති.

විපදමිදං, පතිතික්ඛුරාජ්ඣාරනොතිති අවධිනිද්දෙසො, ඉතිති
විසයිනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විධිසුතතනති දඨබ්බං, රූපසිඛියමප
න “වාඨිකාරෙ අනුතතසමුවවයන්තො තෙන විදුයකඛාදිතොපි
ඉති”ති වුතතං, තාති ව “විදුහි ශක්ඛිති දෙහලිහි”ති ආදිති
ඊකාරනාසද්දෙන සඛගණිතුං සකකාති.

241. නතුස්ස නම්කාරෙ.

නිපදමිදං, නතුස්සාති සමබනිජ්ඣිකාරනිද්දෙසො, තනති
කාරියනිද්දෙසො, ඊකාරෙති නිමිතතසතනම්නිද්දෙසො, සඤ්ඤ=
පෙ=විධිසුතතනති දඨබ්බං.

242. භවතො භොතො.

විපදමිදං, භවතොති සමබනිජ්ඣිකාරනිද්දෙසො, භොතොති
කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=විධිසුතතනති දඨබ්බං.

243. භො ගෙ තු.

ඵපදම්දං, භොති කාරියතිද්දෙසො, ගෙති නිමිත්තසත්තම් නිද්දෙසො, තුති සමුච්චයතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨබ්බං. ගෙති කිමඤ්ඤං? භවතො තසාදිසු සතිපි භවත්තසද්දෙ ග ස්සාභාවා ඉමිනා භො ආදෙසො න භොතිති ඤපනත්ථං.

244. ඔභාවො කච්චි යොසු චකාරස්ස.

ඵතුපදම්දං, ඔභාවොති කාරියතිද්දෙසො, කච්චිති කච්චතිද්දෙසො, යොසුති නිමිත්තසත්තම්තිද්දෙසො, චකාරස්සාති සමබ්බිඡප්පිකාරිතිද්දෙසො.

245. හදන්තස්ස හදදන්ත හන්තො.

ඵපදම්දං, හදන්තස්සාති සමබ්බිඡප්පිකාරිතිද්දෙසො, හදදන්ත හන්තොති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨබ්බං.

246. අකාරපිතාදු භතානමා.

ඵපදම්දං, අකාරපිතාදුත්තානනි ඡප්පිකාරිතිද්දෙසො, ආති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨබ්බං, එත්ථ “දුන්නාන”නති වාචාසිලිඨත්ථං, සඤ්ඤානිකර්තවත්ථා වා, පඨවි තෙථ ඡප්පිච්ඡතති, නත්ත ච “පිතාදිනමසිමති”ති සුත්තො ආදිසද්දෙන සඤ්ඤාපයොගො න ගතිතො, කස්මා ඉධ ආදිසද්දෙන ගතිතොති? භොසඤ්ඤාති පයොගසම්භවතො ගතිතො, තත්ථ හි “සඤ්ඤා”ති පයොගො න සම්භවනති තස්මා න ගතිතොති.

247. කිලපා රස්සං.

ඵපදම්දං, කිලපාති කාරිතිද්දෙසො, රස්සනති කාරියතිද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨබ්බං. “අකොරස්සමෙකච්ච න යොසාපිවෙ”ති ඉමිනා සිට්ඨපි පුනාරම්භග්ගතණං නිව්චදිපනත්ථං. අථවා පුනාරම්භො නියමත්ථො, තෙන “භොති”ති ආදිසු න භවති.

248. ආකාරො වා.

ඵපදම්දං, ආකාරොති කාරිතිද්දෙසො, වාති විකප්පනත්ථාති ද්දෙසො, සඤ්ඤ=පෙ=චිධිසුත්තනනි දඨබ්බං, “අකාරපිතාදුත්තා

තමා”නි සුතෙනන අකාරස්ස ආකාරං කව්‍යා සුභත ඉමිනා සුතෙනන රසසකරණං කිං පඥාප්තනනි? අදුරට්ඨස්ස ආලපනයා ඤාපන ඤ්ඤා , වුත්තඤ්ඤා “අදුරට්ඨස්සාලපනෙවාය”නහි.

ඉති නාමකසංස්ස සුභතනිදේශසං

චතුරේවා කණ්ණායා.

249. කාදසො විභතතිසඤ්ඤායො.

තිපදම්දං, කාදසොති පකතිකම්මජ්ඣනිදේශසං, විභතතිස ඤ්ඤායොති විකතිකම්මජ්ඣනිදේශසං, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුභතනනි ද්විධිධි. සඤ්ඤාධිගපරිභාසායං, සඤ්ඤාසුභතනනිපි වදනනි. පඤ්ඤාමිවිභතති ඉති ආදිසඤ්ඤා යෙසෙනෙති-විභතතිසඤ්ඤා නි ද්විධිධි, පඤ්ඤාමයාද්‍යනේසු තොප්පවට්ඨයාදීනං සමභුතතතා පඤ්ඤා මිවිභතතාදීනං අභාවා ව.

250. කචි තො පඤ්ඤාමයරේ.

තිපදම්දං, කචිති විකපසනජ්ඣනිදේශසං, තොති විසයිතිදේශ සං, පඤ්ඤාමයරේති විසයනිදේශසං, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුභතනනි ද්විධිධි. පඤ්ඤාමයරේති පඤ්ඤාමිවිභතතිනං එකවචනඤ්ඤාවචනා නං අරේ, පඤ්ඤාමිනාම ද්විධිධි-මුඛපඤ්ඤාමිසාධ්‍යපඤ්ඤාමිවසෙන, තත් සමාචිභතති මුඛපඤ්ඤාමි නාම, තොප්පවට්ඨයො සාධ්‍යපඤ්ඤා මි නාම, එවං සෙසප්පවට්ඨයාපි යාසං විභතතිනං අරේසු පවත්ත නනි තාසං විභතතිනං නාමෙන වොහරීයනනි, “කචිතො”ති යො ගචිභාගෙනපි නනීයාසනතමයරේසු තොප්පවට්ඨයො තොති, ඉදං සුභතං සුඛසබ්බනාමෙසු සබ්බලිඤ්ඤාසු විභිතං.

251. තුථ සතනම්යා සබ්බනාමෙහි.

තිපදම්දං, තුථාති විසයිතිදේශසං, සතනම්යාති විසයනිදේශ සං, සබ්බනාමෙහිති අවධිනිදේශසං, සඤ්ඤා=පෙ=චිධිසුභතනනි ද්විධිධි. අත්භ්‍යන්තරස්සානුවත්තනනනා “සතනම්යා”ති වුත්තං. කචිසද්දෙපි අනුවත්තනනි වදනනි, සුඛනාමං නිවතෙනතුං “සබ්බ නාමෙහි”ති වුත්තං.

252. සබ්බතො යි.

ඵපදම්දං, සබ්බතොති අවධිනිද්දෙසො, ධීති විසසිනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං.

253. * කිසමා වො.

ඵපදම්දං, කිසමාති අවධිනිද්දෙසො, වොති විසසිනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං.

254. හිංහංහිද්දවනං.

ඵකපදම්දං, විසසිනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං.

255. නමහා ච.

ඵපදම්දං, නමහාති අවධිනිද්දෙසො, වාති අනුකඩ්ඝනනිද්දෙසො, නිවත්තනාඨනනි වදනනි, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං.

256. ඉමසමා හධා ච.

ඵපදම්දං, ඉමසමාති අවධිනිද්දෙසො, හධාති විසසිනිද්දෙසො, වාති අවධාරණනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං.

257. යතො හිං.

ඵපදම්දං, යතොති අවධිනිද්දෙසො, හිනනි විසසිනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං.

258. කාලො.

ඵකපදම්දං, විසසනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=අධිකාරසුත්තනනි දඬබ්බං.

259. කිංසබ්බකෙද්දකායකුහි දද්දවනං.

ඵපදම්දං, කිංසබ්බකෙද්දකායකුහිති අවධිනිද්දෙසො, දද්දවනනනි විසසිනිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=චිධිසුත්තනනි දඬබ්බං. එථ හි කිනනි චුත්තෙය්‍යෙව සිඬෙ “කුහි”ති කසමා චුත්තං? නනු කිංසද්දතො යෙව දද්දවනං පච්චයො හොති න කුසද්දතොති? සච්චං, ත ථාපි දද්දවනං පච්චයෙ පරෙ නිච්චං කු ආදෙසො හොතීති නිගමථං. කුහිති චුත්තං, මුඛමත්තසාරෙ පත:-

කිංසබ්බකෙද්දකාදි සුත්තනෙහි කසමා චුත්තං කිනනි කුහි, සමපත්තෙ දද්දතො පච්ඡා කොදෙසො හොතීති වොදයෙ.

සම්මං තථාපි ථෙරෙන නියමාය කතඤ්චිත,
දද්දවතං පරෙ සතෙන ක්වාදෙසො නියමො ඉතීති.

වුතනං, තථාපි දඨවමයං න ඉවත්ති “කද්ද කද්ද”ති දස්සන
තො නියමාභාවාති නිපාතපදනති දස්සනත්තනිපි වදනති.

260. කම්මා දුනි ව.

නිපදම්දං, තම්මාති අවධිනිදේශයො, දුනීති විසතිනිදේශයො,
වාති අනුකඛ්ඪිනනිදේශයො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං.
වග්ගහණං දඨවමයානුකඛ්ඪිනත්තං.

261. ඉමසමා රහිධුනාදුනි ව.

නිපදම්දං, ඉමසමාති අවධිනිදේශයො, රහිධුනාදුනිති විසති
නිදේශයො, වාති අනුකඛ්ඪිනනිදේශයො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි
දට්ඨබ්බං. අනුවතතන දඨවමයං නිවහෙනතුං ඉධි අනුවතතනා
නෙ සිඛෙපි දුනිප්පවමයො ගතිතො වග්ගහණං කාලෙ සභනම්භ
නෙති සද්දනං අනුකඛ්ඪිනත්තං.

262. සබ්බස්ස සො දුමහි වා.

වතුපදම්දං, සබ්බස්සාති සම්බන්ධිකාරිනිදේශයො, සොති
කාරිනිදේශයො, දුමහිති නිමිත්තසහනමිතිදේශයො, වාති විකප්ප
නත්තනිදේශයො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං.

263. අවණ්ණො යෙ ලොපඤ්චි.

වතුපදම්දං, අවණ්ණොති කාරිනිදේශයො, යෙති නිමිත්තස
හනමිතිදේශයො, ලොපනති කාරිනිදේශයො, වාති නිවතනාපන
නිදේශයො, සඤ්ඤාපෙ=චිධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. වග්ගහණෙන
වාග්ගහණං නිවහෙනති.

264. වුධස්ස ථෙ ඉධිට්ඨසු.

නිපදම්දං, වුධස්සාති සම්බන්ධිකාරිනිදේශයො, ථෙති කා
රිනිදේශයො, ඉධිට්ඨසුති නිමිත්තසහනමිතිදේශයො, සඤ්ඤාපෙ=
චිධිසුභතනනි දට්ඨබ්බං. ථෙසො නාදසු “සරලොපො=පෙ=පක
ති”ති සුතෙනන පුබ්බස්සරලොපං කචා තත්ථ පකතිග්ගහණෙන
පුත සරස්ස ලොපට්ඨිකාරං නිවාරෙනා “කම්මාසවණ්ණං ලුතෙන”ති
සුතෙනන ඉකාරස්ස ඒකාරං කචා රූපසිඛි නාසෙස කතා,

රූපසිතියමපන “සරු සරෙ ලොප”නහි සුනෙනන පුබ්බසාරසා
ලොපං කතා “කච්ඡාසවණණං පුනෙන”හි සුනෙනන ඉකාරසා
එකාරං කරොති “වුඞ්ඞසා”හිපි පාඨො අත්ථි.

265. පසර්ථස්ස පෙයා ච.

නිපදමිදං, පසර්ථස්සාහි සමබ්බන්ධකාරිනිද්දෙසො, සොති
කාරියනිද්දෙසො, චාහි අනුකඞ්ඝනනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධි
සුත්තනනනි දඬබ්බං. වග්ගහණඤ්ඤානුකඞ්ඝනනං, සමපිණ්ඩනනං
නනිපි වදනහි.

266. අනතිකස්ස නෙදො.

නිපදමිදං, අනතිකස්සාහි සමබ්බන්ධකාරිනිද්දෙසො, නෙදො
හි කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනනි දඬබ්බං.

267. බාලහස්ස සාධො.

නිපදමිදං, බාලහස්සාහි සමබ්බන්ධකාරිනිද්දෙසො, සාධොහි
කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනනි දඬබ්බං.

268. අපපස්ස කණ්.

නිපදමිදං, අපපස්සාහි සමබ්බන්ධකාරිනිද්දෙසො, කණ්ඉති
කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනනි දඬබ්බං.

269. සුචානඤ්ච.

නිපදමිදං, සුචානනනි කාරිනිද්දෙසො, චාහි අනුකඞ්ඝනනි
ද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විධිසුත්තනනනි දඬබ්බං, වග්ගහණං කණ් කා
රියානුකඞ්ඝනනං, “සුචස්සා”හි විතතබ්බෙ “සුචාන”නහි වචනං
වචනවිපලාසවසෙන වුත්තං, විපලාසොහි වතුඤ්චිධො-අකඞ්
රවිපලාසො ලිඞ්භවිපලාසො විභතතිවිපලාසො වචනවිපලා
සොහි, තත් “අඬකථා”හි ආදි අකඞ්රවිපලාසො නාම, “ඉත්තිලි
ඞ්භානං පුලලිඞ්භාදිවසෙන නිද්දෙසො, ලිඞ්භවිපලාසො නාම,
පඬ්ඨාදිවිභතතසෙත්ථ තතිසාදි විතතති නිද්දෙසො විභතතිවිපලාසො
නාම, එකවචනසෙත්ථ බහුවචනස්ස බහුවචනසෙත්ථ එකවචනස්ස ච
නිද්දෙසො වචනවිපලාසො නාම.

270. චන්ද්‍රමන්දුවීනඤ්ච ලොපො.

නිපදමිදං, චන්ද්‍රමන්දුවීනනාහි සබ්බකුසලකාරිනිද්දෙසො,
එනි අනුකම්පිතනිද්දෙසො, ලොපොති කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤා-
පෙ=විබිසුතනනනි දඬබබං; වග්ගහණං ඉය්‍යෙද්ධපච්චයානුකම්පිත
නං, ඉධ “චන්ද්‍රමීන”නනි අවතං “චන්ද්‍රමන්දුවීන”නනි වචනං
අවසවලොපනිවත්තනනං.

271. යවතං තලනදකාරානං බ්‍යඤ්ජනානි
චලඤ්ජකාරානං.

චතුපදමිදං, යවතනනි තබ්බසෙසනනිද්දෙසො, තලනදකා-
රානනනි අවසවතොපෙකක්ඛිතනිද්දෙසො, බ්‍යඤ්ජනානිති කාරි-
නිද්දෙසො, චලඤ්ජකාරානනනි කාරියනිද්දෙසො, සඤ්ඤා-පෙ-
විබිසුතනනනි දඬබබං, “යවත”නනි කිමථං? නිණ්දල නතා-
දිසු සනෙහසුපි තලනදකාරෙසු යවතං අභාවා ඉමිනා වුත්තවිධි
නහොතිති ඤාපනනං, “තලනදකාරානම්”ති කිමථං? ආලසා
නතාදිසු සනෙහසුපි යවනෙහසු තලනදකාරානමභාවා ඉමිනා-
පෙ=ඤාපනනං, “බ්‍යඤ්ජනානි”ති කිමථං? මච්චුතා තාදිසු
සනෙහසුපි යවනෙහසු තලනදකාරෙසු බ්‍යඤ්ජනානමභාවා ඉමි-
නා=පෙ=ඤාපනනං, ඉමිනා වචනෙන බාහුසම්ම නතාදිසු සර-
තො බ්‍යඤ්ජනානි විශොජෙතො වාදීති කාතබ්බානිති දසෙසති.

272. අමහචුමහනතුරාජබ්‍රහ්මභතසබ්බසඤ්ඤා
පිතාදීහි සමානාව.

චතුපදමිදං, අමහ=පෙ-දීහිති අවධිනිද්දෙසො, සමානි අති-
දෙසකාරිනිද්දෙසො, නානි අතිකාරියනිද්දෙසො, ඉවානි අතිදෙස
කාරියනිද්දෙසො, උපමෙය්‍ය උපමාන ජෙතකානිපි වදනති.

ව්‍යපදෙසො නිමිත්තඤ්ච තංරූපං තංසභාවතා,
සුත්තඤ්ඤවච තථා කාරි යානිද්දෙසො භූ ඡබ්බිධොති

වුත්තෙහසු අතිදෙසෙසු රූපානිද්දෙසො, ඉධාබිපෙපතො සමාවචන
සා නාරූපෙන අතිදෙසො රූපානිද්දෙසො නාදෙසොති වුත්තො.

ඉති නාමකපසස්ස සුත්තනිද්දෙසෙ
පඤ්චමො කාණ්ඩො.

ඉදං පකරණං හි:-

“නාමනාමං සබ්බනාමං සමාසං තථිතං තථා
කිතනාමඤ්ච නාමඤ්ඤා නාමං පඤ්ච විනිද්දිෂ්ස”ති

වුතෙතස්ස පඤ්චස්ස නාමෙස්ස නාමනාම සබ්බනාමවසෙත හද
නතා මහාකම්මායනනේරෙන වුතතං, තස්මා පුරිසලිඛිත නාමාදි
වසෙත ඡප්පඤ්ඤාස නාමපද්‍යානි භොනති, අකාරනාදිවසෙත
පන සත්තාධිකපඤ්ඤාසං වෙසනානි ච භොනති.

අභිනවුති පුලලිඛිතං ඉජ්ජිලිඛිතඤ්ච සත්තති,
නපුංසකඤ්ච වාසීති අලිඛිතං සත්තධා භවෙ ති.

නාමකප්පස්ස සුභතනිද්දෙසො නිසීතො.

සබ්බමට්ඨිතිකාමෙන නාමස්සත්තනිද්දෙසකං,
කරොතෙතන මයා පතතං යං පුඤ්ඤං හිතදයකං.

තෙන පුඤ්ඤෙන ඉජ්ජිනතු සබ්බසත්තමනොරථා,
රුජනොපි ච රක්ඛිනතු ධම්මෙන සාසනං පජං.

සොභමතෙන පුඤ්ඤෙන දිඨ්ඨිමෙව පරත්ථ ච
නිරොගභාව සම්පනොනා නිපිට්ඨකධරො භවෙති

එවං ඥාය්‍යත්ථිකානං සත්තවිභ්ව්‍යතතං දුට්ඨං නාමපදං දස්ස
තිං ඉද්‍යති තස්ස නාමපදස්ස සඤ්ඤාපුබ්බගමං අථං දස්සන්තුං:-

273. යස්මාදපෙති භයමාදතො වා නදපාදානං

තතාදි ආරඨං, තත් අප්ථො නාමෙස දුට්ඨො-කාරකො අකාර
කොති, තත්-අකාරකො ආලපන සාමසථාදි, කාරකො පන ඡබ්බි
ධො-කතතුකාරකො කම්මකාරකො කරණකාරකො සම්පද්‍යන
කාරකො අපාද්‍යතකාරකො ධ්‍යානකාරකොති. වුතනඤ්ච:-

“කතතුකම්මච කරණං සම්පද්‍යනච කාරකං,
අපාද්‍යනඤ්ච ඔකාසං ඡබ්බිධං කාරකං මතනති.”

ගමනපච්චාදිකං කතත්තම්මත්තත්තියං නිප්ථාදකතෙතුව
සෙන කරොති නිප්ථාදෙතීති කාරකො, තත්-කතතුකාරකො
ගමනපච්චාදිකීරියාය නිප්ථාදකතා මුඛ්‍යවසෙන කාරකො

නාම, කම්මාදිකාරකො පන තනනිප්ථාදනභෙදානා උපචාරව සෙන කාරකො නාම, එත්ති කාරකොති වුතෙන කතතුකාර කොව ලබ්භති, න සෙසකාරකා පුලලිභෙගන වුතතතා ති; න පුංසකලිභෙගන සබ්බෙසං කාරකානං සංගතිතතා, වුතතඤ්ච:-

“සාමඤ්ඤාදිතිනෙ සද්දෙ නිද්දෙසනි පුමෙන වා,
නපුංසකෙන වාපිති සද්දසත්ථිදු මුටුනති.”

“කාරකතතා ක්‍රියායෙව සතති මුබ්බෙන කාරකං
දබ්බං ධානුපචාරෙන තද්ධාරකභාවතොති”

ආදිනා බහුධා පපඤ්චයනති ආවරියා, යං පන අත්ථතං පධා නපපධානවසෙන ක්‍රියානිප්ථතතිමිත්තභූතං තං කාරකං නාම, ඉවෙවචං ජනනං කාරකානං අවිඤ්ඤාතසඤ්ඤාසස සුබවොභාරස මහාවා අපාදනාදිසඤ්ඤාවිධිං දසෙසානුං “යසමාදපෙති”ති ආදි සඤ්ඤාසුතතමාග. තත්ථ යසමාති එකං පදං, අපෙතිති එකං පදං, භයනති එකං පදං, ආදතෙතති එකං පදං, වාති එකං පදං, තනති එකං පදං අපාදනනති එකං පදං, විභතසනතපදවිභාගවසෙන සතතපදමිදනති දඨබ්බං. යසමාති අනියතසඤ්ඤානිද්දෙසො, අපෙ තිති. සාධ්‍ය කිරියානිද්දෙසො, භයනති සාධනකිරියානිද්දෙසො, ආදතෙතති සාධ්‍යකිරියා නිද්දෙසො, වාති සමුච්චයනිද්දෙසො, තනති නිත්ත සඤ්ඤානිද්දෙසො, අපාදනනති සඤ්ඤානිද්දෙසො, සඤ්ඤාධිකාර පරිභාසා විධිසුතෙතසු සඤ්ඤා සුතතනති දඨබ්බං. යසමා වා ගාමාදිකාරකතො අපෙති යසමා වා වොරුදිකාරකතො භයං ජයතෙ, යසමා වා ආවරියාදිකාරකතො සිකං ආදතෙත, තං ගාමවොරුදිකාරකං අපාදනසඤ්ඤං භොති. යසමා වා ගාමාදි කාරකතො අපෙති තං ගාමාදිකාරකං අපාදනසඤ්ඤං භොති, ඉවෙවචමපි පවෙවකං යොපෙතබ්බං; එත්ති යතසද්ද සබ්බනාම තතා අනියතා යෙව, කසමා අනියතනියතවසෙන විසෙසා ජාතා නි? යෙන කෙනචි සද්දෙන අගතිතසුබ්බසස අත්ථසස ගතිතතතා යසද්දෙ අනියතො නාම, යසද්දෙන ගතිතත්ථසස ගතිතතතා තස ද්දෙ නියතොනාම, යතසද්දෙ අසනතිඨාන සංතිවඨානලක්ඛණව සෙන විසෙසානිපි වදනති. තථාති වුතතං:-

නනු යං තං සමං තෙති යුතතං වා නියතං සියා,
යො වා යෙනපපයොගො වා අසනතිඨානලක්ඛණො,
තො වා තෙනපපයොගො වා සො සනතිඨානලක්ඛණොති.

තත්ථායමධිප්පායො-යසද්දෙ අපාදනසඤ්ඤං න නියමෙති තසද්දෙ ව නියමෙති, තසමා තෙ යතසද්දෙ විසුං අනියතනියතසද්දෙ නාමාති. වාසද්දෙ කාරකසමුච්චයතො, “යසමා වා යසමා වා යසමා වා”ති

කිකකතනුං කාරකසොව සමුච්චයනනා සො අවුත්තසමුච්චයෙත්වා,
අථවා කිරියාකාරකවිසෙසානං විසුං විසුං සමුච්චයනනා වාකාසමු
ච්චයෙත්වා, සුත්තෙ ක්‍රියාය පච්ඡා ධර්මිකතනා ක්‍රියාසමුච්චයෙත්වා
නිපි වදනති, තං තෙසං මතිමත්තං. යථා හි යෙන වාසද්දිකා
එකකාරකෙන නානාත්‍රියා සමුච්චියති සො කිරියාසමුච්චයො නාම,
යථා:-ලිභං නිපථජ්ජනෙ ව ධර්මියෙන වාති. යෙන එකකිරියාය නා
නාකාරකං සමුච්චියති, සො වාසද්දිකො කාරකසමුච්චයො නා
ම, යථා-ලිභස්ස ධාතවො ව නිපථජ්ජනෙති. යෙන ක්‍රියාකාර
කානි විසුං විසුං සමුච්චියනති සො වාසද්දිකො වාකාසමුච්චයො
නාම, යථා-දුනස්ස ව දෙති සීලස්ස රක්ඛාතිති. සො වුත්තසමුච්චය
ෙත්වා. කථං පන සස්සද්දිසස්සද්දියො ස්සයනතිති ආචරියානමුපදෙ
සතො ව ආවුත්ති නායෙයන ව “අපාදනමිච්චනෙන කුත්වා”ති
පච්ඡා වුත්තතනා ව ත සද්දෙන සස්සද්දිතිද්දෙසො. අපාදනසද්දෙ
න සස්සද්ද නිද්දෙසොති ස්සයනතිති.

ඉමස්ස සුත්තස්ස පුබ්බෙව අපාදනසස්සද්ද විනිශ්ඤා සුත්තස්ස
අභාවා “යසමා”ති පදෙ කථං අපාදනසස්සද්ද ලබ්භාති? සස්සද්දය
අලබ්භනෙ කථං සමාවිභතති සියා? ඉදං සුත්තමපි අභුලි විස
අත්තනො සස්සද්දං කාතුං නසකකා, වුත්තස්සව:-

“යථා අභුලිමත්තානං න සකකා ‘මසිතුං පරං,

එවං නාමවිධිං කාතුං යොගො යොගෙ න වත්තති”ති.

වොදනා,

“ආලොකස්සව නිදසෙසති නාසෙති නිමිඨමපිවි,

පරියාදියති තෙලම වට්ටිං කොපෙති එකතො,

පදිපොචනිදං සුත්තං වෙදිතබ්බං විභාවිනා”ති.

පරිභාශෙ,

“යසමාදපෙති තදපාදන”නති වුත්තෙ යෙව සිජ්ඣති කසමා
“භයං ආදතෙත”ති කිරියා ගතිතාති? නථාපි සමභවතො. යදපි
තත්තකමෙව වුචෙචය්‍ය, කායසංයොගපුබ්බකමෙව ගණෙතය්‍ය,
තසමා චිත්තසංයොගපුබ්බකං සංගණනිතුං, “ආදතෙත”ති වුත්තං.
දුට්ඨො අපගමො. — කායසංයොගපුබ්බකචිත්තසංයොගපුබ්බකව
සෙන, වුත්තස්සව:-

“කායසංයොගපුබ්බකො චිත්තසංයොගපුබ්බකො,

යථා ව භාමා අපෙනති පාපා චිත්තං නිවාරයෙති.”

යද්‍යවං “භය” නති කිරියායෙව සිජ්ඛති, කථං “ආදනෙත” ති
 වුතනං, ආපුච්ඤා දුධාතු අපාදනනේවා න සංපදනනේවාති ඤාප
 නතං. “සිච්ඤ සතතාරමේභා භි නියමාය වා අත්තනතරවිඤ්ඤාප
 නාය වා භොති” ති කිං ඉදං ගාමාදිකාරකං නියතං අපාදනස
 ඤාදං ලභති, උද්භු අනියතනති? තියතමපි ලභති අනියතමපිති
 වතතඛං, අපගමනාදිනිමිතෙන භි සති නියතං ලභති, න තං
 නිමිතතරතිභවසෙන, අඤ්ඤාගමනකිරියාදිනිමිතතයුතෙන සති
 කමාදිසඤ්ඤාසං ලබ්ගමානතතා අනියතමපිති වතතඛං, තථා
 ති වුතනං:—

“යථා කොච්ඡි පථො සුක්ක-රත්තාදිගුණයොගතො,
සුභෙකා පථො තථා රත්තපථාදි සමුදිරිතො.

තපේවීමෙනං දසිබ්බං යුතතං කාරකසතතිනා,
කතතුකම්මාදිහෙදෙන නානස්මුපපජ්ජතෙ

බුද්ධා චරනි හො සමම! බුද්ධං අනුසරති නිං,
බුද්ධන දෙසිතො ධම්මො ධම්මො බුද්ධන තිසිති.

බමරයෝ දෙති බුබුසු බමෙමා බුබා විනිශ්චයනා,
බමෙමා බුබුසු බමරයෝ ලොකො ඉබෙ පසිදැති”ති.

නානු ම අපාද්‍යනාදයෝ විසෙසසසසසසස නාමි? කාරකසසසසසස පන සබ්බසාධාරණතතා සාමසසසසසසසසසස නාමි. කසමා “නාමානං සමාසො යුත්තනෙථා”ති විස පඨමං සාමසසසසසසසස න විනිතාති චෙ? “පරසමසසසසසස පයොගෙ”ති සුත්තෙන න සිරිකිනතො, අනිත්ථ විසෙන පාකවත්තා ම, එවං හොතු. විහතතිකතමෙන වා කනතු කමමෙ කරණනති අදිනා වුත්තා වුත්තානං කාරකානං කමෙන වා කනතුසසසසසස පඨමං වත්තබ්බාති චෙ? මහාවිසෙසතතා අපාද්‍යනාස සසසසසස පඨමං වුත්තාති, තථාති පචති සුත්තෙනති අපාද්‍යනාසසසසසස වි නිතාති පාලියං කාරකානං කමාභාවදසසනනනති පි වදනති, අප නෙථා ඉතො අදදුතී=අපාද්‍යනං, ඉතො අවධිභුතතො ගාමාදි කාරකතො මුනිආදිකනතුභුතො කාරකො කායෙන වා විත්තෙන වා අපනෙනවා අසසසසසස යානං අදදුතීති වුත්තං, තසමානං ගාමාදි කාරකං අපාද්‍යනං නාමාති අනෙථා. ඉධ පන සසසසසසසසසසසස වා කිරියාය ම එකවචනෙන නිද්දිභිත්තා “භයං ජයති”තසාදිසෙවම අපාද්‍යනාසසසසසස භවිතබ්බං, න පන “ගාමා අපෙනති මුත්තයො ආ වරිසුපජ්ජායෙති සිකමං ගණනාති”තසාදිසුති වොදනා නනු භවි තබ්බො? ඉධ සංඛ්‍යාය අනධිපෙපතතතා, සුත්තෙන හි ලිභසංඛ්‍යා කාලවචනං අපපධානං, පයොගමනතමෙව පධානං, “නෙන සො

තැන් සැපයී” හි එක් විය කාලතත්ත්වයට සංගණනයකින් “නිසං
භවතෙ” හි එක් විය නාම කිරිය කළ කතනා හොඳින්? සච්ඡා,
තමාහි කිරියානුරූපකතවසෙන කතනා හොඳින්, වුත්තකුට:-

“භාවො නාම සි ධාතුවෙත්වා, ධාතුවෙත්වා නාමකො ක්‍රියා,
යද ක්‍රියානුරූපකො සො භාවො කාරකො නාමාහි”

තැන් ගාමානි අපාමනකිරියායොගාපාදානං නාම, මුත්තකොති
අපෙනතිහි පදෙනාහිතිතො අපගමනකිරියාය කතනා නාම,
වොරුහි භගයොගාපාදානං, “ආවරිතපරිකායෙහි” හි ගතණකිරියා
යොගාපාදානං, “සිසෙය්‍යා” හි ගතණාහි පදෙනාහිතිතො ගතණ
කිරියාය කතනා, ඉධ හි සද්දන්වාපාදානං නාම, තිව්ධං හි අපා
දානං:-සද්ද අත් සද්දන්වාපදනවසෙන, නනු? කතනුකමමභුතෙසු
විසු කාරකෙසු අපගමනකිරියා තිසිති, අප කත්තා ගාමාදිකාරක
මෙව අපාදනකාරකං හොඳින්? යං ගාමාදිකාරකා පුබ්බරූපතො
අවුත්තං තං අපාදනකාරකං නාම. වුත්තව:-

“සමෙපසපගමෙ විනනං පුබ්බරූපා යදවුත්තං
වුච්චතෙ තදපාදානං තං වලාවලතො විධා,
යථාසො ධාවතා පොසො පතෙ රුක්කා ඵලනති වා” හි.

අපාදනසඤ්ඤානිමිතතභුතසං විසයසං වසෙනපි තිව්ධො
හොති, තැන්කිරියාවිසෙසසං නිදිසිතො නිදිසිවිසයං නාම, යථා
“ගාමා අපෙනති මුත්තකො” හි ආදියත් පත කිරියං අර්කාහවං විස
යං කතො පවත්තති තං උපාත්තවිසයං නාම, යථා “වලාහකා
විජ්ජාතෙව විජු, කුසුලතො තණ්ඩුලං පච්චන්ති” හි ආදි, එත් හි
වලාහකානිකමම කුසුලතො නිහරිතො පුබ්බකිරියා අර්කාහරිය
නිති; යත්තභුතෙ අනුමෙය්‍යකිරියා අනෙතානිතා තං අනුමෙය්‍ය
විසයංනාම, යථා “මුත්තං පාටලිපුත්තෙහි අභිරූපතර” හි ආදි, එ
ත්ති කෙනපි භුතෙහි උත්තංසියනති අනුමෙය්‍යා කිරියාවිසෙ
සො අපිති, ඉධ පත “දුරන්තිකඛා” දි පුත්තෙහි විහතතිගතභුතෙහි
අපාදනසඤ්ඤා හොඳින් වුත්තව:-

“නිදිසිවිසයං කිවි උපාත්තවිසයං තථා
අනුමෙය්‍යවිසයොති අපාදානං තිධා මතං.
යථා හි ගාමා අපෙනති කුසුලතො ව පච්චති,
මුත්තං පාටලිපුත්තෙහි අභිරූපතර ඉමෙ” හි.

274. ධාතුනාමානුමුපසගගයොගාදිසච්චි ව.

මනුපදමිදං, ධාතුනාමානුමුපසගගයොගාදිසච්චි, උප
සගගයොගාදිසච්චි ආධාරසකමිතිදෙසො, භාවසකමිතිදෙ
සො වා; අපිති සමුච්චයනිදෙසො, වාහි සමුච්චයනිදෙසො,

සඤ්ඤාධිකාරපරිභාසාවිධිසුතෙන සුඤ්ඤා සුත්තනති දඬුබිං. පු
 බ්බාපරසුතෙනති අවිතිතලකඤ්ඤානං කිරියාවාචකානං ධාතුනාමා
 නං පයොගෙ ව, පරිවජ්ජනාදි අත්ථ සතිත අපපරිප්පභුති උපසඤ
 යොගාදිසුපි ව යං කාරකං පවත්තති තං කාරකං අපාදනසඤ්ඤා
 හොති, කිවාපි “ධාතුනාමාන” නති සාමඤ්ඤාන වුත්තං, තථාපි යෙ
 සං යොගෙසු අපාදනසඤ්ඤා සමභවති තාති යෙවිධ ගතිතානීති,
 සාමඤ්ඤාචොදනාය විසෙසෙ අවතීඨනතො අපාදනසඤ්ඤාධිකා
 රතො වාති, නාමගහණං කිමත්ථ? උරසමා ඡන්තො පුත්තොත්තා
 දිසුපි ධාතුගහණෙන සිජ්ඣනතොති. අසති භි නාමගහණෙන
 ධාතුගහණං ආබ්‍යාසනනි වදති, අථ “උරසමා ඡන්තො පුත්තො”
 ත්‍යාදිසු අපාදනසඤ්ඤා න සියා, තදත්ථං නාමගහණං කතනති,
 නාමගහණං ව ධාතුගහණසහවර්තනතා කිරියාවාචකකීත
 නතපදං සංගණනාති, “කිරියාවාචකා භි ධාතවො”ති ධාතුනං
 පයොගෙ සංභුතා අපාදනසඤ්ඤා පඨමං වුවවතෙ, පඤ්චබ්බ
 සස ජී ජයෙ ඉවට්ඨස පයොගෙ වත්තමානෙ යො කාරකො අසභො
 අඤ්ඤාති අතිභවිතුං අසකතුණෙය්‍යා සො අපාදනසඤ්ඤා හො
 තීති, එත්ථ භි “මාරං පරුජයති බුට්ඨො” ත්‍යාදිසු අපාදනසඤ්ඤා
 නිවත්තනත්ථං අසභොගහණං කතං, කම්මසඤ්ඤා පවාදෙයං
 අසභසඤ්ඤාති, තං යථා, සො කතමො? “බුට්ඨසමා පරුජයනති”ති
 බුට්ඨං අතිභවිතුං නසකතුණෙය්‍යනති, නිජ්ජියා භි සමභො කිර
 ගොතමො දහරෙ ඡන්තියා නවො පබ්බජ්ජායාති විනෙතනො අති
 භවිතුං ආගතනොපි සබ්බඤ්ඤාතාදි ගුණසොසං සුභො බුට්ඨසමා පරු
 ජයනතිති, “බුට්ඨසමාති” කම්මපසංගෙ සති පඤ්චබ්බ ජීයොගාපා
 දනං හොති, ජීනනකිරියායොගෙ කම්මං නිවාරෙතො පඤ්චබ්බ
 ජීධාතුයොගවසෙන අපාදනං හොතීති අධිප්පායො, එවං සෙසෙ
 සුපි, යතො කාරකතො අවජිනනප්පභවො, අවජිනනා සුභො
 පඨමං පවත්තො, භිමමනාති සත්තම්පසංගෙ සති පඤ්චබ්බභූධාතු
 යොගාපාදනං හොතීති, එවං සෙසෙසුපි, මහාසඤ්ඤා වතුසු දිසාසු
 මහාසරතො පවත්තා වතයො නදිසො; ධාතුයොගොපි කිරියා
 යොගො නාම, කිරියාවාචි භි ධාතවො තසමා පුබ්බසුතෙන
 සිජ්ඣතීති? න, ධාතුයොගොති ධාතුවත්තයොගො අධිප්පතො
 න ධාතුවත්තයොගොති, “නාමානනති” සාමඤ්ඤාන වුත්තෙති
 සුභිනාමාදිසු පච්ඡ කිරියාවාචකං කීතනාමං ව ඉවජිතබ්බං, යද්ද
 වං කිරියායොගෙ විනිතෙන පුබ්බසුතෙනාපි සිජ්ඣතීති? සචං,
 තථාපි අපරසසාපිති ඤාපනත්ථං වුත්තං, තත්ථ තං න කිරියාපධා
 නත්තා වා “උරසමා”ති සත්තම්පසංගෙ සති ඡන්තොති කිරියාවාචි
 නාමපාදයොගාපාදනං හොති, එවං භූමිභොති එත්ථාපි, උභෙතොති

හෙතෙම තනිතනිපසංගෙ ජනකකිරියාවා වි නාමපදයොගාපාද නං නාම, ඉමෙසු ධාතුනාමයොගෙසු සද්දන්තාපාදනං දදිබ්බං. අපසලාසාති කම්මප්පව්වනියයොගදුතියාපසංගෙ අප උපසග්ග යොගාපාදනං, සාලාය අපගන්තවා ආයනතීති අන්තො, අථවා උපසග්ගවිභතති කාරකවිභතතියො බලවතරුති වචනතො සාලං වජ්ජන්තාති අන්තො, වජ්ජනකිරියායොගකම්මං නිවාරෙතො අප උපසග්ගයොගෙහ අපාදනං හොතීති අධිප්පායො, වජ්ජනබ්බ වජ්ජනසංඛන්ධජේතකොයං අපසද්දෙ පරිවජ්ජනවාටකො, එවං සෙසෙසුපි, බ්‍රහ්මලොකාති කම්මප්පව්වනියයොගදුතියාපසංගෙ ආ උපසග්ගයොගාපාදනං හොති, භගවතො කිත්තිසද්දෙ බ්‍රහ්මලො කං බ්‍රහ්මචාරී උපගච්ඡතීති අන්තො, බ්‍රහ්මපට්ඨබ්බසාපකසංඛන්ධ ජොතකොයං ආ උපසග්ගො අභිවිධ්‍යන්තොතකොයං ආසද්දෙති, දුට්ඨොති ආසද්දෙ. මරියාදන්තො අභිවිධ්‍යන්තොවාති, තත් අභිවිධි නාම කිරියං බ්‍රහ්මපට්ඨං වතනති, යථා-ආභවතො යසො උග්ගච්ඡතී ති. මරියාද පන කිරියං පරිවජ්ජන්තො වාතනති, යථා-ආපාට්ඨපුත්තො දෙවො වස්සතීති. පබ්බතාති කම්මප්පව්වනියයොගදුතියාපසංගෙ උපජි උපසග්ගයොගාපාදනං හොති, දෙවො පබ්බතං පරිවජ්ජ න්තො වස්සතීති අන්තො. වජ්ජනබ්බවජ්ජනසංඛන්ධජේතකොයං උපජි උපසග්ගො පරිවජ්ජනන්තො, අථවා පබ්බතාති ජ්ඣිපසංගෙ උපජි උපසග්ගයොගාපාදනං, පබ්බතස්ස උපජි මන්තෙති අන්තො. නනු ව පාදිසු විසතුපසග්ගෙසු උපජි උපසග්ගස්ස අභාවතො නිපාත යොගාපාදනෙන හවිතබ්බතති? තනන; උපසග්ගවයවසෙන වුත්ත තනාති, උ උපසග්ගො පජි උපසග්ගොති උපසග්ගවයං වෙදිතබ්බං, නිපාතසමුදයොතිපි වදනති, තං “උපසග්ගයොගෙති” ති වචනෙන විරුද්ධතීති, එත් භි පසොගතතයෙ සුඛනාමානං උපසග්ගෙති යොගො නාමාති ගහෙතබ්බො, න ගුණනාමානනති, තථාති “උග්ග තො සුජතො පුත්තො” ති ආදිසු උපසග්ගෙ විජ්ජමානෙපි උපසග්ග යොගො නාම න සංඛ්‍යවතීති. බ්‍රහ්මො පති බ්‍රහ්මස්ස නිග්ගුතො අනු කරණභූතො සාරිපුත්තො ධම්මදෙසනාය තෙමාසං භික්ඛු ආලප ති, තත් බ්‍රහ්මොති ජ්ඣිපසංගෙ සති පති උපසග්ගයොගාපදනං, පතීති අනුකරණජේතකො උපසග්ගො; සාරිපුත්තොති ආලපතී ති කිරියාය භි කතතො, බ්‍රහ්මදෙසනාසාති තස්සා කිරියාය සමපද නං; භික්ඛුති තස්සා කිරියාය අනභිච්ඡිතකම්මං, තෙමාසනති අව්ව නතසංගොගෙ දුතියා තස්සා කිරියාය විසෙසනං, අථවා බ්‍රහ්මොති දුතියාපසංගෙ සති උපසග්ගයොගාපදනං, බ්‍රහ්මං පති අනුකරණං කතාති අන්තො. අස්ස සතනති කස්ස සතං? තෙලස්මා තෙලස්ස පටි භාගං කතො දදුති තෙලං වා පඨමං ගහෙතො පති පුත දදතීති

අපේ ආරාමයේ දැනකිරියාය අනභිනිතකමම, හෙලසමාති ජනිප්ප සහෙ දුතියා පසහෙ වා; පනිදුනකිරියාහෙතක පනිඋපසගතො ගාපාදුනං, එවං සෙසවගෙසුපි. අස්ස කතකනාති කස්ස කතකං? සුවණ්ණං හිරඤ්ඤසමා හිරඤ්ඤස්ස පටිභාගං කතො දදුති හිරඤ්ඤං පඨමං ගහෙතො වා පති පුත දදුති, අස්ස උපපලනිකස්ස උපපලං පදුමස්මා පදුමස්ස පතිභාගං කතො දදුති, පදුමං පඨමං ගහෙතො වා පති පුත දදුති, “ආදිගගතණ්ණන කාරකමජ්ඣෙපි කතනාදීනං කාරකානං මජ්ඣෙපි කිරියාමජ්ඣෙ වා පමමිවිභතතිහොති” ති හි එළු පචාතරන චුතතං හොති “සෙමෙහා ගුලොති” ආදිසුච්ඡා. කාරක මජ්ඣෙපෙව කාලධානා සනති තෙ අපාදුනසඤ්ඤා හොනතිහි අපේ දඬුබෙබ්බො. “උදුදකො පකකස්ස පඨමදිවසෙ විජ්ඣති, පකකස්මා පචදසදිවසෙ අතිකකතො මිගං විජ්ඣති” ති එත් චිනනං පුබ්බකාලාපරකාලකිරියාය කතතුසත්තිනව මකාසකමොනව පුබ්බකාලාපරකාලකිරියානව මජ්ඣෙපි කාලවාචකො පකකො අපාදුනසඤ්ඤා හොති, “උදුදකො පකකස්මා පකක අතිකකතො මිගං විජ්ඣතිහි එත් පත කතතුකමොනං මජ්ඣෙපි උදුදකො ඉතො පඨමදිවසතො පකකස්මා පකක අතිකකතො මිගං විජ්ඣති” ති එත් අපාදුනකමොනං මජ්ඣෙපි අපාදුනසඤ්ඤාහි එවං පසොගව සෙ කාරකකිරියානං මජ්ඣෙපි යොජෙතබ්බං, ඉස්සාසො ඉධ විජ්ඣති කොසස්මා කොසෙ අතිකකතො භුජ්රං විජ්ඣති, ඉස්සාසො කොසස්මා කොසෙ අතිකකතො භුජ්රං විජ්ඣති, ඉස්සාසො ඉතො ධානතො කොසස්මා කොසෙ අතිකකතො භුජ්රං විජ්ඣති” තිව “මනතයොගී ඉසි මනතජප්පතොන අමාවසිදිවසෙ භුජතො මාසස්මා මාසෙ අතිකකතො හොජනං භුජනිති, ඉසි මාසස්මා මාසෙ අතිකකතො හොජනං භුජනිති, ඉසි ඉතො දිවසතො මාසස්මා මාසෙ අතිකකතො හොජනං භුජනිති” ති එවං අපේ දඬුබෙබ්බො. චුතතඤ්ඤා:-

“කතතුනං කතතුකමොනං කමොපාදුනසත්තිනං,
කමොකාසක්ඛියානං ච කාලධා දීපිතා මජ්ඣෙපි”

තත් පකකස්මාති ච මාසස්මා ති ච කාලෙ භාවසත්තිප සහෙ කතතුකමොදීනං මජ්ඣෙපි අපාදුනසඤ්ඤා හොති. එත් සකෙකාති “පකකො පචදසාතාති චෙ පකකො මාසමුච්චතෙ” ති වචනතො පණ්ණරස (දිවස) පකකො දඬුබෙබ්බො. තත්ථාගබ්ඨපායො:- ධනු සත්විජ්ජාසමපතොනා උදුදකො පකකස්ස පාටිපදෙ සරං ජපෙතො පකකස්මිං පකක අතිකකතො තං මිගං විජ්ඣාසිති අනනා ඝිතඨානතො විජ්ඣතිහි අත්ථං දසෙසතොනා පකකස්මා

විජිකිති මගනි උදහරණ වදනයි. අසෙසු පනලුදකො පකඩ සහ පඨමදිවසෙ අරසුදකො ගනවා මිගං දිසා විජිකිති තසමි. පකඩ පරිපුණ්ණ පුන අරසුදකො ගනවා තමෙව මිගං අමරි නං පුන විජිකිති එතමන් දසෙසෙනො “පකඩමා විජිකිති මිග”නහි සද්දප්පයොගං ආහරනීති වදනයි. මනනොගි ඉසි අතතො සීලගුණං ජනාපෙතං මනනානුභාවෙන කණ්ණපකඩ පාටිපදිවසෙ භුද්දිති මාසෙ අතිකතෙනො භොජනං භුජනීති එතමන් දසෙසෙනො “මාසමා භුද්දිති භොජන”නහි පයොගං ආහරනීති ඉමෙසු උපසග්ගයොගපයොගෙසු උපසග්ගපදමනන යොගවසෙන සද්දපාදනසසුද්ද දඬබබා, න අප්ථාපාදනසසුද්ද හි, “අපිග්ගහණෙන නිපාතපයොගෙපි පවම්විහතති භොති දුතියා තනියා වා”හි ඉදමපි එලුපවාරවසෙන වුතතං. නිපාතයොගෙපි යං කාරකං අපී තං කාරකං අපාදනසසුද්ද භොති, තසමි අපාද නකාරකෙ “අපාදනෙ පවම්”හි සුතෙන පසුමම් විහතති “දුතියා පවම්නවා”හි සුතෙන මග්ගහණෙන දුතියා තනියා විහතතියො ව භොතතීති අප්ථො, එලුපවාරවසෙන වුතතතො අපිග්ගහණෙන අපාදනසසුද්ද ව කමමසසුද්ද ව කතකුසසුද්ද ව භොතීති වද නයි. සුතෙන අපාදනසසුද්ද, අපිග්ගහණෙන පසුමම් දුතියා ත නියා විහතතියො භොතතීති වදනයි. රූපසිඤ්ඤං පන ආදිග්ගහ ණෙන නිපාතයොගාපාදනං සංගණනාති, අපිග්ගහණෙන කාරක මජ්ඣෙ අපාදනං සංගණනාති, දුතියා ව තනියා වාති භොජනං නපී, කව්වාසන අප්ථමාසාධනසද්දනීති පකරණෙසු පන අපී. මාතුජනි රනියා නිපාතයොගසද්දප්ථාපාදනං, රනිනාති මාතා පුතෙන විගතා; මාතාති දනකිරියාස කතතානාම. දෙතීති කසස මාතුජන පුතකසස තං එලුභාගං දෙති, මාතුජන පසුමමනන දුතියනනප්ථාපාදනං, මාතුජනාති පවමනන තනියනනාපාද නං, මාතුජනි වා කමමපවවතීයයොගදුතියාපසගෙන නිපාතයො ගසද්දපාදනං, මාතුජං විජ්මානපුතතං; රනිනා විවජ්මානා ශ්‍ර ත්වාති අප්ථො, මාතුජං මාතුජෙන වාති එතාපි එසෙවනයො. මාතුජං මාතුජෙන වාති අපාදනසසුද්දපසගෙන දුතියා තනියා නිපි වදනති, ඊතෙ සබ්බමාති ආදිසු පි එසෙවනයො, කුලාති නා නාතිපාතයොගසද්දප්ථාපාදනං, නාතාති නාතානුතාති අප්ථො, කුලාති කමමපවවතීයයොග දුතියාපසගෙන නිපාතයොගසද්දප්ථා පාදනං, කුලං නාතා විජ්මානාති අප්ථො, සීහලගණ්ඨිපදෙසු පන නාතා සද්දං කුලසද්දෙන කුලසංකරණං කතා “කුලා” හි පදං පඤ්ඤං තථාපි නිපාතයොගාපාදනනි වදනයි, එසෙවනයො

විනාශබලමානි ආදිසු දළබෙබ්බා, විජ්ජනීති ආබ්බානකිරියාපදමපි නාමිති කිරියනාරුපෙකබ්බසෙන කතනා හොති, ‘මිගං ධාවති පසාමි පසාමි මිගලොතිතං’ති ආදිසු වියාති, අඤ්ඤාත්ථාති ධාතු නාම උපසග්ගනිපාතයොගකාරකමඤ්ඤිතො අඤ්ඤාත්ථපයොගෙ පඤ්චමිවිභනති හොතීති ඉදං එඤ්ජවාරවසෙක චූතතං, සමොති පභුතාත්ථාපාද්දනං, නිපාතයොගාපාද්දනෙන කිං විසෙසනාති චෙ? තත්ථති නිපාතයොගාපාද්දනං ඉධ පන පභුතාත්ථාපයොගෙ හෙති ත්ථයොගාපාද්දනං, සමාධිකාරණනාති යංකාරණං යං චක්ඛුන්ද්‍රියාදි අසංවරකාරණං, එතං භික්ඛුං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා අත්ථාස්සවෙ යස්සනාති අත්ථා, දුතියනනහෙතිත්ථාපාද්දනමෙතං, කෙච් පන සමොති අධිකරණයොගාපාද්දනං, අධිකරණනාති හෙතිත්ථාපාද්දනනාති වදනති, තං ‘යංකාරණං’ති වණණතාය විරුජ්ඣති.

275. රකඛණත්ථානමිච්ඡිතං.

මිපදම්දං, රකඛණත්ථානනාති සමකුච්ඡිතිදේශසො, නිබාරණජ්ඣිතිදේශසො වා, ඉච්ඡිතනාති කිරියානිදේශසො, සඤ්ඤාපෙසසුතෙනසු සඤ්ඤාසුභතනාති දට්ඨබ්බං. රකඛණත්ථානං රකඛණත්ථ වනනාතුං ධාතුනං පයොගෙ යං තණ්ඩුලාදිකාරකං කාකාදිනා ඉච්ඡිතං තං කාරකං අපාද්දනසඤ්ඤං හොති, අපචා ධාතුනං පයොගෙ රකඛණත්ථානං රකඛිතබ්බානං තණ්ඩුලකාකාදිනං කාරකත්ථානං යං තණ්ඩුලාදිකාරකං මනුස්සෙහි ඉච්ඡිතං තංපෙසෙහොතීති. රකඛණත්ථානං ධාතුනං පයොගෙති රකඛණයොගරකඛණත්ථයොගෙසුති අත්ථා. එවං හි සති පටිසෙධෙනති පයොගො සුජජ්ජිති? පටිසෙධනං නාම නිවාරණං, තෙන පාපා විතනං නිවාරණෙකුපා අකුං නිවාරණෙති එවමාදීති සංගණනාති. තස්මා ඉමිනාසු තෙනත“පාපා විතනං නිවාරණෙ”තාදිසුපි අපාද්දනසඤ්ඤා හොති, නහු ච පාපකුපානං න ඉච්ඡිනාති කථං තත්ථ අපාද්දනසඤ්ඤාති? සම්මං. තථාපි පාපස්ස හෙතුභූතස්ස සුතාදි ආරමභස්ස ව යාන භූතස්ස උදකස්ස ච තෙති ඉච්ඡිතවසෙක තාති පාපකුපානිපි ඉච්ඡිනාති නාම තස්මා ඉමිනා අපාද්දනසඤ්ඤා හොතීති, ආවරියා පන ඉධ අනුවනන චග්ගහණෙන අනිච්ඡිතාපාද්දනසඤ්ඤා ගති තාති වදනාති.

276. යෙන වා දස්සනං.

නිපදම්දං, යෙනාති අනියතසඤ්ඤීතිදේශසො, වානිවිකප්පනත්ථ නිදේශසො, සමුවචයනිදේශසො වා, අදස්සනනාති කමමත්ථ නිදේශසො සඤ්ඤාපෙසසඤ්ඤා සුභතනාති දට්ඨබ්බං. යෙන උපජ්ඣායාදිනා

කාරකක අතනන අදහසන සිසාදිනා ඉවත්නං තං උපරිකා
 යාදිකාරකං අපාදනසඤ්ඤං හොතිති, සෙනානි අදහසනකරියාය
 අනතිනිකතනා, උපරිකාසාති ජනිපසගෙ වා හෙතිත්තනියාප
 සගෙ වා අදහසනත්තං යොගාපාදනං, අනතරධාසනීති උපරිකා
 ගෙන උපරිකායසං වා අදහසනං ඉවත්තිති අනෙතා, හෙතිත්තං තති
 යාපසගෙ වා අදහසනත්තං යොගාපාදනං, උපරිකායගෙන අනතර
 ධායති අතනානං ඡාදෙතිති අනෙතා, දුතියාපසගෙ වා අනතරධා
 යති උපරිකායං නපසාපෙතිති අනෙතා, ඉමෙසං අනානං වසෙන
 සද්දපාදනං නාම, අථවා උපරිකායාති අදහසනත්තං සද්දත්තා
 පාදනං, එවං සෙසෙසුපි, වාති පදං කිමත්තං ආවරිතෙත වුත්ත ?
 සතනමිතිනානාත්තං සතනමිතිනානාත්තං අනාය වුත්තං. ජෙනව
 නෙති සතනමත්තං පසගෙ අදහසනත්තං යොගාපාදනං, ඉමිනා
 සුතෙනන අදහසන අපාදනසඤ්ඤං කතවා වාසගෙත පවමිතින
 තති. නිවාරෙතවා “පඤ්චමත්තෙ වෙ”ති සුතෙනන සතනමිතිනාති
 හොතිති, නත්තව ඉදං සඤ්ඤාසුත්තං කසමා සඤ්ඤාධිකාරවිධිං
 නිවාරෙතිති? අනෙකත්තං නිපාතනං, නිපාතනං හි අනෙක
 ත්තං සඤ්ඤාධිකාරෙපි විධිං නිවාරෙතං සතනා, විධාසනාරෙපි
 සඤ්ඤං නිවාරෙතං සතනා, යථා “ගතිබුද්ධිභුජපඨගතකරසයාදීනං
 කාරිතෙවා”ති, වාග්ගතෙන වා සතනමිතිනාති හොති අපරෙ
 ආවරිතා පන එළපවාරවසෙන වුත්තතතා වාග්ගතෙන අපාදන
 සඤ්ඤා “පවමත්තෙ වෙ”ති සුතෙනන සතනමිති වදනති, ජෙනව
 නෙති ජෙනවනසා මහාජනතො, අනතරකිනො අදහසනං ගතො
 ති අනෙතා. එත්තං ජෙනවනසගෙත ජෙනවනසා මහාජනතා
 යාත්තපවාරෙන ගතිතා, යථා “මවා සොසනති”ති, කෙන විඤ්ඤාය
 තිති? අනතරකිනොති සද්දනතරිකෙන විඤ්ඤායති, හතවා හි ජෙ
 තවනවිහාරෙන අදහසනං න ඉවත්ති ජෙනවනවිහාරසං ව අද
 සසනකිවමං නත්තං තසමා ජෙනවනසද්දසංනිසානසමපනනං නිමි
 තතං කතවා අතනනො අත්තං විපරිණාමෙතවා අත්තතරං වදති,
 මවසගෙ පතාය සකත්තං අත්තතරෙන වතනති; ස අත්තං පරිණා
 මෙතවා සකත්තෙ ව පවතනතිති, අයං හි බාලාවතාර අත්තබ්බතා
 නානං සමානකථා. සද්දතිතිරුපසිතිසු පන අපාදනසඤ්ඤා නවිති
 තා, ඉමිනා හි සුතෙනන හගෙන අදහසනත්තං අනතරධාපන
 යොගෙ අපාදනසඤ්ඤා විතිතා, න ඉමිනා, තසමා ජෙනවනෙ
 අනතරකිනො හගවා.

“සා දෙවතා අනතරකිනා පබ්බතෙ ගතවාදනෙ
 තතො සො දුමමනො යකෙතො තත්තෙවනතරධාසි”ති.

“අපෙකවෙව් මං අභිවාදෙත්වා තරෙව්නතරධාසිංසු”ති,
ඉවෙව්මාදිසු ඉඛියා අදස්සනත්භූතෙ අනතරධාපතෙ සති අපා
දුනසස්සෙදු න භොති තස්මා වාග්ගහණෙන අපාදුනසස්සෙදුං නි
වාරෙත්වා ඔකාසසස්සෙදුං කත්වා “ඔකාසෙ සතතම්”ති සුතෙතන
සතතම්විභතති භොතීති අයං තෙසං අබිප්පායොති.

**277. දුරන්තිකඛකාලනිමමාණකාලොපදිසා
යොග විභතතාරපපයොග සුඛපපමොචනභෙතු
විවිතතපපමාණ පුබ්බයොග බන්ධනගුණවචන
පඤ්ඤකථනථොකාකතතුසු ව.**

විපදමිදං, දුරන්ති=පෙ=කතතුසු ඉති අබිකරණ සතතමිති
දෙදෙසො, වාති සමුවවයනිදෙදෙසො, සස්සෙදුධිකාර=පෙ=සස්සෙදු,
සුත්තනති දඬුබබං. දුරන්තේ දුරයොගෙ දුරන්තයොගෙ ව, අන්තික
යොගෙ අන්තිකත්තයොගෙ ව අබිතිමමාණෙ ව, කාලනිමමාණෙ ව,
ත්වාලොපෙ ත්වාපවවයනසද්දස්ස අදස්සනෙ ව, දිසායොගෙ දිස
ත්තයොගෙ දිසන්තේ ව, විභතත විභජ්තස්ස අත්තස්ස විභජ්ජනෙ
ව, ආරප්පයොගෙ ආරතිසද්දපයොගෙ ආරත්තපයොගෙ ව, සුඛ
න්තේ සුඛයොගෙ ව සුඛත්තයොගෙ ව සුඛන්තථවචා, පමොචනෙ
පමොචනත්තයොගෙ ව, භෙතීන්තේ ව භෙතීත්තප්පව්ජ්ජයං ව ජනක
භෙතීන්තේ වා, විවිතතන්තේ විවිතතත්තයොගෙ, පමාණන්තේ ආයාම
විත්තාරපමාණන්තේ, පුබ්බයොගෙ පුබ්බසද්දස්ස යොගෙ ව, බන්ධන
න්තේ බන්ධනත්තයොගෙ ව, ගුණවචනෙ ගුණවචනෙ ව, පඤ්ඤා
ප්පව්ජනෙ, කථනෙ විසුජ්ජනෙ, ථොකෙ අප්පන්තේ, අකතතුසු ව,
අකතතරි සද්දපතභෙතූමති ව.

“දුරන්තිකාදි සුත්තමහි වසද්දෙන පචම්‍යන්තේ,
ජම්‍යි දුතියාතතියා ව සංගණනාති විභතතියො.

තස්මා සුතෙතනපාදුන සස්සෙදුං කත්වා තභිං පත,
ජඨාදුදෙසො වසද්දෙන කාතබ්බා විභ කාරකෙ.

අන්තො පනායං දඬුබබො පඤ්චමත්තත්තසෙන හි,
විභතතිපරිණාමස්ස න වත්තපරිණාමතා”

ඉති එතෙසු අන්තේසු ව යං කාරකං අත්ති තං කාරකං අපාදු
නසස්සෙදුං භොතීති. දුරත්තපයොගෙ තාව යං කාරකං අත්ති තං
කාරකං අපාදුනසස්සෙදුං භොති, තත් දුරත්තපයොගෙහි දුරප
යොගො ව දුරන්තො ව දුරත්තපයොගොවාති එකසෙසරූපෙක

සෙසෝ දට්ටබ්බො, නාමාහි වතතබ්බන්තරාපෙක්ඛවචනං, ඉතො
ති දුරයොගසද්දන්තාපාදනං, දුරතොති දුරන්තාපාදනං, ඉමං
බමමිනිකාති දුරන්තොගාපාදනං, දුරිතා ම නාතිතොති ඉදමපි
එද්දාපාරාධසෙන වුත්තං. ඉමිතා සුත්තෙන අපාදනසද්දසු, “දුරි
තාපද්ධමිතං”හි සුත්තෙ වග්ගනිකෙහි දුරිතා තතිසාවිහාරි
යො හොනති. “කතතරිතං”හි සුත්තෙ වාග්ගනිකෙහි තතිසාවිහාරි
වදන්ති, දුරං ගාමංති දුරිතයන දුරන්තාපාදනං, සෙසං වුත්තසද්දස
මෙව, “අනතිකතෙති අනතිකයොගෙ අනතිකන්තොගෙව—ගා
මාහි ඡ්ඨිපසාගෙ අනතිකයොගාපාදනං, සෙසං වුත්තසද්දසමෙව,
අබ්බාලාතිමානෙහි සති යං=පෙ=තොතිති අන්තො, ඉතො මධුරාසා
ති චතුපරිමාණ අබ්බොගාපාදනං, ඉතො (කපපතො)ති එකනවු
තිපරිමාණකාලයොගාපාදනං, ඉතො (මාසතො)ති පරිමාණකාල
යොගාපාදනං, නිමාලොපෙති නිමාපව්වයනතස්ස සද්දස්ස අදස්ස
තෙ සති නිමාපව්වයනලොපෙ අදස්ස තෙ කම්මාධිකරණභූතෙසු
අන්තෙසු අපාදන සද්දසු හොතිති අන්තො, පාසාද සංකමෙසාති
අභිරුහතපාසාද අසද්දං පාසාදං සංකමෙය්, එන් හි අභිරුහි
නොති පදස්ස අදස්සනතො කම්මකාරකං අපාදනසද්දසු හොතිති
අන්තො, තස්ස පදස්සතෙසති කම්මකාරකං හොතිති, තෙන වුත්තං
“පාසාදං අභිරුහිතො”හි, එවං සෙසෙසුපි, ආසනා වුමිනෙසාති
එන් තතො හි ඔකාසකාරකොව විසෙසො, “නිමාපව්වයනතස්ස
අන්තෙසු සතිපි”හි වදන්ති, දිසාසොගෙහි දිසායොගෙ දිස
න්තො යං=පෙ=තොතිති, අවිචිතොති උපරිදිසායොගාපාදනං, ස
තොති දිසන්තාපාදනං, නතොති වා “යස්මාදපෙ”හිහි සුත්තෙන
තසයොගාපාදනං, සුරන්තිමතොති දිසන්තාපාදනං, විහතොති
විහරන්තස්ස විහරන්තෙ පුඵකකරණෙ, විහරන්තං හි දුට්ඨං—විහ
රන්තවිහරන්ත අවිහරන්තවිහරන්ත වසෙන, තන් අවිහරන්තවිහ
රන්තං නිධාරණලක්ඛණං, යථා “කණ්ඨා ගාවිසු සමපනනබ්බරන
මා”හි ආදි. විහරන්ත විහරන්තං පන ගුණභාවෙන විසුං කරණ
මතං තමෙව ඉධාධිපෙත්තනති. සතොති පණ්ණිකයොගාපාදනං,
“ජ්ඨිමෙ”හි පවමන්තො ඡ්ඨි ව හොති, ඡ්ඨනවුත්තං පාසාදං නං
බමමානනති පවරයොගාපාදනං, ඡ්ඨනවුත්තං තණ්හාදිගිපාසෙ
පවත්තානං බමමානනති අන්තො, තන් සංඛ්‍යාපමාණතො “ඡ්ඨන
වුත්තං”හි වතතබ්බ වචනවිපලාසවසෙන “ඡ්ඨනවුත්තං”හි
වුත්තං, පවරං සද්දං සුගතවිනිශ්චයනති ඉදමපි “පවරෙ යො අයං
සුගතවිනිශ්චයං”හි ව වතතබ්බ ලිහවිපලාසවසෙන වුත්තං, ආර
පසතොගෙහි ආර ආරන්තොගෙ යං=පෙ=තොතිති, ගාමබමමා
ගාමිකානං බමමා, වසලබමමා ලාමකබමමා, අසබමමා අසපුරිස

බමරා, ආරණී දුරං රමණී, විරණී විරමණී, පවිවිරණී පුත විරමණී, ඉමෙ ආරණයාභාරණපසයාගාපාදනං නාම හොනනී, පාණානී පානානී ආරණයාගාපාදනං, සුමනෙති සුමසුමනියොගෙ, ප මොවනාපති පමොවනාපයොගෙ; හෙතෙතෙති හෙතු භූතෙ අපේ; විවිතනාපති විවිතනාපයොගෙ; පමාණෙති පමාණාපයොගෙ පමාණෙති යෙව වා, දීඝසොති නවපමාණයොගාපාදනං, පමාණයොගාපාදනනාති වදනනී, මජ්ඣිමස්ස සුරිසස්ස”නි වසිතිපුරිසස්ස අසිතෙලසහන්තා සුන්තවිවරස්ස පමාණිකා කා රෙතබ්බා, පකතිපුරිසස්ස දියබ්බරතනං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස එකර තනං තෙන රතතෙන දීඝසො අසිතෙලසහන්තපමාණං සුගත විවරං සුගතවිදන්තා නව විදන්තපමාණං හොති, තිරියතො පන සුගතවිදන්තා ඡවිදන්තපමාණං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස නව හන්තපමාණං හොති අපේ, සුබ්බසොගෙ පුබ්බසද්දයොගෙ, එනි ව පුබ්බගහණං උපලකඛණං තෙන පරපරසද්දෙ සංගණනාති තතො පරං තතො අපරෙන සමයෙනාති ආදිසු, බ්බුතපාදන බ්බුතපාදන යොගෙ, බ්බුතහෙතුමනි වා, සන්තමාති හෙතෙතපසගෙ බ්බුත යොගාපාදනං, නානිසාමාති පවමාපේ තතියා ව හොති, ගුණවම ගුණවමනස්ස අද්දස්ස අපේ අපාදනස අද්දස්ස හොති, සු අද්දස්ස යාති ඉදමනි හෙතෙතපසගෙ ගුණවමනපාදනං, “හෙතෙත” නි ඉමිනා සිබ්බෙ පුතවමනං ගුණහෙතුතියමනං, පසෙක පුච්ඡ නෙ සති; කාලොපෙ කාපවමනනපදලොපෙ සති; කමමාධිකර ණෙසු අපාදනස අද්දස්ස හොති අපේ, අභිධම්මං සුඛා සුච්ඡනනී අභිධම්මෙ ධම්මා සුච්ඡනනී එනි කාපවමනනස්ස අලොපො දඨබ්බො, තස්මිං ලොපෙ අභිධම්මා පුච්ඡනනීතපදපයොගා හො නති තන් “අභිධම්මා”නි කමමාධිකරණපසගෙ පඤ්ඤාපාදනං, දුතියාම නානිසාමාති පවමාපේ දුතියා ව තතියා ව හොති, අභි ධම්මං අභිධම්මෙන වාති දුතියතන තතියතනපඤ්ඤාපාදනං, නනුව ඉමාති කාලොපෙති ඉමිනා සිඤ්ඤානනී කස්මා පුත වුතතං ති? පසුනන් ඤපනන්, අනිවදීපනන් වා, තෙනාහ. “දුතියාව = පෙ = ධම්මෙතවා”නි ඉමසමිං අන්තවිකපෙස දුතියා ව තතියා ව විත තතිකමන් තතියතෙසු හොති ඉමෙ වෙකපා, “කථනෙ”නි එ නාපි දඨබ්බො, කථනෙති විසසජ්ජනෙ සති කාලොපෙ සති කමමා ධිකරණෙසු අපාදනස අද්දස්ස හොති, පඨිඛා විසසජ්ජනා කථ සනති විතජ්ජනනී සෙසං පුරිමසදිසමෙව, සද්දනිති රූපසිඤ්ඤ පන පඤ්ඤකථනෙසු “කුතොසි කිං කුතො භවං පාටලිපුත්තතො” නි එතතකමෙව වචා ලොපං වජේකා වුත්තං, ථොකා මුච්චනීති

ආදිපු ථොකැන් අපාද්‍යනසඤ්ඤා හොති “ථොකෙනා”ති පවමා
 නේ තතියා ච හොති එතථ චසද්දෙන පඤ්චමිච්ඡිතනතිං අපෙකති,
 අකතනි කතතුකාරකතො අඤ්ඤායමිං අකාරකෙ ඤපකෙ හෙ
 තුමති අපාද්‍යනසඤ්ඤා හොති කාමස්ස කතතතා=පෙ=විපුලතතා
 උපපනතං හොති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණනති කයමා පන “හෙතැනේ”ති
 ඉචිතා සිට්ඨි පුන අකතතරිති වුත්තං? අතථතරච්ඤ්ඤාපනතං,
 හෙතැනේපාද්‍යනමිති නානාරූපං හොති, තෙනාහ:-කයමා හෙතු
 නා කෙන හෙතුනා”ති, ඉධ පන එකරූපංව හොතීති ඤපතතං
 පුන වුත්තනති, කයමා පන “ඤපකෙ හෙතැනේ”ති අවතා ඵලං
 වුත්තනති? ථිවජ්ඣාඤ්ඤානිවාරණත්ථසමචතො, ඤපකහෙතුමිති
 ච කතතාති ථිවජ්ඣාඤ්ඤා හොති තං නිවාරණත්ථං “අකතතරි”ති
 වුත්තනති, “කමමතො උපපනතං හොති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං”ති එතත
 කමම අවතා “කමමස්ස කතතතා උපචිතතතා උස්සනතතා
 විපුලතතා”ති වුත්තවමනෙති බලවකමමතෙව චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං
 පරිපුණ්ණං උපපජ්ජති න දුබ්බලකමමතාති. විඤ්ඤායති, තයමා
 “කමමස්ස කතතතා”ති ආදි ඤපකහෙතුනාම, ආවරියා පන අක
 තතරි ඤපකහෙතුමිති සති ඤපකහෙතුයොගෙවාති අත්ථං ග
 හෙතා චක්ඛුච්ඤ්ඤාණමෙව ඤපකහෙතුති වදනාති. තෙසං
 පනායමධිපපායො, පරිපුණ්ණචක්ඛුච්ඤ්ඤාණෙන පසිසිතො අයං
 පුග්ගලො අනිතභවෙ මහාපුඤ්ඤං කරොතීති විඤ්ඤායති, තයමා
 චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං පුඤ්ඤකමමස්ස ඤපකහෙතුනාමාති. වග්ගන
 ණෙන දුරනතිකඛාදීති සෙසෙසු අනේසු, යෙ අපාද්‍යනපයොතිකා
 සද්දපපයොගා මයා නො පදිසා තෙ සද්දපපයොගා විචක්ඛණෙති
 පණ්ණිනෙති යථායොගා නාමුපසග්ගතිපාතකිරියාපද්‍යුරූපං යො
 ජෙතඛොති. ඤපෙස පන වසද්දග්ගහණෙන අඤ්ඤත්ථ පමිච්චිත
 තතීච ඡඡි දුතියා තතියා විභතතියො ච සංගණතාතීති වුත්තං,
 ඤසථිකායං ච වග්ගහණෙන කරණභූතෙන සුත්තාගතපපයොග
 තො අඤ්ඤත්ථපපයොගෙ පමිච්චිතතති ච අපාද්‍යනකාරකෙ ඡඡි
 දුතියා තතියා විභතතියො ච සංගණතාතීති වුත්තං, අවසිට්ඨෙසු
 පඤ්චසු කාරකෙසු සමපද්‍යනකාරකස්ස මහාවිසයතතා තං දසෙකං
 “ගසසද්දතුකාමො” තතාදිමාන.

**278. යස්ස දුතුකාමො රොචතො ධාරයතො වා
 තං සමපද්‍යනං.**

සත්තපදමිදං, යස්සාති අනිගත සඤ්ඤිතිදෙදසො, දුතුකාමොති
 කිරියාතිදෙදසො, රොචතෙති කිරියාතිදෙදසො, ධාරයතෙති කිරියා

නිදේශය, වාචි සමුවවයනිදේශය, නං නි නියතසඤ්ඤිනිදේශය, සමපදනංනි සඤ්ඤානිදේශය, සඤ්ඤාපෙ=සුතෙනසු සඤ්ඤාසුතනනනි දළබ්බං, යනසද්ද, පුබ්බ වුතනනගොව, මාසද්ද, පන අනුවතනමානෙපි පුත වුතනනනා වුතනාවුතනසමුවවයනේ, අනෙකැත්තනා හි නිපාතානං, තථ “යස්ස වා”නි ආදිය වුතනසමුවවයනේ, වුතනානං කිරියාකාරකානං සමුවවයනනා අවුතනසමුවවයනේ. දසෙසතුං මානි විකප්පනන්නනි ආදි වකඛි. සමමාපදීය තෙ යස්සානි=සමපදනං, යස්ස පටිග්ගාහකස්ස සමමාසුප්තවජනා කාරෙන පදීයතෙ නං කාරකං සමපදනසඤ්ඤං ගොතීනි අනේ, ඉමිනා “රජකස්ස වජං දදුති දෙවදත්තස්ස ඉණං දදුති”නි ආදිය සමපදනං නිවාරෙනි, වුතනඤ්ච:-

‘සමමා පදීයතෙ යස්ස සමපදනං තද්වචතෙ,
වද්දුස්ස වා පටිග්ගාහලකඤ්ඤං නං ක්‍රියාය වා.

රජකස්ස දදෙ වජං රඤ්ඤා දණ්ඩනනි ආදිය,
න භවෙ සමපදනතනං පුජාදීනමභාවතො”නි.

සමපජ්ජ අස්ස දදුතීති=සමපදනං, සමපජ්ජ උපගන්තො අස්ස පටිග්ගාහකස්ස දදුතීති අනේ. එවමනේ සති රජකස්සාදගොපි සබ්බඤ්ඤානි නං හි සමපදනං-අනිරාකරණමාරාධ අබ්භනුඤ්ඤ ව සෙන නිධා ගොති, නං යථා:-“බොධිරුකඛස්ස ජලං දදුති, යාවකස්ස ධනං දෙති, හික්කුස්ස විවරං දෙති යඤ්ඤ දතෙනා”නි ආදිය වුතනඤ්ච:-

“අනිරාකරණමාරාධ අබ්භනුඤ්ඤවසෙන හි,
සමපදනං නිධා වුතනං රුකඛයාවකතිකඛවො” නි.

නිප්පකාරමෙවවා සමපදනං-කම්මාධිපෙපනං කිරියාධිපෙපනං කාරකනතරප්පතනවා”නි, තථ කම්මාධිපෙපනං නාම “සමණස්ස විවරං දදුති” ත්‍යාදි, කිරියාධිපෙපනං නාම “සුඛාය සනතිපාතො ජනො” ත්‍යාදි, කාරකනතරප්පතනං නාම “සමණස්ස රේවතෙ සවං” ත්‍යාදි. එත් හි සමවාදිකනතුටිසෙසෙන යං සමපදනං කාරකනතරං කාරකවිසෙසං පතනං නං කාරකනතරප්පතනං නාම රේවතෙ සවන්නි අවිතථස්සවා රේවතෙ සොභතෙනි අනේ. රුචසොභතෙනි ධාතු, විකප්පනන්. මානිපදං කීමන්. පසුජ්ජනි ධාතු තාමානං=පෙ=සති අත්ථිකප්පනන්. සමපදනන්. ව මානි පදං පසුජ්ජනි, වා සද්දං පසුජ්ජනි”නි පඨනනි නං නසුඤ්ජරං.

279. සිලාසහනුධාසපධාරිහිතකුට්ඨිසෙසාසුය
රාධිකඛපච්චාසුණ්ඤ්ඤපතිතිණ්ඤ්ඤකතනාරො
චනත්තදත්තමත්තාලමත්ත මඤ්ඤානාදරපපා
ණිති ගතත්තකමමති සංසඨසමමතිහිසතන
මත්තෙත්ත ච.

චතුපදමිදං, සිලාස=පෙ=අපපාණිතිහි ආධාරසතනමිතිදෙද
සො, ගතත්තකමමතිහි ආධාරසතනමිතිදෙදසො, සංසඨසමමති
හිසතනමත්තෙත්තෙත්ත ආධාරසතනමිතිදෙදසො, චාති අනුකඛ
නත්තදෙදසො, සඤ්ඤා=පෙ=සඤ්ඤාසුතනනති දඨබ්බං. එත්ත
මග්ගහණං වාග්ගහණානුකඛනත්තං, රූපසිඤ්ඤපත වග්ගහණං
සමුච්චයත්තවසෙත වුත්තං, ඉදං හි සුත්තං “දුරන්තාදි” සුත්තං විග
චිපදමෙව චත්තබ්බං, කසමා චතුපදවසෙත වුත්තනති? ගතත්ත
ත්ත කමමති චාති විසුං විසුං සමපදනසඤ්ඤපපසගතිවාරණත්තං
ගතත්තකමමතිහි එකපදෙත වුත්තෙත සති චතුපදවසෙත වත්ත
බ්බනති, තථාපි ආදිමති වා පරිගොසානෙ වා වුත්තෙති විපදමෙව
ගොතිහි ත වත්තබ්බං, වාචාසිලිඨතාවතො ආවරිගසස වත්තිවත්තව
සෙත එවං වුත්තනතිපි වදනති. සිලාස=පෙ=ඉච්චවත්තෙසං ධාතුනං
ගොගෙ ව, උසුය=පෙ=ධාතුපගොගෙ ව, රුධ=පෙ=පගොගෙ ව, ප
ච්චා=පෙ=ධාතුනං, පති ආ පුබ්බ සුධාතු අනුපති පුබ්බතිණ්ඤාතුනං;
පුබ්බකතාරි ව, පුබ්බකිරියානං කතාරි ව; ආරොචනත්තගොගෙ
ව, තදත්තෙත්තකිරියාය පගොජනෙ ව; තුමත්තෙත්ත, තුං පච්චයසස අත්තෙ ව;
අලමත්තෙත්ත අලමත්තගොගෙ ව; මඤ්ඤාතිපපගොගෙ අනාදරෙ අපපා
ණිති ව, ගතත්තත්තං ධාතුනං කමමති ව, ආසිංසතත්තපගොගෙ
ව, සමමතිහිසතනමත්තෙත්ත ව සමමතිගොගෙ හිත්තගොගෙ සතන
මත්තෙත්ත ව, යං කාරකං පචත්තති තං කාරකං සමපදනසඤ්ඤා
ගොති, සිලාසෙ=පොමනෙ, තාව සමපදනසඤ්ඤා වුච්චනෙ, සිලා
සෙත පොමෙති ඉච්චවච්චාදිපගොගා ගොජෙත්තබ්බං. ගනුපපගො
ගෙ සමපදනසඤ්ඤා වුච්චනෙ, එවං ගෙසෙසුපි ගොජෙත්තබ්බං.
හනුසෙත දෙසං අපනෙති වජෙජති වා අලලාපසලලාපං න කරො
ති, මග්ගමෙමාති කමමපසගෙ හනු ගොගසමපදනං, විධුපනෙ
ත චාති විජතිගා වා, උපඨානං නාම:—උපගමනං, එත්තපි කමමපස
ගෙ ඨාගොගසමපදනං දට්ඨබ්බං. සප්තෙති අනත්තං සච්චකිරිගං
කරෙති අකෙකාසතිහි වා, එත්ත මග්ගනති කමමපසගෙ සප්තෙ
ගසමපදනං, සුචණ්ණං ඉණං ධාරගනෙ පතිදද්ධිති අත්තං, ගොති

ඉණ්ණොගජ්ජීපසගෙ ධාර යොගසම්පදනං. පිතප්පයොගෙ ඉච්ඡ නත්තොගෙ සිහසනානි ඉච්ඡනානි පියායනානි වා නසා ඛුට්ඨසානි ආදි කම්මපසගෙ සිහ යොගසම්පදනං; කුඛ=පෙ=සම්පදන ස ඤාඤා වුවවතෙ, තත් කුඛදුහ යොගෙ සනතම්පසගෙ සම්පදනං දඬබ්බං. මහාවීර ගෙ ඉසි නාසා රණේඤ්ඤාදුහසනි පුරයති විනාසෙ නි වා, ඉසාසිඋසුස යොගෙ කම්මපසගෙ සම්පදනං දඬබ්බං, ඉසාසි සනානි ඉසාසි කරෙනානි අතතතො ධනං නිගුණනානිති අපේඨා උ සුසනානි දෙසං ආවිකරෙනානි පරසම්පතනියා උසුසනානිති අපේඨා. රුධ=පෙ=සම්පදනං වුවවතෙ, රුධ=පෙ=යොගෙ සම්පදනසඤ්ඤා හොතීති වා යොජෙතබ්බං. අකම්පිතාසා තුණ්හිභුතසා සසා රුජ දිනො කාරකසා; කම්මවිබ්බාපනතො සුභාසුභකම්මාචොචන තතං; ඛුට්ඨසාදිනා පුනපුනං පුච්ඡනඤ්ඤා අඤ්ඤාන පුච්ඡනව ගොති, තං රුජදිකං කාරකං සම්පදනසඤ්ඤා හොති, සම්පදන පේඨ ඵළු සුතෙන මග්ගහණෙන වා “සම්පදනො වා”ති සුතෙන මග්ගහණෙන වා දුතියං ව හොති, කම්මපේඨ දුතියං වානිපි වදනති. ඵලුපචාරවසෙන වුතතතො වතුඤ්ඤිතතනිතිවාරණෙනානි සම්ප දනසඤ්ඤාමපි නිවාරෙතීති, අයං තෙසම්ඛිප්පායො, “ආරුඛො මෙ රණේඤ්ඤා ආරුඛො මෙ රුජානං”ති එතතකායෙව පයොගා සිහල පොත්තාදිසු දිසානති, න ආරුඛො මෙ රුජා ආරුඛො මං රුජාති පයොගා. තත්ථායමඛිප්පායො:-එකො කීර රුජා පච්චුසයමයෙ සු භනිමිතතං සුපිනං පසාති, තද කිමදං සුභනිමිතතං වා දුනතිමි තතංවානි මඤ්ඤිතො සසොකො හුචො පාතොව සරීරජග්ගනකි චං කතො අතතතො සුභාසුභනිමිතතවිබ්බාපනෙ සමත්තං පුරෙ හිතසා ගමනමෙව ඔලොකෙතො නිසීදති, තද පුරෙහිතොපි සිත භාවෙන අගං නිසාය කිම් විරුහිතො ගතො, රුජා දුමමතොව තු ඣනිභුතො නිසීදති අථ පුරෙහිතො රණේඤ්ඤා මනං ඤාතො:-

“දුකම්මණ්ණයගතො සුරියො අතසාසම්බුද්ධිං දිනං

අගතිදිනො ජනනෙකාසෙ පගෙව ඉතරො ජනො”ති

සිතහයං නිසාය අතතතො විරුහිතභාවං ආරොචෙතො “ආ රුඛො මෙ රණේඤ්ඤා ආරුඛො මෙ රුජානං, කො පන මම දෙසො මහාරුජා”ති ආහ, සුභාසුභකම්මවිබ්බාපනතො සුබදුක්ඛභාවෙන නිපථනභාවං ව පුච්ඡති, රුජා සබ්බං සුපිනං ආරොචෙසි, පුරෙ හිතොපි සුභනිමිතතමෙනානි සුපිනානිසංසං ආරොචෙසි, තෙ න බහුපුජාසකකාරමපි ලබ්භතීති “ආරුඛො හං රණේඤ්ඤා”තිපි පායො අතී, සොපි සමානාධිප්පායො, ආරුධසද්දෙ පන භාවක තතුසාධනවසෙන හිතෙනා, යදි ව “ආරුඛො මෙ රුජා ආරුඛො

මං රුජා”ති පයෝගා සනති. අකථිතස්ස යස්ස රුජාදිනො කාරකස්ස කම්මවිබ්භාජනතතං, යෙන බ්‍රාහ්මණාදිනා කාරකෙන පුනරුපුනං පුච්ඡනං හොතිති යොජෙතබ්බං. තත්ථාය මධිප්පායො:-සො පුරොහිතො තං පූජස්සකාරං ගතොති; අතතනො සරං ගතොති ගතකාලෙ බ්‍රාහ්මණීයාදිති කුතො ලඛනති පුච්ඡිතො “ආරාධො මෙ රුජා”ති ආදිමාහ. එකො යස්ස කස්සපි සතායකස්ස සනතිකං උපගතො හොති සොපි තුණ්හිභුතො නිසිදති, අපස්ස කො මම දෙසොති පුච්ඡිතා එවමාහ, “ආරාධො හෙ හං තමහං ආරාධො” ති එකො යෙසං කෙසපි සාමිකානං සනතිකං උපගතො හෙති තං තුණ්හිභාවෙන හිංසනති, සොපි තෙසං කො මම දෙසොති පුනරුපුනං පුච්ඡිතා එවමාහ කායානං අසානං අපරජකාමි කායානං අසෙස අපරජකාමීති, ඉදං රුධිරයොගසම්පදනං තාම, එකො ඉස්සරෙ එකං පුගලං නිස්සාය තුණ්හිභුතං ජනං දිට්ඨා කිං නිස්සාය තුණ්හිභුතොති පුච්ඡිතෙ තං කාරණං යදාති මහත්තං ජනං සංදස්සනාය නං විස මඤ්ඤති ආහ, තං පුරිසං ජනස්ස දස්සනාය වක්ඛං විස මඤ්ඤති අතො, තං භවනනනිපි වදනති, අයං පයොගො රූපසිඨි බාලාවතාරදිසු නපී, ඉක්කයොගස්සාහා වාති අධිප්පායො, ජනිස්සාති කම්මපසගෙ ඉක්කයොගසම්පදනං, ඉක්ක දස්සනකෙසුති හි ධාතු, ආසංගිතො උපාලිතෙථරස්ස උපසම්පදපෙකෙබ්බා උපසම්පදං අපෙකකිකො උපතිස්සො තුණ්හිභුතා ආයසමනතං උපාලිතෙරං පුච්ඡතිති යොජෙතබ්බං, රූපසිඨිට්ඨිකාසු පන උපතිස්සො ආයසමතො උපාලිතෙරස්ස උපසම්පදපෙකෙබ්බා උපසම්පදං අපෙකකිතිති යොජෙනති, තං “අකථිතස්ස පුන විපුච්ඡනං”ති ඉමිනා විරුජ්ඣති, පච්චාසුණානං කිරිතාවාපීනං පනි ආපුබ්බ සු ධාතු අනුපති පුබ්බ හි ධාතුනං, පුබ්බකතාරි ව, පුබ්බකිරියාය කතතුභුත පුබ්බකාරකෙ ව; සම්පදනසඤ්ඤා වුවවතෙ, සුඤ්ඤාතිස්ස ධාතුස්ස පච්චායොගෙ සති පුබ්බස්ස යස්ස කම්මනො යාය පුබ්බකිරියාය යො කතතා කාරකො නිබ්බතනකො සො තතො පර කිරියාය සම්පදනසඤ්ඤා හොති, සද්ද නීතිගමපි “කම්මනො”ති කිරියමෙව ගණනාති, එතඨි “සු ධාතුස්සා”ති වතනකෙබ්බ ආබ්‍යාතනතවසෙන නිද්දෙසො කතො, දුට්ඨො හි ධාතුනිද්දෙසො-කිතනතාකකාතනතවසෙන, “ගම්ඤ්ජනො වෙජා වා සබ්බාසු ව, හනතාදිනං ඤ්ඤකො”ති ආදිසු විග, එවං සෙසෙසුපි, පුබ්බාපරෙසු දුට්ඨො හි ධාතුනිද්දෙසො:-ඉකාර නතතාතනතවසෙනාතිපි, නිවිධො ධාතුනිද්දෙසො:- ණකාරිකාර නතතාතනතවසෙනාතිපි වදනති, රූපසිඨිතං පන “පුබ්බස්ස වචන කම්මස්සා”ති වුගතං, තත්ථ “වචනං යස්සා”ති එතං කම්මකා

රකං සකියං වුනනනති වදනති, තං රූපසිඤ්ඤාකාරකයං බුච්ඡපිට්ඨයං අභිභාවිකත්‍වං වීඨ දිස්සති, පරකමමකාරකයං අභාවා, යදිදං “වචනං පච්චස්සොසුං”ති අජ්ඣාසරිත්වා වදනති, කිඤ්චි සුනතං විඨ බාගති, තස්මා “වචනකමමයං”ති අභවාචාති වචනකිරියා යාති අඤ්ඤා, සච්ඡාකිරියානො පුබ්බස්ස යස්ස කමමුනො පුබ්බාය යාය වචනකිරියාය කතතා නිබ්බතතකො යො කාරකො අප්පි, තස්සා කිරියාය නිබ්බතතකො යො කාරකො සම්පදනසංඝෙය්‍යො නොති, අයමෙත්ථ යොජනා සුනතතරුතිපි වදනති, සාපි සුනතමතතාව න දිස්සති, සම්පදනසංඝෙය්‍යො තස්ස කාරකයං වචනකිරියාය අභිනිබ්බතතකතා, අථවා “ඵතං”ති කමමකාරකතො පුබ්බස්ස “භික්ඛු”ති කමමුනො යස්ස කමමකාරකයං යො භගවා කතතා භොති, තස්මිං භික්ඛුකමමකාරකෙ ධාතුයොගකතතුභූතෙ සති සො භගවා සම්පදනසංඝෙය්‍යො හොතිති යොජනා කාතබ්බා, සතිපි දුතියකමමයං කතතුභාවෙ අසාධාරණවසෙහ ව සමානගතිවසෙහ ව භික්ඛුකමමයං කතතාති වුනනනති, තෙ පුබ්බාපරකමමකාරකෙ කතතුකාරකං ව දස්සෙතුං තං ගථාති ආදිගම. තත්ථ අකපිත කමමනති අකප්ථනබ්බකමමං, අප්පධානකමමනති අඤ්ඤා, “කපි කකමමං”ති කප්ථනබ්බකමමං, පධානකමමනති අඤ්ඤා, වුනතං ව රූපසිඤ්ඤං “යඤ්ඤදතතං කමබ්ලං යාවති බ්‍රාහ්මණො”ති ආදි, අථ වා සම්පදනාපාද්‍යාදීභි කපිතබ්බෙභි අකපිතතතා අකපිතකමමං නාම, කමමවසෙහ කපිතතතා කපිතකමමං නාම, සද්දනීතිගමපි ඉමමත්ථං සකියං “භික්ඛුති=පෙ=කපිතකමම”නති ඵත්ථ පයොගෙ භික්ඛුතං සියා සම්පදනවසෙහ පන අවුත්තතා, ධම්මදනනිමිත්ත භාවෙන ව ව්‍යුත්ථිවර්තතතා අකපිතකමමනති වුනතං, යස්ස=පෙ= කතතාති ඵත්ථ සො භගවා, යො=පෙ=වචනෙන කතතා නාම, යස්ස කමමුනො පුබ්බස්ස යො කතතා සො භගවාතිපි පාඨො අප්පි, ඵංගි ආදි පුන නිගමනං, පච්චස්සොසුං ඵංගි භගවතති පටිඤ්ඤා නිංසු සාධුකාරං අදංසුති අඤ්ඤා, ආසුණ්හති ආදරං සුණ්හති, භිණ්ණො ධාතුයොති ආදිසුපි පුබ්බෙ වුත්තො සබ්බො නයොව වෙදි තබ්බො, පුණ්ණොති යොගෙ භිණ්ණො=පෙ=යොගෙ ව යස්ස කමමුනො=පෙ=හොති”ති වුත්තෙ සිට්ඨෙ සති කසමා විසුං වුත්තනනති? කමමකතතුසරුපානං කථනෙ සති ගත්ථාරභගෙහ දුකකරතතා ඵංගි වුත්තං, ඵංගි වුත්තෙහ හි නයවසෙහ ඤාතුං සකකාති, අථ වා කතතුකමමානං සංකරදෙසනිවත්තනත්ථං ඵංගි වුත්තනනති. ඵත්ථ භිණ්ණ ධාතුයොගෙ ජනනති අකපිතකමමනති ආදි පුබ්බෙ වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අනුගිණ්ණති සාධුති අනුමොදමානො සුණ්හති, පතිගිණ්ණති පුනපුනං පුප්පයමානො ගිණ්ණති, ඉද්දති කතතු

කම්මසම්පදානානං විසෙසං දසෙසතුං “යො වදෙති” ආදිමාන, තත්ථ සො භගවාදි කාරකො වදෙති ච සාවෙති ච සො කාරකො කතනාති වුවිති, වුත්තං වතතබ්බං වචනධම්මං චා යො භගවාදිකාරකො, පමිගගාභකො සාධුකාරදිදනපටිගාහකො, නිසස කාරකය; සම්පදානං සම්පදානසඤ්ඤා; විජ්ඣිතා විජානෙය්; එත්ථ හි වදෙති “වුත්ත” නති පදෙති සාවෙති ධම්මනති කිරියාකම්මානිපි සංගණනාති, පුබ්බෙ වචනසම්මතකිරියං පටිච්ච කතනා නාම, පච්ඡා කිරියාපටිගාහණං පටිච්ච සම්පදානං නාමාති අත්ථා, ආරොචනත්ථ, ආරොචනත්ථයොගෙ; සම්පදානසඤ්ඤා හොති. තදත්ථ, කිරියාය පයොජනපපයොජනවනෙනසු සම්පදානසඤ්ඤා හොති, එත්ථ හි නිසඤා පසිඬත්ථා, තසසා කිරියාය අත්ථා=තදත්ථා. එත්ථ කිරියගහණෙන වාගවෙනනාව ගහතබ්බා, නති කිරියාය පයොජනං නාම අජීති, තදත්ථා එතසා අජීති=තදත්ථා, තදත්ථා ච තදත්ථා වාති=තදත්ථා, එකසෙසසමාසොයං, තත්ථ=දුතියෙන “ආගතතුකසා භතතං” ඉවෙච්චවාදි සංගණනාති. ෭෩ නිසස විවරයා පාටිසුට්ඨිකා වත්ථං නිකඛිපිතබ්බං, බුබ්බසා අත්ථාසාති භගවතො ගුණපයොජනාය, එවං සෙසෙසුපි. අථවා බුබ්බධම්මසංසඤ්ඤා ගුණවාචකා “එවං බුබ්බං සරතතාන” නති ආදිසු පිය, තසමා බුබ්බාදි සදා අත්ථ සද්දෙන සමානත්ථාති බුබ්බාදිගුණපයොජනායාති අත්ථා. කුමණෙ අපපුරුප්මානසා තුංපච්චයනතසා ධාතුසා සම්බන්ධතෙ කම්මත්ථ තුමත්ථ සම්පදානසඤ්ඤා හොති, තුංපච්චයනතධාතුමති පසුරුප්මානෙ කම්මසඤ්ඤා හොතිති අධිප්පායො, ලොකානුකම්පකාය ලොකානුකම්පං කාතුනති අත්ථා; එවං සෙසෙසුපි. අපපුරුප්මානසා තුංපච්චයනතසා කම්මති සම්පදානසඤ්ඤා හොතිති කථං ඤායතිති? අත්ථගහණසාමන්තිකො, තුමිති හි වුත්තෙ යෙව අත්ථගහණසා වුත්තතතා තෙන තදත්ථා විඤ්ඤාය නීති. සද්දධිකා ච අත්ථාධිකො හොතිති වුත්තතතා. අථවා කුමණෙ තුංපච්චයෙන සමානත්ථ, ලොකානුකම්පිතුං නි අත්ථා. වුත්තං ච රුපසිඬිකං “ලොකානුකම්පාය ලොකානුකම්පිතුං තත්ථත්ථා” නි, යත් කම්මරහිතෙ අත්ථ සම්පදානං විභිතං තං තදත්ථසම්පදානං නාම, යත් කම්මසහිතෙ අත්ථ සම්පදානං විභිතං තං තුමත්ථ සම්පදානං නාමාතිපි වදනති. යත් තදත්ථ සම්පදානං විභිතං තං තදත්ථ සම්පදානං නාම, යං කිරියාය සම්පදානං විභිතං තං තුමත්ථසම්පදානං නාමාතිපි වදනති රුපසිඬිකම්පි ඉමමෙව අධිප්පායං මනසි කත්වා “අත්ථාය හිතායා” නි ආදිප්පයොගා තදත්ථසම්පදානානෙ ගතිතා, කම්මායනෙ පන ෭෩ නිසස පාටිසුට්ඨිකාති කිරියාය විභිතසම්පදානදසසනතො විචාරෙතබ්බං, යත් තුංපච්චයො නිසුඤ්ඤානෙබ්බා තං

තදන්සම්පදානං නාම, යන් පන තුංපච්චයෝ යුඤ්ජිතබ්බො තං තුමන්සම්පදානං නාමානිපි වදන්ති. යං අන්ඡනං කම්මරතිතං වා හොතු කම්මසතිතං වා, දබ්බං වා හොතු කිරියා වා, තුංපච්චයෙන අයුඤ්ජිතබ්බං වා හොතු යුඤ්ජිතබ්බං වා, වාගාදිකිරියානං පයොජනං වා හොතු පයොජනිකං වා, තං තදන්සම්පදානං නාමානි, යං පන අන්ඡනං උපපජ්ජ නාදිකිරියානං පයොජනං න හොති තං තුමන්සම්පදානං නාම, බුඛතතාදයො ජිවිත පරිච්චාගකාරණං ලභනති, අනුකම්පනතතාදයො පන බුඛස්ස උපපජ්ජනකාරණං න උපපජ්ජ නති, දුක්ඛොසනිමුග්ගමානං හි සන්තතිකායං පසිඤ්චා කරුණං උපපජ්ජති, තං කරුණං නිස්සාය බුඛතතපන්තා හොති, තෙන පන්තානුභාවෙන බුඛො ලොකෙ උපපජ්ජති තෙන බුඛ ප්‍රාදෙන සන්තානං බහුකුසලානි හොන්ති, තෙහි කුසලෙහි අන්තිතසුඛානි උපපජ්ජන්ති. චුතතං ව:-

“තදන්සං තුමන්සං ලක්ඛණං වාදිසෙ බුඛො,

යස්ස පයොජනං යං යං සො තදන්තොති චුච්චති.

න හි පයොජනං යං යං සො තුමන්තොති චුච්චති”ති.

අලමන්සොගෙ මානි අලංසද්දයොගෙ අන්තොගෙ ව සම්පදානසංඤ්ඤාං හොතිති, අලංග්ගි සද්දෙ අරහති පටිකම්මෙන ව අන්තො වත්තති. එතෙන භුසන්තං නිවහෙතති, නහි කඤ්ඤාං අලම්කාරෙහිති ආදිසු සම්පදානසංඤ්ඤාං හොතිති, පටිකම්මෙන පන සම්පදානසංඤ්ඤා චුච්චෙන, මඤ්ඤානිප්පයොගෙ අනාදරභූතෙ අප්පාඤ්චි කම්මන්තො සම්පදානසංඤ්ඤාං හොතිති, කම්මසානි කම්මප්පසගෙ මඤ්ඤානිප්පයොගෙ සම්පදානං, කම්මන්තං ව මඤ්ඤානිති අන්තො. අනාදරෙති කම්මන්තං චුතතං? සුඛණ්ණං විස ඤාමං මඤ්ඤා ත්‍යාදිසු සතිපි මඤ්ඤානිප්පයොගෙ අප්පාඤ්චො ව අනාදරස්ස අභාවා ඉමිනා සුතෙන න මඤ්ඤානියොගෙ සම්පදානං න හොතිති ඤාපනන්තං චුතතං, අප්පාඤ්චිති කම්මන්තං චුතතං? ගුප්භං තුචං මඤ්ඤාත්‍යාදිසු සතිපි මඤ්ඤානිප්පයොගානාදරෙ අප්පාඤ්චො අභාවා ඉමිනා මඤ්ඤානිප්පයොගසම්පදානං න හොතිති ඤාපනන්තං චුතතං, ගම්භාන්තමිති ගම්භන්තං ධාතුනං කම්මති සම්පදාන සංඤ්ඤාං හොති, එන්තං ව “ගම්භානුකම්මති”ති අවඤ්චා අන්තග්ගණෙන අගම්භන්තසංඛාතාය පටිකස්සනකිරියාය කම්මං සංගණනාති, “ගම්භන්තකම්මති”ති සාමඤ්ඤාන චුතෙනපි අවලකම්මමෙව ඉච්ඡන්ති, තෙන “මනුස්සා පාචලිපුත්තං ගච්ඡන්ති”ති ආදිසු සම්පදානසංඤ්ඤාං නහොති. සර්වබ්‍යාපාරසතිත පරිපථඤානකිරියානං කම්මනීතිපි වදන්ති; නහි අපරිපථඤාන ගමනකිරියානාම අප්පිති, ගාමිකානි කම්මප්පසඛග ගම්භන්තොග

සම්පදානං, සද්දමනනමෙව හි සම්පදානං න අපේඛා, තසමා “ගාමං පාදෙන ගතො”ති අපේඛා, එවං සෙසෙසුපි, දුතියා වානි අධිකාර වාග්‍යනණෙන සම්පදානසඤ්ඤා නිවාරනතතා කම්මසඤ්ඤා කතො “කම්මපේඛා දුතියා වා”ති දුතියා ච ගොතීනි අපේඛා, රූපසිඬ්ඨමපි ඉම්මෙව අත්ථං සංකාය වාගිකාරතො දුතියා වානි වුත්තං, සග්ගං ග ච්ඡති පුත්තප්පා, අපේඛා අපප්පකො, අපචා අපෙපා සද්දා සග්ගං ග ච්ඡති, ආසිංසපේඛා ඉඨස්ස ආසිංසනපේඛා සම්පදානසඤ්ඤා ගොතී, සම්මති සද්දප්පයොගෙ සම්පදානසඤ්ඤා ගොතී, භික්ඛුස්සාති කම්මප්පසංගෙ සම්මති යොගසම්පදානං, හිංසා සද්දප්පයොගෙ සම්පදානසඤ්ඤා ගොතී, ඝො කුකකුරු මහකාස පමාණතො හිංසා අති රෙකො අධිකොති අපේඛා, “වත්තායා”ති පචම්පසඬ්ඨග හිංසා යොග සම්පදානං, තතීයප්පසග්ග හිංසා ප්‍රයොගසම්පදානං හිංසා වදනති හිංසා ඝොති වා අධිකත්ථාචකො නිපාතො, සත්තමාපේඛා ඔකාසකාර කො සම්පදානසඤ්ඤා ගොතී, අස්ස තුස්සනති ඔකාසසඤ්ඤා පසංග සම්පදානං, තසම් “තඬ්ඨ”ති අපේඛා, සද්දමනනමෙව හි සම්පදානං, ත අපේඛාති. සම්මතිහිංසසත්තමාපේඛාසුති වුත්තො සිඬ්ඨ පි පුත්ත අත්ථසද්දගගණස්ස ඵලං දස්සෙත්තං “අත්ථග්ගනණෙනා”ති ආදිමාන. සාරපේඛා වානි උත්තමපේඛා ච අත්ථග්ගනණෙන සම්පදානසඤ්ඤා ගොතී, වාසද්දායෙව විකප්පනත්ථ සම්මුච්චයපේඛාති කතො මග්ගන ණෙන තදත්ථවාග්ගනණං අනුකම්භිත්තං “චග්ගනණං”ති ආදිමාන, සාරපේඛා වානි වාග්ගනණෙන විභිනවිධි අතීයතොති අධිප්පායො, තෙන පභුතියොගාදිසු කම්මසඤ්ඤාමපි ගොතීති තස්ස වාග්ගන ණස්ස ඵලං දස්සෙත්තං “යෙකෙච්ඡි”ති ආදිමාන. වාග්ගනණෙන කම්ම දුතියා තතියා ජඬ්ඨ සත්තමාපේඛා ච සම්පදානසඤ්ඤා ගොතීති පි පාදො, “තික්ඛුසංඝස්සා”ති කම්මප්පසගෙ පභුතියොගසම්පදානං ජඬ්ඨප්පසංගෙහි පි වදනති. ඉද්දති අවසෙසෙසුපි චතුසු කාරකෙසු ඔකාසකාරකස්ස මහාවිසයතතා තං සඤ්ඤා දස්සෙත්තං:-

280. යොධාරො නමොකාසං.

ඉත්තාදිමාන, තත්ථ යො ආධාරො තං ඔකාසනති චතුප්පදං, යොති අතීයතසඤ්ඤා නිද්දෙසො, ආධාරොති තඬ්ඨයෙසනං, තනති නිගත සඤ්ඤා=ඔකාසනති සඤ්ඤා=සඤ්ඤා=පෙ=සඤ්ඤාසුත්තනති දඨඞ්ඞං. ඉදං සුත්තං “යසම්ආදපෙති=පෙ=දානං, යස්සවා=පෙ=දානං” ආදියු විය කාරකානුරූපෙන යසම්. ආධාරො නමොකාසනති ක සමා න වුත්තනති? ආධාරසද්දස්ස කාරක වාචකතතා, තෙන සමා නාගිකරණභාවෙන “යොධාරො”ති වුත්තනති, අපචා ඉමස්ස ඔකා සකාරකස්ස මුඛ්‍යාපචාරදිවසෙන ච ඔකාසභාවං දස්සෙත්තං

එවං වුත්තනනි, යයම් ආධාරෙති හි වුත්තෙ ජලෙසු ඛිරන්තාදිති එව ගණෙහ්‍යා, න වතෙ හඬිති ආදිති, තසමා සබ්බානිපි සංගණෙති ඥාං “සොධාරෙ”ති වුත්තනනි. එවං තොඤ, “යම්බිකරණං තමො කාස”න්ති සමානලිඛිතවසෙන අවඤා භින්නලිඛිතවසෙන “යොධාරෙ”ති වුත්තනනි? සුබ්බවාරණ සමභවතො, අථවා අනියතසද්ද භින්නලිඛාපි සන්නිති දසෙසද්දං එවං වුත්තනනි, කතතුකමානං නිසජ්ජනපවනාදිකිරියං ආභූසො ධාරෙතීති=ආධාරෙති, නනුව තං තං කාරණානුරූපෙන විභග්ගො කාතබ්බොති? කසමා කතතු සාධන වසෙන කතොති? පරමපරාධාරාදිඛිකාසකාරකං සංගණෙති ඥාං එවං කතො. ආධාරියති යජ්ඣාති=ආධාරෙති හි කතෙ මුක්ඛා ධාරමෙව ගණෙහ්‍යා, න පරමපරාධාරාදිති නිසජ්ජනපවනාදිකිරියාදිති, රජෙදනාදිසු කතතුකමෙමසෙව නිසන්න නිසථාපි ආදිසු, තථාපි පරමපරවසෙන කසථාපිආදයොපි නිසජ්ජනපවනාදිත්‍රියානං ආධාරං භොනනිති ඤපනථං කතතුසාධනවසෙන න විභග්ගො කතොති. වුත්තං ව:-

“ක්‍රියානිසසයභූතානි කතතුකමානි නිසරෙ,
යජ්ඣාකාසොති සො යෙව පරමපරාධාරතො”ති

නිසසයභූතානං කතතුකමානං ආධාරභූතා කසාදයො නිසසය භූතානං නිසජ්ජනාදිකිරියානමපි ආධාරං භොනනිති අබිප්පායො, අවකසනනි එජ්ඣාති=ඛිකාසං, යජ්ඣා කාරකෙ නිසජ්ජනපවනාදිකිරියානි මුක්ඛපරමපරාදිවසෙන අවකසනනි නිසන්න තසමා තං කාරකං ඛිකාසනනි අජ්ඣා.

කිරියා කතතුකමානං යජ්ඣා භොනි පතිභිතා,
ඛිකාසොති පවුත්තො සො චතුර්ධා බ්‍යාපිකාදිතො.

සො හි ඛිකාසනාමකො ආධාරෙ චතුර්ධො-බ්‍යාපිකො ඔප සිලෙසිකො සාම්පිකො වෙසසිකොති, වුත්තං ව:-

“බ්‍යාපිකොපසිලොසො ච සාම්පිකො ච ආධාරෙ,
තථා වෙසසිකාධාරෙ ආධාරෙ චතුර්ධා මතො.

බ්‍යාපිකො නිලබ්බරාදි කටො ඔපසිලෙසිකො,
සාම්පිකො භූ ගහාදි ආකාසො විසයො මතො”ති.

ඉමං පකාරං දසෙසද්දං සමාධාරෙති ආදිමාහ, අපරෙපි චතුර්ධො බො මුක්ඛාධාර පරමපරතද්‍රපතිසසය තබ්බිසයවසෙන, වුත්තං ව:-

“මුඛයා පරමපරාධයෙන් පරිවෘත්තයෙන්,
නමුත් නිකායයාධාරයෙන් ඉන්ද්‍රියයාධාරයෙන් වෙනස්වේ.”

භික්ෂු භික්ෂුණි භික්ෂුණි භික්ෂුණි භික්ෂුණි ව,
භික්ෂුණි භික්ෂුණි භික්ෂුණි භික්ෂුණි භික්ෂුණි ව.

යඤ්ඤං අපරෙතෙ වතුකුසලාසිංහං, එවං සනෙත කල්පයා
නෙ භික්ෂුකාදි වතුකුසලාසිංහං, එවං වුත්තංගි මුඛයා
ධාරාදිනම්බි නදනෙතාගධිකා, මුඛයාධාරයෙන් භික්ෂුකා පරිසරී,
පරමපරාධයෙන් භික්ෂුකා පරිසරී, නදනෙතාගධිකා පරිසරී,
නිකායයාධාරයෙන් විසයාධාරයෙන් යෙව පරිසරී, ඉද්දති අවසිඤ්ඤ
නිසු කාරකෙසු කාරකකාරකයාසිංහං අපරිසරයාසිංහං කල්පයා
මානං කීරියානං විසයසාධකයාසිංහං නං දසෙසංගං:-

281. යෙන වා කසිරතෙ නං කරණං.

ඉති සුත්තමාන, පට්ටකමිදං, යෙනාති අනියතසංඝාදි නිද්දෙ
සො, වාති සමුච්චයන් නිද්දෙසො, කසිරතෙති කීරියානිද්දෙසො,
නංගි නියතසංඝාදි නිද්දෙසො, කරණනාති සංඝාදිනිද්දෙසො, ස
ඤ්ඤං=ප=සංඝාදි සුත්තනාති දඬුබලං, එතං වාසදො අනුත්තමා
කා සමුච්චයන්, තෙන න කෙවලං “ගන්තං කල්පං කල්පනා”
තාදිසු එව කරණසංඝාදි හොති, අභිමාන “වතුකුසලා රූපං පසං”
තාදිසු පි කරණසංඝාදි හොති සමුච්චිතොති; කසිරතෙ අනෙ
නාති=කරණං, “යෙන කසිරතෙ”ති කල්පනාපකරණභූතයා
විසයසාධකයා ගතිතතා කල්පනාපකරණභූතානං කාරකානං
යං සාධකයානං කරණං නාමාති අනෙ, කසිරතෙති හි කල්ප
වාසදො, වුත්තංගං:-

“යං වතු මිච්ඡිතං කල්පනා කීරියානිද්දෙසංගං,
කරණං නං විසයසංගං ගතිතතා යෙනාදිනා”ති.

නංගි දුට්ඨං හොති බාහිරජ්ඣානවසෙන වුත්තංගං:-

“බාහිරව තථාජ්ඣානං කරණං දුට්ඨං මනං,
විචිං උතාති දුට්ඨං වතුකුසලා වතුකුසලා”ති.

ඉද්දති අවසිඤ්ඤ කල්පකල්පකාරකෙසු කල්පකල්පකරණභූත
යා කල්පකාරකයා සතිපි කල්පකාරකයා අපරිසරයාසිංහං ක
ල්පකල්පකරණභූතෙති කාරකෙති එකතො දසෙසංගං තෙසං සංඝාදි
සුත්තානානං

282. යං කරොති තං කමමං.

ඉති ආහ, චක්‍රපදමිදං, යනති අනියතසඤ්ඤා නිද්දේශො, කරොතිති කිරියානිද්දේශො, තංති නියතසඤ්ඤා නිද්දේශො, කමම හානි සඤ්ඤා නිද්දේශො, සඤ්ඤා=පෙ=සඤ්ඤා සුභතනනි දඨබ්බං, එතඨ හි කරොතිති කමමවාචකවසෙන වතතබ්බපි “කරොති” ති ඉතිතා කහනුවාවකෙන කමමකාරකස්ස ච කතනුපකරණභාවං දීපෙති, කරොතිති වුත්තතතා ච “රථං කරොති” ත්‍යාදියෙව ච කමම සඤ්ඤා සියා, න “රූපං පස්සති” ත්‍යාදියුති, නනු සියා වාසදස්ස අනුවතනනතතා, වාසාසමුච්චයන්තො තෙස වාසදො, තෙතාහ වුත්තතං “යං වා කරොති යං වා පස්සති” ති ආදි, රූපසීඝ්‍රියං පන “සබ්බසමාහකවසෙන යං කරොති තං කමමංති වුත්තතතා” ති වුත්තං, කරොතිති=කමමං, කතනුකිරියං නිපථාදෙතිති අන්තො, කමම සති කතනුකිරියාය සමභවතො, වුත්තංම:-

“සමාචතො පරිකප්පතො ච කමමාදිමහි යති ක්‍රියාසමාචතො, කමමාදිතං ඡන්දාමපි කාරකමොභාතො සිද්ධොව භොති” ති.

තත්ථ සමාචතොති ඉදං හි මුඛ්‍යතො කතනුකාරකං සංඛාය වුත්තං, පරිකප්පතොති උපවාරතො, ඉදං පන කමමාදිපචකාර කෙ සංඛාය වුත්තං, තච කමමකාරකං අභිභිතානාභිභිතවසෙන දුට්ඨං භොති, තත්ථ-ආබ්‍යාතාදිති අභිභිතකමෙමසු දුතියාවිභතති න භොති, “භුජ්ජනෙ මදනො දෙවදනෙනනා” ති ආදියු යද්දෙවං කමමසඤ්ඤාය න භවිතබ්බනති? භවිතබ්බං, අඤ්ඤාසං කාරකානං සඤ්ඤාපසංඛනිවතනනත්ථං, කරං පන කමමසඤ්ඤා උභ්‍යතෙපි දුතියා නභොතිති? තෙප්පච්චයාදිති අභිභිතනනාති, අභිභිතස්ස පුන පයොජනාභාවා ව; තථාහි, යද පන කමමන්තො කෙනවි විභ තතිප්පච්චයෙතාභිභිතො තද යථා “කටං කරොති” ත්‍යාදියු කටාදිකමමන්තස්ස දුතියාය විභතතිභිභිතතතා පුන දුතියාවිභ තති නභොති, තථා තත්ථාපි පුන දුතියාවිභතති නභොති, මදනාදි කමමස්ස තෙවිභතාදිති අභිභිතතතා අතතතො වතතබ්බස්ස අත්ථ විසෙසස්ස ච අභාවා, නනු ච යථා “භුජ්ජනෙ” ති ආදියු “අතතතො පදනි භාවෙ ච කමමති” ති සුතෙනන තෙවිභතතිතා කමමති සමභ වෙ සතිපි “භාවකමෙමසු යො” ති ඉතිතා කමමති ශප්පච්චයො සමභවති, තථා දුතියාවිභතතිතාපි මදනාදිකමම භවිතබ්බනති? න, තත්ථ යප්පච්චයස්ස කමම චචනිච්ජායාභාවතො, තභි තත්ථ යප්පච්චයො කමමන්තවාචකො, එකස්සෙව අත්ථස්ස ටිකබ්බතනුං වච තෙ පයොජනාභාවා, එවං සනෙන ක්‍යමා “භාවකමෙමසු” ති විසය

භාවෙන වුත්තනනී වෙ? සප්පව්වසස විසයභාවමත්තදීපනත්තං විසයභාවෙන වුත්තනං, තෙන කිංපයොජනනනී වෙ? රූපසිඛිපයො ජනනනී, එවං “ඔදනො” ත්‍යාදියු තෙ විභත්තත්‍යාදීහි අභිනිකතත්‍යා දුතියාවිභතතියා අභාවතො ලිඛගත්තමතෙන පඨමාවිභතති හො තීති, අනභිනිකතමමන පන දුතියාවිභතති හොති, තං ච තිව්ඨං-නිබ්බතති විකති පතතිවසෙන, තත් නිබ්බතතිකමමං යථා “රථං කරොති, සුඛං ජනෙති” ත්‍යාදි, විකතිකමමං යථා-“කඨං අභිගාරං කරොති, සුවණ්ණං කට්ඨං කරොති” ත්‍යාදි, පතතිකමමං යථා-“රූපං පස්සති, ගාමං ගතො කණ්ටකං මද්දති” ත්‍යාදි, වුත්තනව:-

“නිබ්බතති විකතිපතති හෙදෙන තිව්ඨං මතං,
රථං කරොති අභාරං කඨාදිවචං නමස්සති” ති.

එතෙසු එකෙකස්ස වෙ වෙ හෙද හොනනී, නිබ්බතතිකමමං කි සත්‍යාසත්‍යතවසෙන දුට්ඨං හොති, තත් සත්‍යකමමං යථා-“පුත්තං විජායති, කට්ඨං කරොති” ති, අසත්‍යකමමං යථා-“ආහාරෙණ සුඛං ජනෙති” ති, වුත්තනව මොග්ගලායන පථිකායං:-

“අසත්‍යං ජායතෙ යං වා යං වා සත්‍යං පකාසති,
උපපතතිබ්‍යතතියා වා තං නිප්පතති වුච්චති” ති.

විකතිකමමපි දුට්ඨං:-පකතිසභාවපරිච්චතත්‍යාපරිච්චතනව සෙන, තත් පකතිසභාවපරිච්චතනකමමං යථා-“කඨං අභාරං කරොති,” ත්‍යාදි, පකතිසභාවඅපරිච්චතනකමමං යථා-“සුවණ්ණං කට්ඨං කරොති, විහිං ලුතාති, රුකඛං ජ්‍යෙති” ත්‍යාදි, වුත්තනව:-

“විකතීපි ච දුට්ඨං පුබ්බගතිපරිච්චතනං,
පුබ්බගතාපරිච්චතනං ගුණන්තරූපපතතියා” ති.

“විහිං ලුතාති” ත්‍යාදියු කිං පකති? කිං විකතීති? විහිරුකඛා පකති නාම, තෙසං ලවනභිඤ්ජනාති විකති නාම, “කඨො අභාරෙ හොති, සුවණ්ණං කට්ඨං කරොති” ති විය“විහි ලවනං හොති, රුකෙඛා භිනෙනා හොති” ති වොභාරස්ස සමුච්චතො, අභිගාරං කට්ඨං විකරණීයත්‍යා විකතිකමමං හොති, කඨං සුවණ්ණං පන කිං කමමනනී වෙ? පකතිකමමං නාම, යද්‍යෙවං කස්මා විසුං කමමනෙදං න වුත්තනනී? කාරිභාවෙන විකතිකමමස්ස විසෙසන තත්‍යා විසුං න වුත්තනනී, නිප්පතති විකති කමමානං කිං විසෙසො හොති වෙ? යං කමමං පුබ්බං අනිස්සාය නිප්පජ්ජති තං නිප්පතති කමමං නාම, යං පන පුබ්බං නිස්සාය උපපජ්ජති තං විකතිකමමං නාම, වුත්තනව:-

“න පුබ්බං නිසසනෙ යං තං නිපථනනීති පවුච්චති,
යං පුබ්බං නිසසනෙ කමමං විකතීති පවුච්චති”ති.

පටනිපි කාගචිත්තපතතිවසෙන දුට්ඨං, තත්ථ-“භාමං ගතො
නිවෙසනං පාවිසි”තාදි කායකිරියාය පත්තබ්බතා කායපතති
කමමං නාම “රූපං පසස්සති ආදිච්චං නමයස්සති” තාදි විත්ත
කිරියාය පත්තබ්බතා විත්තපතතිකමමං නාම, වුත්තතථ:-

“කායපතති විත්තපතති පතතිකමමං මිධං මනං,
පච්ඡති පණණ්ණසාලං බුඩ්ධාදිච්චං නමයස්සති”ති.

න කෙටුලමිදං නිපථනනී විකතීපපතති වසෙන නිව්ඨං,
අථමො ඉච්ඡිතානිච්ඡිතකපිතාකපිතකාරිතවසෙනාපි බහුභෙදං
හොති, තත්ථ ඉච්ඡිතකමමං යථා:-“පානං පිච්චි, භොජනං භුජ
නී” තාදි, අනිච්ඡිතකමමං යථා:-“කණ්ණකං මග්ගනී, විසං ගිලතී,
භාමං ගච්ඡන්තො රුකකිමුලං උපගච්ඡති”ති, කපිතාකපිතකමමං
යථා:-“බ්‍රාහ්මණො යඤ්ඤදත්තං. කමලං යාවති, සමිධං ධනං
භික්කති, අජං භාමං නයති, පරාභවනං පුරිසං මයං පුච්ඡාම
ගොතමං, භගවා භික්ඛු ඵතද්වොච” ඉච්චාදි, තත්ථ “කමලං
ධනං අජං පරාභවනං පුරිසං” ඵකන්ත කපිතකමමං නාම,
විකමමිකාය කිරියාය පටිපාටිභාවෙන වත්තුමිච්ඡිතතා පටිපාටික
මතනි අබිප්පායො, “යඤ්ඤදත්තං සමිධං” තාදියො පන අපට්ඨා
තභාවෙන වත්තුමිච්ඡිතතා අකපිතකමමං නාම, අථවා “කම
ලං” තාදියො කමමභාවෙන වත්තබ්බතා කපිතකමමං නාම,
“යඤ්ඤදත්තං” තාදියො පන සමපද්‍යාදිභාවෙන වත්තබ්බපි
තථා අවුත්තතා අකපිතකමමං නාම; කාරිතකමමං යථා-“පුරි
සො පුරිසං කමමං කාථරතී” තාදි, කත්තුකමමනනි පි වදනති,
ඵචං අනභිතිතකමමං නිබ්බතනීවිකතීපපතති ඉච්ඡිතානිච්ඡිතකපි
තාකපිතකාරිත වසෙන අභිවිධං හොති.

“නිබ්බතනීවිකතීපපතති ඉච්ඡිතඤ්ච අනිච්ඡිතං,
කපිතාකපිතකමමං කාරිතෙන අභිවිධං”ති.

ඵවමෙව වුත්තකමමපි වෙදිතබ්බං, යථා-“කටො කරියෙන
ඤ්චදත්තන, කථො අභිගාථො කරියෙන, නිවෙසනං පටිපිත්තබ්බං,
පාතබ්බං පානං, භෙසජ්ජං පිටිතබ්බං, යඤ්ඤදත්තො කමලං යාච
තෙ, බ්‍රාහ්මණෙන පුරිසෙන පුරිසො කමමං කාරපියතෙ” ඉච්චාදි,
තෙවිච්ඡිතානානිච්ඡිතකමමෙන සහ නව්චිධනනීපි වදනති, තං පන
“භාමං ගච්ඡන්තො රුකකිමුලං උපගමී”ති ඵත්ථ “රුකකිමුල”නති
පදෙන දසෙස්සති, පටිපාටිඅපට්ඨානකමමනනිපි වදනති, තානි කපි

කිරියාය පරිපුණ්ණතා සයමෙව භිජ්ජනො විය හොති තසමා සො කමමකතා නාම, යථා “සයමෙව කසො භිජ්ජනෙ, සයමෙව ඔදනො පච්චතෙ” ත්‍යාදි, වුත්තව:-

“කතනායං තිව්ඛො සුඛ හෙතුකමමප්ප හෙදනො,
දතො කරොති කාරෙති පියතෙ පානියං සයං.

අතතප්පධානො කිරියං යො නිබ්බතෙතති කාරකො,
අප්පසුතො පසුතො වා ස කතනාති පවුච්චති.
හෙතුකතනාති කපිතො කතතුතො යො පයොජකො,
කමමකතනාති සුකරො කමමභුතො කපියතෙ”ති.

තථ යො කාරකො අඤ්ඤාති අප්පසුතො වා, අපෙසිතො වා; අඤ්ඤාති පසුතො වා, පෙසිතො වා; අතතප්පධානො හුළා කිරියං නිබ්බතෙතති සො සුඛකතනාති වුච්චති, යො කාරකො අඤ්ඤායා කතතුතො කමමති පයොජකො සො හෙතුකතනාති කපිතො, යො කාරකො කමමභුතොපි සුකරො සයමෙව කිරියං නිබ්බතනො සො කමමකතනාති කපිතොති යොජනා කාතබ්බා, කිචි ඉමසමිං වුත්තකතතුමති ඉමිනා සුත්තෙන කතතුසඤ්ඤා හො ති නහොතිති? හොති, වුත්තඤ්ච:-සයමෙව යසා කමමුතො පුබ්බස්සා යො කතනා සො භගවා, “යො කරොති සකතනා”ති සුත්ත වචනෙනාති, යද්දවං කසමා “අභිනා දට්ඨො”ති එථ විය තති යාවිභතති නහොතිති? න හොති, කථිත්ථස්ස ආබ්‍යාතාදිති වුත්ත තනා අභිතිතස්ස ව චික්ඛිතත්ථං වචනෙ පයොජනාභාවා ලිභන්තො පඨමා හොතිති, යදි තතියාවිභතති නසියා කතතුසඤ්ඤාය කිංපයොජනනති? අභි පයොජනං, අඤ්ඤාකාරකසඤ්ඤානං නිව තනනත්ථං කතතුසඤ්ඤාය කාතබ්බතනා, කතතුකාරකකති ආබ්‍යා තාදිති වුත්තෙ සති සකත්ථදබ්බලිභිතත්ථං එව අපාද්‍යනාදිසඤ්ඤා සංඛාරණං හුළා තිඨනති, තසමා තංපසභිතසඤ්ඤාතිවාරණත්ථං වු තෙතපි කතතුසඤ්ඤා කාතබ්බාති, කාරකසාධනං සනතිති වුත්ත තනා, කථං පත “සංයොගො ජයතෙ, සබ්බි හොති සමාගමො” ත්‍යාදිසු අසතො සංයොතාදිකස්ස ජනනාදිකිරියාය කතතුභාවො සියාති? වුච්චතෙ, ලොකසංකෙතසිඛො හි සද්දප්පයොගො, ලො කො ව අච්ජ්ජමානොපි සද්දහිත්ථායනාය විජ්ජමානො විය පරික පොච්චා චොගරිංගති, පරිකපපිත බුඞ්ඛතිතාකාරෙපි වස්සුමිච්ජා ව්‍යසන සද්දෙනාතිතිතෙන වස්සුසභාවො ව, තසමා සංයොගාදි සද්දත්ථා අච්ජ්ජමානොපි බුඞ්චරිකපපිතවසෙන කතතුසඤ්ඤාං ලභතිති, යථාහ:-

“වොහාගේ විසයෝ සදො නෙකන්පරමන්විකෝ,
බුඬියා කපටිතො අයෝ තසසයෝති පවුච්චති.

බුඬියා ගතිතතා හි සංයෝගො ජයෙන ඉති,
සංයෝගො විජ්ජමානොව කතතා භවති ජාතියා”ති.

එවං නොකු,බුඬිපරිකප්පනවසෙන අවිජ්ජමානසංසාපි කතතුස
ඤ්ඤාසිල්ලිනතො අවිජ්ජමානසරූපතො කිරියාපයොජනසමන්ත
කා සඤ්ඤා, තසමා කථං තෙන අවිජ්ජමානකතකුකෙන නිපජා
දියමානො ජනනකිරියාය ලබන්ති? ලබන්ති, සතතිරූපෙන වි
ජ්ජමානවත්තුමති ඕතසං යොගාදිකසං බ්‍යන්තිරූපනමනං ජයතිති
වොහාරසිල්ලිනතො, තඤ්ච බ්‍යන්තිරූපනමනං සතතිරූපවත්තු
සංසාරෙන විඤ්ඤාහි, අඤ්ඤාං සුතානුමානමයඤ්ඤෙන පච්ච
කමං විය වත්තුසභාවසව්ඨකරණපපසගෙ මුසාවාදකුදිභිවාදදීතං
සභාවපපසගො ව සියාති, අයං වුත්තකතතරි විතිව්ජයො, අවුත්ත
කතතා පන අබ්‍යාතාදිති අවුත්තො, තප්පගෙදො පන කාරකවිති
ව්ජයො ව වුත්තකතතරි වුත්තනනෙතෙව වෙදිතබ්බො, “දෙවද
තෙතන කටො කරියතෙ, දෙවදතෙතන යඤ්ඤදතතං කටො කා
රපියතෙ, කටෙහි සගමෙව හිජ්ජතෙ”ති, වුත්තඤ්ච:-

“වුත්තාවුත්තප්පගෙදෙන කතතා භවති ජබ්බිබ්බො,
සුඛකතතා ගෙතුකතතා කම්මකතතාදිභෙදතො”ති.

අපරෙ පන-

“සංකතතා ගෙතුකතතා කම්මකතතා හිතිතො කතතා,
කතතානාහිතිතො චෙති කතතා පංචවිධො භවෙ”ති.

වදන්ති, සංකතතාදිකො පන මුච්චා අහිභිතානහිභිතක
තතා නාම නන්ති, ඉද්දති ගෙතුකතතො උපායං දසෙසතු:-

284. යො කාගෙති සගෙතු.

ඉති වුත්තං, වතුපදමිදං සුත්තං, යොහි අනිගතසඤ්ඤි නි
ග්ගෙසො, කාගෙතිති කිරියා නිග්ගෙසො,යොහි නිගතසඤ්ඤි නිග්ගෙ
සො, ගෙතුති සඤ්ඤා නිග්ගෙසො, සඤ්ඤා=ප=සඤ්ඤා, සුත්තානති
දඨබ්බං, අඤ්ඤාබ්‍යාපාරං පච්චිච්ච ගමනපච්චනාදිකං කිරියං හිතො
ති පවත්තෙතිති=ගෙතු, සො ව ගෙතුකාරකො අත්තනතා බ්‍යාපා
රං පච්චිච්ච කතතා ව නාම ගොති, තසං වුත්තාවුත්තගෙදො ගෙ
ඨා වුත්තො, මුඛොපචාරවසෙන දුට්ඨො,තත් මුඛගෙතුකතතා
යථා-“පුරිසො පුරිසං කම්මං කාගෙති” ත්‍යාදි, උපවාගෙ යථා

“භික්ඛා වාසයති” න්‍යාදි, නභි භික්ඛා අමනාසං උපනිස්සාය වස ථානි පයොජෙති, නස්ස පන නිමිත්තතතා පයොජනෙ කතතුස ඤාදො උපමාරෙතීති, දසාදිපෙසනෙ ච හෙතුකතතා නාම න භොති, පරපුත්තලපෙසනෙ පන භොති, වුත්තච:-

“දසාදිපෙසනෙ හෙතුකතතා නෙව විධියතෙ,
දසාදිපෙසනෙ කතතා පඤ්චමියෙව ගොවරෙ.

පෙසනෙ දබ්බමිත්තස්ස ආණ්ඩෙන පඤ්චමි සියා,
සකිරියාපයොගෙ තු විධෙය්‍යානෙකායාදයො”ති.

සො පුරිසො නං පුරිසං කමමං කාරෙති නි එත් සො පුරි සොති කිරියාය නිප්පත්තිනිමිත්තතතා හෙතුකතතා නාම, කාරිත පථවයෙන වා වුත්තතතා හෙතු නාම, නිප්පථවයෙන වුත්තතතා කතතා නාම, “තා පුරිසං”ති සතිපි කිරියා නිප්පාදකතෙත පර සස පෙසනබ්‍යාපාරං පටිච්ච කාරිතකමමං නාම, කමමනාති කරණ කිරියාය කමමං නාම, ධාතුකමමංති වුත්තං භොති, “තෙන පුරිසෙ න තස්ස පුරිසස්ස”ති එත් ඤසබ්බාලවතාරානං මතෙන “ගතිබුඞ් =පෙ=කාරිතෙ වා”ති එත් කමමසඤ්ඤ අපවාදෙයං වාසදො, න දුතියාවිභතති අපවාදෙති මනසිකතා කතතරි යෙව “කතතරිවා” ති සුතෙතන තතියා ව “ඡග්ගිවා”ති සුතෙතන ඡග්ගිවිභතති ව භො ති, රූපසිඛිමතෙන පන දුතියාවිභතති මතතමෙව අපවාදෙති ක තා දුතියත්ථෙ “කතතරිවා”ති එත් වග්ගතණෙන තතියා ව “දුතියාපථමිතවා”ති සුතෙතන ඡග්ගි ව භොති, වුත්තච.=“නිව්චසලප තෙන විකප්පත්ථොයං තෙන දුතියත්ථෙ තතියා භොතීති” අයං පයොගො එකකමමධාතුතතා විකමමිකො ව භොති, අකමමිකධා තුමනිති එකකමමකොව භොති, යථා “පුරිසො පුරිසං සයාපයති, ගජිපාලකො ගජං සයාපයති” ඉව්වාදි, එකකමමිකධාතුමති වික මමිකොව භොති, යථා-“පුරිසො පුරිසං කමමං කාරෙති, ඔදනං පවාපෙති” ඉව්වාදි, විකමමිකධාතුමති තිකමමිකොව භොති, යථා- දුසාදිගණේ පුරිසො ගොපාලං ගාචං ඛිරං දුභාපයති, පුරිසො දලිඤ්ඤං සමිධං ධනං යාවාපෙති, පුරිසො ගොපාලං ගාචං වජං අවරුධාපෙති” ඉව්වාදි, නායාදිගණේ පන “දෙවදතො යඤ්ඤද තතං ගාමං අජං නායාපෙති, දෙවදතො පුරිසං භණ්ඩං ගාමං වා ගාපෙති” ඉව්වාදි, වුත්තච:-

“අකමමා ධාතුවො භොනති කාරිතෙ තු සකමමකා,
එකකමමා විකමමා ව විකමමා ව තිකමමකා”ති.

නිකමිකධානවො, පන නැති, නිකමිකාසු න්‍යාදිගණ පධා නකමමමෙව ආබ්‍යානාදීති වුතනං, යථා “යඤ්ඤදගෙනන අතේ ගාමං නියතෙ, දෙවදනෙනන යඤ්ඤදගතං අතේ ගාමං නයාපය තෙ” ඉච්චාදි, දුතාදිගණ පන අපපධානකමමමෙව වුතනං, යථා— “ගොපාලෙන ගො බීරං දුග්ගතෙ, පුරිසෙන ගොපාලං ගො බීරං දොගාපයතෙ” ඉච්චාදි, වුතතව:-

“නයාදීනං පධානව අපපධානං දුතාදීනං,
කාරිතෙ සුඛකතතා ච කමමමාබ්‍යාතගොචරං”ති.

තථාගමනේ, නිආදීනං ධාතුනං පයොගෙ පධානඤ්ච, පධානකමමං ච; ආබ්‍යාතගොචරං, ආබ්‍යානානිතිවසස් වචනං; දුතාදීනං ධාතුනං පයොගෙ අපපධානකමමං ච ආබ්‍යාතගොචරං සුඛකතතා ච කාරිතපච්චගෙ සති කාරිතකමමං නාම ගොති, තව කමමං වුතතකමමං නැති “අනතරගබාහිරගෙසු අනතරගොච බල වතරෙ ගොති” ති වුතතතතා අනතරගභූතං ධාතුකමමමෙව වුතනං නාම ගොතිති, එවං කාරකසඤ්ඤාං දග්ගතො ඉද්දති අකාරකස ඤ්ඤාං දග්ගතං:-

285. යස්ස වා පරිගහගො නං සාමි.

ඉති වුතනං, පච්චදම්ඨං සුතනං, යස්සාති අතිගතසඤ්ඤිතිදො සො, වාති සමුවචය නිදොසො, පරිගහගොති සමබ්බිති නිදො සො, නනාති නිගතසඤ්ඤි නිදොසො, සාමිති සඤ්ඤා නිදොසො, සඤ්ඤා=පෙ=සඤ්ඤා සුතතනාති දඬබබං, එත් වාසදො, අවුතතසමු ච්චගතො, “තෙන සාමි සමුග සමිප විකාරවයවාදිගෙදෙ සංග ණ්හාති, යස්ස වා සාමි ගස්ස වා සමුගො නංසාමි සඤ්ඤා ගොති ඉච්චවච්චාදි ගොපේතබබං, සං ධනං එතස්ස අපීති=සාමිති වද නති, එවමනේ සති “නස්ස භික්ඛුනො පටිච්චෙසො, නස්ස භික්ඛු නො පෙනතා” න්‍යාදිසු පරිගහගොගෙ යෙව සාමිසඤ්ඤා භවෙ යස, “අමතාකං ආචරිගො අමතාකං සාමි” න්‍යාදිසු ආචරිගොසාමිගො ගාදිසු සාමිසඤ්ඤා න භවෙය්‍යාති, තසමා සමබ්බො එතස්ස අපී ති=සාමිති වුතෙන සබ්බසාධාරණං ගොති, ගො ච සාමිනාම කිරියා කාරකසමබ්බාහාවා කාරකතතං න සමහවති, සාමිභාවො හි කිරි යාකාරකභාවස්ස බලවභාවෙන ගතිගො, තථාහි “රඤ්ඤා පුරි සො”ති වුතෙන යස්මා රුත් දද්දති පෙසෙති පුරිසො ච පතිග ණ්හාති තසමා “රුපුරිසො”ති සමබ්බො විඤ්ඤායති, එවං ගො යස්ස ආගතො භණ්ඩාහවෙන වා සමිපසාමිසමුභාවයවිකාර

කාරිය අවන්තා ජාතිගුණකිරියානෙතු ඵලභාවෙන වා මාතාපිතු ආචරියසිසාභාවෙන වා දිසාකාලපුරණොපමාබලී අව්‍යයදයාදසදිසසබ්බසාදිභාවෙන වා සො තෙසං සබ්බසං සබ්බකාමාරහුතො විසෙසනාදෙසාගමවසෙන නිවිමොපි අන්තො සාමි නාමාතිගහෙතබ්බො, තත්ථ භණ්ඩාභාවෙන සමිමනි “පුරිසස්ස ධනං, භික්ඛුස්ස පත්තනීවරං” ඉවාදි, සමිපසමිනෙති “අපපධානස්ස අච්ඡිද්ධං, පරස්ස සමිපෙ” ඉවාදි, සාමිසමිනෙති “අමහාකං සාමි, අමහාකං රුජ” ත්‍යාදි, සමුභසමිනෙති “සුචණ්ණස්ස රුසි, භික්ඛුනං සමුතො” ත්‍යාදි, අව්‍යවසමිනෙති “මම සීසං, රුක්ඛස්ස සංඛං” ත්‍යාදි, විකාරයමිනෙති “සුචණ්ණස්ස විකති” ත්‍යාදි, කාරියසමිනෙති “පුත්තාපි තස්ස බහවො, මෙසස්ස සද්දො” ත්‍යාදි, අවන්තාසමිනෙති “බන්ධනං පාතුභාවො, පුරිසස්ස පඨමවයො” ඉත්තාදි, ජාතිසමිනෙති—“මනුස්සානං ජාතී” ත්‍යාදි, ගුණසමිනෙති—“බ්‍රහ්මස්ස වණ්ණො, බ්‍රහ්මස්ස ගුණො, පුප්ථානං ගන්තො, ඵලානං රණො” ත්‍යාදි, ක්‍රියාසමිනෙති—“භත්තස්ස සමමිජනං, පාදනං පසාරණං” ත්‍යාදි, හෙතුඵලසමිනෙති—“පුබස්ස හෙතු, තස්ස කාරණං, කමමස්ස ඵලං විපාකො” ත්‍යාදි, ඵවමාදිසු යොජෙතබ්බං, අයං විසෙසනභාවෙන සමිබ්බාකාමෙ සාමි, ආදෙසසමිනෙති—“යමෙදන්තස්සාදෙසො, ඔ අවයස්ස” ත්‍යාදි, ආගම සමිනෙති—“පුඨස්සාගමො” ත්‍යාදි, ඵත්ථ ව සාමිති ඉදං සමිබ්බිතො නාමං, සමිනෙති ව නාමචිතනං අන්තං සංයොගහෙතුහුතො, ඉමසසිදන්ති වොහාරහෙතුකො ව සමිබ්බිතෙය ඕතො, වුත්තව:-

**“ක්‍රියාකාරකසථාවෙන් අසාදිතයින් සාවහසතුණය,
සමගිණියන් නාම සො අනන්තයන් තුළ ජීවිතයෙන්”යි.**

තැන් ක්‍රියාකාරකසජාතොති දුනපටිගහානකාදිකිරියාති ව
කතතුකාරකාදිති ව නිබ්බන්ධනා; අසොදං භාවගෙතුකොති අසා
සාමි නාම තසා රුජදිවත්තසා ඉදං පුරිසාදි වත්ත අති වොහා
රසා පවතනනගෙතුකො යො අතො; අති සො; අතො; සමි
කො නාම, තැන් සමිකො ජිති විධියතොති අතො, ගමුචං
සමිකො නාම සමිකිවගෙ තිතො කසමා ඉමගිං ගෙව ජිති
විකුසුගති? වුතත:-ගො හි සමිකො පරෙසං සමිකිනං
නිවතනකො අපපධානො කාරි ආගමිසු ජිතිසු නො තැන් ජිති විධි
ගතො, වුතත:-

**“පරතායතනං ඛි සමබ්භො නස්ම ඡස්මි විධිසතෙ,
උපධිස්සානාගමිත්තො න චිත්තෙසසාදිත්තො නත්තො”**හි.

තස්සායං අපො, හිති කාරණපො නිපාතො, යසමා සො සමිකො පරත්තතං පරෙසං සමිකිනං විසෙසනාචෙන අපපානාචො හොති තප් ජඪි හොති, “උප=පෙ=තනො”ති විසෙසන කාරි ආගමිතො පරං විධියෙන, තනො විසෙසාදිතො විසෙසකාරියාගමතො පරං න විධියෙනති; යද්දොං “සමිකො ජඪි”ති අවතා කසමා “සාමිසමි ජඪි”ති වුතතනති? වුවිතෙන, සමිකො හි නාම සරූපතො දට්ඨං නසකකා, තසමා සමිකි සහවරණසාමිසමි යෙව “ජඪි”ති, වුතතව:-

“සමිකි විස සමිකො රූපතො න කුදුවනං,
දට්ඨං සකෙකාති විඤ්ඤති යද්දො අනුමානතො.

අසමානා භූ සමිකො සමිකිසහවාරිති,
ජතිසමිකාසමාහාර කිරියාන මිව සමානො”ති,

තස්සායමපො, සමිකො පන අසමානා සමිකිසහවාරිලි ජඪි භවති, කිමිව? ජති=පෙ=කාරියානං සමානො ඉව, “හො ජතිං ආනෙති, හිකුසතං ආනෙති”ති වුතත ජතිසමිකාසමාහරණ සස අසමානා නං සහවාරිගොතිකුද්දොගොව ආහරණක්‍රියා හොති, යථාති අභිප්පායො; අථවා සමිකො නාම සමිකිවය නිසිතො විනානං සමිකිනං ජනනපවතනතගෙභූ ව හොති, වුතතව:-

“ථනෙ සමිකිනො චෙති යසමානා බුඪි ජයතෙ,
සමිකො නාම සො අපො සමිකිවයනිසිතො”ති.

යද්දොං සමිකිවයතොව ජඪියා හවිතබ්බනති? න, විසෙ සනසමිකිනො ජතජඪියාච සමිකිකො ජෙතන සහාවතො, වුතතව:-

“සමිකිවයෙ විසෙසො කොචි කොචි විසෙසනං,
කවුද්දිය ක්‍රියං තෙසං සමිකො සො පවතතෙන.

ජඪි විශොපි සමිකො හෙදකසමාච ජයතෙ,
ජතා හි සා විසෙසමො සමිකං නාචජෙතයෙ”ති.

තප් කවුද්දිය ක්‍රියං තෙසනති තෙසං විනානං සමිකිනං කම්බියං පෙසනාදිකිරියං උද්දිය නිසායනො සමිකො පව තතතෙ, හි යසමා විසෙසමො ජතා ජඪි සමිකිනාච න ජෙත යෙ, තසමා සමිකො විශොපි සති හෙදකසමා විසෙසනතොව ජඪි ජයතෙති අපො; ථවං සත සාමිනා කාරකසඤ්ඤං දසොකො ඉද්දති විවිධවිධානං දසොකො:-

286. ලිඛිතයේ පඨමා.

ඉඞි සුභතමාරඬං, විපදමිදං, ලිඛිතයෙති විසයාධාරනිදේශසො, පඨමාති විසයීනිදේශසො, සඤ්ඤා=පෙ=මිඛිසුභතනාති දට්ඨබ්බං, තත්ථ විඛිසුභතං නිවිධිං=ලොපාගමාදෙසවසෙන, “සරං සරෙ ලොපං” ඉට්ඨාදි ලොපවිධිනාම, “ඤ්ඤාසවණණං දුතෙන” ඉට්ඨාදි ආදෙසවිධිනාම, “ගවමදනතරලං වාගමං” ඉට්ඨාදි ආගමවිධිනාම, තෙසු “ලිඛිතයේ පඨමා”ති ආදීනි සුභතනාති ආගමවිධි නාම, තත්ථ ලිඛිතස අපාකට්ඨස්ස ගමනතො නාමුපසග්ගතිපාතකභිත සමාසපදාති ලිඛිතං නාම, වුත්තම:-

“අනුත්ථපදසඤ්ඤාය ලිඛිතංති ලිඛිතආදිනා,
යපිතං තභිතාදිනා ලඛිතාමමුදිරිතං”ති.

අථවා “තත්ථසඤ්ඤා කොචි විජ්ජති, අනු ආපතති කිරියාය ආපජ්ජති”ති පසොගදස්සනතො ආබ්‍යාතෙන සහ පඤ්චනාම පදාති ලිඛිතංනාම, තස්ස අපේඨං=ලිඛිතයේ, සොභි දුට්ඨො-සුඛසං සඵවසෙන, “මුඛො දස්ඛලො සත්ථා” ත්‍යාදිසු සුඛලිඛිතයේ නාම කාරකරහිතනා; “භගවා භික්ඛු ඵතදෙවාව, භුජ්ජතෙ ඔදතො” ත්‍යාදිසු සංසඪ ලිඛිතයේ නාම, කතතුකවමකාරකමිස්ස කතො, වුත්තම:-

“තස්ස කම්මාදිසංසඪො සුඛයේථ ච විධා මතො,
ආබ්‍යාතාදිති භිතිතො සංසඪොතිතරිතරො”ති.

ඉමෙසු පඤ්චසු අපේඨසු පඨමා භොතීති, වුත්තම:-

“පඨමා උපසග්ගයේ කෙසඤ්චයේ නිපානානං,
ලිඛිතාදිකෙ ච සුඛයේ කම්මාදුත්ථෙතිතෙපිට්ඨා”ති.

යදි කම්මාදිසංසඪයේ පඨමා සියා අයං හි පඨමාවිභනති කාරකවාවකා සියාති? න සියා. ආබ්‍යාතාදිතිභිතිතකාරකවජ්ජන ලිඛිතමතතස්සෙව තේතකතනා, සොභි ආබ්‍යාතකිතකතභිතසමා සොභි වුත්තො කම්මාදිසංසඪො අපේඨො සො විතීයාදිනං පුත අනුතො වතතබ්බස්ස අත්ථවිසෙසස්සාභාවෙන අවිසයනතා ලිඛිත මතතස්ස සභාවතො ච පඨමායෙව විසයො භොති, වුත්තම:-

“වුත්තො කම්මාදි සාමිසමිං ලිඛිතෙ පඨමා සියා,
අවුත්තො භු භවනතඤ්ඤා දුතීයාදි යථාරහ”නති.

වුහනිං පන කෙවලං න ලිහනේයෙව පඨමාවිහනනි හොති, අථ බො නදන්තංගිධානසද්දෙපි හොතිති දසෙහං. “ලිහිතන්තංගිධාන මනෙත”ති වුහනං, තත් ලිහිතන්තං ව අභිධානං වාති ලිහිතන්තංගි ධානං, තමෙව මනනං පමාණන්තං=ලිහිතන්තංගිධානමනනංති විග්ග හො. එත් මනනාසද්දෙ, විසෙසන නිවනනි අන්තං, තෙන ලිහිත න්තංගි එත් කාරකං නිවනෙතනි, අභිධානනනි එත් අත්තං නිව නෙතනි, ලිහිතමනනසද්දමනෙත ව පඨමාවිහනනි හොතිති අන්තං, අථවා ලිහිතන්තංගිධානමනෙත, ලිහිතන්තංගි කථනමනෙත ජොතන මනෙත; න කමාදිකාරකෙති අන්තං, අයං හි පඨමාවිහනනි ජොතකායෙව න වාචකාති, අත්තංගිධානනෙත පන ලිහිතන්තංගිධා නෙත පාටිපදිකත්තිලිහිතපරිමාණවචනමනෙත පඨමා හොති”ති වුහනං, තත් “පාටිපදිකත්තිමනෙත”ති අත්තිසකකා ලබ්බා” ඉට්වාදු නේ, “ලිහිතන්තං”ති, ඉත්තිපුමනපුංසකලිඛෙත, “පරිමාණ මනෙත” ති “දෙණො බාරි” ඉට්වාදුනේ, “වචනමනෙත”ති එකවචන බහු වචන සංඛාතෙත “එකො චෙ” ඉට්වාදි සංඛාතමනෙත, ඤාසෙ පන “ලි හිතන්තං විහිතනසුප්පතනාභාවා ලිහිතන්තංගිධානමනෙත”ති අන්තං ගුරුත්තිති වුහනං, නති අයසමතා මහාකච්චායනන්තෙරෙන සද්දෙ, විසයාධාරණාවෙන වුහෙතා, “නතො ව විහිතනියො, ධාතුලිඛෙතති පරපච්චයා”ති වචනතො “ආලපනෙ ව, කරණෙ තතියා” න්තාදි වචනතො වාති පුබ්බාපරිවරුජ්ඣිනතො ඤාසවචනං. සාරතො න පච්චෙතබ්බනති, අයං පඨමා විහිතනි ලිහිතන්තංගිධාන න හොති ආලපනෙපි හොතිති දසෙහං.:-

287. ආලපනෙ ව.

ඉති වුහනං, විපදමිදං සුතං, ආලපනෙති විසයාධාරණියද්දෙ සො, වාති අනුකම්පනනිද්දෙසො, සමුච්චයනිද්දෙසො වා, සඤ්ඤ =පෙ=චිධිසුතනනනි දඨබ්බා, ආලපනන්තංගිධානෙත ලිහිතන්තංගිධානම නෙත පඨමා හොතිති, අභිමුඛං කත්වා ලපනං ආමනනනං=ආලප නං, එත් ආලපනං නාම විජ්ජමානස්ස වජ්ජස්ස සද්දෙන අභිමුඛි කරණං, තං ව කිරියානිපථාදකසන්තිවිරහිතං තස්මා කාරකං න හොති, කිරියාවිසෙසනමනනමෙව පන හොති, වුහනව:-

“සද්දෙනාතිමුඛිකාරෙ විජ්ජමානස්ස වජ්ජනො,
ආමනනනං විධානබ්බෙ නත්ති රුජාභවෙතිදං.

ආලපනපදං යඤ්ච කිරියාය විසෙසනං,
වජාති දෙවදනෙති කාරකො සො නජායති”ති.

එත් වග්ගහණෙන අයං පඨමා විභතති අත්තනො අත්භු තෙසු චිත්ත ලිඛිතජාලපනෙතෙව න භොති, අඤ්ඤාදේසසු කතතු කම්මකරණසම්පදානාපාදානසාම්භුමමදිසායොගතේසුපි භොති, වුත්තම සම්ගහකාරෙති:-

“ලිඛිතදේස කතතුකම්මදේස කරණෙ සම්පදානිගෙ,
නිසංකෙක සාම්භුමමදේස දිසජාලපනෙ තථා”

ඉමෙසු දසසු අදේසසු පඨමා ව පටිත්තනීති, තත් ලිඛිතදේස “තථාගතො ජිනො බුද්ධො” ඉවාදි, කතදේස “බුද්ධං බුද්ධො භවි ස්සති” තාදි, කම්මදේස-“ධම්මොව විනයොව දෙසිතො පඤ්ඤ තෙතා” තාදි, කරණදේස-“ථෙය්‍යවිතෙතා ඨානා වාචෙති, ආවික තාතිස්ස එසු භොති, අභිජ්ඣාසං අදිබ්බුගමවරියං” තාදි, සම්පද නදේස-“නදෙති නරකං” තාදි, නිසංකෙක-මිථ්‍යාදයො ඉමෙධ මමා බුද්ධො දුරතරෙ භවෙ” තාදි, ඉමෙති මිථ්‍යාදිතිත්තදේසා, සාමස දේස “සබ්බෙ බුද්ධා බලපපත්තා පච්චිකානව යං බලං” තාදි, භු මිමදේස “භගවා විත්තමිසසරෙ” තාදි, විතෙත ඉස්සරෙති අදේසා. දිසායොගෙ, “යෙන භගවා තෙත්තපසංකම්” තාදි, ආලපනෙ “අභි කතනතං භො ගොතම” තාදි, අභිකථාඅත්ථිපනියං පන “ලිඛිත දේස පඨමා”ති එත් අත්භුග්ගහණෙන න කෙවලමෙව ලිඛිතදේස කතදේස කම්මදේස කරණදේස සම්පදානදේස පටිමසදේස සාමස දේස සත්තමසදේස දිසායොගදේස ආලපනදේස ව පඨමා විභතති භොති”ති වුත්තං.

288. කරණෙ තතියා.

විපදමිදං, කරණෙති විසයාධාර නිද්දසො, තතියාති විසති නිද්දසො, සංඤ්ඤා=පෙ=විබිසුත්තනති දඨබ්බං, කරණකාරකෙ අදේස තතියාවිභතති භොති, අපරෙ පන කරණජාතියානෙ තති යාවිභතති භොතීති වදනති, සභාදියොගතේසු තාදිසු පන න වද නති, තසමා තං තෙසං මතිමත්තමෙව, අයඤ්ච තතියා විභතති න කරණකාරකෙ තෙව භොති, සභාදියොගකතතුගෙතුසත්තමස ත්ථඅභිගවිකාරවිසෙසනදේසසුපි භොතීති දයෙසතුං “සභාදියො ගෙවා”ති ආදි ආරඨං, සග්ගකාරෙති පන “කරණකතතුකම්මප ඤාමිසත්තමසදේස නිපාතයොගෙ පටිකෙධපෙ පට්ටදේස කුට්ඨික ගෙ ඉත්ථමතුතෙ කිරියාපටග්ගෙ පුබ්බසදිසසමානකලහතිපුණමි ස්සකසබ්බාදියොගෙ තෙතදේස කාලධානෙ විසෙසනෙ මණ්ඩි තුයසුකෙකසු ව තතියා භොති”ති වුත්තං, තත්:-

289. සහාදිශ්‍යයෙහි ව.

විපදමිදං, සහාදිශ්‍යයෙහි විසයාධාරණීයදේශය, වානි සමුච්චයනිදේශය, සහාදිශ්‍යයෙහි=විධිසුත්තනනි දර්ශනං, “සහාදිශ්‍යයෙහි වානි”නි සහ සමං සමං නානා විනා අලං කිං ඉව්වාදිති යොගෙහි ව සහාදි ව නතියා විභතනි හොතිති, එත් යොගො නාම, කිරි යා ගුණදර්ශනසමවායො දර්ශනං, යථා-විනිශ්චයනි සහ වනනනි සුතෙනන සහ පුලො පිනා, අනෙතවාසිකසංවිචිතාපිකෙති යහ ආවර්ජිතපණ්ඩායානං ලාභො ඉව්වාදි.

290. කතනරි ව.

විපදමිදං, කතනරිති විසයාධාරණීයදේශය, වානි සමුච්චයනිදේශය, සහාදිශ්‍යයෙහි=විධිසුත්තනනි දර්ශනං, එත් වග්ගහණෙන ඉත්ථමනුතලකමණේ කිරියාපවගෙන පුබ්බසදිසසමානකලනනිපුණ මිසසක සම්මාදිශ්‍යයෙහි කාලධානෙසු පව්වතනකමථපඤ්චමත්ථාදි සුච නතියා විභතනිං සංගණ්හාති, තත් ඉත්ථමනුතලකමණේ ඉත්ථං පතනසීසාදිනං භිනනපපකාරභූතයා පතනසා භිකූකාලි ආදිවජ්ජසා ලකමණේ පතනසීසාදිකෙ අත්ථෙ නතියා හොති, ය ථා-“යො පන භිකූ ලභනපවබ්බකිනෙන පතෙනන අඤ්ඤං පතනං චෙතාපෙය්‍ය, සා කාලි භිනෙනන සීසෙන පග්ගරතෙනන ලොති තෙන පටිච්ඡයානං උප්පාදි”තාදි, තත් ලභනපවබ්බකිනෙන පතෙනන උපලක්ඛිතො යො පන භිකූ අඤ්ඤං පතනං චෙතා පෙය්‍යාති අත්ථො, එවං සෙසෙසුපි, ලභනපඤ්චබ්බකිනපතෙනා හු නො භිනනසීසා හුනො පග්ගරතලොතිතා හුනො තිපි අත්ථං වද නාති, එත් ව ඉත්ථනති පතනසීසාදිනං භිනනාකාරභූතො, ප තෙනාති භිකූදේශො, ලකමණෙනති පතනාදි, නනුව පතනාද යො එව භිනනාකාරං පතනා,න භිකූ ආදේශොති? සම්මං, තථාපි භිනනපතනාදිති සහවරිතතනා තෙපි භිනනාකාරපතනා නාම ගොනති,අථවා“ඉත්ථමනුතො”නි සිසපතෙන ව; ලකමණේති,ලකමණකිරියාය; භාවෙන භාවලකමණේ භූමිමනනි එත් වියාති.

291. හෙතෙත්ථ ව.

විපදමිදං, හෙතෙත්ථි විසයාධාරණීයදේශය, වානි සමුච්චයනිදේශය, සහාදිශ්‍යයෙහි=විධිසුත්තනනි දර්ශනං, එත් වග්ගහණං අවුත්ත සමුච්චයත්ථං, තෙන ගෙතුයොගෙ හෙතෙත්ථි හෙතුහා තාදි උද්ගරණං සහිගණ්හාති, ඤාසෙ පන යොගගහණානුකම්බනා ත්ථං වුත්තං, යද්දෙවං හෙතුයොගුද්ගරණං කම්බායෙන වුත්තං භ වෙය්‍ය, තඤ්ච තත් න වුත්තං.

292. සත්තමත්තෙත්ථ ච.

චිපදම්දං, සත්තමත්තෙත්ථ විසයාධාරනිදේශො, වානි සමුච්ච
යනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දඬබ්බං, එත්ථ චග්ගහණං
අවුත්ත සමුච්චයත්ථං, තෙන පඤ්චම් භාමත්තෙත්ථ තනියා විභනනිං
සමුච්චිතොති, චග්ගහණං පදපුරණනනිචි වදනාති. සත්තමත්තෙත්ථ
නි ඉමිනා කාලබද්ධසාද්‍යත්ථා ගහෙනබ්බා.

293. යෙනබ්බවිකාරො.

චිපදම්දං, යෙනාති කරණත්ථනිදේශො, අබ්බවිකාරොති
කම්මත්ථනිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දඬබ්බං. එත්ථ ච
“කත්තරි හෙත්තෙත්ථ” ත්‍යාදිසු විස විකල්පෙහති වත්තබ්බෙ සති
කසමා යෙනබ්බවිකාරොති වුත්තනනි? සරිට්ඨවග්ගතානං චක්ඛා
දිවිකල්පිතානං අබ්බිභූත සරිට්ඨිකාරස්ස ලක්ඛණාභාව ඤාපනත්ථං
එවං වුත්තනනි, තසමා අත්තනිනාති ඉදං කාණොති එත්ථ අබ්බවිකා
ර ලක්ඛණාභාවෙන යොජෙතබ්බං, ලක්ඛණනනියාති වුත්තං හො
ති, ව්‍යතිථාර සම්මතභාවා විසෙසනං න හොති, වුත්තව:-“ව්‍යති
ථාරෙ සම්මතෙ ච සති විසෙසනං සාත්ථකං සියා”ති.

294. විසෙසනෙ ච.

චිපදම්දං, විසෙසනෙති විසයාධාරනිදේශො, වානි අනුකම්ප
නනිදේශො සමුච්චයනිදේශො වා, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි
දඬබ්බං. එත්ථ “විසෙසනෙ”ති ඉමිනා ගොත්තනාම ජාතිසිප්පවග්ග
ගුණභාවෙන විසෙසනං ගහෙනබ්බං, චග්ගහණෙන පකති යෙහු
ය්‍යද්දමනස්ස සහස්සාදි ගණනාති, අගං ආවර්ගානං මති. හදන්ත
මහාකච්චායනත්තෙරෙන පන “විසෙසනෙ”ති සාමඤ්ඤෙන වු
ත්තානුත්තබ්බං අසම්බන්ධං නාම නත්ථි, තසමා චග්ගහණස්ස
තනියානුකම්පනම්මෙව පයොජනං, “විසෙසනෙ”ති ච ක්‍රියාගුණ
විසෙසනම්මෙව ගහෙනබ්බං, න තබ්බිසෙසනං, තෙන “නිලො
පථො” ත්‍යාදිසු තනියා න හොති.

295. සම්පදනෙ චතුත්ථි.

චිපදම්දං, සම්පදනෙති විසයාධාරනිදේශො, චතුත්ථි විසයි
නිදේශො, සඤ්ඤාපෙ=චිබ්බසුත්තනනි දඬබ්බං, ඉදං හි සුත්තං
සඤ්ඤා සුත්තනනි ලබ්බසම්පදනසඤ්ඤා කාරකෙ විද්ධාති, තෙ
නෙවාහ ඤාපෙ “සම්පදනග්ගහණෙන වෙත්ථ අපාදනාපෙ=සත්ත
මත්තෙත්ථාං ගංගණනාති”ති, තසමා පන:-

296. නමොයොගාදියවපි ව.

ඉති සුතනං වුතනං, තිපදම්දං, නමොයොගාදියුති විසයාධාර නිදදොසො, භාවලකකණ්ණතනමිතිපි වදනති. අපිති අවධාරණ නිදදොසො, වාචී අනුකඛ්ඤානනිදදොසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුතන නති දඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණං වතුනචී අනුකඛ්ඤානත්ථං, අපිග්ගහණෙන පන නමොයොගාදියු විජ්ජමානෙසු වතුනචී ච තොතීති නියමෙති, නාගඤ්ඤාති බිණ්ණපවසං.

297. අපාදානෙ පවමි.

විපදම්දං, අපාදානෙති විසයාධාර නිදදොසො, පවමිති විසයි නිදදොසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුතනනති දඨබ්බං, ඉමිනා වතුති අපාදානසඤ්ඤා සුතෙතති විහිතා අපාදානකාරකෙ පවමිවිභනති භොති.

298. කාරණෙත්ථ ව.

විපදම්දං, කාරණෙත්ථති විසයාධාරනිදදොසො, වාචී අනුකඛ්ඤානනිදදොසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුතනනති දඨබ්බං, කාරණෙත්ථති, භෙත්ථත්ථෙ; නනුව භෙත්ථත්ථෙපි අපාදාන සඤ්ඤාය විහිතතතා පුබ්බසුතෙතන සිජ්ඣති, කසමා ඉදං පන වුතනනති? සවං, තථාපි භෙත්ථත්ථෙ තතියාය ච විහිතතතා විකප්පනත්ථං ඉදං වුතනනති.

299. කමමත්ථෙ දුතියා.

විපදම්දං, කමමත්ථති, විසයාධාර නිදදොසො, දුතියාති විසයි නිදදොසො, සඤ්ඤා=පෙ=විධිසුතනනති දඨබ්බං, එත්ථ “කරණ තතියා” ති වුතනං විය “කමම දුතියා” ති අවත්වා “කමමත්ථෙ දුතියා” ති කසමා වුතනනති? වුවවතෙ, “කමම දුතියා” ති හි වුතෙත පටිපාටිකමමමෙව දුතියාති විඤ්ඤාය, “කමමත්ථෙ දුතියා” ති වුතනවචනං පන කමමස ච කිරියාය කමමස ච පටිපාටිකමමස ච විසෙසනභුතො අත්ථො කමමත්ථො, පටිපාටිකමම කමමත්ථො ච=කමමත්ථොති සරුපෙකසෙසවසෙන විග්ගහං කත්වා කමමත්ථෙ දුතියා භොතිති අත්ථො විඤ්ඤායති, තත්ථ කමම යථා “කටං කරුති” තාදි, කමමත්ථෙ යථා “සොහනං ගව්ඤ්ඤා, විසමං චජ්ඣෙ සුරියා පට්ඨනනනති” තාදිසු කිරියා විසෙසනත්ථෙ දුතියා, “විමලං ධම්මං පසාති” තාදිසු විමලං විසෙසනං, “කමමත්ථෙ දුතියා” ති ඉදං ච සුතනං විභතතිකමමවසෙන “ආලපනෙ වා” ති

සුභතස්සානතතරෙ අවතො ඉහ කසමා වුතතනති? වුවවනෙ, යමිං
ති වානොස යෙව වෙ වා තයො වා වතතායෙ වා පව වා කාරකා
තිඨනති, තෙ විභතතිකකමෙන නතිඨනති උපපටිපාටියාපි තිඨ
නතිති සුපතනථං ඉහ වුතතනති දඨබ්බං, යථා “ආරහථ නිකඛ
මථ සුඤ්ජථ බුධසාසනෙ” ති වචනතො භගවා ඉමසමිං සාසනෙ
යොගාවචරං නිකඛසුඤ්ජසාසනා නිබ්බාණදස්සනාය නණ්ඩා
ජටං මොහවනගුමං ඡිද්දපෙති ති, අථවා අයං දුතියාවිභතති
න කෙවලං අතතනො අත්භුතෙ කමමකාරකො යෙව හොති
පවසු අවසෙසකාරකෙසු ච කාරකමුතෙන සාමායාදුතෙ ච හො
තිති සුපතනථං ඉහ වුතතනති, තෙනාහ:-

300. කාලධානමච්චනාසංයොගෙ.

ඉව්වාදි, විපදමිදං, කාලධානනති සමබ්බ ඡිඨිතිදෙසො, අවච
නතසංයොගෙති විසයාධාර නිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුතතනති
දඨබ්බං, කාලධානං දබ්බගුණකිරියාති අවචනතසංයොගෙ සති කා
ලධෙ අවචනතසංයොගෙ අතෙථ වා දුතියාවිභතති හොති, යථා
“සත්තාහං ගවපානං භුඤ්ජති, සරදං රමනිසා නදි, මාසමධිතො,
අබ්බොජනං චතග්ජි, ශොජනං දිකො පබ්බතො, ශොජනං
කලහං කණ්ණෙනා ගවජනි” ති, තත්ථ සත්තාහනති ආදි කිරියා
විසෙසනං, අථවා අවචනතසංයොගවසෙන භුමමතෙ උපයොගවච
නං, “දසාහානාගතං කතතිකතෙමාසිකපුණ්ණම” නති ආදිසු විය
සත්තාහෙ අවචනතමෙව ගවපානං භුඤ්ජතිති අතෙථා, අවචනතසං
යොගෙති කිමත්ථං? “සංචච්ජරෙ භුඤ්ජති” තාදිසු සතොසුපි
කාලධෙසු අවචනතසංයොගස්ස අභාවා ඉමිනා දුතියා න හොතිති
සුපතනථං.

301. කමමප්පච්චනීයසුතෙන.

එකපදමිදං, විසයාධාර නිදෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුතත
නති දඨබ්බං, කමමප්පච්චනීයසුතෙන සති ඡෙතෙනබ්බෙ ඉත්ථෙහ
තකඛ්ඤානත්ථාදිකෙ දුතියාවිභතති හොති, තථාහි පාරජික කණ්ඩ
ට්ඨකථාසාමඤ්ඤසුතෙනසු වුතතං නංඛොපනා ති ඉත්ථෙහ
තාඛ්ඤානත්ථාඋපයොගවචනනති, කමමප්පච්චනීයසුතෙන වා සති
වචනීය සුතෙන වා සති වචනීයෙ සාමන්ත්ථාදිකෙ දුතියාවිභතති
හොති තෙනාහ පාරජිකකණ්ඩට්ඨකාදිසු, “තංඛොපන භගව
ත්තං” ති ඉදං සාමිඅතෙථ උපයොගවචනනති. එවං මිති ආවර්

යෙන වුනතව්වනං න විරුජ්ඣති, විනනං ඉන්ධ්‍යාබ්‍යාන සා මෘත්ථානං භගවතනන්ති අන්තෙ යෙව ධීතනනා, කම්මපච්චනීය සුතෙතවා තසම් අන්තෙය දුතියා, තත් කම්මපච්චනීයනති කම්මං කිරියා ඉන්ධ්‍යාබ්‍යාන ලක්ඛණදිපකාරෙති වුව්වතීති කම්මපච්චනීයං, “භාවකම්මෙසු තබ්බාතීයා”ති එන් තබ්බා නීයාති යොගවිභාගෙන කතීන්තේ අනිසපච්චයො, යථා අනිසෙ අනිසමන්තො “සත්තාපරිභානියා ධම්මා”ති, කෙ තෙ? අනුපතිපරි අභිඤ්ඤා උපසංගනිතානා, කරියතෙති කම්මං, පවුච්චතීති පච්චනී යං, කම්මං පච්චනීයං යෙසං තෙ=කම්මපච්චනීයාතිපි වදන්ති, “පරසමඤ්ඤා පයොගෙ”ති වා වුතතනානා පරසමඤ්ඤා වසෙන අනිස දයො කම්මපච්චනීයා නාම, තත් අනුපසංගො සහස්සින ලක්ඛණ ඉන්ධ්‍යාබ්‍යාන භාගවිච්ඡායොගෙසු පවතනති, සහන්තෙ යථා-නදිමුක්ඛසිංහාති, එන් නදිංති අනුපසංගයොගන්තනීයා පසගෙ සහන්තේ උපයොගව්වනං, බාරණසී නදියා සහ අවබ්බාති අන්තො, භීනෙ යථා “අනුසාපිපුනනං පඤ්ඤාමාති, සාරිපුතනනති අනුපසංගයොගන්තපච්චිපසගෙ අපාදනන්තේ උපයොගව්වනං, පඤ්ඤාවා සාරිපුතනතො අනු භීනොති අන්තො, ලක්ඛණෙ යථා-පබ්බජිතමුච්ඡපබ්බජිංසු, රුක්ඛමුච්ඡවිජ්ජානතො චන්ද්‍රෙයාති, තත් පබ්බජිතනති අනුපසංගයොගන්තෙතීන්තේ තතියාපස ඛෙග සති ලක්ඛණන්තේ දුතියාව්වනං, ලක්ඛණං වෙන්තෙතනාම, බොධිසත්තංස පබ්බජිතං අනුපලක්ඛණං කතියා පච්චිමා ජනා පබ්බජිංසුති අන්තො, හෙතුසංඛාතො හි පුරිමපබ්බජිතභාවො පච්චි මයං ව පබ්බජිතංස උපලක්ඛණං හොති, අථවා බොධිසත්තෙත පබ්බජිතෙ සති පච්චිමා ජනා පබ්බජිංසුති අන්තො; භාවලක්ඛණං නාම ගෙතින්තලක්ඛණං, රුක්ඛනති සත්තමිපසඛෙග සති අනුප සංගයොගතො ලක්ඛණන්තේ දුතියාව්වනං, රුක්ඛං ලක්ඛණං කතියා චන්ද්‍ර විජ්ජානතෙති අන්තො, රුක්ඛො හි ලක්ඛිතබ්බයං චන්ද්‍රං විජ්ජානමානභාවයං උපලක්ඛණං නාම, තච ජෙන නංස ඤාපකභෙතු හොති, රුක්ඛෙන චන්ද්‍රං විජ්ජානනභාවො විඤ්ඤායතීති අභිපායො, ඉන්ධ්‍යාබ්‍යානෙතෙ යථා-සාධු දෙව දන්තො මාතරමුච්ඡති, මාතරනති සත්තමිපසඛෙග වා සත්තමිස නේ වා සාමන්තේ වා දුතියාව්වනං, දෙවදන්තො මාතුච්ඡගෙ මාතුයා වා සාධුභාවං අනුපපත්තොති අන්තො, භාගෙ යථා-සදෙත්ථ මං අනුසියා නං දියතුච්ඡි තනති ජභිපසඛෙග සති භාගෙජෙනන අනුපසංගයොගතො සත්තමන්තේ දුතියාව්වනං, විච්ඡායොගෙති කිරියාගුණදබ්බවසෙන විච්ඡායොගෙ සති, විච්ඡාසදයොගෙති පි වදන්ති, යථා-රුක්ඛං රුක්ඛං අනුච්ඡෙජානතො චන්ද්‍රෙයාමං

භාමං අනුනිඨති රමණීයං, ගෙහං ගෙහං අනුලබ්භති ජලනථී-
 තථ “රුක්ඛං රුක්ඛ”නති සත්තම්පසඝෙහ සති විච්ඡාජෙනතන
 අනුපසග්ගයොගතතා සත්තමාසේ දුතියාවචනං, රුක්ඛ
 රුක්ඛ බ්‍යාපිචා විජේජාතනෙනි අපේඨා, නානාධිකරණං දඪ
 බ්බං එකකකුණෙ බ්‍යාපිනුං ඉච්ඡා=විච්ඡා, පරිපති උපසග්ගා පන
 සහස්ථිනථිං වජේජාතා ලක්ඛණාදිසු වතුසු අපේඨසු වතතනති,
 තෙපි පයොගා පන හෙඨා චුත්තසදිසාව, අතිඋපසග්ගො ච භාගං
 වජේජාතා තිසු ලක්ඛණාදිසු වතතති, තථ ලක්ඛණවිච්ඡතා
 හෙඨා චුත්තතයෙන දඪබ්බා, ඉත්ථමුත්තාබ්‍යානජෙනතනං පන
 පාකටං කතා කපේස්සාම, “නං බ්‍යාපන භගවතනං ගොනමං
 එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දෙ අබහුගගතො, සාධු දෙව
 දහොතා මාතරමජිති, එත්ථ පන “නං බො පන භගවතනං ගොත
 මං”ති ඉත්ථමුත්තාබ්‍යානජෙනතකාභිසද්දයොගතතා ඉත්ථමුත්තා
 බ්‍යාන කිරියාය අධාරමුත්තෙ ජඪිපසංගෙ සාමසත්ථමුත්තෙ ච “භග
 වතන”නති දුතියාවචනං, තස්ස බොපන භොතො ගොතමස්ස
 කල්‍යාණො සාධුගුණසම්පන්නො “ඉතිපිසො භගවා”ඉවෙව මාදි
 කො එවං පකාඨෙ කිත්තිසද්දෙ සදෙවකං ලොකං බ්‍යාපිචා උපග
 තොති අපේඨා, එත්ථ ච “මාතරමජි”ති එත්ථ විමං “නං බොපන=පෙ=
 ම”නති එත්ථාපි අභිසද්දස්ස අයොගතතා කථං කම්මපච්චතීය
 සුත්තතන දුතියා සියාති? සියා, අත්ථයොගෙපි දුතියාසම්භවතො
 අත්ථසද්දසම්බන්ධෙසුපි අත්ථසම්බන්ධො ගෙව පටානොති, බ්‍රාහ්මනා
 රුද්දිසු පන “නං බොපන”ති ආදි “කුච්ඡි දුතියා ඡඪිතමපේඨ”ති සුත්ත
 සුදුහරණවසෙන චුත්තං, අභිසද්දෙ, චෙත්ථ ගුණීගුත්තස්ස භගව
 තො ච “ඉතිපි සො භගවා” ආදිගුණඤ්ච ගුණීගුණභාවෙන
 සම්බන්ධාවඤ්ච ඉත්ථමුත්තාබ්‍යාපකස්ස භගවතො “ඉතිපි සො
 භගවා” ඉවෙවමාදි කිත්තිසද්දස්ස බ්‍යාපිචා උග්ගමනපකාරපප
 තතභාවාබ්‍යාපනඤ්ච ජෙනතති, තෙන චුත්තං “ඉත්ථමුත්තාබ්‍යාප
 නපේ උපයොගවචන”නති, පාරජික කණ්ඩසාමඤ්ඤසුත්තඪ
 කථාදිසුපි අබ්‍යාපකසාමසත්ථමෙව සක්ඛාය “නං බොපන භගව
 නතං ගොතම”නති ඉත්ථමුත්තාබ්‍යාපනපේ උපයොගවචනං, තස්ස
 බො පන භොතො ගොතමස්සාති අපේඨාති චුත්තං, කිරියාවතන
 සම්මිං හි පවත්නදුතියා කිරියායපි පවත්තනීති; තෙනෙනවාහ පාර
 ජිකකණ්ඩපිකාදිසු පි “නං බොපන=පෙ=මනති ඉදං උපයොග
 වචනං සාමිඅපේඨපි සමානං=පෙ=ඉත්ථමුත්තාකබ්‍යාපනපේඨ”
 ති තෙනෙනවාහ “තස්සබො පන භොතො ගොතමස්සා ති
 අපේඨා”ති, “මාතර”නති සත්තම්පසඝෙ දුතියා වචනං, දෙව

දකො මාතර් විසයෙ සාධුභාවං අතිපපනොති අනෙථා, අතිසද්ද, වෙත් මානුයා ව දෙවදතායා සාධුභාවයා ව විසයවිසයිභාවෙන සමිකිභාවකුච්ඡා ආබ්‍යාපකමානුයා අසද්දසං දෙවදතායා සාධුභාවාබ්‍යාපකකුච්ඡා ජෙනතයති, එවං දුතියා විහතති වාති ඉත් මහුතාබ්‍යාපකනෙත්ති එත් ඉත්තංති විහතති පතිරුපකො නිපා තො, ඉත්තං බ්‍යාපිතො උග්ගමනපකාරකුච්ඡා සාධුභාවපකාරකුච්ඡා භුතො පනොති=ඉත්මහුතො, කො සො? කිතති සද්දදෙවදතාදි, ඉත්මහුතයා ආබ්‍යානං කථනං ආරොචනං=ඉත්මහුතාබ්‍යානං, කිං නං? ගොතමවුධාදී හි කථනකිරියා, කිතතිසද්දදෙවදතාදීනං හි පකාරපතතභාවාබ්‍යාපකමපි තෙසං ආබ්‍යානං නාම, ඉත්මහුත භාවයා වා ආබ්‍යානං=ඉත්මහුතකබ්‍යානං, භාවපධානො හි ඉත් මහුතසද්දති, අථවා ඉත්තං පකාරං භුතො පනොති ඉති ආබ්‍යායති කපිතතීති=ඉත්මහුතාබ්‍යානං, කිං නං? භගවා, තත් ඉත්තංති “ඉතිපි සො භගවා” ආදිගුණපකාරො, භුතොති නං ගුණසම්ප නොති කිතතිසද්දො, ආබ්‍යානනාති භගවා, තථාති වුතතං “තංඛො පන භගවනතං ගොතම”නති, ඉත්මහුතාබ්‍යානනෙත්ති උපයොගවච නනති වා සාම්අනෙත්ති උපයොගවචනනති වා, අත්බ්‍යාබ්‍යානෙන පන ආබ්‍යානනාති ඉමිනා “තංඛොපන භගවනතං ගොතම”නති සද්දං ගුණභාවිති, කෙපි පන භුතොති ඉමිනා භගවනතාදි අත්තං ගුණභා නි, තං සාරතො න පටෙව්වඛබ්බං, අත්තායුතතභාවතො, තති භගවා බ්‍යාපිතො උග්ගතොති, සද්දතීතිපං පන “භගවනතං ගොතම”නති ඉදං ඉත්මහුත උකබ්‍යනති වුතතං.

302. ගතිබුඞ්දුප්පඨභරකරසයාදීනං කාරිතො.

නිපදමිදං, ගති=පෙ=සයාදීනනති ජසිතිදෙදසො, කාරිතෙති භාව සතතමි නිදෙදසො, වාති විකපපනත් නිදෙදසො, සද්දසං= පෙ=මිතිසුතතනති දඨබ්බං, ගති=පෙ=සයාදීනං බාහුනං පයොගෙ කමති කාරිතෙ සති විකපෙපන දුතියා විහතති හොති, නනුව කාරිතෙ පයොජනබ්‍යාපාරං පටිච්ච කම්මසද්දසං විහිතතතා “කම්මනෙත්ති දුතියා”ති ඉමිනාව දුතියා සිජ්ඣති? කසමා පුන ඉදං වුතතනති? සචං, සිජ්ඣති. තථාපි විකපපනත් පුන වුතතනති, තථාපි රුපසිඞ්ඤච වුතතං “නිව්වසම්පනෙත විකපෙපනනෙත්ති ය”නති, කාරිතකම්මබාහුකම්මානං වා විසෙසදසානත්තං, තථාපි කාරිතෙති වුතතං”ති, අපරො පන ඉධ වාසද්දෙන කම්මසද්දසං නිවතෙතති, තෙන “පුරිසෙනා”ති එත් “කතතර් තතියා”ති වද

නති, කාරිතෙ පන සති පරබ්‍යාපාරෙසු පරබ්‍යාපාරස්ස පබ්‍යාන භාවතො පරබ්‍යාපාරං පටිච්ච කම්මසංකුලං යදි ලබ්‍හති, “පුරි සෙනා”ති එත්ථාපි කතතු සංකුලං කථං සියාති.

303. සාමිසමිං ජට්ඨි.

විපදමිදං, සාමිසමිනති විසයාධාරනිදොසො, ජසිති විසයි නිදොසො, සංකුලං=පෙ=චිධිසුභතනනි දඨබ්බං. සාමිසමිනති සාමි සංකුලං අත්ථෙ ජසිවිභතති හොති අයං හි ජසිවිභතති න කෙවලං සාමිසංකුලංත්ථෙයෙව හොති, අථ ඛො නිධාරණෙ අනාදරෙ දුතියා තතියාපචම්මසතනම්‍යත්ථෙසු කතතුකරණාපාදනොකාසකාරකෙ සුපි ව හොතිති වකඛති “නිධාරණෙ වා”ති අදි.

304. ඔකාසෙ සතනමි.

විපදමිදං, ඔකාසෙති විසයාධාරනිදොසො, සතනමිති විසය නිදොසො, සංකුලං=පෙ=චිධිසුභතනනි දඨබ්බං, ඔකාසකාරකෙ අත්ථෙ සතනමි විභතති හොති, අයං හි සතනමි විභතති ව න කෙ වලං ඔකාසකාරකෙයෙව හොති, අථ ඛො කම්මකතතුකරණ සම්පදනාපාදනත්ථෙසු ව හොති, ඉදති ජසිසතනමිනං සදිස වාචකභාවෙන අභෙදභාවං දස්සෙතුං:-

305. සාමිසසරාධිපතිදුයාදසකම්පතිභූපසුභ කුසලෙති ව.

ඉව්වාදි ආරබ්බං, තත්ථ “සාමි=පෙ=කුසලෙති” ති එකපදමිදං සුභතං, සතත්ථ තතියා නිදොසො, සංකුලං=පෙ=චිධිසුභතනනි දඨ බ්බං, සාමි=පෙ=කුසලෙති යොගෙ සති ජසියා අත්ථෙව ජසිසතනමි විභතති හොති, සතනම්‍යත්ථෙව ජසිසතනමි විභතති හොතිති අත්ථො, නඤ්ඤ ජඨත්ථෙ “සාමිසමිං ජසි” ති සුතෙතන, සතනම්‍යත්ථෙ “ජසිවා”ති සුතෙතන ජසිවිභතති සිජ්ඣති, තථා සතනම්‍යත්ථෙ “ඔකාසෙ සතනමි”ති සුතෙතන ජඨත්ථෙ “සම්පදනෙ වා”ති වග්ගහ ණෙන වා “පචම්‍යත්ථෙ වා”ති වග්ගහණෙන වා සතනමි විභතති සිජ්ඣති, කසමා සුභතමිදං චුතතනති? සච්චං, තථාහි උභයත්ථෙසු එකෙකඟමි වචනවයවිධානත්ථෙදං චුතතනති, තත්ථහි සාමිසො ගෙ සාම්‍යත්ථෙ උභයවචනං; ඉසසරයොගෙ සතනම්‍යත්ථෙ උභය වචනං, අභිපතිසද්දස්ස සාමිපරියායෙ සාම්‍යත්ථෙ ඉසසරපරියායෙ සති සතනම්‍යත්ථෙ උභයවචනං, දුතබ්බං=දුගං, බිරුදිගව්‍යානං, දුගං

ආදද්විති=දයාදො, පුග්ගලො, ඉමසමිං සාමයන්තො දයාදොති මන සත්තානං සත්තකං, ඉමසමිං අන්තො සති අනෙදොපචාරෙන සාමය න්තො උභයවචනං, සකඛියොගෙ පන උභයන්තො උබ්බතී, පතිකු යොගෙ ඉය්‍යරසදිසො, පසුතකුසලානං යොගෙ සත්තමයන්තො උභයවචනං.

306. නිධාරණෙ ව.

විපදමිදං, නිධාරණෙති විසයාධාරනිද්දොසො, වානි සමුවචය නිද්දොසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුතතනනි දඨබ්බං, එන්තො වග්ගණං ඉධ කච්චායනෙ වුත්තාවසෙසං සමුවචිනොති, බාලාවතාරෙ පන “වකාරෙන පඨමන්තො ජසිසතතමි”ති වුත්තං; නිධාරණෙ, නිධාරණෙ සමුදයන්තො; නිධාරණෙ වා ගම්‍යමානෙ ජසිවිහතති හොතිති අන්තො, තන්තො නිධාරණං නාම විභජ්ජිතසමුදයන්තො වා අවිභජ්ජිත සමුදයන්තො වා විභජ්ජනං පුඨකකරණං, “ජනනවුත්තං සාසණ්ඩා න”තති ආදි විභජ්ජිතවිභජ්ජනං නාම, කණ්ඩාගාමින”තති ආදි අවිභජ්ජිතවිභජ්ජනං නාම ඉදමෙව අධිපෙපතං, තව නිධාරණං ජනිගුණක්‍රියානාමවසෙන වතුබ්බිධං, තන්තො පි ඵකෙකං නිධාරණියසමුදයහෙතුක්‍රියාවසෙන වතුබ්බිධං හොති, යථා- “මනුස්සානං ඛතතිසො සුරතමො ති අයං ජනිතිධාරණං නාම, කණ්ඩා ගාමිනං සමපනනිට්තමා ති අයං ගුණනිධාරණං නාම, පච්චෙක්ඛු ධාවනොගා සිසනමො ති අයං කිරියානිධාරණං නාම, ආසමො ආනිදො අරහතං අඤ්ඤාතමෙ ති අයං නාම නිධාරණං නාම, තෙසු ඛතතිසො ජනිවසෙන නිධාරණියං, මනුස්සානනනි තිධාරණසමුදයො, සුරගුණො නිධාරණහෙතු, නිධාරණකිරියා න තිණ්ණං මුඛෙන ඤාතබ්බං, එවං සෙසෙසුපි.

307. අනාදරෙ ව.

විපදමිදං, අනාදරෙති විසයාධාර නිද්දොසො, වානි අනුක්‍ර ඨන නිද්දොසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුතතනනි දඨබ්බං, එන්තො වග්ගණං විභතතිවයානුකඛිතන්තො, අනාදරෙවානි අනාදරන්තොව සිවිභතති හොති-නන්ති ආදරං එන්තො දරකාදිකෙති=අනාදරෙ, දරං නාම ඉච්ඡානුරූප කරණං, අනාදරෙ වා ගම්‍යමානෙ ජසි තතති හොති, එන්තො අනාදරියං=අනාදරං, දරකාදීනං අකාමමනු තතතා, අජ්ඣාසයං අනාදරියමානොව කරණනනි අන්තො, ජනෙ ආදරං අකාමානි එන්තො, පබ්බජ්ජි කිරියාගෙව හි අනා

දර කිරීම, සහ අරුතිකිරීම භූතය රෙදනාදි කිරීමය උපලක්ඛණය. තව පරකිරීමය අනාදරසමභාවේ අසනි භාවලක්ඛණය. හොඳින් අධිපත්‍යය, ඉදංති අනාදරසමභාවය භාවලක්ඛණය. විශ්වීය කිරීමයෙහි ලක්ඛණ, වුත්තව:-

දුට්ඨා කිරීමය සෙය්‍යා ගම්‍යමානෙ අනාදරේ,
සාමයවාසිභිතා චෙති චෙධාපෙසා ක්‍රියාඉධාති.

තස්ම සාමයෙහිති කතනුතා සාධෙතබ්බං පබ්බජ්‍යා කිරීමය, අසිභිතාමාති කතනුතා අසාධිතා රෙදනාදිකිරීමය, එතෙනෙව ක්‍රියාවයවනතානං රෙදනං ඉච්ඡනතා රුද්‍රතො දුරකස්ස පබ්බජ්‍යාති උද්ගරණං අගහෙතො “අකාමකානං මාතෘපිතෘනං රුද්‍රගතානං දුරකානං පබ්බජ්‍යාති, ආකොපසනෙනා සොනෙති සිච්ඡිණ්ණසංසාරයො” ත්‍යාදි උද්ගරණං ආහරනති, කෙසචෙත්ථ දනාදි පබ්බජ්‍යාකිරීමයං භික්ඛුස්ස භික්ඛනා රුද්‍රතො දුරකස්ස පබ්බජ්‍යාති උද්ගරණං පුජ්‍යතීති, එත්ථ රුද්‍රතො දුරකස්සාති පබ්බජ්‍යාකිරීමය භූතය අනාදර කිරීමය ලක්ඛණ භූතරුද්‍ර කිරීමය යොග්‍යතා කමමත්ථ අනාදරත්ථී, රුද්‍රතො දුරකං තස්ස ජ්‍යොතිශං අනාදිත්ථි පබ්බජ්‍යාති අත්ථො, සත්තමිඨානෙති එසෙව නයො, අකාමකානං මාතෘපිතෘනනති ආදිස්ස පන කතමත්ථ ජ්‍යොතිශං සත්තමිඨ, අකාමකා මාතෘපිතරො රෙදනෙනා එව දුරකං පබ්බජ්‍යාති අත්ථො, ඉදංති දුට්ඨාදිනං අඤ්ඤාචිතතාත්ථෙති පවත්තිත භාවං දෙසෙය්‍යං:-

308. කවි දුතියාජරිතමත්ථො.

ඉති සුත්තමාර්ගං, තත්ථ “කවි දුතියාජරිතමත්ථො”ති චතු පපදමිදං, කවිති කවත්ථ නිද්දෙසො, දුතියාති විසයි නිද්දෙසො, ජරිතතති සමකුජ්ජරිතනිද්දෙසො, අත්ථෙති විසයාධාරනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනති දඬබබං.

309. තතියාජරිතමිතං ච.

ඵපදමිදං, තතියාජරිතමිතතති සමකුජ්ජරිතනිද්දෙසො, මාති අනුකුසිසනනිද්දෙසො, සඤ්ඤාපෙ=විබිසුත්තනති දඬබබං, එත්ථ චග්ගහණං උත්තරස්සතානුවත්තනත්ථො, දුතියාචිතතති අනුකුසිසනත්ථො වා, මකාරෙන “සමපදනෙ පවමත්ථෙ ච කවිදුතියාති.”

වදනහි, යථා-පව්වාගේවෙමි නා, සුබ්බෙන ගාමං න්‍යාදි. ක්‍රියා විසෙසනතෙපි දුතියා විභතනිං සංගණකානි, යථා “සුඛං සෙති” න්‍යාදි, වුත්තව:-

“ක්‍රියාවිසෙසනං යාව තං සබ්බං හි නපුංසකෙ,
දුතියා එකවචනං යථා භික්ඛු සුඛං ජිත්‍යා”ති.

“පුබ්බණ්‍යසමයං නිවාසෙත්වා”ති ඉදං මොග්ගලානමාලාව නාරෙසු අවචනනසංයෝගනානි වුත්තං, තං “පුබ්බණ්‍යසමය”නති මිනා එකදෙසභුතං නිවාසනකාලමත්තවෙව ගතෙත්වා වුත්තං.

310. ජට්ඨි ච.

විපදමිදං, ජඨිති විසඨි නිද්දෙසො, වාහි අනුකඤ්ඤා නිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුත්තනානි දඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණං තති යාසත්තමිතං අනුකඤ්ඤාත්ථං, කුච්ඡිති කිචත්ථං? “දෙසිතො ආනද මයා ධම්මොත්තරාදිසු සතිපි තතියාසත්තමාත්තො කුච්ඡි සද්දෙහ නිවාරිතත්තා ඉමිනා තසමිං ජඨි න භොතිති සද්දත්තත්ථං.

311. දුතියාපචමිතව.

විපදමිදං, දුතියාපචමිතනානි සමබ්බජඨිතිද්දෙසො, වාහි අනුකඤ්ඤා නිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුත්තනානි දඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණං කුච්ඡිතනුකඤ්ඤාත්ථං.

312. කමමකරණනිමිත්තාත්තොසු සත්තමි.

විපදමිදං, කමමකරණනිමිත්තාත්තොසුති විසයාධාරනිද්දෙසො, සත්තමිති විසඨිතිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුත්තනානි දඨබ්බං, එත්ථ ච නිමිත්තං “පචමාත්තො වා”ති සුත්තෙන සබ්බහණ්ණිද්දං සනකු ණෙය්‍යත්තා කසමා ඉධ ගතිත්තනි? නිමිත්තාත්තොසු තතියාපචමිතං සාධාරණත්තා ඉධ ගතිත්තනි.

313. සමපදගො ච.

විපදමිදං, සමපදගොති විසයාධාරනිද්දෙසො, වාහි සමුච්චය නිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුත්තනානි දඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණං කත්තරි සත්තමිං සමුච්චිතොති, යථා “පතිමති වසන්තිමිත්තා”නති, අනුකඤ්ඤාත්තනිපි වදනහි.

314. පචමාත්තො ච.

විපදමිදං, පචමාත්තොති විසයාධාරනිද්දෙසො, වාහි සමුච්චය නිද්දෙසො, සඤ්ඤා=පෙ=විබිසුත්තනානි දඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණං

වුභත සමුවවයන්, තෙන න කෙවලං කම්මකරණ නිමිත්තකෙසෙසු සම්පදනකෙසෙසු ව හොති, අප්පො පච්චන්දෙසි හොතිති දසෙසුති, “පච්චන්දෙසුතිපි” සුභතං අනි.

315. කාලභාවෙසු ව.

මිපදමිදං සුභතං, කාලභාවෙසුති විසයාධාර නිද්දෙසො, වානි අනුකඤ්ඤානිද්දෙසො, සංඤ්ඤාපෙ=මිධිසුභතනනි දඨබ්බං, එත්ථ වග්ගහණං අත්ථානුකඤ්ඤානන්. කාලභාවෙසු ව, කාලකෙසෙසු ව භාවෙන භාවලක්ඛණේ භාවකෙසෙසු ව කතතරි ලබ්භකිරියාය කතතු භාවෙන පසුප්පමානෙ සත්තමිවිභතති හොති, තෙනෙවාහ අති ධම්මටිකානුටිකාදිසු “භාවෙන භාවලක්ඛණේ භුමම”නති, රුපසිඛි ටිකාබාලාවතාරදිසුපි ඉමමත්ථං සකිය “භාවලක්ඛණේ කිරියනත රසොගලක්ඛණේ භාවකෙසෙසු ව වතනමාන ලිඛනවතා සත්තමිවිභ තතීති අකෙසා”ති ආදි වුභතං, තත්ථ භාවෙන භාවලක්ඛණෙති භා වෙන භුප්පමානාදිකිරියාය භාවස්ස ගමනාදිකිරියාය ලක්ඛණං. උප ලක්ඛණං, සංඤ්ඤානකිරියාය නසමි. ජෙතෙනෙබ්බ අකෙසාති අකෙසා, න සංඤ්ඤාන කිරියා නාම භික්ඛුආදීනි විනා විසුං අනි, තස්ම භික්ඛාදිසෙව සත්තමිවිභතති හොති, ඉමිනා අධිප්පායෙ නෙව සද්දතීතිමොග්ගලාන බාලාවතාරදිසු භික්ඛුසුති භාවසත්ත මිති, කපං පන භාවසත්තමි නාම භවතීති චෙ? භාවවසෙන ලබා සත්තමි භාවසත්තමිති අත්ථවසෙනාති ආදි වුභතං, මිංජුසට්ඨකා යමපි “යස්ස භාවෙන භාවලක්ඛණං භවති තස්මිං සත්තමි භවතී”ති වුභතං, තත්ථ හි “යස්සා”ති භික්ඛාදි පුග්ගලස්ස, ගද්දෙවං “භුප්ප මානෙසු”ති ආදිසු කතරෙන සත්තමි සිජ්ඣතීති? තුල්‍යාධිකරණ නතා ඉමිනා සුතෙනෙනෙව සිජ්ඣති, යථා-“කම්මකෙසෙසු දුතියා”ති ඉමිනා පධානකමෙව ව විසෙසනකමෙව ව සිජ්ඣතීති වුභතං, සද්දතීතිආදිසු පන “විජ්ජාචරණසම්පන්නං බුධං වන්දම ගොතම” නති එත්ථ “බුධ”නති “කම්මකෙසෙසු දුතියා”ති අනෙත සිධි, “විජ්ජා චරණසම්පන්නං ගොතම”නති ව අනෙතෙව, තථා භාවසත්තමි විසයෙ ව වුභතපසකාරෙනෙව ලක්ඛණෙන සමානාධිකරණසද්දෙ සු විභතතූප්පතති සිජ්ඣතීති වුභතං, එත්ථ හි ලක්ඛණස්ස අභිනානි වතතාරි හොනති-“ලක්ඛණං ලක්ඛණවන්තො ලබ්භං ලබ්භවන්තො වා”ති, තත්ථ “ලක්ඛණ”නති කාරකභූතා කිරියා, සා ව “භුප්පමානෙ සු”ති එවමාදීනි දසසිතා, “ලක්ඛණවන්තො”ති ලක්ඛණකිරියාය ව කාරණභූතකිරියාය ව ආධාරභූතා භික්ඛු ආදයො, “භික්ඛුසු”ති එවමාදීනි දසසිතා, භාවො භාවවන්තොනිපි එතෙසමෙව නාමං, “ලබ්භා”ති ගමනාදිකිරියා, සා “ආගතො”ති එවමාදීනි දසසිතා,

“ලබ්‍යවනෙතා”නි ගමනාදිකිරියානං කතනානි, අයං ගන්තකාරකා නං මනිඅවිරුජ්ඣනභූතො විනිව්ජ්ඣො; අපරෙ පන “භාවලක්ඛණං”නි ඉමිනා කාරණභූතං භූරනාදිකිරියං ගහෙතො රූපසිඤ්ඤාදිකපාටිකාකාරකානං මනියා “භූරමානෙසු”නි ආදිසෙව ඉමිනා සුතෙතන භාවසත්තම් හොති, න “භික්ඛුසු”නි ආදිසු, තෙසු පන සුතෙතන වග්ගහණෙන සත්තම් හොති, සද්දනීතිමොග්ගලානං කාරකානං පන ආවරියානං මනියා “භික්ඛුසු”නි ආදිසෙව භාවසත්තම් හොති, න “භූරමානෙසු”නි ආදිසු, පටානානං පන භික්ඛු ආදීනං සිඤ්ඤාලොපන තෙපි සිඬාව හොන්තීති වදන්ති, තං තෙසං මනියානුරූපෙන වුත්තමෙව.

316. උපාධිකිරියානං උපවනෙ.

ඵපදමිදං සුත්තං, උපාධිති සමබ්බ ජලානන්තිදෙසො, අධිකිරියාවනෙති භාවසත්තම් නිදෙසො, විසයතිදෙසො වා, සඤ්ඤාපෙ=මිධිසුත්තන්ති දඬබබං, උපාධිති වෙත්ථ උපසග්ගන්තො ජඤ්ඤාපොති දඬබබො, රූපසිඤ්ඤා පන තනියාලොපවෙසන වුත්තං, උප=පෙ=පයොගෙ වාක්‍යපදෙ තෙසං අධිකිරියාවනෙ, අධිකිරියානන්තො යථාකාලං උදිරණෙ සති සත්තම්විභන්ති හොති, තත්ථ අධිකිරියාවනුසං ව ඉසාරසං පුග්ගලසං ව වනං උදිරණං=අධිකිරියාවනං, උපාධිසද්දනං තංවනෙ සති අධිකිරියා රවන්තවාචක ලිඛිතමනා සත්තම් හොතීති අන්තො, අථවා-අධිකිරියා වනං එතස්මිං අපීති=අධිකවනං; කිං තං? ඉසාරසං වනං එතස්මිං අපීති=ඉසාරවනං, කො සො? ඉසාරෙත ගොතම් බ්‍රහ්මදහනාදිනා සමබ්බො; නව පමාලාදිකො, අධිකවනව ඉසාරවනො ව=අධිකිරියාවනො, තස්මිං අන්තො සත්තම් හොතීති අන්තො; ඤ්ඤාලොපතාදිසු පන ඉසාරසං වනං =ඉසාර වනං, ඉසාරසං වනං යසොති=ඉසාරවනන්ති වෙධො විග්ගහං කතො පුබ්බපකෙතන අධිබ්‍රහ්මදහනන්ති ආදිපයොගං සංගණනානි, පච්ඡිමෙන අධිබ්‍රහ්මවති ආදි පයොගං සංගණනානි, එවං ගහෙතො තද්දීපකවනෙ ව සත්තම්විභන්ති හොතීති වුත්තං, තං අධිකවනසද්දන විරුජ්ඣති වීය දිස්සති, අපරෙපි තං ඤ්ඤාදිසු වුත්තවනං නියාය “අධිකවන”නි ඉසාරවනවනෙ සත්තම්, “අධිබ්‍රහ්මදහන”නි ඉසාරවනෙ සත්තම්ති වදන්ති, තමපි විරුඬං වීය දිස්සති, උපඅධිසද්ද කමමපවතිතාති වදන්ති, තමපි න පවෙතබබං, පුන වවනෙ පයොජනාභාවා, “කමමප වවතීයසුතෙත”නි ඉමිනා සංගණතිභූං සකඤ්ඤාසත්තො ව, උප අධිසද්දනං හි අන්තො ගුණපට්ඨානා, නකිරියාපට්ඨානා “බාර්ග”න්ති

අපාද්‍යනැන් ජෛවසංවිකසන සහති, එවං “නිකේ”නි එනැපි ලෙ
 ණො බාරියො උප අධිකො, කිහිපයො නිකේසස උප අධිකනනි
 අනෙහි, “නෙවෙ”නි කම්මන් ජෛවසංවිකසන සහති අධාරනෙහෙව
 වා සහති, “අධි බ්‍රහ්මදනෙ”නි බ්‍රහ්මකිසිසමාසනනහුනො ඉසාර
 යුගන පමාලනෙ සහති, “පමාලා ජනා බ්‍රහ්මදනනිසාර”නි
 අනෙහි, බ්‍රහ්මකිසිසමාසවසන නි බ්‍රහ්මදනනසදුනො අධිපපයොග
 සහති හොති, න වාකපදවසනනාති.

317. මණ්ඩිතූසිසුභෙනසු නතියා.

විපදවිදං සුතනං, මණ්ඩිඛුසසුනෙකසුනි භාවසතතමි නිදදුසො,
තනියාති විසයිතිදදුසො, සඤ්ඤංපෙ=විධිසුතතනනි දඬබබං.
රුපයිඤ්ඤාතිති ආදිසු වසදො, අපථි, සො සමවිණිතතෙරො,
මණ්ඩි=පෙ=තෙරසු ගමරමානෙසු ව ඉවර්තෙසු වා තං නිමිතත
තෙර තනියාවිතතනි හොති, ඤ්ඤෙ පන විසයසාවෙත වුතතං,
තත් මණ්ඩින සදො, පසතත වාවතො, උසසුතත සදො, ඊතා
වාවතො සො කතතවාවතොතිපි වදනාති.

**කාරකං ඡබ්බිධං සඤ්ඤා වසා එකුන තිංසධා,
සාම්මිකා සහ සන්ධා පභෙදෙන බහුබ්බිධා.**

**නැව් හි දසයා කමම කනකා පවව්ගො භවෙ,
කරණං දුට්ඨං භොග්‍යී සමපදානං තිබා මතං.**

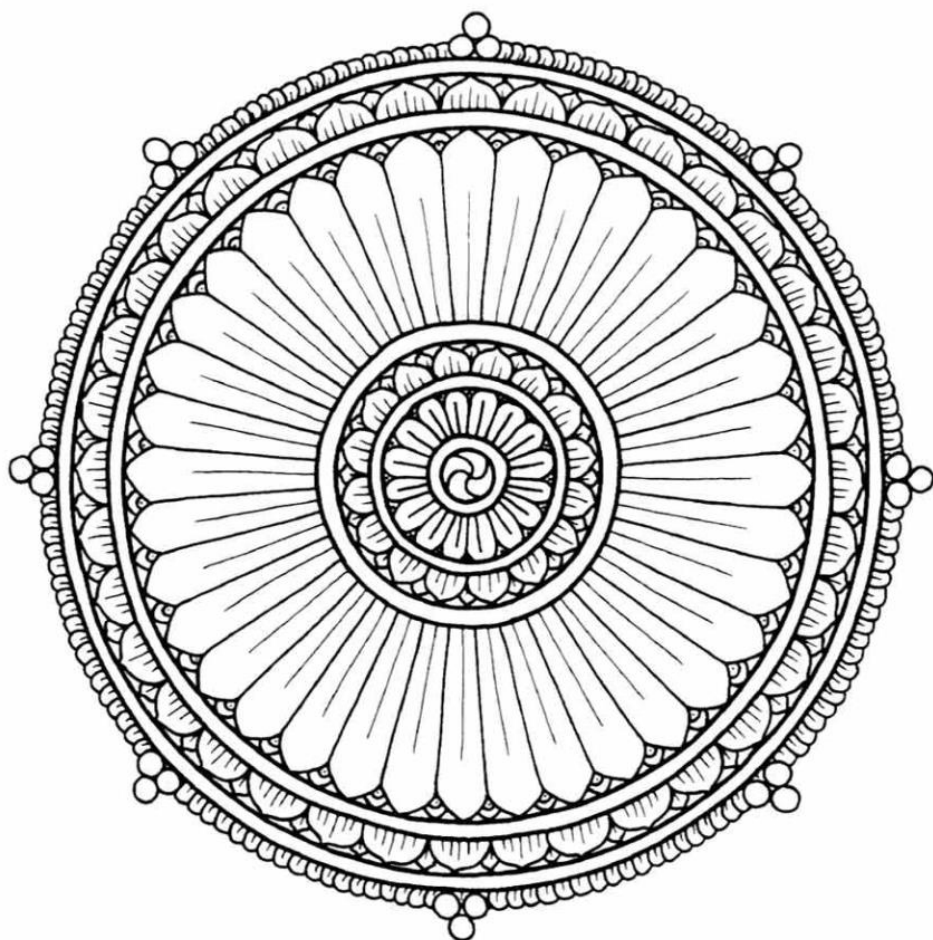
අපාද්‍යනං පච්චිධං ආධාරො තු වතුබ්බිමො,
තෙ ච හෙය්‍යා මයා චිත්තො සොය්‍යා නත්ථ භරුපතො.

වච්චන්ද්‍රා නවධා භෞතනි වාචකා පන සකකධා,
 ලිඛිතභන්දා කතනු කම්මව කරණං සම්පදනිගං

**අපාද්‍යනව ඔකාසෙසා සාමී අලපනංපි ච,
සද්ධාවිහරානිසො චෙතෙන වාචකා ඡේතකාපි වාහි.**

**ඉති කාරකාපසය සුභගතියේදෙසො නාම
ජයො කණ්ඩා.**

සබ්බ ආනං ධම්ම ආනං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු